

МІНІСТЕРСТВО АГРАРНОЇ ПОЛІТИКИ УКРАЇНИ
УМАНСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ САДІВНИЦТВА

**МАТЕРІАЛИ ВСЕУКРАЇНСЬКОЇ
НАУКОВОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ
МОЛОДИХ УЧЕНИХ**

Частина 2
Економічні та загальноосвітні науки

Умань - 2010

Тези наукової конференції / Редкол.: А.Ф. Головчук (відп. ред.) та ін. – Умань, 2010. – Ч. 2. – 216 с.

У збірнику тез висвітлено результати наукових досліджень, проведених працівниками Уманського національного університету садівництва та інших навчальних закладів Міністерства аграрної політики України та науково-дослідних установ УААН.

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ:

А.Ф. Головчук — доктор техн. наук (відповідальний редактор),
С.П. Сонько — доктор геогр. наук (заступник відповідального редактора),
О.І. Здоровцов — доктор екон. наук, Л.В. Молдаван — доктор екон. наук,
А.С. Музиченко — доктор екон. наук, О.О. Непочатенко — доктор екон. наук,
О.М. Шестопаль — доктор екон. наук, О.О. Школьний — доктор екон. наук,
В.С. Уланчук — доктор екон. наук, С.П. Полторецький — кандидат с.-г. наук,
І.В. Прокопчук – кандидат с.-г. наук (відповідальний секретар).

Рекомендовано до друку вченою радою УДАУ, протокол №3 від 28 січня 2010 року.

ISBN 966-7944-67-0
© Уманський НУС, 2010

ЗМІСТ

<i>Г.Ю. Аніщенко</i>	ФОРМУВАННЯ ВАРТОСТІ САДУ: ОБЛІКОВІ АСПЕКТИ....	12
<i>Т.В. Балабак</i>	ДІАЛЕКТНА ДИФЕРЕНЦІАЦІЯ МОВИ.....	13
<i>С.А. Байдюк</i>	ОЦІНКА ЕКОНОМІЧНОЇ ЕФЕКТИВНОСТІ ВИРОБНИЦТВА ЛЬОНУ.....	15
<i>Л.В. Бандурка</i>	АНГЛОАМЕРИКАНІЗМИ У СУЧАСНІЙ НІМЕЦЬКІЙ МОВІ.	16
<i>В.Г. Беляєв</i>	ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ МІСЦЕВОГО ОПОДАТКУВАННЯ...	18
<i>Л.Г. Беляєва</i>	МУЗИЧНИЙ ЗВУК – ФЕНОМЕН КУЛЬТУРИ.....	19
<i>В.В. Березовський</i>	ТАРИФНА ЕСКАЛАЦІЯ ЯК НАПРЯМ ВДОСКОНАЛЕННЯ ДЕРЖАВНОГО ПРОТЕКЦІОНІЗМУ.....	20
<i>Я.В. Бечко</i>	СИСТЕМА ОБРАЗНО-ПЕРЕНОСНИХ ЗНАЧЕНЬ ЛЕКСЕМИ ВОГОНЬ В АНГЛІЙСЬКИХ, НІМЕЦЬКИХ ТА УКРАЇНСЬКИХ ФРАЗЕМАХ.....	22
<i>В.В. Бобко</i>	ІСТОРІЯ ОПТИМІЗАЦІЇ ІНФОРМАЦІЇ ЯК ОСНОВИ ВДОСКОНАЛЕННЯ НАЙВАЖЛИВІШИХ ФОРМ ФІНАНСОВОЇ ЗВІТНОСТІ.....	24
<i>Л.В. Білявська</i>	ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ ВНУТРІШНЬОГО АУДИТУ В УКРАЇНІ.....	25
<i>О.В. Боднар</i>	ЗБУТОВА ІНФРАСТРУКТУРА РИНКУ ЗЕРНА В УКРАЇНІ...	26
<i>Г.Л. Бурляй</i>	ОРГАНІЗАЦІЙНІ І ПРАВОВІ ЗАСАДИ АУДИТУ ПРАЦІ ТА ЇЇ ОПЛАТИ.....	27
<i>А.П. Бурляй</i>	РОЛЬ ФЕРМЕРСТВА У СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОМУ ВИРОБНИЦТВІ.....	29
<i>Д.І. Венжега</i>	ОБЛІК ВИТРАТ НА ВИРОБНИЦТВО В УПРАВЛІННІ ХЛІБОПЕКАРНИМИ ПІДПРИЄМСТВАМИ.....	31
<i>Н.О. Вернюк, О.М. Голубєва</i>	МЕТОДИ ОЦІНКИ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОЇ ПРОДУКЦІЇ.....	32
<i>Н.О. Вернюк</i>	ДИВЕРСИФІКАЦІЯ – СТРАТЕГІЧНИЙ НАПРЯМ РОЗВИТКУ АГРАРНИХ ПІДПРИЄМСТВ.....	34
<i>С.А. Власюк</i>	ОКРЕМІ АСПЕКТИ ЕФЕКТИВНОСТІ ФІНАНСУВАННЯ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ.....	35

<i>М.В. Гасюк</i>	СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ СВІТОВОГО РИНКУ МОЛОКА ТА МОЛОЧНОЇ ПРОДУКЦІЇ.....	36
<i>Ю.В. Ганчева</i>	ВИКОРИСТАННЯ ІНШОМОВНИХ СЛІВ В УКРАЇНСЬКІЙ МОВІ.....	37
<i>Н.В. Геліч</i>	МОТИВАЦІЯ ПЕРСОНАЛУ ЯК СКЛАДОВА ЧАСТИНА КОМПЛЕКСНОГО УПРАВЛІННЯ ЯКІСТЮ ПРОДУКЦІЇ.....	39
<i>Л.В. Гойсюк</i>	ЕКОНОМІЧНА ОЦІНКА ПЕРЕВАГ І НЕДОЛІКІВ ВИКОРИСТАННЯ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ КУЛЬТУР ЯК СИРОВИНИ ДЛЯ ВИРОБНИЦТВА БІОПАЛИВА.....	40
<i>І.М. Головата</i>	ВИВЧЕННЯ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ З ПОЗИЦІЙ КОМУНІКАТИВНОГО ПІДХОДУ.....	42
<i>В.В. Гордієнко</i>	АНТИЧНА ФІЛОСОФІЯ І СИНЕРГЕТИКА.....	43
<i>В.В. Гордієнко, Г.М. Гордієнко</i>	ГЕНДЕРНЕ ПИТАННЯ І СУЧАСНІСТЬ.....	44
<i>Г.М. Гордієнко</i>	НАВЧАННЯ І ПЕРЕКВАЛІФІКАЦІЯ ІНВАЛІДІВ-ФРОНТОВИКІВ ПРИ ГОСПІТАЛЯХ У 1944 – 1945 рр.....	46
<i>С. Г. Господаренко</i>	ЕКОНОМІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ЗАСТОСУВАННЯ ДОБРИВ В СУЧАСНИХ УМОВАХ ГОСПОДАРЮВАННЯ.....	48
<i>Л.Л. Готман</i>	НАВЧАННЯ ЧИТАННЯ ЯК ВИДУ МОВЛЕННЄВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ.....	48
<i>І.І. Грубінка</i>	КРЕДИТ ЯК ЕКОНОМІЧНА КАТЕГОРІЯ.....	50
<i>Д.В. Дерев'янку</i>	КОНЦЕПЦІЯ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ СТІЙКОСТІ АГРАРНИХ ПІДПРИЄМСТВ ШЛЯХОМ ІНОВАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ.....	51
<i>Т.О. Дерев'янку</i>	ОСОБЛИВОСТІ ДИВЕРСИФІКАЦІЇ ВИРОБНИЦТВА В ГАЛУЗІ ТВАРИННИЦТВА.....	53
<i>С. М. Дишлюк</i>	ВИРОБНИЦТВО РІПАКУ – ДОДАТКОВИЙ РЕСУРС ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ СТІЙКОСТІ УКРАЇНИ.....	54
<i>О.В. Дудкевич</i>	ОБЛІКОВА ПОЛІТИКА ЯК ЗАСІБ ПІДВИЩЕННЯ ЯКОСТІ ФІНАНСОВОЇ ЗВІТНОСТІ.....	57
<i>М.І. Єнін, М.В. Никоненко</i>	УПРАВЛІННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНІСТЮ ПРОДУКЦІЇ МОЛОЧНОГО СКОТАРСТВА.....	59
<i>О.В. Жарун</i>	НАПРЯМИ ПІДВИЩЕННЯ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ПРИВАБЛИВОСТІ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ.....	59

<i>В.О. Жмуденко</i>	МАРКЕТИНГОВА ОРІЄНТАЦІЯ ВИРОБНИЦТВА ТА РЕАЛІЗАЦІЇ ПРОДУКЦІЇ САДІВНИЦТВА.....	61
<i>Д.Б. Жученко</i>	ОСОБЛИВОСТІ ОБЛІКУ ВИТРАТ У БДЖІЛЬНИЦТВІ.....	63
<i>Л.В. Задорожня</i>	ЕТАПИ СТАНОВЛЕННЯ ПОДАТКУ.....	64
<i>Л.Є. Ковальов, М.Н. Миколайчук, В.Г. Фак</i>	ІНФОРМАЦІЙНО-КОМУНІКАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ НА ЛАБОРАТОРНИХ ЗАНЯТТЯХ З ФІЗИКИ.....	66
<i>С.А. Загорчевна, Т.І. Труш</i>	САМОСТІЙНА РОБОТА СТУДЕНТІВ В УМОВАХ КМСОНП.....	67
<i>М.Ю. Замаховська, А.В. Климюк</i>	ТЕСТУВАННЯ ЯК ФОРМА КОНТРОЛЮ ЗНАНЬ СТУДЕНТІВ.....	69
<i>О. Д. Залізник</i>	ФОРМИ І МЕТОДИ ДІЯЛЬНОСТІ ВІННИЦЬКОГО ОБЛАСНОГО ЦЕНТРУ ЗАЙНЯТОСТІ.....	70
<i>О.М. Запорожан</i>	КЛАСИФІКАЦІЯ ВЛАСНОГО КАПІТАЛУ ПІДПРИЄМСТВ АПК ТА ЇЇ ВДОСКОНАЛЕННЯ.....	72
<i>Л.В. Зеленська</i>	ВДОСКОНАЛЕННЯ МАРКЕТИНГОВОЇ СТРАТЕГІЇ ВАТ «УМАНЬПИВО».....	73
<i>А.В. Казановська</i>	ПРОБЛЕМИ ВІТЧИЗНЯНОГО ПЕНСІЙНОГО СТРАХУВАННЯ.....	75
<i>С. П. Каричковська</i>	ПЕДАГОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ПІДГОТОВКИ СТУДЕНТІВ ВИЩОЇ ШКОЛИ ДО ІНШОМОВНОГО ПРОФЕСІЙНО-ОРІЄНТОВАНОГО СПІЛКУВАННЯ.....	76
<i>К.В. Кацалапенко</i>	ЛЕКСИКА НА ПОЗНАЧЕННЯ НАЗВ ЇЖІ, НАПОЇВ ТА КУХОННОГО НАЧИННЯ У СХІДНОПОДІЛЬСЬКІЙ ФРАЗЕМІЦІ.....	77
<i>В.М. Кепко</i>	НАПРЯМКИ ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ СПИРТОВОЇ ГАЛУЗІ ВІННИЧИНИ.....	79
<i>М.А.Кислиця, Л.В.Харченко</i>	ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ ЗЕРНОВОГО ГОСПОДАРСТВА КИЇВЩИНИ.....	80
<i>О.А. Клименко</i>	ЕКОЛОГО-ЕКОНОМІЧНІ ПРОБЛЕМИ АГРАРНОГО СЕКТОРУ.....	82
<i>Г.В. Климик, Д.Ю. Куршпель</i>	ШЛЯХИ ВДОСКОНАЛЕННЯ УПРАВЛІННЯ РИЗИКАМИ В УМОВАХ ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ДП АГРОФІРМА «БАЙС-АГРО» УМАНСЬКОГО РАЙОНУ ЧЕРКАСЬКОЇ ОБЛАСТІ.....	83

<i>Л.Г. Коваленко</i>	ОЦІНКА ЕФЕКТИВНОСТІ ФУНКЦІОНУВАННЯ РИНКУ ПРОДУКЦІЇ ПТАХІВНИЦТВА.....	84
<i>Є. М. Комісаренко</i>	ДОЦІЛЬНІСТЬ КАПІТАЛОВКЛАДЕНЬ В ХЛІБОПРОДУКТОВИЙ ПІДКОМПЛЕКС.....	86
<i>Н.О. Комісаренко</i>	ФОРМУВАННЯ ГРОМАДЯНСЬКИХ ЯКОСТЕЙ В СТУДЕНТСЬКОЇ МОЛОДІ ЗАСОБАМИ УКРАЇНОЗНАВСТВА.....	86
<i>І.М. Коновал, О.Ю. Чугай</i>	НАПРЯМИ ВДОСКОНАЛЕННЯ ОРГАНІЗАЦІЇ УПРАВЛІНСЬКОЇ ПРАЦІ.....	88
<i>М.А. Коротеев</i>	ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ФОРМУВАННЯ ПРОДУКТИВНОЇ ЗАЙНЯТОСТІ ТРУДОВОГО ПОТЕНЦІАЛУ СЕЛА.....	90
<i>В.М. Краєвський</i>	ПРОБЛЕМИ ГАРМОНІЗАЦІЇ БУХГАЛТЕРСЬКОГО ТА СТАТИСТИЧНОГО ОБЛІКУ.....	91
<i>О.І. Крочак</i>	ОРГАНІЗАЦІЙНА МОДЕЛЬ УПРАВЛІНСЬКОГО ОБЛІКУ ВИТРАТ ВИРОБНИЦТВА НА ПІДПРИЄМСТВАХ.....	92
<i>І.В. Кузьменко</i>	РОЗВИТОК РОСЛИННИЦТВА У СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВАХ КИЇВЩИНИ.....	93
<i>Л.О. Кустріч</i>	БЮДЖЕТУВАННЯ ЯК СПЕЦИФІЧНА ФОРМА УПРАВЛІННЯ.....	95
<i>Т.О. Кутковецька</i>	ОСОБЛИВОСТІ ФУНКЦІОНУВАННЯ ГАЛУЗІ САДІВНИЦТВА В УМОВАХ СУЧАСНОГО СТАНУ ЕКОНОМІКИ.....	96
<i>О.В. Лазарєв, Л.В. Мовчан</i>	НАВЧАННЯ РОЗМОВНОЇ МОВИ В МЕЖАХ ДИСЦИПЛІНИ «ІНОЗЕМНА МОВА ЗА ПРОФЕСІЙНИМ СПРЯМУВАННЯМ».....	97
<i>С.В. Леценко, Р.В. Ненька</i>	МЕТОДИКА ОРГАНІЗАЦІЇ ГРУПОВОЇ НАВЧАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ НА ПРАКТИЧНОМУ ЗАНЯТТІ З ВИЩОЇ МАТЕМАТИКИ.....	99
<i>О.В. Лега</i>	НОРМУВАННЯ ПРАЦІ – ВАЖЛИВИЙ ЧИННИК ПІДВИЩЕННЯ ПРОДУКТИВНОСТІ.....	101
<i>Л.В. Лісова</i>	ЩОДО РОЗВИТКУ СИСТЕМИ ХАРЧУВАННЯ УКРАЇНЦІВ.....	102
<i>Р.І. Ліщук, О.С. Сольський</i>	ЗНАЧЕННЯ ІНФОРМАЦІЙНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ В ДЕРЖАВНОМУ УПРАВЛІННІ АГРАРНИМ СЕКТОРОМ УКРАЇНИ.....	103

<i>А.М. Лопатинська</i>	СТАН ТА МОЖЛИВІ ШЛЯХИ ПІДВИЩЕННЯ РІВНЯ ОПЛАТИ ПРАЦІ У СІЛЬСЬКОМУ ГОСПОДАРСТВІ.....	105
<i>О.В. Макушок</i>	ФОРМУВАННЯ МАРКЕТИНГОВИХ КАНАЛІВ ЗБУТУ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОЇ ПРОДУКЦІЇ.....	106
<i>О.М. Марахівська</i>	МОТИВАЦІЯ УЧІННЯ СТУДЕНТІВ.....	108
<i>О.М. Матрос</i>	СУТЬ ТА ВИЗНАЧЕННЯ І ІНВЕСТИЦІЙНОГО ПОТЕНЦІАЛУ ПІДПРИЄМСТВА.....	109
<i>О.А. Мациборко</i>	РОЗВИТОК ВИРОБНИЦТВА ЕКОЛОГІЧНО ЧИСТОЇ ПРОДУКЦІЇ АПК ДЛЯ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРОДОВОЛЬЧОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ.....	110
<i>О.Г. Мачушенко</i>	СТАН ВИРОБНИЦТВА МОЛОКА В СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВАХ УМАНСЬКОГО РАЙОНУ.....	111
<i>Л.В. Машиковська, О.А. Поліщук</i>	СУЧАСНИЙ РОЗВИТОК І ПЕРСПЕКТИВИ ГОСПОДАРСЬКОГО ПРАВА В УКРАЇНІ.....	113
<i>Г.В. Мельник</i>	НОВА ЛЕКСИКА ТА ФРАЗЕОЛОГІЯ СФЕРИ ЕКОНОМІКИ.....	114
<i>Ю.М. Мельник</i>	ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ СІЛЬСЬКОГО ЗЕЛЕНОГО ТУРИЗМУ НА УМАНЩИНІ НОВА ЛЕКСИКА ТА ФРАЗЕОЛОГІЯ СФЕРИ ЕКОНОМІКИ.....	115
<i>М.Н. Миколайчук</i>	ПЕДАГОГІЧНІ ЗАСАДИ ВИКЛАДАННЯ ФІЗИКИ З ОСНОВАМИ БІОФІЗИКИ НА ЗАОЧНІЙ ФОРМІ НАВЧАННЯ.....	117
<i>Я.Л. Миколайчук</i>	ДЕЯКІ АСПЕКТИ ОПЕРАТИВНОГО УПРАВЛІННЯ ВИРОБНИЦТВОМ.....	118
<i>С.О. Михайловина, О.Д. Підлубна</i>	ОКРЕМІ АСПЕКТИ АУДИТУ ПОТОЧНИХ БІОЛОГІЧНИХ АКТИВІВ.....	120
<i>І. Москаленко</i>	ОРГАНІЗАЦІЯ ВИРОБНИЦТВА ПРОДУКЦІЇ РОСЛИННИЦТВА НА ОСНОВІ ІНТЕНСИВНОЇ ТЕХНОЛОГІЇ.....	121
<i>О. В. Музиченко</i>	СТАН ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ У СІЛЬСЬКОМУ ГОСПОДАРСТВІ УКРАЇНИ.....	123
<i>М.І. Муковіз</i>	ЕМОТИВНИЙ АСПЕКТ КОНОТАТИВНОГО ЗНАЧЕННЯ СЛОВА.....	124
<i>О.М. Мул</i>	КОМУНІКАТИВНО-ПРАГМАТИЧНА ЗУМОВЛЕНІСТЬ ВИБОРУ ВЖИВАННЯ ЗВЕРТАННЯ.....	125

<i>Д.В. Нагернюк</i>	МІСЦЕ КОНТРОЛІНГУ В ОРГАНІЗАЦІЙНІЙ СТРУКТУРІ ПІДПРИЄМСТВА.....	127
<i>В.Ф. Невлад</i>	ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЇЇ ЦІНОВОЇ СТАБІЛЬНОСТІ НА РИНКУ АПК УКРАЇНИ.....	128
<i>В.С. Ніценко</i>	РЕСТРУКТУРИЗАЦІЯ ТА ЇЇ ПЛАНУВАННЯ НА СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОМУ ПІДПРИЄМСТВІ.....	129
<i>Р.В. Ненька, С.В. Леценко</i>	РЕАЛІЗАЦІЯ МІЖПРЕДМЕТНИХ ЗВ'ЯЗКІВ НА ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТТЯХ З ВИЩОЇ МАТЕМАТИКИ.....	130
<i>М.В. Паєвська</i>	КЛАСИФІКАЦІЯ ТЕРМІНОЛОГІЧНИХ СИНОНІМІВ.....	132
<i>І.С. Пахольчук, В.І. Доморослий</i>	ІСТОРІЯ БАТЬКІВЩИНИ – ВИЗНАЧАЛЬНИЙ ЧИННИК КОНСОЛІДАЦІЇ УКРАЇНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА.....	133
<i>Н.О. Петренко</i>	ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ УПРАВЛІННЯ ПРОЕКТНИМИ РИЗИКАМИ В АПК.....	135
<i>О.А. Печерська</i>	СУТНІСТЬ СТРАТЕГІЧНОГО УСПІХУ.....	136
<i>Н.Я. Пітель</i>	КОНКУРЕНТНІ ПОЗИЦІЇ АПК УКРАЇНИ НА ЗОВНІШНЬОМУ РИНКУ.....	137
<i>С.М. Подзігун</i>	ЕФЕКТИВНІСТЬ СИСТЕМИ АДМІНІСТРУВАННЯ ПОДАТКІВ В УКРАЇНІ.....	139
<i>Н.М. Поліщук</i>	УЧІМОСЯ Ж МОВИТИ БЕЗ СЛОВОБЛУДСТВА.....	140
<i>О.А. Поліщук, Л.В. Машиковська</i>	ПРАВОВЕ ВИХОВАННЯ НАСЕЛЕННЯ – ШЛЯХИ РОЗВИТКУ ТЕОРІЇ ТА ПРАКТИКИ.....	142
<i>О.М. Поліщук</i>	ТЕХНОЛОГІЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ГАЛУЗІ М'ЯСНОГО СКОТАРСТВА.....	143
<i>О.Т. Прокопчук</i>	ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД ОПОДАТКУВАННЯ ПДВ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ТОВАРОВИРОБНИКІВ.....	144
<i>О.П. Ратушина</i>	ПОНЯТТЯ КРИТИЧНОГО ОБСЯГУ ВИРОБНИЦТВА ПРОДУКЦІЇ.....	145
<i>Н.П. Резнік</i>	ЛІЗИНГ В АПК – ІНСТРУМЕНТ ЗАЛУЧЕННЯ ІНВЕСТИЦІЙ.....	147
<i>Г.Ю. Родащук</i>	ОЦІНКА ВПЛИВУ СТАНУ ДОРОЖНЬОЇ МЕРЕЖІ НА СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИЙ РОЗВИТОК СІЛЬСЬКОЇ МІСЦЕВОСТІ.....	148

<i>Н.С. Руда</i>	ОЦІНКА КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ КОНСЕРВІВ З ОГІРКІВ.....	150
<i>М.І. Рудая</i>	ФОРМУВАННЯ МЕХАНІЗМУ ОПОДАТКУВАННЯ СУКУПНОГО ДОХОДУ СІЛЬСЬКИХ ДОМОГОСПОДАРСТВ.....	151
<i>Н.Л. Руденко</i>	УЧАСНИКИ НАЦІОНАЛЬНО-ВИЗВОЛЬНОЇ ВІЙНИ СЕРЕДИНИ XVII СТОЛІТТЯ У ХРОНІЦІ В.КОХОВСЬКОГО.....	152
<i>М.М. Руденко</i>	РОЛЬ АГРОЛІЗИНГУ У ВІДТВОРЕННІ МАТЕРІАЛЬНО-ТЕХНІЧНОЇ БАЗИ АПК.....	153
<i>О. М. Саковська</i>	ФІНАНСОВІ ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ РИНКУ ЗЕРНА.....	155
<i>О.М. Світовий</i>	ВДОСКОНАЛЕННЯ ДОГОВІРНОГО РЕГУЛЮВАННЯ ОРЕНДИ ЗЕМЕЛЬ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОГО ПРИЗНАЧЕННЯ.....	156
<i>Л.А. Слатвінська</i>	УПРАВЛІННЯ ІНВЕСТИЦІЯМИ НА ПІДПРИЄМСТВАХ МОЛОКОПЕРЕРОБНОЇ ПРОМИСЛОВОСТІ УКРАЇНИ.....	158
<i>Н.В Семенюк</i>	РОЗПОДІЛ, ПЕРЕДАЧА ТА РЕГУЛЮВАННЯ РИЗИКІВ У МІЖНАРОДНОМУ АГРАРНОМУ БІЗНЕСІ.....	159
<i>С.Д. Скуртол</i>	НАПРЯМИ ВДОСКОНАЛЕННЯ МАРКЕТИНГОВОЇ ЦІНОВОЇ ПОЛІТИКИ ПІДПРИЄМСТВ.....	161
<i>А.М. Сиротюк</i>	ШЛЯХИ ПОЛПШЕННЯ ПРОЦЕСУ ЗАЛУЧЕННЯ ІНОЗЕМНИХ ІНВЕСТИЦІЙ В АПК ЧЕРКАСЬКОЇ ОБЛАСТІ.....	162
<i>О. В. Сіренко</i>	ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ БУРЯКОЦУКРОВОГО ПІДКОМПЛЕКСУ.....	164
<i>Н.В. Скрильник</i>	ОСНОВНІ ТЕНДЕНЦІЇ У ЗМІНАХ СТРУКТУРИ ТОВАРНОЇ ПРОДУКЦІЇ В ПІДПРИЄМСТВАХ ОКРЕМИХ РАЙОНІВ ХАРКІВСЬКОЇ ОБЛАСТІ.....	165
<i>А.А. Славгородська</i>	ОРГАНІЗАЦІЯ ВНУТРІШНЬОГО АУДИТУ.....	167
<i>С.Ю. Соколюк</i>	НАПРЯМИ ПІДВИЩЕННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ ЕФЕКТИВНОСТІ ФУНКЦІОНУВАННЯ ЦУКРОБУРЯКОВОГО ПІДКОМПЛЕКСУ.....	168
<i>І.І. Теличкань</i>	РОЛЬ ПОДАТКІВ У СІЛЬСЬКОМУ (ЗЕЛЕНОМУ) ТУРИЗМІ.....	170
<i>В.В. Теличкань</i>	МАРКЕТИНГОВА ПОЛІТИКА В УПРАВЛІННІ ДІЯЛЬНІСТЮ ПІДПРИЄМСТВА В ПЕРІОД СВІТОВОЇ КРИЗИ.....	171
<i>І.М. Телюк</i>	ОЦІНКА ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ПРИВАБЛИВОСТІ АГРАРНИХ ПІДПРИЄМСТВ.....	172

<i>О.О. Тимошенко</i>	ОЦІНКА І ФОРМУВАННЯ ПОТЕНЦІАЛУ ФІНАНСОВОЇ БЕЗПЕКИ АГРОФОРМУВАНЬ.....	173
<i>Л.В. Транченко</i>	ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ РОЗВИТКУ АГРАРНОГО СЕКТОРА.....	175
<i>О.М. Транченко</i>	НЕОБХІДНІСТЬ ЗАСТОСУВАННЯ СТРАТЕГІЧНОГО УПРАВЛІННЯ В РИНКОВИХ УМОВАХ.....	176
<i>А.В. Трум, О.В. Загороднюк</i>	РОЗВИТОК СУЧАСНОГО МЕНЕДЖМЕНТУ.....	177
<i>Т.І.Труш, С.А.Закорчевна</i>	ВИВЧЕННЯ МАТЕМАТИКИ В УМОВАХ ЗАПРОВАДЖЕННЯ КРЕДИТНО-МОДУЛЬНОЇ СИСТЕМИ ОРГАНІЗАЦІЇ НАВЧАЛЬНОГО ПРОЦЕСУ.....	179
<i>Л.Д. Тулуш</i>	ВДОСКОНАЛЕННЯ ІНСТРУМЕНТАРІЮ ПРЯМОГО ОПОДАТКУВАННЯ У СІЛЬСЬКОМУ ГОСПОДАРСТВІ... ..	180
<i>К. Ф. Улянич</i>	ПОНЯТТЯ ПІДПРИЄМНИЦЬКОГО ПОТЕНЦІАЛУ В ОВОЧЕВИХ ПІДПРИЄМСТВАХ.....	182
<i>Ю. В. Улянич</i>	ХАРАКТЕРИСТИКА КАПІТАЛУ АГРАРНОГО ПІДПРИЄМСТВА.....	183
<i>Л.О. Франченко</i>	НАПРЯМИ ПІДВИЩЕННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ ЗЕРНА В УМОВАХ ЗОНИ ВІЛЬНОЇ ТОРГІВЛІ З ЄС ТА КАНАДИ.....	184
<i>О.О. Франчук, Н.Я. Пітель</i>	ВПЛИВ НАЦІОНАЛЬНИХ ОСОБЛИВОСТЕЙ НА ФОРМУВАННЯ КОРПОРАТИВНОЇ КУЛЬТУРИ РІЗНИХ КРАЇН СВІТУ.....	186
<i>А.О. Харенко</i>	СПЕЦІАЛІЗАЦІЯ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ – ОДИН ІЗ НАПРЯМІВ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЇХ ЕФЕКТИВНОГО РОЗВИТКУ.....	187
<i>Л.В. Харченко, М.А. Кислиця</i>	ЗАЛУЧЕННЯ ІНОЗЕМНИХ ІНВЕСТИЦІЙ У СІЛЬСЬКЕ ГОСПОДАРСТВО.....	189
<i>О.О. Ходаківська</i>	ІЗ СПОСТЕРЕЖЕНЬ НАД ЛЕКСИКОЮ ВЕСІЛЬНОГО ОБРЯДУ.....	190
<i>С.А. Чекалюк</i>	ПРОБЛЕМИ ВИКОНАННЯ МІСЦЕВИХ БЮДЖЕТІВ.....	191
<i>В.В. Чепурна</i>	ФУНКЦІОНУВАННЯ НІМЕЦЬКИХ ЗАПОЗИЧЕНЬ В УКРАЇНСЬКІЙ МОВІ.....	193
<i>І.В. Черевко</i>	НОРМАТИВНО-ПРАВОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ МЕХАНІЗМУ РОЗВИТКУ СІЛЬСЬКИХ РЕГІОНІВ.....	194

<i>І.І. Чучмій</i>	СИСТЕМА ПОДАЛЬШОЇ ОСВІТИ ВЕЛИКОЇ БРИТАНІЇ...	196
<i>О.Г. Шайко</i>	ФОРМУВАННЯ ФІНАНСОВОГО РЕЗУЛЬТАТУ ВІД ВИРОБНИЦТВА І РЕАЛІЗАЦІЇ ПРОДУКЦІЇ РОСЛИННИЦТВА ПРИ ЗАСТОСУВАННІ П(С)БО 30 „БІОЛОГІЧНІ АКТИВИ”	197
<i>О.Б. Шевельова</i>	ФОРМУВАННЯ У СТУДЕНТІВ ПРОФЕСІЙНОЇ СПРЯМОВАНОСТІ.....	199
<i>М.Г. Шелестовська</i>	ІНТЕЛЕКТУАЛЬНИЙ КАПІТАЛ ЯК ОСНОВА ПІДВИЩЕННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ В УМОВАХ ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ.....	200
<i>Є.В. Шевчук</i>	СУЧАСНИЙ СТАН ТА ПРІОРИТЕТНІ ВЕКТОРИ РОЗВИТКУ МІЖНАРОДНОГО БІЗНЕСУ ПІДПРИЄМСТВ ХЛІБОПЕКАРСЬКОЇ ГАЛУЗІ.....	202
<i>І.В. Шеремет</i>	ОРГАНІЗАЦІЯ ГРУПОВОЇ НАВЧАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ СТУДЕНТІВ НА ЗАНЯТТЯХ ПРИРОДНИЧИХ ДИСЦИПЛІН.....	203
<i>Т. В. Шиманська</i>	ФУНКЦІОНУВАННЯ РИНКУ МОЛОКА ТА МОЛОЧНИХ ПРОДУКТІВ У СУЧАСНИХ УМОВАХ.....	204
<i>О.Є. Шора</i>	РОЗВИТОК БАНКІВСЬКИХ ВАЛЮТНИХ ОПЕРАЦІЙ У ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ АГРОФОРМУВАНЬ.....	206
<i>Н.В. Шульга</i>	ПОЛКУЛЬТУРНІ НАВЧАЛЬНІ ПРОГРАМИ НА СУЧАСНОМУ ЕТАПІ РОЗВИТКУ ОСВІТНЬОЇ ПАРАДИГМИ.....	207
<i>О.В. Яковенко</i>	МЕТОДИКА ОЦІНКИ КРЕДИТОСПРОМОЖНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА ПРИ НАДАННІ КРЕДИТУ.....	209
<i>О.Я. Ярошевич</i>	ДО ПИТАННЯ КЛАСИФІКАЦІЇ СОБИСТИХ СЕЛЯНСЬКИХ ГОСПОДАРСТВ.....	211

ФОРМУВАННЯ ВАРТОСТІ САДУ: ОБЛІКОВІ АСПЕКТИ

Г.Ю. АНІЩЕНКО

Уманський національний університет садівництва

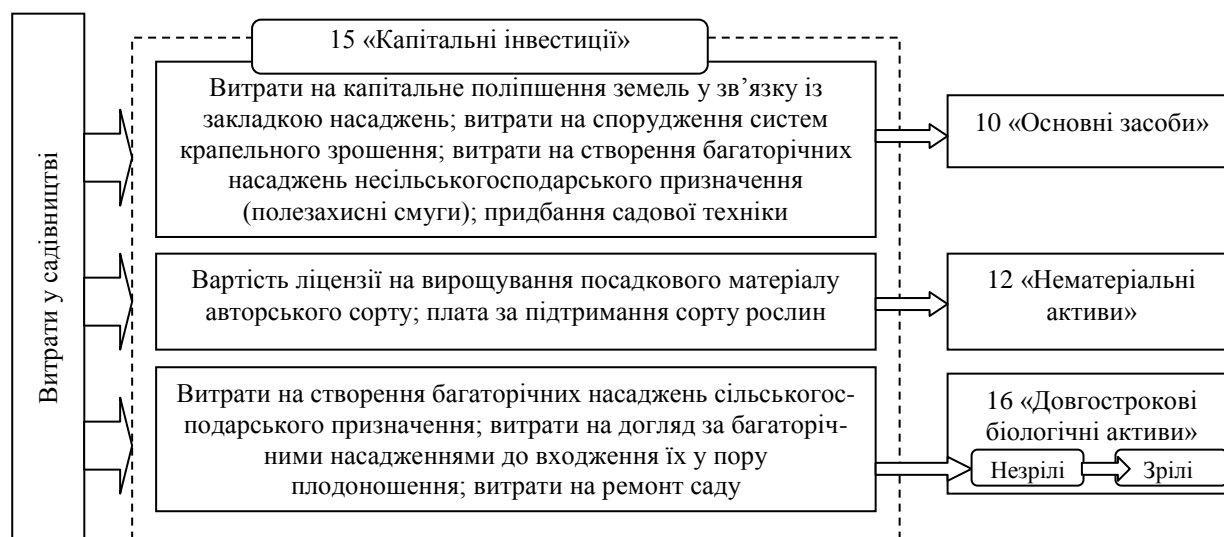
У зв'язку із запровадженням у господарську практику П(С)БО № 30 «Біологічні активи» з'явилися такі облікові категорії як «справедлива вартість», «біологічні активи», «активний ринок», «первісне визнання». З їх застосуванням виникло багато дискусій у наукових колах щодо актуальних положень обліку біологічних активів, які активно обговорюються у працях С. Голова, В. Жука, Т. Кучеренко, П. Сука та інших. Особливого значення ці питання набувають при фактичному їх застосуванні в обліку, тобто конкретній предметній площині, адже врахування специфіки функціонування окремих галузей сільського господарства накладає свій відбиток на проблематичність використання даних категорій. Зокрема, у садівництві ми одночасно маємо справу з багаторічними насадженнями, отриманою від них продукцією та додатковими біологічними активами. Плодові сади, насадження горіхоплідних культур та ягідники відносять до довгострокових біологічних активів, процес створення яких належить до сфери капітального інвестування. Сучасними проблемами обліку у плодоягідному виробництві займаються В. Жук, В. Коміренко, І. Костирко, А. Харитонова.

Враховуючи, що ринок продукції садівництва (плоди, ягоди, посадковий матеріал) на сьогодні існує, хоча з численними проблемами, то щодо багаторічних насаджень (як цілісного комплексу) угоди на купівлю-продаж не укладаються. Саме тому сільськогосподарські підприємства, які закладають нові, або вже мають плодоягідні насадження, для їх оцінки використовують первісну вартість. Такий підхід на сьогодні забезпечує співставність між рівнями витрат на створення 1 га саду при різних способах закладання. За умови використання справедливої оцінки довгострокових біологічних активів підприємствам надано право вільного вибору методів і способів її визначення (експертний метод за витратним або доходним підходами, оцінка спеціально призначеною на підприємстві комісією, метод аналогів та аналізу контрактів). У цьому разі проведення аналізу економічної ефективності інвестицій садівницьких підприємств у межах окремого адміністративного району (області, країни) позбавлено всілякого сенсу через непорівнюваність одних і тих же об'єктів обліку. Будь-яка сфера капітальних інвестицій підприємства, в тому числі й створення довгострокових біологічних активів садівництва знаходиться під сферою впливу державних будівельних норм. У зв'язку з цим комерційна діяльність з продажу «саду під ключ» у обліковому плані а ні чим не відрізняється від капітального будівництва: також складається проектне завдання, локальні кошториси та зведений кошторисно-фінансовий розрахунок. Вартість контракту на створення багаторічного насадження під замовлення складатиметься з вартості саду, інших капітальних витрат (прямих, накладних) та кошторисного прибутку. За умови створення саду підрядною організацією у виконавця використовується рахунок 23 «Виробництво» (для обліку прямих витрат), 91 «Загальновиробничі витрати» (накладних витрат), 24 «Брак у виробництві» (витрати на ремонт саду). А при придбанні такого саду на баланс замовника, його кошторисна вартість повністю буде включена до капітальних інвестицій з наступним їх віднесенням до довгострокових біологічних активів.

При господарському способі закладання багаторічних насаджень передбачено окремий субрахунок 155 «Придбання (вирощування) довгострокових біологічних активів» до рахунку 15 «Капітальні інвестиції» з наступним їх переведенням до незрілих, а згодом – до зрілих (плодоносного віку) довгострокових біологічних активів. Вартість саду при цьому формуватиметься за конкретними видами витрат (рис.).

Наведений існуючий розподіл витрат на створення необоротних активів садівництва, по суті, стосуються єдиного об'єкту дослідження, проте чинним

законодавство передбачено чіткий їх розподіл в обліку за економічно однорідними групами витрат (основні засоби, нематеріальні активи та безпосередньо довгострокові біологічні активи). Закладання саду вимагає включення до його первісної вартості витрат які мають як біотичну (рослину дію), так антропогенну природу (витрати на оплату праці, відрахування на соціальні заходи, вартість проектних робіт, вартість страховки та ін.), тому рахунок 16 «Довгострокові біологічні активи» на сьогодні, не забезпечує одержання інформації про вартість насаджень окремо від решти витрат.

Рис. Капітальні інвестиції при формуванні довгострокових біологічних активів садівництва

Тому, на нашу думку, поки не відбудеться системний розподіл витрат з виділенням вартості довгострокових біологічних активів садівництва окремо, застосування справедливої вартості є неточним. В основі побудови системи обліку довгострокових біологічних активів мають бути технологічні особливості формування та функціонування плодючих насаджень.

ДІАЛЕКТНА ДИФЕРЕНЦІАЦІЯ МОВИ

Т.В. БАЛАБАК

Уманський національний університет садівництва

У сучасному мовознавстві актуальним є питання дослідження лінгвістичних особливостей говорів та діалектів англійської мови. Функціональна стилістика та діалектологія покликані вирішувати це питання в контексті лінгвістичного дослідження, здійснюваного за допомогою аналізу. Дослідження діалектів і говорів, порівняння їх між собою та з літературною мовою, допомагає визначити загальні закономірності розвитку мовних явищ і дає багатий матеріал для розв'язання цілого ряду питань з історії розвитку конкретної мови і деяких проблем загального мовознавства. Опис діалектної мови як системи опирається на дослідження окремих діалектних систем, сукупність знань про говори на різних структурних рівнях; співвіднесення їх з іншими говорами забезпечує повну картину діалекту.

Діалектологія невід'ємно пов'язана з соціолінгвістикою, що спричинено соціальною відмінністю та різницею соціальних потреб у суспільстві. Соціолінгвістика – це розділ лінгвістики, який вивчає різні аспекти мови – фонетику, лексику і граматику у відношенні їх соціальних функцій у суспільстві. Таким чином, соціолінгвістика пояснює явища мови у зв'язку з факторами поза можливістю мови безпосередньо в термінах багатопланової соціальної структури і в термінах того, як люди використовують мову

для спілкування. Соціолінгвістика також вивчає шляхи взаємодії із соціальною дійсністю. Хоча за останнє десятиріччя соціолінгвістика досягла високого рівня розвитку, необхідно зазначити, що мова завжди розглядалась як соціальне явище, як найбільш важливий засіб людського спілкування. Так що, очевидно, що мова є невід'ємною частиною, зв'язуючим ланцюгом між членами суспільства. Мова – правдиве відображення того суспільства, в якому живуть люди.

В англійській мові існує велика різноманітність в розмовній реалізації мови і, особливо, в термінах вимови. Варіації мови обумовлені спільностями мови в межах від маленьких груп до націй. Згідно з теорією О.Д. Швейцера національна мова – це мова нації, стандарт її форми, мова національної літератури.

Діалекти відрізняються один від одного відмінностями у вимові, граматиці та лексиці. Коли мова йде про відмінності у вимові, використовується термін “говір”. Місцеві говори можуть мати багато спільних фонетичних особливостей і відповідно згруповані у територіальні або регіональні говори. За деякими географічними, економічними, політичними та культурними причинами один з діалектів стає стандартизованою мовою нації, а його вимова або ж говір – літературним стандартом вимови. Так говір лондонського діалекту став “літературною мовою” Британії.

Для отримання цілісного уявлення про діалекти необхідно дослідити та виявити їх особливості на всіх структурних рівнях – фонетичному, морфологічному та лексичному.

Термін “діалект” здебільшого вживається як синонім слова “говір”, а іноді і як “група говорів” (у вузьких межах). Поряд з цим термін діалект часом застосовується як загальне, родове поняття, що позначає різні територіальні відміни загальнонародної мови, які різняться між собою за певним обсягом.

Діалект – різновид мови, походить з давньогрецького *dialectos* “бесіда, мова, діалект”. Один діалект мови можна відрізнити від іншого діалекту тієї ж мови за допомогою будь-якої частини лінгвістичної структури – фонології, морфології чи синтаксису. При історичному аспекті вивчення сучасних діалектів варто звертатись до їх спільного предка, особливо при вивченні групи англійських діалектів.

Як правило, діалекти однієї мови є взаємозрозумілими, хоча цей критерій є досить відносним. Діалекти поділяються на говори і відображають не лише фонетичні особливості мови, як це прослідковується в говорах, але й особливості морфології та лексики.

Найбільш поширеним типом діалектного диференціювання є географічний. Зазвичай, мова одного регіону відрізняється від мови іншого. Відмінності між сусідніми регіональними діалектами – незначні.

Основна причина діалектного диференціювання – лінгвістичні зміни. Кожна мова підлягає постійним змінам на різних етапах свого існування. Оскільки мова – це надзвичайно складна система знаків, то майже неможливо уявити, що лінгвістичний розвиток торкнувся одних і тих самих елементів у мові різних регіонів і навіть перетворив їх за однією і тією самою моделлю. На перший погляд, відмінності, викликані лінгвістичними змінами здаються незначними, але вони накопичуються з часом.

Іноді зміни виявляються лише в одному лінгвістичному аспекті мови, це автоматично створює діалектну відмінність. Інноваційні елементи в діалектах, спричинені змінами, можуть межувати з незмінним використанням архаїзмів. Одна і та ж сама зміна може мати місце в двох окремих діалектах. Діалект може бути охарактеризований як відносно архаїчний, тому що в ньому відбулося значно менше лінгвістичних змін, ніж в інших діалектах, або архаїчною може бути лише одна мовна особливість діалекту.

Соціальна диференціація мови тісно пов'язана з соціальною диференціацією суспільства. Однак лінгвістичні факти не можуть бути приписані безпосередньо структурі класу. Згідно з концепцією Швейцера, дія соціальних факторів на мову не

обмежується лінгвістичним відображенням класової структури і має бути досліджена з відповідним відношенням до роздумів про роль усіх класово-розподіляючих елементів – соціальних, професійних, культурних груп тощо, включаючи малі групи.

Отже, різні типи діалектного диференціювання спричиняють лінгвістичні зміни в діалектах, зумовлюють відмінності в їх вимові.

ОЦІНКА ЕКОНОМІЧНОЇ ЕФЕКТИВНОСТІ ВИРОБНИЦТВА ЛЬОНУ

С.А. БАЙДЮК, аспірант

Уманський національний університет садівництва

Виявлення резервів підвищення економічної ефективності виробництва льону потребує оцінки її рівня за допомогою системи показників та їх аналізу. Ефективність це основний критерій для прийняття рішень при організації, управлінні, прогнозуванні розвитку виробництва льону. Оцінку ефективної діяльності виробництва льону можна вважати передумовою розробки стратегічних і тактичних напрямів його розвитку.

Термін “ефективність” походить від латинського слова “efficere”, що означає принести користь. Похідні від нього іменники “effectus” – виконання, результат і “efficientia” – результативність. Ефективність пов’язана із ціленаправленою, раціональною людською діяльністю, яка приводить до бажаних результатів. Категорія “економічна ефективність виробництва” є об’єктом дослідження з часів становлення економічної теорії як науки.

В цілому, більшість економістів під економічною ефективністю розуміють відношення одержаного ефекту до затрат.

На думку Й. Крілека принцип ефективності має складові частини: 1) принцип максимального корисного ефекту (найбільш повне задоволення потреб суспільства за наявних ресурсів); 2) принцип мінімальних витрат (найменші затрати живої та уречевленої праці на одиницю продукції).

Економічна ефективність виробництва льону це здатність на основі використання наявних ресурсів при мінімальних витратах задовольняти потреби внутрішнього ринку у високоякісній олії, а також забезпечити продаж її на зовнішніх ринках.

Для оцінки ефективності виробництва льону застосовують критерій і систему показників. Ефективність обумовлюється її сутністю (співвідношенням витрат і результатів), що складає її зміст. Критерій є основою для побудови системи показників, через які він конкретизується. Критерій ефективності льону це зростання виробництва якісної продукції відповідно до суспільних потреб за мінімальних витрат виробництва.

Ефективність виробництва льону виражається через її показники, які є основою для прийняття рішень. Показники ефективності повинні відповідати таким вимогам: відображати суть критерію, бути зручними у застосуванні, характеризувати ефективність використання ресурсів виробництва.

Для оцінки економічної ефективності льонарства найбільш прийнятними, на наш погляд, є показники: урожайність, якість продукції, трудомісткість і собівартість 1 ц льонопродукції, середня ціна реалізації 1 ц відповідної продукції, маса прибутку на 1 ц продукції, на 1 га посіву, рівень рентабельності і норма прибутку.

В льонарстві виробляють 4 види продукції – насіння, соломку, тресту, волокно. Це передбачає розрахунок перерахованих вище показників по кожному з видів продукції, акцентуючи увагу на насінні та тресті. Для оцінки ефективності галузі в цілому пропонуємо розрахунок двох показників: маси прибутку на 1 га посіву і рівень рентабельності.

Рівень ефективності розвитку переробного блоку льону характеризується його здатністю забезпечувати переробку у високоякісну кінцеву продукцію в оптимальні

строки з найменшими втратами ресурсів при прибутковій діяльності.

Зважаючи на це економічну ефективність переробки льону пропонуємо оцінювати за такими показниками: коефіцієнт використання виробничих потужностей переробних підприємств, частка насіння в загальному обсягу, собівартість одиниці продукції, ціна реалізації одиниці продукції, рівень рентабельності і норма прибутку.

Наведена система показників дає змогу провести системну оцінку рівня розвитку і ефективності виробництва льону. Потрібно зауважити, що рівень більшості показників другого блоку залежить від якості і кількості льоносировини, тобто від ефективності діяльності льоносіючих господарств, від їх заінтересованості у виробництві.

При оцінці й аналізі ефективності виробництва льону потрібно використовувати як вартісні, так і натуральні показники, які є основою для розрахунку попередніх. Для досягнення більш точної об'єктивної оцінки рівня ефективності вважаємо за доцільне у процесі дослідження проводити розрахунок нормативних показників. Такий підхід дозволить порівняти реально досягнутий рівень з можливим і на цій основі розробити пропозиції щодо усунення недоліків у процесі господарювання.

Економічною основою функціонування і подальшого розвитку виробництва льону є взаємозв'язки підприємств відокремлених галузей щодо обміну результатами їх діяльності. Розвиток інтеграційних процесів може відбуватись у двох напрямках: горизонтальному і вертикальному. При горизонтальній інтеграції розвивається співробітництво підприємств однієї галузі. Цей вид інтеграції створює передумови для придбання та використання дрібними і середніми господарськими одиницями сучасних засобів виробництва і технологій з одночасним поглибленням спеціалізації шляхом організації міжгосподарського використання техніки на договірній, орендній чи кооперативній основі, створення кредитних спілок і кооперативів, освітньо-консультаційних об'єднань льоновиробників.

Таким чином, при розрахунку перспективних параметрів розвитку галузей льону потрібно застосовувати показники рівня рентабельності, норми прибутку, як відношення прибутку до середньорічної вартості основних і оборотних фондів, включаючи вартість землі. Визначення рівня економічної ефективності виробництва льону за допомогою запропонованої системи показників дасть можливість проаналізувати його сучасний стан, виявити резерви підвищення ефективної діяльності, опрацювати напрями розвитку на перспективу.

АНГЛОАМЕРИКАНІЗМИ У СУЧАСНІЙ НІМЕЦЬКІЙ МОВІ

Л.В. БАНДУРКА

Уманський національний університет садівництва

Утворення нових слів-термінів завдяки використанню слів іншої мови є одним з найпродуктивніших засобів поповнення словникового складу. Іншомовна запозичена лексика в багатьох випадках задовольняла потреби термінологічної номінації на різних етапах розвитку мови, про що свідчить історія науки й техніки. У наш час заслуговує на увагу процес запозичення англо-американських термінів, оскільки нова термінологія виникає в США у зв'язку з передовими технологіями. Адже економічний потенціал США після другої світової війни зростає нечуваними темпами. США зміцнили свої позиції та репутацію найзаможнішої та наймогутнішої держави світу.

Всі ці економічні та політичні процеси, які відбувалися й відбуваються в США та Європі, не могли не відбитися в мові. Адже мова не лише забезпечує можливості обміну знаннями між людьми, але й є необхідною умовою пізнавальної й узагалі суспільної діяльності людини. Ці події зумовили появу великої кількості запозичень англо-американського походження в німецькій мові в різних сферах суспільного життя людини, особливо в термінологічній: економічна лексика: Manager, Budget, Clearing,

Leasing, Trademark, Voucher, Joint venture; суспільно-політична: Kongress, Parlament, Meeting, Briefing, Black-Power, Career Girl, Downswing; наукова та технічна: Computer, User, Disk, Internet, Chip, Fax; спортивна термінологія: Boxer, Skateboard, Champion; терміни культури й мистецтва: Rock-Musik, Disk-Jockey, Entertainment, Show, Blues, Hitparade, Cool Jazz, Boogie-Woogie, Boston, Brassband тощо.

Запозичене слово, входячи в систему будь-якої мови, зазнає “тиску” з боку цієї системи. При запозиченні англо-американських термінів спостерігаються певні системні зміни на фонетичному, орфографічному та морфологічному рівнях при їх **адаптації** до німецької терміносистеми. При фонетичній асиміляції англоамериканізмів можуть повністю зберігати свою вимову (Floating, Voucher, overdraft, Swap, Swing, Switch), зазнавати часткової субституції (нім. Computer [kom'pju:ta] та англ. computer [kəm'pju:tə]), вимовлятися за фонетичними законами німецької мови (Bonus, Export, Konsols, Import), мати подвійну вимову (Budget з франц. та англ. вимовою) або належати до змішаного типу (пор. нім. Clerk [klark] та англ. clerk [kla:k] тощо).

З погляду орфографічної асиміляції було виявлено англоамериканізмів, які відповідають нормам німецької орфографії повністю або частково: Charter, Import, Export, Broker, Konzern, Test, Internet, Investment тощо, а також такі, які залишаються орфографічно оформленими за нормами мови-продуцента: overdraft, break-even-point, terms of trade, cancelling, letter of credit.

При морфологічній асиміляції англоамериканізмів засвоюються повністю (*das Budget -s, -s, der Trend -s, -s, der Scheck -s, -s, das Management -s, der Job -s, -s, der Computer -s, =, der Chip -s, -s, der Konzern -s, -e, das Clearing -s, -s, der Boom -s, -s, der Swing = i -s,*) або зовсім не адаптуються до морфологічної системи німецької мови (letter of credit, fiscal policy, teamwork, terms of payment, cancelling, overdraft, demurrage, brand тощо).

Входячи в систему німецької мови, англоамериканізмів потрапляють під вплив мови-реципієнта й підпорядковуються її законам. Англоамериканізмів можуть запозичуватись в одному або в кількох своїх значеннях. Так, лексема *der Chip(s)* була запозичена з англійської мови з двома значеннями: 1) жетон для гри (в рулетку тощо), 2) чіпси (смажені тонкі картопляні скибочки). Ця лексема функціонує в наш час в комп'ютерній техніці з новим значенням “чіп, кристал інтегральної мікросхеми”, запозиченим з англійської мови. В економічній підсистемі німецької мови цей англоамериканізм вживається як частина стійкого словосполучення *Blue Chips* “акції високої вартості”, запозиченого з американського варіанта англійської мови. В казино США жетони найвищої вартості синього кольору. Спочатку це поняття було перенесено з індустрії розваг до економічної підсистеми англійської мови на позначення провідних акцій США, а згодом воно розширило своє значення “акції високої вартості на біржі будь-якої країни”, з яким і було запозичене в німецьку мову.

Англоамериканізмів при запозиченні можуть звужувати своє значення по відношенню до мови-продуцента, або зберігати свій повний набір ЛСВ і переносити його до мови-реципієнта.

Англо-американські запозичення можна поділити на однокомпонентні та багатоконпонентні:

1) до однокомпонентних термінів належать англоамериканізмів, які складаються з однієї лексичної одиниці, якою може бути коренева морфема. Це прості (кореневі) слова, які не можуть розкладатися на менші морфеми і не є похідними від якогось іншого слова (*Boom, Chip, Clerk, Job, Test* тощо).

2) до багатоконпонентних термінів входять англо-американські запозичення, які складаються з кореня та словотвірного афікса – похідні – (*fax-en, Chart-er-ung, test-en, Test-er, stopp-en, be-streik-en* тощо) або з кількох основ – складні слова – (*Familienbudget, Trademark, Preisstopp, Reisescheck* тощо).

До галузевої економічної лексики німецької мови дуже часто проникають не окремі

лексичні одиниці, а цілі словосполучення, які в німецькій мові відповідають композитній структурі: bill of lading – Frachtbrief, letter of credit – Akkreditiv, small business – Kleinbusiness, time charter – Zeitcharter тощо.

Процес запозичення англоамериканізмів відіграє неабияку роль у розвитку спеціальної лексики та її вдосконалення, адже бурхлива інтенсифікація процесів запозичення в сучасну епоху сприяє активному проникненню слів із різних сфер людської діяльності в спеціальні сфери. Цей процес багатоплановий, і його результатом є не лише поповнення лексичного складу, але й певні зміни в структурі словникового фонду, які полягають у кількісному та якісному складі різних угруповань слів, у характері їх мовних взаємозв'язків тощо.

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ МІСЦЕВОГО ОПОДАТКУВАННЯ

В.Г. БЄЛЯЄВ, аспірант

Уманський національний університет садівництва

Місцеве оподаткування властиве для практично всіх територіальних утворень, тому його варто досліджувати як невід'ємний складовий елемент економічної культури людства. Парадоксально, але автори численних публікацій із податкових фінансів минулого та сучасності питанням теорії локальних податкових платежів приділяли недостатньо уваги. Ключові проблеми справляння місцевих податків і зборів завжди були тісно переплетені з концептуальними основами загальнодержавного оподаткування, тому перші не розглядалися без других. Це, безперечно, потребує звернення уваги на теоретичні підвалини місцевого оподаткування, оскільки воно двояко впливає на економічний і соціальний розвиток територіальних громад, будучи невіддільним компонентом їх співіснування й одним із джерел забезпечення суспільних послуг на локальному рівні. Таким чином, можна стверджувати, що конструювання фундаментальної науково-теоретичної бази про місцеві податки та збори є відображенням оптимальної симетрії побудови ринкових відносин і демократичних перетворень у громадянському суспільстві.

Звертає на себе увагу той факт, що теорія оподаткування не має в розпорядженні загальноприйнятих визначень понять “податок” та “місцеві податки і збори”, що є свідченням недостатнього вивчення цих економічних явищ. Відсутність одностайної точки зору можна пояснити серйозними теоретичними прогалинами в наукових доробках дослідників податкових фінансів минулого та сучасності. Поміж цим, наявність таких дефініцій істотно допомогла б утвердити роль і значення податкових платежів у процесі суспільного відтворення та полегшити наукові розвідки в цій сфері.

Слід відзначити, що для місцевих податків і зборів характерні здебільшого ті самі принципи побудови, що й для загальнодержавних податкових платежів, проте вони мають деякі особливості. Зокрема, розмежування в теорії оподаткування понять “податок” та “місцеві податки і збори” відображено в табл. 1.

Логічно припустити, що місцеві податки та збори є специфічною формою суспільно-економічних відносин на локальному рівні. На відміну від загальнодержавних аналогів, вони незначні за обсягом надходжень до місцевих бюджетів платежами. Згідно з іншими переконаннями, місцеві податки та збори справляють за будь-які надані блага або дії органів місцевого самоврядування, які можуть бути інтерпретовані як “плата за послуги”. Відтак в ідеальному варіанті під місцевими податками та зборами слід розуміти податкові платежі, які впроваджують тільки за ініціативою виборних (представницьких) органів місцевого самоврядування, ці ж органи визначають їх основні елементи (зокрема, базу оподаткування, граничні розміри податкових ставок, порядок обчислення та сплати, напрямки використання) і здійснюють адміністрування.

Розмежування понять “податок” і “місцеві податки та збори”

Ознаки	Податок	Місцеві податки і збори
За адресністю	Надходять до державного та місцевих бюджетів	Надходять тільки до місцевих бюджетів
За роллю у формуванні бюджетів	Формують основну частину доходів державного та місцевих бюджетів	Питома вага в структурі доходів місцевих бюджетів порівняно незначна
За періодичністю сплати	Сплата є періодичною	Сплата може бути періодичною або одноразовою
За цільовим спрямуванням	Не мають чітко вираженого цільового спрямування	Можуть мати цільове призначення, бути впровадженими на відшкодування витрат територіальних громад, введеними як плата за надання прав або видачу дозволів

На наш погляд, місцеві податки і збори необхідно розглядати як своєрідну плату за вигоди, що забезпечують органи місцевого самоврядування. Таке трактування їх сутності тісно пов'язане з реаліями практики “голосування ногами” (тобто мотивацією переїзду до тієї чи іншої юрисдикції), унаслідок чого відбувається раціональний перерозподіл суспільних послуг на локальному рівні. Поміж цим, місцеві податки та збори є одними з найважливіших інститутів у системі місцевих фінансів нашої держави. Зокрема, під інститутом місцевих податків і зборів ми розуміємо законодавчо закріплену групу правових норм, що регламентує порядок впровадження податкових платежів (міськими, селищними та сільськими радами), механізм їх справляння (у межах відповідних адміністративно-територіальних одиниць) і зарахування до місцевих бюджетів для виконання повноважень у межах власної компетенції органів місцевого самоврядування. Інакше кажучи, це універсальна і, разом із тим, вихідна категорія, яка виражає критеріальні властивості місцевих фінансів. Цілком очевидно, що саме в умовах демократичних перетворень податкова форма має стати домінуючою у загальній сфері фіскальних взаємин.

Таким чином, вчення про місцеве оподаткування як специфічну форму суспільно-економічних відносин, пов'язану з порядком впровадження за ініціативи представницьких органів місцевого самоврядування, механізмом справляння і зарахування місцевих податків та зборів до місцевих бюджетів, є самостійною галуззю фінансової науки з властивою тільки їй, чітко вираженою теорією, яка прогресивно формувалася протягом кількох останніх сторіч. Його становлення, розвиток, пошук фундаментальних ідей і прикладні дослідження учених-економістів є об'єктивною закономірністю, пов'язаною з процесами фінансової децентралізації державної влади, формуванням системи незалежних місцевих фінансів.

МУЗИЧНИЙ ЗВУК – ФЕНОМЕН КУЛЬТУРИ

Л.Г. БЄЛЯЄВА

Уманський національний університет садівництва

Музика створює звуки особливої властивості, яких немає в природі і які не існують поза музикою. Але щоб передати щось за допомогою музики, потрібно знати її мову.

Під терміном «музична мова» звичайно розуміється сукупність усіх засобів музичної виразності. Музична мова характерна як для певної епохи, напрямку, стилю, творчості композитора, так і для певного музичного добутку.

Як і мова у звичнім його розумінні, музична мова — результат соціального розвитку. Для музичної мови також характерна ієрархічність, яка пов'язана з певною

системою правил. Відповідно до неї сполучаються елементи музичного мовлення, відбувається гра з нормативними й нетиповими порядками, присутні різноманітні інерції повторів і їх порушення.

«Історично склалося, що уся сукупність засобів музичної виразності, часто називають музичною мовою», — писав Л. А. Мазель, пояснюючи: «Вислів “музична мова” по своєму походженню метафоричне, тобто засноване на образному порівнянні виразних засобів музики, що слугують для передачі її ідейно-художнього змісту, із засобами словесної мови, також для вираження думок та їх передачі».

Завдання музичної мови, по Мазелю, — моделювання емоцій (почуттів) людини, а також сприймані нею явищ у виді звукових структур. У цьому специфіка музичної мови, її відмінність від інших мов, у тому числі й вербального (що оперує словами). Але якщо вірно враховувати цю корінну відмінність, то порівняння деяких властивостей музичної мови з рядом властивостей словесної мови виявляється правомірним і плідним.

М. С. Каган також виступає за нові, сучасні підходи до вивчення музичної мови: «Трактування музики як особливої мови, яка рідна мові слів, але така, що суттєво від неї відрізняється, змогла стати на міцну наукову основу лише з розвитком семіотики — нової науки, що зробила своїм предметом загальні закони збереження й передачі інформації, для яких словесні засоби виявлялися лише одним з багатьох комунікативних каналів; музика повинна була розглядатися в цьому світлі як інший, несловесний, хоча й така, щоб легко поєднувалася зі словесною, мовою людського спілкування».

Музична мова — це насамперед система норм і правил. З'єднання мовних елементів у складні звукові структури здійснюється завдяки музичній логіці, що має багаторівневу будову. Виділяють три її рівні:

1) з'єднання окремих звуків і співзвуч у мотиви — найменші структурні одиниці тексту (морфологічний рівень);

2) з'єднання мотивів у більші одиниці — фрази, пропозиції, періоди (синтаксичний рівень);

3) з'єднання великих одиниць тексту в розділи форми, частини циклу й твору в цілому (композиційний рівень).

Відповідно до правил музичної мови зміст, що інтонується, вибудовується в текст особливого роду. Такий підхід дійсно дозволяє розглядати музику як складну семіотичну систему.

Вислів «музична мова» заслуговує ще раз звернути нашу увагу на те, що він сам по собі метафоричний. Це порівняння, тому, як і у всякого порівняння, у ньому є певні границі.

Музика й мова є засобом спілкування й мають синтаксис — набором правил, що визначають належне з'єднання елементів (нот і слів, відповідно). Таким чином, музика — це мова, але це не мова понять, хоча деякі мелодійні обороти, ритмічні формули і т.д. одержують у побутовій або навіть у професійній музиці стійке тлумачення, не можна сказати, що буквально кожний з елементів музичної мови має строго фіксоване значення. Правильніше говорити про передумови значення (Л. А. Мазель). А вони багато в чому визначаються асоціаціями, що виникають у існуванні тих або інших типів музичних «слів»-інтонацій.

ТАРИФНА ЕСКАЛАЦІЯ ЯК НАПРЯМ ВДОСКОНАЛЕННЯ ДЕРЖАВНОГО ПРОТЕКЦІОНІЗМУ

В.В. БЕРЕЗОВСЬКИЙ, кандидат економічних наук
ННЦ «Інститут аграрної економіки» НААНУ

Важливим питанням Дохського раунду переговорів є – визначення порядку застосування тарифної ескалації, яка є інструментом підвищення рівня митних тарифів

залежно від зростання ступеня їх обробки та забезпечення їх диференціації у рамках загальних домовленостей.

Тарифна ескалація передбачає встановлення тарифної ставки імпортного мита таким чином, щоб вона підвищувалася залежно від ступеня переробки товару. Такий підхід використовується для стимулювання імпорту товарів із низькою доданою вартістю, з метою заохочення збільшення внутрішнього виробництва.

Зростання митних тарифів створює більш надійний захист для підприємств переробного сектору країни-імпортера. Для експортерів, навпаки, це є перешкодою при вивезенні переробленої продукції. Практично завжди застосування такої практики пояснюється необхідністю створення робочих місць і сприяння поширенню передових технологій. Наприклад, сталь, що використовується у виробництві автомобільних корпусів може імпортуватися за ставкою імпортного мита в 5%, виготовлені з того ж самого сорту сталі складові частини для корпусів – за ставкою 15%, а готові автомобілі – 30%.

Тарифна ескалація фактично обмежує можливості для переробки сільськогосподарської продукції в країнах-експортерах. Питання тарифної ескалації в сільському господарстві набуває актуального значення, враховуючи той факт, що в торгівлі сільськогосподарською продукцією акценти зміщуються на більш перероблену продукцію – кожна країна хоче торгувати не сировиною, а продуктами її переробки, що забезпечує робочі місця та збільшує податкові надходження. Країни з високою залежністю від експорту сировини також мають зацікавленість у вирішенні даного питання.

Водночас, до числа негативних наслідків від здійснення тарифної ескалації слід, на наш погляд, віднести наступне:

- тарифна ескалація перешкоджає зростанню переробки сільсько-господарської продукції в країнах-експортерах. Це, в свою чергу, зменшує потребу в більш високому ступені обробки імпортованої продукції з країн-експортерів, а, отже, розширення їх переробної промисловості. Крім того, концентрація експорту менш оброблених товарів часто призводить до уповільнення темпів зростанням експорту та збільшення ризику зростання цін на сировину;
- тарифна ескалація сприймається як джерело екологічного збитку в країнах-експортерах. Адже надмірна залежність від експорту первинних продуктів може викликати надмірне виснаження природних ресурсів та порушити екологічну рівновагу в країні-експортері. Крім того, повільні темпи зростання доходів у результаті надмірної експлуатації ресурсів не забезпечують формування належних ресурсів для ефективного управління навколишнім середовищем країнах-експортерах.

Якщо розглянути рівень митного захисту сільського господарства в ЄС, то слід відзначити, що величина зв'язаних тарифів по сільськогосподарській продукції тут складає 22%, що є вищим за середній їх розмір в США і нижче.

Варто відзначити, що регулювання зовнішньоторговельних операцій з продукцією АПК має бути комплексним. В цьому зв'язку слід відмітити, що у 2007 р. урядом було запроваджено квотування експортних операцій із зерном, для контролю над даним ринком та збереження продовольчої безпеки. При цьому експорт борошномельної продукції не обмежувався. Як наслідок, експорт борошномельної продукції у 2007 р. зріс у 2,5 рази. Схожа ситуація в різні роки спостерігалася майже по всіх видах сільськогосподарських культур. Тому, на нашу думку, доцільно митні тарифи поділити на декілька груп в розрізі товарних позицій.

За результатами Дохського раунду переговорів рекомендовано стримування заходів щодо тарифної ескалації. Водночас, вона не є забороненою згідно норм СОТ, а для України, на нашу думку, повинна стати найбільш вагомим заходом протекціоністської політики. Адже СОТ забороняє використання нетарифних бар'єрів при здійсненні

торгівлі, а у сфері тарифної політики інструментами регулювання можуть виступати лише види мита та митний тариф, тоді як тарифна ескалація є певним упорядкуванням та структуруванням митних ставок у певній послідовності відносно рівня обробки товарів.

Розрахунок середньої ставки імпортного мита на продукцію сільського господарства здійснюється по групам 1-24 УКТ ЗЕД. Якщо ж розраховувати середній митний тариф по конкретному продукту, то при застосуванні тарифної ескалації його потрібно розраховувати по всіх ставках окремо. І як правило, середньозважена ставка середнього імпортного мита по продукції знаходиться приблизно посередині між найнижчою та найвищою ставками на дану продукцію.

На жаль, поки в Україні не приділяється належна увага питанням тарифної ескалації, використання якої дозволяє державі впливати на структуру зовнішньоторговельного балансу, забезпечувати контрольованість експортних та імпортних потоків сільськогосподарської продукції.

На наш погляд, доцільно використати зарубіжний досвід проведення заходів з тарифної ескалації та виділити три групи митних ставок при здійсненні регулювання зовнішньоекономічних операцій із сільськогосподарською продукцією: готова продукція, напівфабрикати та сировина. Так, для зернових це може бути зерно (сировина або необроблена продукція), борошномельна продукція (напівфабрикати), хліб та випічка (готова продукція). Різниця в ставках не повинна бути суттєвою. Зокрема, митні ставки на сировинну продукцію повинні коливатися від 0 до 5% та залежати від потреб у даній продукції. Ставки на продукцію переробки зерна доречно встановити незначними, щоб вони не завдавали шкоди торгівлі, але при цьому робили недоцільним вивезення продукції за кордон для подальшої її обробки. Отже, ставка на оброблений продукт повинна нівелювати розбіжності в собівартості сільськогосподарської продукції та стимулювати зайнятість вітчизняних працівників в АПК.

Такий підхід до встановлення митних тарифів забезпечить можливість їх оптимізації, не порушуючи при цьому взятих Україною зобов'язань перед СОТ щодо рівня митних бар'єрів.

СИСТЕМА ОБРАЗНО-ПЕРЕНОСНИХ ЗНАЧЕНЬ ЛЕКСЕМИ ВОГОНЬ В АНГЛІЙСЬКИХ, НІМЕЦЬКИХ ТА УКРАЇНСЬКИХ ФРАЗЕМАХ

Я.В. БЕЧКО

Уманський національний університет садівництва

Температурні відчуття мають непересічне значення у безпосередньо чуттєвому сприйнятті людиною світу, а висока температура, її джерела та явища, що супроводжують її, – все це відіграє виняткову роль у житті людини, виступаючи як складник і природного, і культурного довкілля людини, як складова найрізноманітніших технологій, спрямованих на підтримання й забезпечення життєдіяльності людини. Усе це так або інакше знаходить своє відображення в семантиці мовних одиниць, зокрема, тих, що виражають ключові лінгвокультурні концепти. Цим, у свою чергу, пояснюється і смислороздужувальний потенціал відповідної лексики, її потужна смислова зарядженість: термічна семантика функціонує в ролі внутрішньої форми, як виразник широкого спектру похідних значень, пов'язаних із живою та неживою природою, із духом і тілом людини, із ключовими концептами матеріальної й духовної культури. Серед іншого, це знаходить своє вираження й у вторинному вживанні цієї лексики у складі фразеологічних одиниць, особливе місце цих останніх у даному відношенні пояснюється статусом фразеології як основного мовного засобу збереження та відтворення культурно-етнічних моделей і вартостей.

Дослідивши певні лексикографічні джерела та фразеологізми англійської, німецької та української мов, ми можемо зазначити, що крім свого вихідного, первинного

значення, (а саме “стан горіння узагалі та у його позитивних, утилітарних (опалення, освітлення) і негативних, деструктивних (пожежа) аспектах”), напр.: *a fire breaks out* “вогонь раптово розгоряється”, *sth catches fire* “щось починає горіти”, *start a fire* “розпалити вогонь”, *klägliches Feuer* “яскравий вогонь”, *Feuer anzünden* “запалювати вогонь” фраземи можуть мати також вторинне (переносне) значення. А саме, лексема *вогонь* вживаються для позначення емоційного стану людини, або її темпераменту, тобто певні якості людини прирівнюються до вогню. Слід зазначити, що якщо вогонь вживається у випадку коли мова йде про емоції людини, то в більшості випадків мова йде про енергію, ентузіазм. Тобто, вогонь у його найнебезпечнішій іпостасі виступає як ознака, що мотивує цілком позитивну рису людини, напр.: *fire sb's enthusiasm/imagination* “розбудити у кого-небудь ентузіазм/уяву”, *full of bush fire* “дуже енергійний, життєрадісний, відважний, мужній”, *in Feuer kommen (geraten)* “запалюватись, захоплюватись, надихатись”, *Feuer und Flamme für j-n, etw. sein* “загорітись пристрасстю до кого-небудь, палати пристрасстю”, *з вогником (з вогнем)* “душевне піднесення, натхнення; пристрассть, запал; про того, хто має дуже енергійну, запальну вдачу”. Проте, в емоційній сфері *вогонь* вживається не лише для позначення позитивних емоцій, мова також може йти і про негативні емоційні переживання, напр.: гнів, ненависть *аж вогню давати (кресати)* “дуже гніватися, обурюватися з якогось приводу”, *вогнем (полум'ям, пеклом і т.ін.) дихати* “дуже сердитися, гніватися, виявляти недобррозичливість до когось”. Ще однією семантичною рисою пов'язаною з вогнем є риса швидкості відповідного процесу. Дану характеристику вогню можна простежити в таких фраземах: *get on like a house on fire (afire)* “швидко і легко просуватись вперед, швидко поширюватись”, *кинутися/накинутися як (мов, ніби і т. ін.) вогонь на суху соломку* “дуже швидко, жадібно”.

Лексема *вогонь* у всіх трьох мовах вживається у військовій сфері у значенні стріляння з вогнепальної зброї: *open/cease fire* “розпочинати/припиняти вогонь, стрілянину”, *under fire* “під вогнем противника”, *direktes Feuer* “прямий вогонь”, *das Feuer einstellen (abbrechen)* “припиняти вогонь”, *вести вогонь, відкривати вогонь*.

Близьким до вихідного значення вогню є його значення як однієї з чотирьох стихій: вогонь, вода, земля, повітря, які як забезпечують життя так і можуть його знищити: *fire and water are good servants, but bad masters* “вогонь і вода – вірні слуги (людини), але волі їм давати не можна”.

Лексема *вогонь* у фразеологічних одиницях набуває ще одне образно-переносне значення хворобливі тілесні відчуття й стани (біль, підвищена температура тіла, жар, лихоманка: *St. Anthony's fire* “бешихове запалення, бешиха”, *вогнем (огнем, полум'ям) горіти*. “1. дуже червоніти (про обличчя); 2. мати високу температуру тіла, відчувати жар”. Деякі фразеологічні одиниці з семантемою *вогонь* можуть означати як фізичний, так і емоційний стан, оскільки під час певного емоційного збудження виділяється додаткова теплова енергія: *be on fire* “1. про частину тіла, де відчувається нестерпний біль; 2. сповнений натхнення, стремління, певного почуття”, *wie Feuer brennen* “палити вогнем (як вогонь), що застосовується тоді, коли говорять про думку, біль тощо”, *(аж) паііти вогнем (полум'ям)* “бути дуже розгарячілим, рум'яним і т.ін. через сильне збудження, хвилювання тощо”.

Існують фраземи, в яких лексема *вогонь* та її англійський та німецький відповідники також описують сферу міжособистісних стосунків, зокрема мова йде про негативний характер міжособистісних стосунків, або критику: *ve / come under fire* “зазнати суворої критики за зроблене (уживання, властиве медійним повідомленням)”, *a running fire* “град критичних зауважень”, *Öl ins Feuer gießen* “підливати масла у вогонь”, *без вогню варити* “докоряти кому-небудь чимось, не давати спокою настирливими доріканнями”, *як вогонь з водою* “хтось перебуває у непримиренних стосунках із кимсь”.

Семантема “вогонь” також позначає “міцні горілчані напої”. Фразеологізми, що вживаються в подібному сенсі є вмотивованими подібністю між смаком напою та дією

вогню на тіло людини, або семантика вогню має відношення не до соматичного відчуття, а до технологічного процесу виготовлення напою: *fire water* “вогняна вода”, *dieser Wein hat Feuer* “це вино п’янить (воно хмільне, п’янке)”.

Система значень лексеми *вогонь* повністю реалізується у фраземах досліджуваних мов, проте у контексті англійських, німецьких та українських фразем крім первинного значення лексема *вогонь* набуває зовсім іншого відтінку, або вживається в образно-переносному та ідіоматичному значенні.

ІСТОРІЯ ОПТИМІЗАЦІЇ ІНФОРМАЦІЇ ЯК ОСНОВИ ВДОСКОНАЛЕННЯ НАЙВАЖЛИВІШИХ ФОРМ ФІНАНСОВОЇ ЗВІТНОСТІ

В.В. БОБКО, кандидат економічних наук
Уманський національний університет садівництва

Загальновідомо, що інформаційно-аналітична система управління покликана формувати обліково-економічну інформацію для використання в цілях управління фінансово-господарською діяльністю.

Найважливіша форма фінансової звітності, що показує інформацію про фінансове положення підприємства – бухгалтерський баланс, який відображає на певну дату його активи, зобов'язання і власний капітал. Інформація, узагальнена в бухгалтерському балансі, вимагає постійного вдосконалення на користь підвищення якості управління підприємством.

Аналіз еволюційного розвитку балансу проведений видними ученими: В.В. Ковальовим і Я.В. Соколовим. Ковальов В.В. відзначає, що першим російським ученим, який звернув увагу на необхідність певної впорядкованості обліку і звітності, був А.К. Роццаховський. Він спростував існуючу в Росії на початку ХХ ст. думку про неможливість і недоцільність структуризації та уніфікації звітності і запропонував типову форму балансу. Деталізація ж окремих статей (дебітори, кредитори, нематеріальні активи) залишалася на розсуд укладачів балансу.

В 20-і роки робота по впорядкуванню фінансової звітності була продовжена. Правилами публічної звітності від 24.08.1926 р. більшість підприємств була зобов'язана публікувати свої звіти в газеті «Економічне життя», проте структура звітів не була в якій-небудь мірі регламентованою. Це приводило до значного різноманітності в структурі інформації, яку публікували, неоднозначному трактуванню її змісту. В подальші роки основну увагу надавали проблемі уніфікації звітності, що певною мірою сприяло й структуризації звіту.

Спробу викласти балансові теорії та інтерпретувати балансову модель в економічних категоріях виробництва й відтворення в період до 1940 р. зробив А.Ф. Масанов. Показовим наслідком перемоги балансової теорії слід визнати той факт, що до 1940 р. назва «балансовий облік» в значній мірі переважала над назвою «бухгалтерський облік».

В 30-роках, надаючи балансовим теоріям суто економічного трактування, автори намагалися модифікувати з цих позицій модель бухгалтерського обліку. Удосконалення звітності у той час йшло по лінії ускладнення та уніфікації структури основної звітної форми – балансу. Так, згідно інструкції ВСНГ СРСР «Форми річного звіту і балансу на 1 жовтня 1929 р.» типова форма балансу госпрозрахунку, підвідомчого ВСНГ (тресту, синдикату, акціонерного товариства), включала 14 розділів в активі та 13 – в пасиві. Приблизно такою ж деталізацією відрізнявся баланс торгових підприємств, які були підлеглими у той час Наркомторгу СРСР.

В подальші роки методологія складання звітності в нашій країні неодноразово мінялася. Одним з дискусійних було питання про доцільність складання балансу в оцінках «брутто» або «нетто». Сама форма Балансу не відповідала вимогам його

аналітичного використання. З метою розширення його аналітичної місткості пропонувалося заповнювати спеціальні розшифровки окремих статей балансу.

В 1938 році була проведена деяка «балансова реформа», в результаті якої склад статей балансу та їх розташування змінилися так, щоб він відповідав вимогам аналітиків (баланс був очищений від ряду регулюючих статей). Основні новації другої половини 40-х років зводилися до зміни складу балансових статей і їх перегруповування (введені статті по переоцінці активів у зв'язку з грошовою реформою 1947 р., ряд інших змін).

В результаті дискусії про необхідність подальшого підвищення аналітичності балансу на початку 50-х років баланс був доповнений деякими найважливішими показниками фінансового плану, такими як прибуток, його розподілення і рядом інших. Крім того, відповідно до Положення про бухгалтерські звіти і баланси від 12 вересня 1952 року до балансу були знову повернені регулюючі статті. Протягом подальших сорока років баланс складався в оцінці «брутто». Структуру балансу кожне відомство прагнуло затвердити свою.

Переломним з'явився 1990 р., коли Мінфін СРСР листом від 12 жовтня 1990 р. починаючи з 1991 р. ввів єдину звітність для всіх типів підприємств. Початок 90-х років пов'язаний із змінами Плану рахунків бухгалтерського обліку, зменшенням кількості форм звітності, баланс складався тільки в оцінці «нетто». С.Ф. Голов підкреслював, «...що за останні роки бухгалтерська звітність українських підприємств зазнала істотні, переважно структурні зміни».

Дослідження показали, що схема побудови балансу, яка діяла до початку дев'яностих років, визначилася в основних рисах в кінці 30-тих років. Основними недоліками діючої раніше балансової схеми була перекручена оцінка валюти балансу, яка не відображала дійсної майново-фінансової характеристики підприємства. У валюті балансу відображалися різні контрактивні і контрпассивні статті; спостерігався подвійний рахунок джерел капітальних вкладень при їх відображенні в балансі основної діяльності.

ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ ВНУТРІШНЬОГО АУДИТУ В УКРАЇНІ

Л.В. БІЛЯВСЬКА

Уманський національний університет садівництва

Аудит в Україні поступово перетворюється на контрольний інструмент забезпечення довіри користувачів різних рівнів (міжнародного, державного, урядового, підприємства) до перевіреної аудитором фінансової інформації. Його значення, як невід'ємного елемента ринкових відносин постійно зростає. Хоча аудит як напрям контролю сприймається неоднозначно, втім існує об'єктивна потреба в його функціонуванні та вдосконаленні як незалежної форми фінансово-економічного контролю з метою стабілізації економічного розвитку, усунення негативних проявів трансформаційних процесів, забезпечення інтересів і прав власників підприємств, поліпшення системи управління, попередження виникнення складних економічних ситуацій. Внутрішній аудит є одним із способів контролю за правомірністю та ефективністю діяльності усіх відділень, підрозділів, філій підприємства.

Проблеми розвитку внутрішнього аудиту досліджували такі вчені як Л. Кулаковська, О. Петрик, Б. Усач, Ф. Бутинець, В. Немниченко та інші.

На сучасному етапі розвитку економіки України відбувається зростання масштабів виробництва, що обумовлює необхідність створення багаторівневого апарату управління, який у свою чергу створює проблеми обміну інформацією, збільшує ймовірність того, що рішення, які приймаються різними ланками управління будуть суперечити один одному. Зазначені моменти ускладнюють контроль різних ланок управління, наслідком чого є підвищення ризику помилок та зловживань. Поглиблюється це також географічною розкиданістю філій, відділень чи підрозділів,

місцеві керівники яких приймають самостійні рішення.

Метою дослідження є вивчення й узагальнення теоретичних і організаційних аспектів розвитку внутрішнього аудиту в Україні, які полягають у виробленні комплексного, системного підходу і пов'язаних з ним методичних рішень, які б забезпечили практичні умови для створення і ефективного функціонування служб внутрішнього аудиту на підприємствах України.

Важливою складовою загальної проблеми розвитку внутрішнього аудиту в Україні є майже повна відсутність його методичного забезпечення, що призводить до прогалин в його теорії та практиці. Ринкова система господарювання надає організаціям, підприємствам свободу вибору напрямів їх розвитку, що зумовлює пошук можливостей підвищення результативності їх діяльності з використанням сучасних інструментів контролю і управління. Вирішення завдання з підвищення якості прийнятих рішень вимагає вдосконалення методології теорії і практик економічного контролю і внутрішнього аудиту. Не менш важливою є проблема підготовки висококваліфікованих фахівців, підвищення кваліфікації сертифікованих аудиторів, розроблення відповідного навчально-методичного та інформаційного забезпечення.

Внутрішній аудит являє собою той елемент системи управління підприємствами, відсутність якого унеможливує та руйнує внутрішньо корпоративний менеджмент. Постає невідкладна необхідність поширення внутрішнього аудиту на акціонерні товариства, холдингові компанії, інвестиційні фонди та інші корпоративні структури. Підвищенню ефективності їх діяльності також повинно сприяти інтегрування внутрішнього аудиту з управлінським обліком та функціонально-вартісним аналізом, що спільно мають утворити систему внутрішньо корпоративного контролінгу, покликану вишукувати та мобілізувати резерви економії ресурсів, зменшення собівартості та підвищення конкурентоспроможності продукції, товарів, робіт.

Наявність ефективного внутрішнього аудиту стає невід'ємною складовою успішного розвитку підприємств в умовах швидких змін зовнішнього середовища, підвищення складності процесів управління, розподілу функцій володіння та управління бізнесом. Наскільки при цьому внутрішній аудит стане корисним, залежить від завдань, які будуть перед ним поставлені.

ЗБУТОВА ІНФРАСТРУКТУРА РИНКУ ЗЕРНА В УКРАЇНІ

О.В. БОДНАР, кандидат економічних наук

Національний університет біоресурсів і природокористування України

З ліквідацією державної системи контрактації сільськогосподарської продукції інфраструктура збуту останньої виявилася неспроможною забезпечити ефективне функціонування аграрного ринку. З'явилося багато комерційних посередницьких структур, які не мали відповідної матеріально-технічної бази і купували продукцію за непрозорими схемами, що призвело до значної тінізації ринку. На сьогоднішній день реалізація сільськогосподарськими підприємствами вирощеного ними зерна відбувається за наступними каналами: переробним підприємствам, населенню в рахунок оплати праці та на громадське харчування, видача пайовикам в рахунок орендної плати за землю та майнових паїв, на ринку, через власні магазини, ларки та за іншими каналами.

З усього обсягу зерна значна частина реалізується зернотрейдерам (інші канали), причому цей напрям торгівлі має тенденцію до зростання. Якщо у 2001 р. цей показник становив 50%, то у 2008 р. – 77% зерна. За 9 місяців 2009 р. такими споживачами закуплено 84% зерна. Найбільша питома вага комерційних структур при продажу кукурудзи, яка становить 89%. Відсутність у більшості випадків спеціалізованих приміщень для зберігання зерна, необхідність розрахуватися по кредитним зобов'язанням до кінця календарного року, вигідні умови розрахунку за вироблену

продукцію відіграють визначальну роль у рішенні товаровиробника щодо напряму збуту власного зерна на користь зернотрейдера

Найменший інтерес у посередників до житнього зерна, 78% від загального обсягу збуту. Експорт цієї культури є незначним, майже весь обсяг реалізується в середині країни, тому вона не цікавить експортноорієнтованих трейдерів. Оскільки споживання житнього хліба в Україні є традиційним, переробним підприємствам реалізується 9% жита, що є найвищим показником серед інших видів зернових. В середньому за цим каналом реалізується 4-5% вирощеного збіжжя. Основною причиною незначного обсягу продажу переробним підприємствам є те, що вони не мають достатніх обігових коштів для збільшення обсягів закупівлі сировини. З цієї причини вони не роблять запасів зерна і часто працюють за давальницькою схемою.

Для альтернативного варіанту більш вигідного збуту аграрної продукції на вітчизняному ринку відсутня розвинена мережа інфраструктурних формувань, немає конкурентного середовища відповідних послуг. Сподівання, які поклалися на біржі, не виправдалися. Причинами слабого розвитку біржової торгівлі є факти „тіньової” домовленості між партнерами (виробником зерна і покупцем), відсутність належних формувань ринкової інфраструктури, наближених до господарств виробників, що дало б змогу впроваджувати ефективні форми торгівлі, а також створення перешкод регіональними виконавчими органами влади вільному руху зерна, високі тарифи на транспортування вантажів та ін.

Оформлення біржового контракту з товаровиробником часто носить формальний характер та є проміжною ланкою при укладенні договору реалізації зерна державі або іншим операторам зернового ринку. Через біржі в основному проходить зерно так званого „вторинного ринку”, тобто те, що реалізується зернотрейдерами, в тому числі й для оформлення експортного контракту. Таким чином останні впливають на формування біржових цін, створюючи не завжди сприятливі умови для сільськогосподарських товаровиробників. Діяльність бірж не забезпечує виконання функції індикатора формування цін, тому що частка сільськогосподарської продукції, яка продається через них, складає менше 1%. Також однією з причин досить пасивного ставлення товаровиробників до використання біржового каналу реалізації продукції є складнощі при формуванні великих партій однотипної за якістю продукції, придатних для перевезення залізничним і водним транспортом.

Практично в нерозвиненому стані знаходиться така складова інфраструктури зернового ринку як Українська ф'ючерсна біржа. Біржа не виконує свої функції, зокрема ціноутворення, страхування від несприятливих змін цін. Ф'ючерсна біржа не стала механізмом стабілізації цін на зерно і створення умов для прогнозу цін на основні види сільськогосподарської продукції. Очевидно, що потрібні додаткові заходи, які б регулювали діяльність бірж в Україні. Наприклад, створення обґрунтованої законодавчої бази, яка б відповідала реальній економічній ситуації в Україні, надання інформаційної підтримки ринку, набуття практичного досвіду та залучення іноземних фахівців. Потрібно створювати спеціальну ринкову інфраструктуру для забезпечення прозорості продажу продукції виробниками безпосередньо споживачам, у т. ч. посередницьким комерційним структурам.

ОРГАНІЗАЦІЙНІ І ПРАВОВІ ЗАСАДИ АУДИТУ ПРАЦІ ТА ЇЇ ОПЛАТИ

Г.Л. БУРЛЯЙ

Уманський національний університет садівництва

Сучасний етап розвитку України характеризується її інтеграцією у систему міжнародних економічних відносин. Цей процес тісно пов'язаний з необхідністю удосконалення фінансово – економічного контролю, який являє собою систему

спостереження і перевірки процесу функціонування відповідного об'єкта. Науковці виділяють декілька організаційних форм фінансово – економічного контролю в Україні.

Поява багатьох юридично відокремлених господарюючих суб'єктів, у яких перетинаються інтереси зацікавлених сторін, зумовили необхідність незалежного фінансового контролю. Провідне місце в цьому процесі посідає Інститут аудиторства. Його основна мета – забезпечення контролю, повноти і достовірності інформації, відображеної у фінансовій та податковій звітності підприємств. Згідно із Законом України «Про аудиторську діяльність» підприємець має право здійснювати незалежний контроль своєї фінансово-господарської діяльності на комерційній договірній основі за відповідну плату.

Успішна діяльність будь – якої організації немислима без аналізу трудових показників, який дозволяє більш точно оцінити техніко – економічний потенціал, визначити резерви більш ефективного використання працівників підприємства, покращення організації, умов праці і її оплати. Одним із способів зовнішньої оцінки діяльності підприємств, зокрема, аналізу трудових показників, є створення особливого напрямку аудиторської діяльності – аудиту трудової сфери (персоналу).

Аудит у сфері праці – це система заходів зі збору інформації, її аналізу й оцінки на цій основі ефективності діяльності підприємства з організації праці та її оплати. Об'єктом аудиту є трудовий колектив, персонал підприємства та розрахунки з ним, його діяльність. При цьому оцінка ефективності діяльності працівників та оплата їх праці розглядається як головна, глобальна мета аудиту. Перевірка сприяє кадровим перестановкам, які поліпшують якісний склад трудових ресурсів, просуванню більш перспективних співробітників і розвитку їхньої творчої активності. Стосовно роботи безпосередньо з кадровими службами підприємства, то тут аудит дозволяє підвищити роль кадрових служб, наблизити їхню діяльність до мети і завдань підприємства, загострити їхню увагу на найважливіших питаннях. Багатогранність і об'ємність (різноманітність) цілей аудиту в сфері праці і її оплати підприємства дозволяє ставитись до цієї процедури як до складного явища.

Подібно до фінансових перевірок аудит у сфері праці та її оплати повинен проводитися періодично, щоб переконатися у виконанні поставлених задач. Аналіз і оцінка якогось одного показника чи явища у відриві від інших не дають бажаного результату – необхідний комплексний аналіз.

Аудит праці та її оплати повинен здійснюватися у кілька етапів: підготовчий, що включає розробку підходів до проведення перевірки; збирання інформації; аналізу й обробки інформації та оцінки ефективності аудиторської перевірки. Аудит – це форма науково-практичного дослідження, тому важливо, щоб його результати були засновані на об'єктивних, порівняльних і достовірних даних. При перевірках допускається використання будь-яких видів документації з праці і трудових відносин. Додатково до аналізу документації проводиться опитування менеджерів, управляючих трудовими ресурсами, працівників відділів кадрів і служби управління персоналом, вибіркового числа осіб керівного персоналу і підлеглих.

Чисто технологічно процес аудиту праці і її оплати повинен складатися із шести ступенів. Перший – формалізація ідеї проведення аудиторської перевірки, визначення її цілей і гіпотетичних вигод для підприємства від її проведення. На другому ступені добирається персонал для організації перевірки, і в разі потреби проводиться його навчання. Третій ступінь – збір звітних даних по роботі з працівниками на різних рівнях управління трудовими ресурсами та організації їх оплати. Четвертий – попередня підготовка звітів з перевірки й обговорення їх з лінійними керівниками. П'ятий – надання звіту керуючому персоналом і вироблення разом з ним основних рекомендацій – як удосконалити управління персоналом та оплату праці. Шостий – впровадження коригувальних заходів у процес життєдіяльності підприємства.

Для проведення перевірки можна залучати співробітників даного підприємства чи

представників інших організацій. У кожному з цих підходів є свої переваги і недоліки. Свої працівники більше знають про організацію, і їм легше визначити, які аспекти потребують оцінки, їм простіше проводити опитування й анкетування, тому що вони в меншій мірі розглядаються перевіряючими як погроза, тобто щось вороже. Разом з тим їм складніше подивитися на проблеми «зі сторони», вони самі багато в чому звиклись з існуючим порядком, а отже, їм у край важко бути абсолютно об'єктивними в оцінках. Найбільш ефективним можна вважати залучення до проведення аудиту зовнішніх перевіряючих, які мають досвід як в організації праці і управлінні трудовими ресурсами на підприємстві, так і в питаннях трудового права. Це доцільно, оскільки організація праці тісно пов'язана з трудовим законодавством, а оцінка легітимності діяльності фірми є однією з цілей аудиту.

Основними джерелами інформації, які використовують при проведенні аудиту в області праці і її оплати, є: закони й інструкції, трудові показники, анкетування й інтерв'ю працівників, первинна документація, статистична звітність з праці, бухгалтерська фінансова звітність, дані податкової звітності. Оцінку стану цієї роботи на підприємстві можна дати не тільки на основі перевірки документації і звітності, але і на базі аналізу анкет, опитувальних листів, у результаті бесід із працівниками.

Отже, аудит питань праці і її оплати як елемент виявлення резервів підвищення ефективності і прибутковості підприємства є одним із найбільш діючих факторів економічної політики підприємства. Чисто методично аудит містить у собі як мікроекономічні, так і макроекономічні питання організації праці і її оплати та охоплює практично всі елементи трудових відносин. Систематичне проведення аудиторських перевірок дає можливість правильно оцінити стан і розвиток трудових відносин на підприємстві.

РОЛЬ ФЕРМЕРСТВА У СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОМУ ВИРОБНИЦТВІ

А.П. БУРЛЯЙ, кандидат економічних наук
Уманський державний аграрний університет

Ринкова трансформація аграрного сектора вітчизняної економіки, спрямована на підвищення його ефективності та конкурентоспроможності, сприяла відродженню інституту приватної власності на селі, становленню аграрного підприємництва, появи нових організаційно-правових форм господарювання. Значення аграрного підприємництва посилюється та набуває нового змісту в умовах глобалізації ринку продовольства і загострення на цій основі міжнародної конкуренції. Врахування при цьому вітчизняного та світового досвіду, а також застосування системного підходу є запорукою цілеспрямованої і послідовної інтеграції України до світового економічного простору.

Перехід до системи економічних відносин ринкового типу визначив якісно нові основи функціонування сільського господарства та зумовив виникнення господарських структур на основі приватної власності на землю та майно. Це сприяє поступовій активізації підприємницької діяльності на селі. Особлива роль в процесі відродження сільськогосподарського виробництва належить фермерським господарствам. Саме розвиток фермерства створює передумови реалізації творчих та практичних здібностей жителів села.

Згідно Закону України “Про фермерське господарство” від 19. 06. 2003 р. № 973-IV, фермерське господарство є формою підприємницької діяльності громадян із створенням юридичної особи, які виявили бажання виробляти товарну сільськогосподарську продукцію, займатися її переробкою та реалізацією з метою отримання прибутку на земельних ділянках, наданих їм для ведення фермерського господарства, відповідно до Закону.

Слід зазначити, що на сьогоднішній день дослідники дискутують з приводу

доцільності існування фермерського господарства, визначення його оптимальних розмірів та умов господарювання. Ряд економістів вважають, що фермерство є однією з найефективніших форм господарювання. Їх перевага полягає у його більших розмірах, можливості застосувати комплексну механізацію і на цій основі вести ефективніше виробництво і відповідно бути більш конкурентоспроможним. Проте, не всі провідні дослідники поділяють таку думку і не вважають беззаперечно необхідним використовувати таку форму підприємництва як фермерське господарство. На їх погляд, фермерські господарства внаслідок невеликих розмірів не можуть здійснювати високоефективне виробництво і переробку сільськогосподарської продукції, забезпечити сервісне обслуговування. Адже, високоефективне виробництво вимагає комплексної механізації і автоматизації, застосування яких можливе там, де вони найповніше використовуються.

Втім динаміка створення фермерських господарств в Уманському районі Черкаської області показує, що кількість фермерських господарств зросла з 39 в 1995 році до 80 у 2008 році. І якщо в подальшому будуть такі ж темпи розвитку, то в 2011 році в Уманському районі буде функціонувати 89 господарств і вони будуть займати площу 7050га.

Середньостатистичне фермерське господарство Уманського району має 0,53 трактора. В той же час один зернозбиральний комбайн припадає на 8 господарств, сівалка – на 4. Всього дані організаційні структури мають в наявності 4885 к.с. енергетичних потужностей.

Але при наявності земельних ділянок розміром 75га сільськогосподарських угідь ефективно використати навіть таку невелику кількість техніки неможливо. До того ж, забезпеченість фермерських господарств технікою помітно коливається. Наприклад, в Уманському районі технічна забезпеченість значно нижча ніж по області. Вихід ми бачимо у створенні спілок, кооперативів, об'єднань фермерських господарств, що значно зменшить транспортні витрати та собівартість продукції.

Фермерські господарства створюються, розвиваються, виробляють продукцію, реалізують її, при цьому роблять внесок в сільськогосподарське виробництво району (табл).

Місце фермерських господарств у виробництві сільськогосподарської продукції Уманського району у 2008 році

Показник	Сільсько-господарські підприємства	Фермерські господарства	Фермерські господарства в% до с.-г. підприємств
Площа с.-г. угідь, га	61800,0	5979,0	9,7
Кількість працівників, осіб	2330	193	8,3
Виручка від реалізації, тис.грн.	164220,0	9274,6	5,6
Валова продукція в порівняних цінах, тис.грн.	4173117,0	212642,0	5,1
Прибуток, тис.грн.	17467,0	2989,7	17,1
Рівень рентабельності,%	23,8	42,8	19,0

З даних таблиці видно, що від площі сільськогосподарських угідь на фермерські господарства припадає 9,7%. Діяльність фермерських господарств в Уманському районі є прибутковою і прибуток складає 2989,7 тис.грн., а чистий прибуток сільськогосподарських підприємств склав в 2008 році 17467 тис.грн. Тобто, 17,1% прибутку складає прибуток фермерів. Відповідно рівень рентабельності сільськогосподарських підприємств складає 23,8%, а фермерських господарств – 42,8%.

Підсумовуючи вищенаведене можна зробити висновок, що в сучасних умовах фермерські господарства є важливою складовою АПК і мають право на життя поряд з іншими організаційними структурами.

ОБЛІК ВИТРАТ НА ВИРОБНИЦТВО В УПРАВЛІННІ ХЛІБОПЕКАРНИМИ ПІДПРИЄМСТВАМИ

Д.І. ВЕНЖЕГА, аспірант
Київський національний економічний університет

Сучасні економічні перетворення на основі ринкових відносин, що відбуваються в хлібопекарній галузі, вимагають розв'язання багатьох технічних, виробничих та організаційних проблем. Ринкові відносини вимагають перегляду системи бухгалтерського обліку, одним із центральних елементів якої є облік витрат виробництва. Реформування обліку внесло в неї певні позитивні зміни, проте організація і методика обліку витрат і калькулювання собівартості продукції, що застосовується на хлібопекарних підприємствах відносно чинних стандартів не в повній мірі відповідає сучасним вимогам системи управління. Актуальні такі, пов'язані з ним проблеми: недоліки організаційної структури управління, складність методів оцінки матеріальних витрат, недосконалість форм первинної документації, використання в плануванні та обліку неадекватної номенклатури статей непрямих витрат та визначення бази їх розподілу між місцями виникнення витрат і центрами відповідальності; недостатня обґрунтованість методів обліку витрат і калькулювання собівартості продукції; використання застарілих методик аналізу витрат під час планування і прогнозування.

В економічній літературі теоретичним і практичним проблемам витрат та калькулювання собівартості продукції приділяється велика увага в роботах М.Т. Білухи, Ф.Ф. Бутинця, О.С. Бородкіна, С.Ф. Голова, З.В. Гуцайлюка, В.І. Єфіменка, В.П. Завгороднього, В.В. Сопка, В.І. Оспіщева, Н.М. Ткаченко, В.І. Петрової, М.С. Пушкаря, Л.К. Сука, М.Г. Чумаченка, Л.М. Янчевої та ін.

Наукова новизна дослідження полягає в уточненні теоретичних основ формування затрат та здійснено аналіз двох основних підходів до тлумачення витрат.

Витрати, які мають вагоме місце в процесі формування виробничої собівартості продукції та встановленні ціни, відіграють центральне місце у дослідженнях напрямів підвищення прибутковості та рентабельності виробництва. Відсутність єдиного підходу до вибору методу обліку витрат не в повній мірі відповідає сучасним вимогам системи управління.

У нормативних актах України наводиться тільки термін «витрати». Відповідно до П(С)БО під витратами розуміється зменшення економічних вигод у вигляді вибуття активів або збільшення зобов'язань, які призводять до зменшення власного капіталу (за винятком зменшення капіталу за рахунок внесків власників). Цікавим є те, що в Плані рахунків назви всіх рахунків класу 8 та класу 9 включають термін «витрати», в П(С)БО 16 «Витрати» у п. 21, 22 при визначенні економічних елементів витрат вказується матеріальні затрати; у формі № 2 «Звіт про фінансові результати» ряд. 230 має назву «Матеріальні затрати».

Методологічні принципи формування в бухгалтерському обліку інформації про витрати підприємства та її розкриття у фінансовій звітності визначає П(С)БО 16 «Витрати». Витрати відображаються в бухгалтерському обліку одночасно зі зменшенням активів або збільшенням зобов'язань. У нормативних актах України та значній частині економічної літератури визначення «затрати» відсутнє.

Слід відмітити, що багаточисельні поняття, які визначають витрати і затрати в економічній літературі та в практиці господарської діяльності використовуються як синоніми. Таке положення характерно і для загальної ситуації із собівартістю продукції. Хоча ці поняття близькі, але не тотожні. Затрати співвідносяться з процесом виробництва взагалі, незалежно від його завершеності та характеру зв'язку з продуктом, а собівартість – означає завершеність виробництва, виділяє ту частку затрат, яка відноситься до готової продукції. І справа не тільки в термінології, головне полягає в

правильному розумінні економічного змісту термінів, і в тому, щоб не змішувати їх з іншими економічними категоріями.

Потрібно дослідити наукові течії двох основних підходів до тлумачення витрат. Перший базується на пануванні трудової теорії вартості, який передбачає взаємодію в процесі виробництва трьох основних факторів (робочої сили, предметів праці та засобів праці), та відповідно за допомогою них розкриває природу вартості. Другий базується на ресурсному підході до господарського життя та передбачає обмеження кількості ресурсів і можливість альтернативного їх використання.

Виявлено деякі розбіжності і суттєві недоліки в розумінні економічних категорій. Пропонуємо під витратами на виробництво розглядати використання ресурсів виправдане умовами виробництва та спрямоване на виготовлення нового продукту праці.

Зрозуміло, що бухгалтерське розуміння витрат відрізняється від їх економічного тлумачення. В ньому витрати – це загальноекономічна категорія, що характеризує використання різних субстанцій та сил природи в процесі господарювання. Під економічними витратами розуміють “витрати втрачених можливостей”, тобто суму коштів, яку можна одержати за більш вигідного використання ресурсів.

Однак, на нашу думку, в обох випадках йдеться про витрати в їхньому економічному значенні: у першому – це витрати реальні, так би мовити “бухгалтерські”, що виникли в окремому періоді, у другому – це витрати бажані, що могли бути при певних умовах господарювання.

Дослідження діючої облікової практики свідчить про те, що недостатньо уваги, на превеликий жаль, поки що приділяється саме перегляду методології планування в цілому, а також однієї з найважливіших економічних категорій, яка виступає відправною точкою формування ціни товарів – витрат виробництва зокрема.

МЕТОДИ ОЦІНКИ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОЇ ПРОДУКЦІЇ

Н.О. ВЕРНЮК, кандидат економічних наук

О.М. ГОЛУБЄВА, магістрант

Уманський національний університет садівництва

Основною ознакою ринкової економіки є конкурентна боротьба, яка змушує суб'єкти підприємницької діяльності не зупинятися на досягнутому, а постійно рухатися й самовдосконалюватися, тобто підвищувати свою конкурентоспроможність, що в свою чергу зумовлює зростання ефективності агропромислового виробництва.

Під конкурентоспроможністю продукції розуміють сукупність якісних та вартісних характеристик, що забезпечують задоволення певної потреби споживачів (здатність товару бути виділеним покупцем з аналогічних товарів, що пропонуються на ринку підприємствами-конкурентами).

Щоб продукція була прийнята покупцем вона повинна володіти набором специфічних характеристик (параметрів), які визначають її переваги перед іншими видами:

- 1) технічні – визначають споживчі властивості продукції;
- 2) економічні – визначають величину витрат, пов'язаних із споживанням даного товару;
- 3) нормативні – визначають відповідність продукції встановленим стандартам, нормам, правилам;
- 4) параметри транспортабельності – характеризують пристосованість продукції до транспортування;
- 5) організаційні параметри – включають систему знижок, умови платежів і поставок тощо;

6) ергономічні параметри – характеризують відповідність продукції властивостям людського організму;

7) екологічні параметри – характеризують рівень шкідливих впливів на довкілля, що виникають при споживанні продукту;

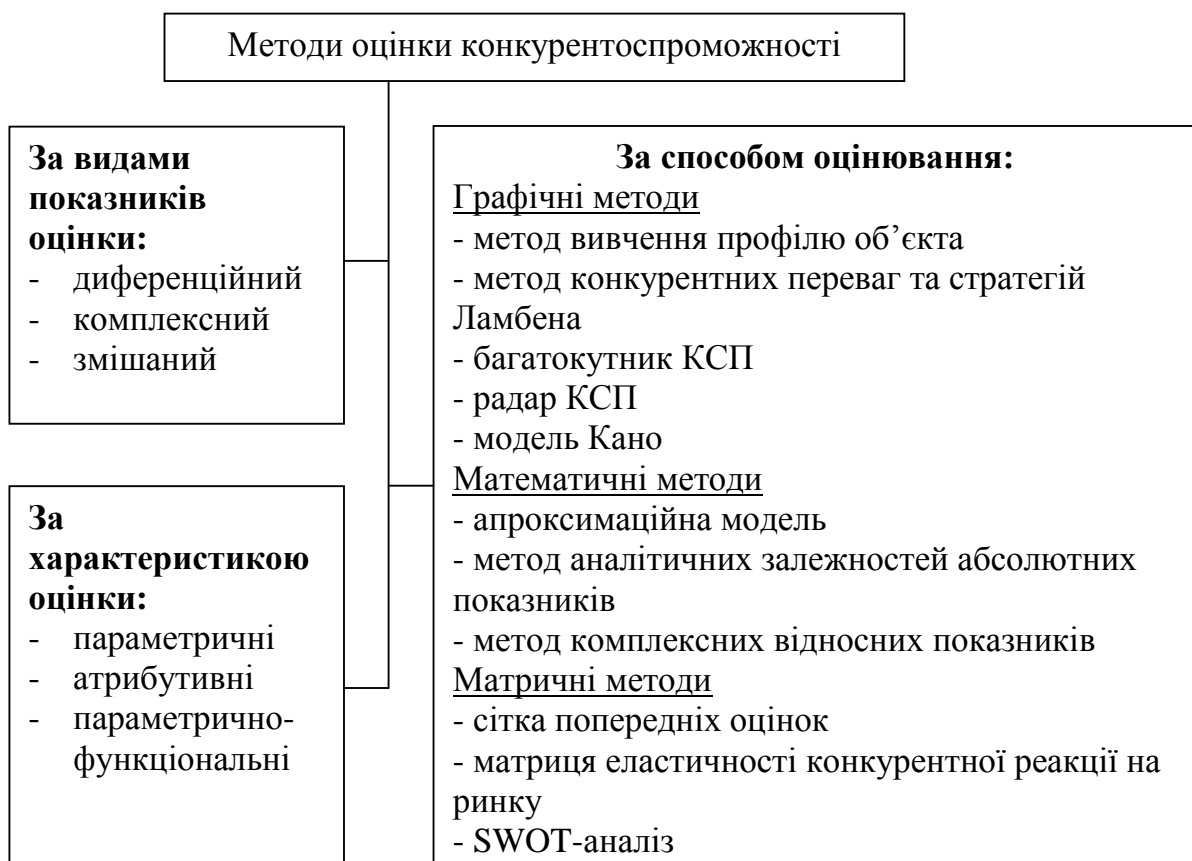
8) естетичні параметри – відображають єдність змісту і форми, викликають позитивні чи негативні емоції при купівлі продукції.

Для оцінки рівня конкурентоспроможності продукції використовують систему показників, які пов'язані між собою, але мають різний характер.

Безпосередній процес оцінки рівня конкурентоспроможності продукції включає:

- комплексне дослідження ринку збуту;
- встановлення індивідуальної системи показників конкурентоспроможності продукції;
- визначення методів оцінки рівня конкурентоспроможності продукції, способу та форми представлення результатів оцінки конкурентоспроможності продукції;
- обґрунтування методу, точності та засобів визначення конкретних значень показників конкурентоспроможності продукції;
- встановлення базових значень показників конкурентоспроможності продукції.

Сучасні методи оцінки рівня конкурентоспроможності нами узагальнено та представлено на рисунку.

Рис. Класифікація методів оцінки рівня конкурентоспроможності продукції

В цілому слід зазначити, що методи визначення показників конкурентоспроможності продукції повинні бути ідентичними для однотипних видів продукції, а їх вибір обумовлюється можливостями одержання достовірної вихідної інформації та етапом життєвого циклу продукції.

Крім того, при визначенні конкурентоспроможності продукції, на нашу думку, слід виходити з наступних основних методологічних засад:

- конкурентоспроможність продукції оцінюється шляхом порівняння двох чи більше аналогів, що зумовлюють відносність даного показника;
- при оцінці конкурентоспроможності продукції враховують не всі її властивості, а лише ті, що викликають інтерес споживача, задовольняючи його потреби;
- рівень конкурентоспроможності продукції визначається для конкретного ринку збуту.

ДИВЕРСИФІКАЦІЯ – СТРАТЕГІЧНИЙ НАПРЯМ РОЗВИТКУ АГРАРНИХ ПІДПРИЄМСТВ

Н.О. ВЕРНЮК, кандидат економічних наук
Уманський національний університет садівництва

Основні напрямки стратегічного розвитку підприємств обумовлюються метою, яку ставить перед собою господарюючий суб'єкт. Одним із таких напрямків є стратегія диверсифікації, яка для більшості дослідників полягає у випуску якісно нових товарів, пошуку нових споживачів, перспективних каналів збуту та торгівлі, активних методів просування товарів. Проте, на нашу думку, сутність диверсифікації значно глибша.

Варто зазначити, що диверсифікація є перспективною стратегією бізнесу, а не простим механічним процесом. Саме тому їй властиві певні переваги. Так, за допомогою диверсифікації може здійснюватися:

- зниження підприємницького ризику за рахунок отримання прибутків і розміщення капіталу в різних галузях;
- досягнення синергічного ефекту, що є передумовою зменшення витрат на ведення бізнесу і підвищення споживчого попиту на продукцію;
- створення передумов для стабілізації потоку доходів та збільшення прибутковості підприємства у довгостроковій перспективі;
- залучення інвестицій для можливості забезпечення ефективної діяльності підприємства;
- підвищення конкурентоздатності підприємства у результаті задоволення потреб споживачів за рахунок розширення номенклатури та асортименту продукції;
- більш повне завантаження виробничих потужностей;
- ефективніше використання сировини, матеріалів, технологій;
- збереження виробничого потенціалу.

Необхідно підкреслити, що окрім зазначених переваг, на жаль, диверсифікація діяльності підприємства має певні недоліки:

- підсилюються потенційні проблеми управління диверсифікованим підприємством;
- виникає необхідність перепідготовки, перепрофілювання і навчання спеціалістів;
- висока вартість входження на нові ринки;
- зростання собівартості продукції та ризик недоотримання запланованого прибутку;
- збільшення видів діяльності призводить до ускладнення ведення бухгалтерського обліку, аналізу фінансових результатів тощо.

Беручи до уваги вищезгадані недоліки, необхідно відзначити, що перед початком диверсифікації керівництву підприємства необхідно ретельно розглянути та зважити всі свої потенційні можливості, щоб не допустити появи негативних сторін даного явища.

ОКРЕМІ АСПЕКТИ ЕФЕКТИВНОСТІ ФІНАНСУВАННЯ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ

С.А. ВЛАСЮК

Уманський національний університет садівництва

Ефективність фінансування сільськогосподарських підприємств завжди була однією з актуальних проблем, які розглядалися економічними науками, оскільки даним питанням переймаються як безпосередньо власники підприємств, так і ланки кредитної системи та держава.

Термін „ефект” (у перекладі з латинської означає „дія”, „результат”) означає результат, який досягається внаслідок зміни діями зовнішніх або внутрішніх, або і зовнішніх, і внутрішніх, факторів щодо певного об’єкта. Шляхом проведення математичної аналогії, ефект визначається як приріст (дельта) певної змінної, яка визначається як різниця між попереднім і наступним значенням останньої, та може бути як додатним, так і від’ємним або взагалі нульовим. Відповідно до цього, позитивні зміни спричиняють позитивний ефект, деструктивні – негативний, а відсутність змін – нульовий.

В економічній теорії до теперішнього часу немає єдиної думки про суть і значення категорії ефективності. Така ситуація зумовлена тим, що відбувається зіставлення ефекту й ефективності, змішування категорій ефективності та продуктивності, показників і критеріїв, розмежування кількісної і якісної оцінок. Різноманітність точок зору з приводу трактування ефективності також спричинена множинністю форм вираження ефекту та витрат, які його створюють.

Розглянувши різні підходи до визначення дефініції „ефективність”, слід зазначити, що всі автори притримуються єдиної думки в трактуванні останньої як „результативність”, хоча в різних ситуаціях вона виступає то в натуральній, то у вартісній формах. На нашу думку, ефективність – це порівняння одержаних результатів з витратами від операційної, фінансової чи інвестиційної діяльності. При цьому ефект виступає загальним результатом.

Професійне управління фінансами сільськогосподарських підприємств, неминуче вимагає глибокої оцінки джерел фінансування, що дозволить найбільш точно оцінити забезпеченість, інтенсивність та ефективність їх використання.

Теоретико-методологічна основа та нормативно-методична база в процесі оцінки ефективності фінансування базується на порівнянні наступних фактичних показників із плановими (чи відповідними за минулий період): оборотність оборотних активів, який у вітчизняній та зарубіжній літературі трактується як коефіцієнт ділової активності; коефіцієнт насиченості коштів в обороті; тривалість одного обороту.

Але на нашу думку, для виявлення та оцінки незначного числа кількісних величин ефективного використання джерел фінансування, які є найціннішими та мають найбільшу питому вагу у загальній структурі вартісних показників необхідно проаналізувати показники прибутковості сільськогосподарських підприємств.

Показники прибутковості дозволяють дати оцінку ефективності фінансування операційної діяльності, що визначається співвідношенням чистого прибутку, визначуваного різними способами, з сумою активів, використаних для отримання цього прибутку та формуються залежно від фокусу дослідження ефективності. В ході аналізу, відбувається формування компонентів показника: чиста та операційна величина прибутку, прибуток до сплати податку, обсяги джерел фінансування та величина активу, що утворюють прибуток. Надалі, щоб уникнути термінологічного непорозуміння будемо вважати терміни „рентабельність” і „прибутковість” синонімами, так як ці показники мають зміст англійського слова „return on”, що буквально означає „віддача від...”. В нашому варіанті це звучатиме як “віддача від використання фінансових ресурсів”.

Поглиблюючи оцінку ефективності використання джерел фінансування, вважаємо за доцільне перетворити узагальнюючу модель прибутковості активів, в якій враховується вплив на прибуток всіх активів підприємства, як оборотних так і не оборотних, на модель яка б дозволяла сфокусувати увагу на ліквідних ресурсах операційної діяльності сільськогосподарських підприємств.

Запропонована нами модель є логічним продовженням праць зарубіжних й вітчизняних вчених, щодо дослідження ефективності використання джерел фінансування та яка дозволяє сфокусувати увагу на ефективності та доцільності фінансування, в залежності від обсягів виручки, амортизації, матеріальних витрат, затрат на оплату праці та капіталобезпеки.

СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ СВІТОВОГО РИНКУ МОЛОКА ТА МОЛОЧНОЇ ПРОДУКЦІЇ

М.В. ГАСЮК, магістр
Уманський державний аграрний університет

Ринок молока та молокопродуктів є основним компонентом продовольчого ринку, розвитку якого відводиться велике значення. Теоретичні, методичні й практичні аспекти розвитку ринку молока в світі розглядаються у працях економістів-аграрників В. І. Бойка, В. Г. Галанця, О. А. Козака, М. М. Ільчука, П. Т. Саблука, О. М. Шпичка та ін.

Молоко та молочна продукція займають вагоме місце у світових ресурсах продовольчої продукції. Для світового ринку молока характерне незначне зростання обсягів його виробництва й така тенденція зберігатиметься в майбутньому.

Молоко споживає майже все населення світу, тому його виробляють у 191 країнах. Більша частина виробленого молока в світі сконцентрована в 11 країнах. Так, у 2008 році ними було вироблено 304,8 млн. т молока, або 57,5% від загального його обсягу. Україна у 1990 році займала досить високі позиції в світі щодо обсягів виробленого молока, її частка тоді становила — 5,1% від загального обсягу проти 2,5% у 2008 році.

Виробництво молока у різних країнах різниться обсягами та темпами нарощування. Наприклад, Індія за останні 15 років наростила виробництво до 38,5 млн. т, або на 73,4%, Бразилія досягла позначки 23,3 млн. т, що становить 56,4% приросту за відповідний період. До країн, які нарощують виробництво молока, належить Китай, де воно зросло в 5,5 рази. Такі ж тенденції намітилися в країнах Океанії. Маючи експортну орієнтацію в основі своєї стратегії на ринку молока, вони збільшили його виробництво вдвічі.

Такі країни, як Франція, Німеччина, Італія та інші члени ЄС, що досягли достатнього рівня виробництва і споживання молочної продукції останніми роками, як правило, стали на шлях стабілізації виробництва або навіть деякого скорочення. В цілому ж, для європейського ринку молока характерні високий рівень захисту від зовнішніх поставок, висока інтенсивність регулювання ринку, а також квотування виробництва. Абсолютним світовим лідером щодо обсягу виробленого молока залишається США. Збільшення виробництва цього продукту відповідає попиту на нього на внутрішньому ринку.

У країнах Східної Європи в міру економічного зростання підвищується попит на молоко та молочні продукти. В Польщі й Угорщині вступ до ЄС зумовив поліпшення якості та зміну стандартів на всю молочну продукцію. В Румунії та Болгарії за фінансової підтримки держави були створені спеціальні фонди для стимулювання поліпшення якості продукції. Крім того, було заявлено про закриття ферм і переробних підприємств, що виробляють молочну продукцію, яка не відповідає нормам ЄС. Внаслідок цього різко зменшилася кількість дрібних товаровиробників, які не в змозі були забезпечити нові високі вимоги до якості продукції.

У країнах СНГ на початку реформ (1990 р.) виробництво різко скоротилося, а ситуація залишається нестабільною.

В Європейському Союзі значно збільшилась кількість ферм з поголів'ям молочних корів 100 голів і більше, однак незважаючи на це, середній розмір ферми становить близько 22 корів. Зазначимо, що в Нідерландах, Данії, Чехії та Естонії молоко виробляють на великотоварних фермах, водночас в Австрії й Польщі більшу частину молока виробляють великою кількістю дрібних господарств. В Океанії середній розмір молочного стада становить: в Австралії — 135, у Новій Зеландії — 195 корів. У країнах, що розвиваються, кількість дрібнотоварних молочних ферм постійно збільшується, особливо в Азії.

За прогнозами Міжнародної Молочної Федерації в найближчі 15 років у світі продовжуватиметься процес укрупнення молочних ферм. Так, у країнах ЄС ферми з поголів'ям 50—100 корів вироблятимуть 75% молока, а кількість їх збільшиться вдвічі за рахунок скорочення дрібних ферм. У США більшою мірою, ніж у Європі, домінуватимуть великі підприємства з поголів'ям молочних корів кілька сотень. Збільшення середнього розміру стада відбудеться і в Австралії та Новій Зеландії.

Процес структурних змін відбувається й у міжнародній молочній промисловості, що зумовлено процесами інтеграції, які тривають на світовому ринку. Для організованого ринку характерним є високий рівень переробки молока. В світі на молокозаводи надходить приблизно 70% від виробленого молока. Особливо значна частка переробленого молока в країнах Європейського Союзу, що становить понад 95%. У Північній Америці, Японії та Океанії цей показник дорівнює 94-98%.

Незважаючи на те, що в усьому світі спостерігається тенденція до збільшення переробки молока у переробних підприємствах, цього не можна сказати про країни СНД. Так, в Україні в 2008 році на переробку надійшло 59% виробленого молока, в Росії — 54, в Білорусії — 47%. Решту молока використовують для власного споживання та прямого продажу.

Попит на молоко та молочні продукти у світі знаходиться на високому рівні. Зазначимо такі основні тенденції: підвищення вимог до якості молочних продуктів; підвищення споживання сиру, який став важливим молочним продуктом і серед широкого асортименту продуктів харчування займає перше місце. На його переробку йде близько 40% молока, що поставляється в західних країнах, і цей показник найближчими роками підвищиться до 50%; невелике зниження споживання питного молока; зниження споживання масла.

Таким чином, нарощування виробництва молока в світі відбуватиметься в основному за рахунок тих країн, де для цього є сприятливі умови. В найбільш розвинутих країнах зміни стосуватимуться лише структури споживання та якості даної продукції. Торгівля молочною продукцією розвиватиметься швидше, ніж її виробництво. Продовжуватиме зростати значимість країн, що розвиваються, як суб'єктів молочного ринку. В експорті молочної продукції лідируючі позиції зберігатимуть розвинуті країни, передусім, такі традиційні експортери, як Австралія, Нова Зеландія та члени ЄС.

ВИКОРИСТАННЯ ІНШОМОВНИХ СЛІВ В УКРАЇНСЬКІЙ МОВІ

Ю.В. ГАНЧЕВА, студентка*

Ізмаїльський державний гуманітарний університет

Процес запозичення іншомовної лексики в більшому або меншому ступені властивий будь-якій мові в усі періоди її розвитку, тому що мови не існують у повній ізоляції.

Причини запозичення іншомовної лексики:

1. Запозичення поняття разом з номінацією (театр, футбол).

---

* Науковий керівник – кандидат економічних наук В.С. Ніценко

2. Паралельні назви до вже існуючих понять (з функцією конкретизації, уточнення, наприклад, спринтер).

3. З метою економії мовних ресурсів (модель).

У сучасній українській мові вживаються слова, засвоєні з інших мов. Вони вливалися до складу української мови з різних джерел. Це, зокрема, економічні, політичні та культурні взаємозв'язки українського народу з народами Заходу й Сходу, внаслідок чого українська мова перейняла значну кількість слів. Запозичуючи їх, підпорядкувала своїм законам фонетики і граматики, пристосувала до правил українського словотвору семантичних систем.

Так, одні з них, що давно вже засвоєні означають назви загальновідомих явищ і предметів, увійшли до Української мови і вже сприймаються як активна лексика. Наприклад: крейда, м'ята, агроном.

Інші засвоєні слова, що означають назви понять і явищ, які не є загальновідомими і рідко вживаються в мові мають виразні ознаки іншомовних слів, не властиві українській мові, наприклад: адажіо, мольберт, фрикасе, вуаль, ланцет, ландшафт.

У словниковому складі української мови особливе місце посідають запозичення грецького походження. Вони означають:

- назви рослин, тварин: кедр, мигдаль, мак, кит, крокодил;
- назви побутових предметів: парус, миска, ванна;
- поняття церковно-релігійного вжитку: вівтар, ангел, антихрист, ікона, ісрей, ладан, ідол;
- терміни науки, культури, мистецтва: апостроф, ідея, театр, музей, корал, філософія, комедія.

Іншомовні слова в українській мові можуть бути єдиними назвами понять або виступати синонімами власне українських, як-от: пам'ятник – монумент, обмежувати – лімітувати, передовий – прогресивний тощо.

Поряд з іншомовними словами, які увійшли до української лексичної системи, виділяють варваризми (від грецьк. *barbarismos* – іншомовний, чужоземний) – іншомовні слова, які вживаються в українському тексті, але не засвоєні українською мовою. Варваризми можуть передаватися графічними засобами мови-джерела чи українською графікою: лат. *homo sapiens* або *гомо сапієнс* (людина розумна); англ. *happy end* (щасливий кінець), *окау* чи *о'кей* (все гаразд, добре), *high life* (високе життя); фр. *adieu!* (прощайте!), *bonjour!* (добридень!), *тегісі* або *мерсі* (дякую!); італ. *finita la comedia* (виставу закінчено), *evviva!* (хай живе!).

Межі вживання іншомовних слів є дуже важливим питанням культури мовлення. Неодноразово проблема запозичення слів ставала предметом наукових дискусій, на яких обговорювалося питання, чи загрожують українській мові іншомовні слова, чи необхідно обмежувати потік запозичень тощо.

Необхідно розуміти, що наявність іншомовних слів у мові є закономірним явищем, яке відображає зв'язки певного народу з іншими. Запозичення – закономірний шлях збагачення лексики будь-якої мови. Відкритість мови вважається ознакою її сили, а не слабкості. Саме тому культура української мови проголошує не викоренення іншомовних слів, а вимогу не зловживати ними. Питання про іншомовні слова має вирішуватися з погляду потреби. Якщо в українській мові немає для позначення поняття власного слова, то можна послуговуватися запозиченим. Якщо поняття може бути виражене українським словом, то саме йому має віддаватися перевага, а не його дублетові-запозиченню. Іншомовні слова не завдають шкоди українській мові, якщо вони не витісняють українську лексику, якщо мовці використовують їх доречно, тобто відповідно до їх значення і до конкретної ситуації мовлення.

МОТИВАЦІЯ ПЕРСОНАЛУ ЯК СКЛАДОВА ЧАСТИНА КОМПЛЕКСНОГО УПРАВЛІННЯ ЯКІСТЮ ПРОДУКЦІЇ

Н.В. ГЕЛІЧ

Луцький гуманітарний університет

В умовах ринкової економіки перед підприємствами стоїть завдання створення такої системи управління якістю продукції, яка б стимулювала розвиток виробництва. Успіх діяльності підприємства в значній мірі залежить від якості трудових ресурсів. Стратегія управління персоналом повинна передбачати створення таких взаємовідносин між людьми, щоб кожен член колективу вважав досягнення організації своєю особистою справою.

Загострення конкуренції на міжнародних ринках збуту вимагає розробки і освоєння нових напрямів діяльності, які можна реалізувати шляхом залучення всіх працівників колективу до управління якістю продукції. Планування розвитку персоналу з управлінням якістю продукції передбачає: забезпечення підприємства необхідним персоналом; відповідний рівень кваліфікації працівників; створення максимально можливих умов для активної участі у роботі з управлінням якістю продукції.

Разом з тим важливе значення для підтримання на високому рівні ефективності виробництва є наявність на підприємстві діючого механізму мотивації. Мета створення мотиваційного механізму:

- забезпечити можливість випуску високоякісної продукції;
- залучити до управління якістю виробів всіх працівників підприємства;
- виключити можливість допущення помилок;
- забезпечити можливість прояву творчої ініціативи працівників;
- забезпечити можливість самоконтролю;
- підвищити рівень задоволення персоналу виконаною роботою.

Досить важливе значення в системі мотивації відіграє підготовка і перепідготовка кадрів. Основною метою проведення навчання працівників є:

- підвищення якості роботи;
- зменшення плинності кадрів;
- підвищення використання робочого часу;
- підвищення точності роботи;
- забезпечення можливості прояву творчої ініціативи;
- підвищення гнучкості системи управління якістю продукції.

Метою розробки програми безперервного навчання працівників різних рівнів управління є залучення до участі в управлінні якістю продукції всіх працівників підприємства: від директора до робітника. Підвищення професіоналізму персоналу спрямоване на забезпечення ефективності функціонування системи управління якістю продукції з метою подальшої її сертифікації. Програма навчання в області управління якістю продукції передбачає диференціацію, спрямовану на навчання керівників, спеціалістів середньої ланки і робітників, в зв'язку з різним ступенем відповідальності кожного структурного підрозділу.

Так програма навчання керівників вищої ланки управління передбачає вивчення таких питань: розробка політики в галузі якості, удосконалення системи управління якістю продукції, відповідальність вищого керівництва, стандарти ISO серії 9000, делегування повноважень, сертифікація системи управління якістю продукції, аудит системи управління якістю продукції.

Структура навчальної програми для спеціалістів включає вивчення таких основних питань: розробка нормативної документації згідно з міжнародними стандартами ISO серії 9000, витрати на якість, критерії оцінювання системи управління якістю продукції, самооцінка діяльності системи управління якістю продукції і підприємства в цілому,

процедура проведення сертифікації системи управління якістю продукції, розподіл відповідальності між персоналом.

Для персоналу, який виконує функції, що безпосередньо впливають на якість продукції, програма навчання передбачає ознайомлення з такими питаннями: забезпечення стабільного рівня якості продукції, вивчення нормативно-технічної документації, статистичні методи контролю якості виробів, збір, розробка та аналіз даних з якості, методи мотивації якості роботи, встановлення відповідальності за виготовлення неякісних виробів, робочі методики та інструкції.

Професійне навчання працівників на всіх рівнях управління сприятиме підвищенню ступеню задоволення персоналу своєю роботою та розвитку всього підприємства.

Для впровадження на підприємстві системи управління якістю продукції всі працівники мають бути ознайомлені з політикою якості продукції, основними завданнями підприємства та стратегічними цілями. З цією метою доцільно проводити семінари з працівниками підприємства, а також всю інформацію, що стосується політики якості, розмістити на плакатах, стендах в кожному структурному підрозділі.

Досить суттєвим фактором в підвищенні рівня якості продукції є проведення днів якості (щомісячно). Проведення таких заходів здійснюється з метою виявлення позитивних і негативних факторів, що впливають на рівень управління якістю продукції. На днях якості проводять детальний аналіз функціонування системи управління якістю продукції. На основі проведеної оцінки розробляють заходи по усуненню невідповідностей системи управління якістю продукції вимогам нормативних документів (в разі їх виникнення), ведуть пошук причин виникнення таких невідповідностей, а також розробляють пропозиції по удосконаленню якості продукції і системи управління в цілому. Разом з тим доцільно створити на підприємстві постійно діючий семінар “Міжнародні стандарти ISO серії 9000” з залученням працівників різних організацій з метою перейняття досвіду з впровадження системи управління якістю продукції та підвищення якості виробів.

Створення системи стимулювання направлене на досягнення цілей політики в галузі якості продукції і постійне ефективне функціонування та удосконалення системи управління якістю продукції.

ЕКОНОМІЧНА ОЦІНКА ПЕРЕВАГ І НЕДОЛІКІВ ВИКОРИСТАННЯ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ КУЛЬТУР ЯК СИРОВИНИ ДЛЯ ВИРОБНИЦТВА БІОПАЛИВА

Л.В. ГОЙСЮК, аспірант

Подільський державний аграрно-технічний університет

Виробництво біопалива з сільськогосподарської сировини сьогодні стало одним із актуальних питань в багатьох країнах – імпортерах нафти. Ціни на нафту у 2007 і 2008 роках стрімко зростали, що стало однією із причин зростання цін на паливні матеріали, без яких сільськогосподарське виробництво не в змозі обійтись. Така ситуація із подорожчанням змусила багато країн світу шукати альтернативні джерела палива, першими з яких стало виробництво біоетанолу і біодизелю із продовольчої сировини.

Для виробництва біопалива із сільськогосподарських культур потрібно збільшувати посівні площі під відповідними енергетичними рослинами. Та розширення посівних площ під сільськогосподарські культури, з яких вироблятимуть біопаливо, пропорційно призводить до скорочення посівних площ, які використовують для виробництва продуктів харчування (кукурудза, ріпак, олійні культури). Внаслідок цього пропозиція останніх зменшується, що спричинює зростання цін². Але вважається, що частка сільськогосподарської сировини, яку спрямовують на виробництво біопалива, є не

значною; для виробництва біопалива практично не використовують харчових зернових культур. Переробляють, в основному, кормове зерно, при цьому барду й макуху використовують для виробництва комбікормів.

Світове виробництво біопалива сприяє зростанню вирощування ріпаку і кукурудзи в Україні. Постановою Кабінету Міністрів України від 19.09.2007 р., № 1158 «Про затвердження державної цільової програми розвитку українського села на період до 2015 року» передбачається виробництво зерна у 2015 році обсягом 50 млн тонн, а насіння олійних відповідно 14 млн тонн, у тому числі ріпаку 6 млн тонн.

Питома вага посіву ріпаку і кукурудзи на зерно в Україні зростає з кожним роком, якщо, наприклад, у 1995 році питома вага посіву ріпаку становила 0,16%, то у 2007 році вже 3,42%, а кукурудзи на зерно відповідно 3,79% і 8,01%, тому можна припустити, що значення даного показника буде зростати і у наступні роки.

Коефіцієнти кореляції за поліномом другого ступеня і для ріпаку і для кукурудзи на зерно становить 0,82, що свідчить про тісний зв'язок між ознаками (рис.).

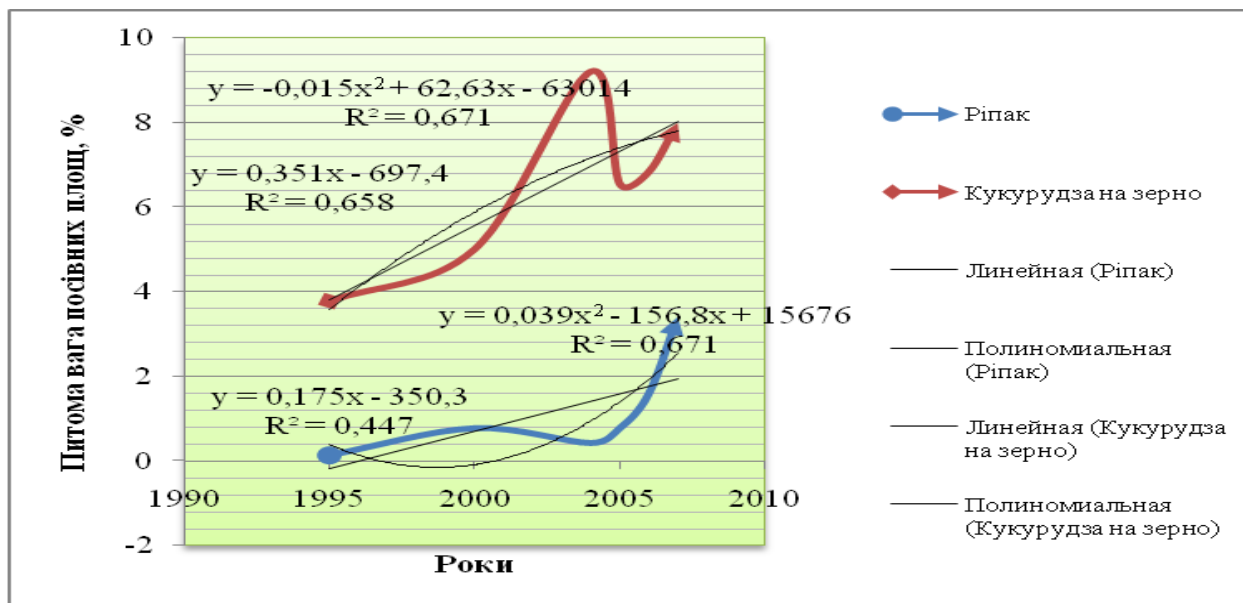

Рис. Динаміка і структура посівних площ ріпаку і кукурудзи на зерно в Україні

Слід зазначити, що світова спільнота ще перебуває на стадії прийняття рішення щодо доцільності виробництва біологічних видів палива. Фактично біопаливо розкололо світ на два протилежні табори: одні виступають за його використання, інші наполягають на пошуку альтернативних джерел енергії.

Поширенню використання альтернативних енергоносіїв і збільшенню їх виробництва сприятиме ухвалений Верховною Радою України Закон «Про внесення змін до деяких законів України щодо сприяння виробництву та використанню біологічних видів палива».

Відповідно до закону тимчасово, строком на 10 років, починаючи з 1 січня 2010 року, звільняється від оподаткування прибуток виробників біопалива, отриманий від продажу біопалива. Акцизний збір з виготовлення біологічних видів палива моторного обчислюється за нульовою ставкою до 1 січня 2014 року.

Отже, завдяки державній підтримці виробництво біопалива в Україні має потенційні шанси на розвиток.

ВИВЧЕННЯ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ З ПОЗИЦІЙ КОМУНІКАТИВНОГО ПІДХОДУ

I.M. ГОЛОВАТА

Уманський національний університет садівництва

Сучасний стан міжнародних зв'язків нашої держави та інтернаціоналізація усіх сфер суспільного життя призводить до того, що іноземна мова стає необхідною як в практичній, так і в інтелектуальній діяльності людини.

Проблема формування комунікативної компетенції у студентів є дуже важливою в процесі підвищення їхнього рівня професіоналізму. Мова є універсальним засобом професійного життя, а комунікативна компетенція виступає як одна з найважливіших професійно значимих характеристик особистості. Розвиток цієї компетенції – одне з першочергових завдань вищої професійної освіти.

Комунікативний підхід передбачає черговість подачі матеріалу, його вибір за складністю визначається викладачем, залежно від значимості для безпосереднього спілкування в умовах вибраних тем і ситуацій. Кожне нове слово, кожна нова граматична форма повинні вивчатися не самі по собі, а обов'язково у процесі їх реалізації у мовленнєвій діяльності, оскільки при цьому мова набуває комунікативного значення.

Для оволодіння тією чи іншою граматичною формою потрібне розуміння її функції в мовленні, її комунікативного навантаження, що слугує основою для комунікативної спрямованості навчання граматичної будови мови. Навчання граматичних явищ буде ефективнішим тоді, коли увагу студентів звертати не тільки на форму, а також на значення та використання в мовленні. Студенти мають більше шансів засвоїти мовні структури, якщо розуміють їх значення та функції.

Комунікативна компетенція є однією з 5-ти ключових компетенцій, якими, згідно з рішенням Ради Європи, мають володіти молоді європейці. Ключові компетенції розглядаються як міжгалузеві знання, вміння та здібності, необхідні для адаптації і продуктивної діяльності в різних професійних товариствах.

Важливу роль при підготовці до спілкування іноземними мовами відіграє вища школа, яка в свою чергу має завданням підвищити якість підготовки спеціалістів, спроможних адаптуватись до економічних і соціально-культурних умов, які швидко змінюються і розвиваються.

Підвищена увага до оволодіння іноземними мовами викликала зміни і в характері навчання мовам. Відбувся перехід від попередньої орієнтації на засвоєння граматичних структур до комунікативної, яка направлена на оволодіння навиками живого мовлення, що є обов'язковим для безпосереднього спілкування іноземною мовою. Використання мови у реальній комунікативній ситуації породило в рамках комунікативного підходу деякі тенденції, релевантні для викладання іноземної мови:

- 1) комунікативна спрямованість усіх видів навчання;
- 2) головним у процесі навчання є не викладач, а студент (“learner-centred approach”);
- 3) зацікавлення студентів процесом навчання відповідно до їхніх інтересів, здібностей і потреб (“the whole person approach”);
- 4) навчально-методичні матеріали подаються за ситуативно-тематичним чи функціональним принципом;
- 5) основними видами роботи студентів є: а) парна робота (діалог);
б) групова робота (полілог).

Важливу роль у навчанні іноземної мови займає її вивчення через текст як основну комунікативну одиницю, яка дає можливість через його читання чи слухання з подальшим коментуванням або його перекладом вивчити новий лексичний чи граматичний матеріал, навчитись спілкуватись, створюючи комунікативні ситуації на основі тексту. Саме цей метод є дуже продуктивним у немовному ВНЗ.

Процес освіти в аграрних університетах здебільшого носить функціональний характер, а комунікативна діяльність залишаються поза увагою. Хоча слід пам'ятати, що управлінська діяльність спеціалістів агропромислового комплексу пов'язана з необхідністю постійної координації діяльності різних підрозділів та окремих їх членів засобами комунікації, що забезпечують її цілісність та функціонування. Комунікативна функція виступає засобом реалізації їх управлінських функцій та взаємної координації, а тому оволодіння нею є важливим фактором ефективної діяльності студентів агрономічного комплексу. Тому використання даного підходу при вивченні іноземної мови створює умови для розвитку самореалізації особистості та допомагає досягти високого інтелектуального розвитку студентів.

АНТИЧНА ФІЛОСОФІЯ І СИНЕРГЕТИКА

В.В. ГОРДІЄНКО, кандидат історичних наук
Уманський національний університет садівництва

Синергетика – вчення про процеси самоорганізації в складних нелінійних системах. Зародившись в лоні природничих наук (нелінійний аналіз, теорія детермінованого хаосу, теорія дисипативних структур, фрактальна геометрія природи тощо), синергетика поширюється і на комплекс соціо-гуманітарних наук. А недавні відкриття в синергетиці зумовлюють поглиблення внутрішнього зв'язку між природничими і гуманітарними науками, світоглядом Заходу і Сходу, наукою і мистецтвом, наукою і філософією. Тобто, синергетика виконує роль інтегративного і синтетичного фактора.

Серед ідей, які виникли завдяки розвитку синергетики, особливий інтерес викликає ідея про вплив майбутнього або кінцевої причинності. Майбутнє переддетермінує сучасне, структури-аттрактори спричинюють хід історичних подій. Майбутнє здійснює вплив на хід подій сучасного буття, тобто майбутнє існує в сучасному. Структури-аттрактори як майбутні стани, форми існують у «згорнутому» виді або виступають перед-заданими, перед-даними. Такими є властивості відповідної нелінійної системи. Паттерни самоорганізації і еволюції наявні до самих процесів еволюції. Аттрактори набувають вигляду «пам'яті про майбутнє», «згадування майбутньої активності». Спроби побудувати організацію, які виходять за межі області тяжіння («конуса» аттрактора) завершуються невдачею. Все, що не відповідає структурам-аттракторам приречене на поразку. Людина, наприклад, може боротися проти тих сил, які «гиснуть на неї» з майбутнього, діяти наперекір своїм неусвідомленим установам, але її зусилля залишаться марними.

Такого роду ідеї не виникли на порожньому місці. Їх прообрази можна відшукати в парадоксальній філософії Сходу. Немало їх можна виявити і в західній філософській традиції. Вже у Платона і Арістотеля були сформовані концепції, які сьогодні називають «синергетичним баченням». Це – вчення про «ейдоси» як потенційні форми-зразки процесів; вчення про правильні, досконалі многогранники; вчення про «ентелехію» як про внутрішню енергію, що закладена в бутті і стимулює його до набуття певної форми.

З точки зору синергетики, найпростіші математичні моделі відкритих нелінійних середовищ свідчать про те, що нелінійне середовище приховує в собі відповідні форми організації. У філософії давніх греків легко віднайти співзвучні ідеї. Вже «сім мудреців» стверджували про існування потенційного, невиявленого світу. У Платона такі думки конкретизуються у вчення про існування першозразків, досконалих форм у світі ідей. Речі реального світу намагаються уподібнитися цим зразкам, але світ природи завжди залишається недосконалим. За Платоном, «природа ця по-суті своїй така, що приймає будь-які відбитки, знаходячись у русі і змінюючи форми під дією того, що в неї входить і тому здається, ніби вона в різний час буває різною, а речі, які входять і виходять з неї – це наслідування вічно-сущому, відбитки по цих зразках, зняті дивним і не поясненим чином».

Космогонічні уявлення Платона викладені в діалозі «Тімей». Тут детально змальовані досконалі, довершені і такі, що вирізняються особливою красою тіла. Ці тіла представляють основні стихії Всесвіту. Платон називає їх «досконалі тіла» або «правильні многогранники». Всі ці многогранники були відомі в давньогрецькій філософії і науці і отримали назву «п'ять платонових тіл». Кожен многогранник представляв яку-небудь «стихію» чи «першооснову» буття: тетраедр – тіло вогню, октаедр – тіло повітря, гексаедр (куб) – тіло землі, ікосаедр – тіло води, додекаедр – тіло світу (вселенської душі, ефіру або розуму і т.п.)

Тіло вогню (тетраедр), за Платоном, має форму піраміди і є найбільш рухомим і легким за своєю суттю. Тетраедр має найменше число основ, а також найбільш гострі грані й кути. Тому тетраедр виступає як первонароджене начало буття. Тіло повітря (октаедр) займає проміжне становище по своїй рухомості, об'єму і черговості народження. Тіло води (ікосаедр) – найменше по своїй рухомості і найбільше по об'єму. Тіло землі (куб) має найбільш стійкі основи. Платон доводить у «Тімей», що деміург будує космос у правильній співмірності і упорядкованості частин, беручи за зразки «першообрази», «ідеї», «ейдоси», внаслідок чого з'являється Універсум. Сучасна наука описує виникнення Універсуму як процес самоорганізації, що повторює у своїй основі вчення Платона.

Сьогодні за допомогою комп'ютерного моделювання науково доведено, що в таких структурах самоорганізації природи як у структурах горіння нелінійного середовища «перевідкриваються» «досконалі тіла» Платона, тобто, всі правильні многогранники. Синергетика встановлює, що симетричні структури виступають за будь-яких умов своєрідними точками тяжіння, факторами упорядкування хаосу, цілями процесу самоорганізації. Доведено також, що в середовищі горіння можуть розвиватися структури різного ступеня складності і різних типів симетрії. У вогні локалізуються ділянки у вигляді гантелі, зірки і т.д. Але в будь-якій ситуації симетрія виступає умовою метастабільної самопідтримки складної структури, структури з декількома максимумами інтенсивного розвитку процесів.

Арістотель увів в філософський обіг категорію «ентелехія», що означає внутрішню мету руху, яка закладена у прихованому вигляді в кожному елементі буття до його здійснення. Ентелехія – це діяльне, формуюче начало, яке пов'язує початок руху з досягнутим наслідком його. Матерія сама по собі не здатна набувати відповідної форми. Ентелехія ж виступає як «першодвигун», «чиста форма», сила, що забезпечує перетворення пасивної і безформної субстанції на реальні речі. Ентелехію Арістотеля можна інтерпретувати як сукупність «аттракторів» відповідної відкритої нелінійної системи, яка перебуває в стадії самоорганізації і яка забезпечує її впорядкування і виходу із стадії хаосу.

Таким чином, синергетика на якісно іншому рівні дає можливість по-новому прочитати філософські здобутки античності.

ГЕНДЕРНЕ ПИТАННЯ І СУЧАСНІСТЬ

В.В. ГОРДІЄНКО, кандидат історичних наук,

Г.М. ГОРДІЄНКО

Уманський національний університет садівництва

Сучасне суспільство переживає складний процес трансформації. Суттєвих змін зазнають економіка, політика, соціальна сфера. Не залишилась осторонь трансформаційних процесів і сфера відносин між статями. Це питання набуло такої актуальності, що в соціо-гуманітарних науках утвердилася категорія «гендер» – соціокультурне поняття, в якому відображаються колективні уявлення про залежність соціальної і культурної диференціації від біологічної відмінності між статями. Гендерні

відносини сьогодні визначаються такими групами характеристик: біологічна стать, стереотипи статевих ролей, поширених у суспільстві, норми чоловічої і жіночої дії і взаємодії.

Проблеми статі опинилася в центрі уваги гуманітаріїв порівняно недавно – 100 – 150 років тому. Утвердження основ індустріального суспільства зруйнувало традиційну родину і викликало низку важких проблем, які потребували осмислення. З'ясувалося, що значна частина негараздів індустріального суспільства залежить від сталого уявлення про чоловіка як пріоритетну істоту в соціальному житті у порівнянні з жінкою, яка по відношенню до чоловіка є чимось другорядним. У переважній більшості світових культур «чоловіче» ототожнюється з позитивними елементами буття, а «жіноче» – з негативними. Так, даоське поняття «ян» означає світло, дух, активність, силу, раціональність, форму, а поняття «їнь» – матерію, хаос, пасивність, тьму, порожнечу, безформність. Такі ж характеристики можна відшукати і в Біблії. В результаті, сьогодні понад 70% бідних на планеті складають жінки. Дві третини неписьменних у світі теж є жінками. 95% світової торгівлі людьми складають жінки. Таким чином, жінки в суспільному розподілі отримують менший обсяг матеріальних ресурсів, мають нижчий соціальний статус, менше влади і умов для самореалізації у порівнянні з чоловіками.

Упродовж ХХ століття спостерігалися дві важливі тенденції, які набули загальносвітового масштабу: прагнення до демократії і прагнення до незалежності. Одним із суттєвих проявів цих тенденцій став «фемінізм» – жіночий рух, метою якого є виборювання соціальних, політичних і економічних прав для жінок, рівних з правами чоловіка. Головною вимогою жінок-феміністок стала вимога визнання жінки повноцінною людиною. Протягом останніх 150-100 років у світі утвердилися кілька концепцій «фемінізму». Так, найбільшого визнання здобув «ліберальний фемінізм». Його суть полягає не у боротьбі з чоловіками, а у відстоюванні прав усіх людей і у подоланні соціальних стереотипів. Жінки – прихильниці цієї течії боролися за забезпечення рівних прав для чоловіків і жінок. «Марксистський фемінізм» в центр уваги взяв подолання залежності жінок від побуту. Теоретики цього виду фемінізму вбачали звільнення жінки в передачі функції виховання дітей державі. З середини ХХ століття набуває поширення «радикальний фемінізм». Прихильниці цієї течії вважають кожен особисту поразку жінки в соціальному житті наслідком неправильного суспільного устрою, який будується на домінуванні чоловіків. Вихід радикальні феміністки вбачають у корінній перебудові суспільної системи і навіть у знищенні чоловіків як класу. Екзотичний різновид фемінізму – «амазоно-фемінізм» утверджує образ жінки-героя, солдата, борця, атлета. Зайняв своє місце і «культурний фемінізм», завдання якого полягає у створенні особливого жіночого світу або жіночої релігії. Сьогодні на перший план виступає «екологічний фемінізм». Центральна ідея цього руху: патріархальне суспільство нещадно експлуатує природу. Таким же є відношення патріархального суспільства до жінки. Тому «екофеміністки» виступають проти руйнації природного середовища, усіляких форм насильства над жінками та їх експлуатації.

Вперше жінки проголосили своє прагнення до рівності з чоловіками під час Великої Французької революції у 1791 році у «Декларації прав жінки і громадянки». Сьогодні перелік феміністичних документів включає: Конвенцію про рівну оплату та рівну працю (1951 р.), Конвенцію про політичні права жінок (1952 р.), Конвенцію про охорону материнства (1952 р.), Конвенцію про дискримінацію в області наймання і роботи (1958 р.), Конвенцію про дискримінацію в області освіти (1960 р.), Конвенція про згоду на вступ у шлюб, шлюбний вік і реєстрацію шлюбів (1962 р.). Всі здобутки жінок у боротьбі за емансипацію втілилися в Конвенції про ліквідацію усіх форм дискримінації щодо жінок, яка була ухвалена Генеральною Асамблеєю ООН 18 грудня 1979 р.

Однак, поряд з проблемами жіноцтва останнім часом з'явилося чимало гендерних проблем чоловіків. Гендерна ідентичність чоловіків зазнає суттєвого тиску з боку постіндустріального суспільства. Тиск відбувається в таких ділянках: примус юнаків

служити в збройних силах без урахування готовності, здібностей і без надання альтернативи; дискримінація у праві виходу на пенсію за умови значно меншої тривалості життя і більшого віку виходу на пенсію; робота чоловіків на шкідливому для здоров'я виробництві; дискримінація чоловіків-батьків під час розлучення та ін.

У постіндустріальному суспільстві провідним елементом соціального поступу стає інформація. Втрачають значення ті галузі економіки, де потребувалась фізична сила чоловіків (машинобудування, металургія, сільське господарство). Парадигма соціального розвитку, яка базувалася на «прагненні до володіння» відходить у минуле. На перший план виходять нові форми людської діяльності, які утверджують цінності особистісного самовираження і творчості. Для індивіда головним у житті стає не «мати», а «бути». Нова парадигма соціального поступу можлива за умови органічного поєднання раціонального і емоційно-інтуїтивного. Як відомо, чоловіче начало репрезентує, насамперед раціональне ставлення до буття. Жіноче начало втілює саме емоційно-інтуїтивний аспект взаємодії людини і природи. Отож, саме жінки зі своєю здатністю продуктивно поєднувати раціональне і чуттєво-емоційне в діяльності виходять на передові позиції у вирішенні складних проблем постіндустріального суспільства.

НАВЧАННЯ І ПЕРЕКВАЛІФІКАЦІЯ ІНВАЛІДІВ-ФРОНТОВИКІВ ПРИ ГОСПІТАЛЯХ У 1944 – 1945 рр.

Г.М. ГОРДІЄНКО

Уманський національний університет садівництва

Основною формою реінтеграції інвалідів Вітчизняної війни було працевлаштування, яке значною мірою залежало від навчання і перенавчання (перекваліфікації). Багато покалічених фронтовиків не могли працювати на своєму довоєнному робочому місці. Вони потребували перекваліфікації шляхом набуття нової професії в спеціальних навчальних установах.

Мережа навчальних установ для інвалідів-фронтовиків структурувалась в три рівні. Перший щабель системи навчання і перекваліфікації складався з курсів для інвалідів при евакогоспіталях. В низці галузей народного господарства керівники підприємств організували індивідуальне, бригадне і цехове навчання для інвалідів-фронтовиків. Наркомат соціального забезпечення УРСР потурбувався також і про покалічених фронтовиків, які мали бажання отримати вищу освіту.

Постанова РНК УРСР і ЦК КП(б)У №117 від 23.II.1944 р. визначила основні напрями роботи по відновленню системи навчальних закладів і розгортання мережі курсової підготовки. Згідно з наказом Наркомату соціального забезпечення УРСР №2 від 8 березня 1944 р., місцеві відділи соціального забезпечення (соцзабези) отримали завдання організувати навчання новим спеціальностям інвалідів Вітчизняної війни, які за станом свого здоров'я не здатні працювати на довоєнному робочому місці. Наркомат вимагав розгортання курсового навчання в госпіталях, інтернатах, профтехшколах органів соціального забезпечення.

Інвалід Вітчизняної війни мав можливість здобути професію або перекваліфікуватись ще в госпіталі. Однак, справа створення курсів перекваліфікації інвалідів в госпіталях протягом 1944 р. рухалася повільно, про що свідчить окремий спільний наказ Наркомату соціального забезпечення і Наркомату охорони здоров'я УРСР №2 від 26 лютого 1945 р. «Про покращення роботи по організації працевлаштування поранених і хворих в госпіталях». Із 29262 інвалідів Вітчизняної війни, які мали пройти навчання протягом 1944 – 45 н.р., фактично закінчило навчання лише 4586 фронтовиків. Станом на 1 березня 1945 р. план виробничого навчання 1944 р. і першого кварталу 1945 р. (18505 інвалідів) не вдалося виконати (закінчили навчання 2795 інвалідів). Не виконано було план і по курсовому навчанню (план 10757 – фактично закінчили курси –

2386). А в 14 госпіталях в УРСР, де були організовані курси для інвалідів, закінчило навчання тільки 490 інвалідів-фронтовиків.

Наказ №2 констатує відсутність можливостей для навчання і перекваліфікації інвалідам у багатьох госпіталях України. Місцеві відділи соціального забезпечення і охорони здоров'я отримали завдання організувати курси трудового навчання при евакогоспіталях у відповідності з їх профілем і контингентом поранених. Документ наголошував на тому, що, в першу чергу курси створювати слід у тих госпіталях, які визначені для протезування. Командування госпіталів від цього часу отримало зобов'язання відбирати для навчання на курсах поранених і хворих військових, які по стану здоров'я не здатні для подальшої служби в армії, або звільнені на тривалий час від служби, і які через важке поранення, характер дефекту, функціональні порушення або відсутність кваліфікації не здатні виконувати яку-небудь роботу без попередньої підготовки.

Завідувачі обласними відділами соціального забезпечення отримали завдання залучити до роботи по організації навчання поранених у госпіталях господарські організації промкооперації, кооперації інвалідів, місцевої промисловості, легкої промисловості, відділи народної освіти, земельні відділи. В наказі йшлося про те, щоб в госпіталях, які призначені для протезування, в першу чергу організувати майстерні для навчання військових з ампутованими кінцівками протезному виробництву за технічної та інструктивної допомоги місцевих протезних підприємств.

За групами поранених, які приступили до навчання при госпіталі, слід було закріплювати викладачів та інструкторів. Для кожної групи курсантів при госпітальних курсах затверджувались навчальні програми у відповідності з профілем навчання. Заняття проводились згідно з програмами, затвердженими місцевими соцзабезами. В наказі підкреслювалося, що програми та методи навчання повинні бути такими, щоб отриманий обсяг знань і навичок інваліда забезпечив йому можливість виконувати роботу з набутої кваліфікації безпосередньо після виписки з госпіталю, а також, щоб термін навчання не зумовлював зростання тривалості перебування інваліда в госпіталі. Практичні заняття наказ вимагав проводити винятково на території госпіталю.

Початок занять командування госпіталю відзначало окремим наказом, в якому мали бути вказані прізвища курсантів, профіль навчання і всі належні для цього заходи. Оплата праці викладачів та інструкторів, керівництво навчальною роботою покладалась на місцеві соцзабези. Рекомендовані професії, які мали здобувати на курсах в госпіталях були такими: рахівник, коректор, обліковець, бригадир в колгоспі, секретар сільради, бібліотекар, фотограф, плановик, калькулятор, оптик, кіномеханік, взуттєвик, шаповал, кравець, годинникар, механік швейних і друкарських машинок, працівник протезної промисловості. Приміщення для проведення занять, інвентар, нескладні пристрої, наочність і обслуговуючий персонал виділяв госпіталь. Після закінчення курсів слід було провести іспити курсантів. Іспити мали приймати вчителі, інструктори, командир госпіталю і завідувач місцевим відділом соціального забезпечення. Після успішного складання іспиту інвалід отримував посвідчення, в якому вказувався профіль. Покидаючи госпіталь інвалід-фронтовик був упевнений, що отримає потрібне робоче місце.

Отже, система навчання і перекваліфікації при госпіталях стала вагомим чинником поліпшення працевлаштування інвалідів Вітчизняної війни.

ЕКОНОМІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ЗАСТОСУВАННЯ ДОБРИВ В СУЧАСНИХ УМОВАХ ГОСПОДАРЮВАННЯ

С. Г. ГОСПОДАРЕНКО

Уманський національний університет садівництва

Нині в Україні проходить зміна наукової парадигми як в економіці, так і в інших галузях знань. Це пов'язано з адаптацією виробництва до умов ринкової економіки.

В сільському господарстві за ринкових умов господарювання внаслідок диспаритету цін, відсутності прямого зв'язку між виробництвом і кінцевою реалізацією продукції та прагнення посередницьких структур одержати максимальні власні прибутків більшість с.-г. підприємств мінімально прибуткові (навіть збиткові), споживчі ціни – штучно завищені. Все це викликає відтік матеріальних, фінансових й трудових ресурсів з аграрного виробництва та поступово знижує родючість ґрунтів. Так, через товарну сільськогосподарську продукцію перетворені у незначні кошти поновлювальні природним шляхом (азот) та не поновлювальні (фосфор та калій) елементи живлення втрачаються безповоротно. При цьому вартість (амортизація) землі, як основного засобу виробництва не включається у вартість вирощеної на ній продукції. В інших галузях економіки це є неприпустимим.

Отже, на сьогодні одним із пріоритетних завдань є відновлення та збереження родючості ґрунтів поряд із забезпеченням рентабельності та прибутковості аграрного виробництва.

Основним джерелом поповнення елементів живлення в ґрунті та підвищення продуктивності сільськогосподарських культур в осяжному майбутньому будуть мінеральні добрива. Причому їх застосування не може носити разовий або черговий характер. Це має бути тривалий процес, який забезпечує інтенсифікацію с.-г. виробництва, тобто можливість отримання більшого врожаю з одиниці площі. В плановій економіці за хіміко-техногенної системи землекористування головним завданням було отримання максимальної врожайності, незважаючи на засоби та витрати, що за стабільних реалізаційних цінах гарантовано збільшувало прибуток. За сучасних умов забезпечення рентабельності аграрного виробництва має ґрунтуватись на відповідності рівня врожайності (доходів від реалізації продукції) рівню внесення добрив (витратам на добрива та їх внесення). Сьогодні, через невтручання держави, маємо абсурдну ситуацію – витрати понесені на закупівлю та внесення добрив зменшують, а то і "знищують" прибуток виробника.

Прийнятним вважаємо розроблення та впровадження довгострокової адаптивної стратегії землекористування. Вона буде зорієнтована на: врахування економічного ефекту та зменшення/усунення негативного наслідку для екології (ґрунту); зменшення залежності продуктивності агроecosystem від погодного фактора; обґрунтування економічної ефективності застосування кожного фактору шляхом співвідношення витрат на його застосування та максимально можливої віддачі.

Це дозволяє розглядати добрива, як основний засіб поновлення нормального процесу виробництва продукції рослинництва з метою отримання прибутку та збереження і прогресуючого підвищення родючості ґрунту.

НАВЧАННЯ ЧИТАННЯ ЯК ВИДУ МОВЛЕННЄВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Л.Л. ГОТМАН

Уманський національний університет садівництва

Читання іноземною мовою як комунікативне уміння та засіб спілкування є, поряд з усним мовленням, важливим видом мовленнєвої діяльності та найбільш

розповсюдженим способом іншомовної комунікації, яким студенти мають добре оволодіти за час навчання в університеті. Читання є важливим засобом спілкування та пізнання. Завдяки читанню, яке робить доступною будь-яку інформацію, передається досвід людства, нагромаджений у різноманітних сферах діяльності. Уміння читати дає можливість студентам у своєму навчанні та подальшій роботі користуватись літературою на іноземній мові для пошуку інформації за фахом, задоволення своїх читацьких чи творчих інтересів, удосконалення умінь усного мовлення.

Згідно з дослідженнями вчених психофізіологічну основу читання складають операції зорового сприйняття тексту і його розуміння. Читання супроводжується внутрішнім проговорюванням, і людина, яка читає мовчки неодмінно чує те, що вона читає, тому слухові відчуття також є обов'язковим елементом читання. Ці відчуття дають можливість проконтролювати правильність власного читання.

Читання базується на розпізнаванні мовних одиниць письмового тексту. Якщо мовні одиниці засвоєні добре і студенти мають достатній рівень сформованості механізмів зорового сприймання, процес розпізнавання може здійснюватись швидко і безпосередньо.

З психологічної точки зору процес сприймання та розуміння тексту безпосередньо пов'язаний з мисленням і пам'яттю. Пам'ять допомагає мисленню. Сприймання інформації та її осмислення здійснюються одночасно. Від якості сприймання залежить характер і рівень розуміння тексту, його повнота, глибина і точність. Слід зазначити, що навички техніки читання мають бути доведені до автоматизму, завдяки цьому їхня увага буде повністю зосереджена на смисловому опрацюванні тексту.

Навчаючи читання як виду комунікативної діяльності, викладач ставить перед студентами різні цілі: іноді потрібно визначити про що текст, в іншому випадку важливо зрозуміти основну чи нову інформацію. Від цілі читання залежить і його темп.

В процесі навчання іноземної мови у вищому навчальному закладі необхідно сформувати уміння читання на комунікативно достатньому рівні з тим, щоб студенти могли розуміти основний зміст автентичних текстів та повністю розуміти складніші за змістом та структурою тексти різних жанрів. При цьому вони повинні добре вміти користуватись двомовними словниками та різними довідниковими матеріалами.

З метою подолання труднощів розуміння тексту проводиться лексичний, граматичний, структурний та смисловий аналіз, використовується переклад. На заняттях студенти вдосконалюють навички анотування, реферування та рецензування тексту.

Для формування адекватних вмінь читання велике значення має характер текстів, їх зміст та інформативність. Від якості текстового матеріалу залежить мотивація читацької діяльності студентів.

Тексти для читання іноземною мовою виконують ряд функцій, які сприяють успішному оволодінню нею. Перша функція полягає в розширенні і збагаченні знань студентів. Функція тренування забезпечує засвоєння лексичного та граматичного матеріалу, вправління в читанні і використанні певного мовного матеріалу. Функція розвитку усного мовлення реалізується студентами під час переказу тексту, придумування кінцівки тексту чи бесіди за проблемами тексту.

Процес навчання читання іноземною мовою ускладнюється цілим рядом об'єктивних та суб'єктивних факторів, зокрема труднощами, які пов'язані з її орфографічною системою. Усі ці труднощі студенти долають поступово завдяки добре продуманій системі вправ. Формування добрих умінь читання забезпечується у процесі багаторазового виконання однотипних завдань, які при цьому варіюються, мовний матеріал вправ змінюється і ускладнюється.

Навчання читання поділяється на читання з розумінням основного змісту тексту (ознайомлювальне читання), читання з повним розумінням тексту (вивчаюче читання) та читання з метою пошуку необхідної інформації (переглядове читання).

Ознайомлювальне читання є найбільш розповсюдженим. Його особливостями є високий темп ознайомлення з текстом та точність розуміння основного змісту. У процесі

ознайомлювального читання студенти визначають тему та проблему, що розглядаються в тексті, виділяють основну думку, вибирають головні факти та висловлюють своє ставлення до прочитаного.

Вивчаюче читання має своєю метою досягнення максимально повного і точного розуміння інформації тексту. Однією із цілей цього читання є формування у студентів умінь самостійно долати труднощі мовного та смислового характеру. Для того щоб досягти повного і точного розуміння інформації, студенти повинні володіти значним запасом лексичних одиниць, мати глибокі знання з граматики і достатню практику в читанні текстів різних жанрів.

Метою переглядового читання є формування вміння швидко переглянути ряд матеріалів для того, щоб знайти конкретну інформацію. Цей вид читання передбачає наявність у студентів сформованих умінь, необхідних для орієнтації в структурі тексту, знаходження нової чи заданої інформації та її об'єднання в логічне ціле. Робота з текстом завершується підготовкою студентами виступу чи реферату.

КРЕДИТ ЯК ЕКОНОМІЧНА КАТЕГОРІЯ

І.І. ГРУБІНКА

Львівський національний аграрний університет

Поняття кредиту як економічної категорії розвивалося на протязі багатьох століть, відомо, що перші кредитні взаємовідносини виникли ще в стародавньому світі. Кредитні і депозитні операції проводились у давніх Межиріччі, Греції, Римі. Їх суть полягала в отриманні грошей на певний час під визначений відсоток. Відомо, що:

- першими установами, що проводили такі операції стали храми. Вони здійснювали цю діяльність ще у IV столітті до н.е.;

- в наш час поняття кредиту як економічної категорії значно змінилося, урізноманітнилися форми і види кредиту, значно змінився сам кредитний процес, але суть кредиту не змінилася. Як і багато віків тому так і зараз в основі поняття кредиту лежить перш за все довіра між його суб'єктами – кредитором і позичальником;

- без виникнення цієї довіри неможливе виникнення самого кредиту. – Категорія кредиту є надзвичайно складною і багатогранною, його дослідженням займалися багато науковців і вчених: А.Сміт, Д. Рікардо, Р. Піля, Й. Шумпетер, К. Маркс, М. Вебер, К. Віксел, Г. Маклеод, А. Ган. Історичний внесок у розвиток досліджень зобов'язання, боргу, зробили: Х. Аквінський, М. Лютер, Д. Пінта, М. Реріх, Т. Тук, Л. Толстой, І. Кант, Д. Юм та ін. Серед українських вчених, що займалися і продовжують займатися питаннями і вивченням кредиту можна відзначити: Бунге М.І., Франко М.Я., Лаврушина О.І., Луціва Б.Л., Лагутіна В.Д., Савлука М. І., Івасіва Б. С., Щетиніна А.І., Денисенко М.П., Демківського А.В., Гудзь О.В. Сомик А.В., Малік М.Й., Дем'яненко М.Я., Гудзь О.Є., Сомик А.В., Новіков І.М., Чапко І.І., Гальчинського А.І., Ямпольського М.І., Євтуха О., Кириченко О.І та Геленко І.Г. Проте:

- незважаючи на зусилля всіх цих вчених єдина теорія кредиту як повністю розкривала всю суть його як економічної категорії не існує і дотепер; – розроблені натуралістична, капіталотворча чи марксистська концепції не охоплюють повністю кредиту як явища. На нашу думку, вони відображають лише окремі сторони і властивості цієї категорії;
- так, творці капіталотворчої теорії акцентують свою увагу на властивості кредиту стимулювати виробництво;
- прихильники натуралістичної відзначають перш за все товарну природу кредиту, недостатньо приділяючи уваги його грошовій формі;
- марксистичні вивчаючи кредит, звертали увагу перш за все на його рух в економіці і вплив цього руху на такий фактор виробництва як трудові ресурси та трудові відносини.

Все це значно ускладнювало поняття і сприйняття кредиту як економічної категорії, робило його більш складним, і тим самим більш віддалювало від першоджерела кредиту як явища, робило його більш важким для дослідження. – як відзначає О. Євнух: «Людина від самого свого народження вступає у кредитні (зобов'язальні, довірчі) відносини. Насамперед зі своїми батьками, а з часом із іншими членами суспільства: людьми, організаціями, підприємствами, владою (державою) тощо»;

- ми повністю погоджуємося з цим твердженням, воно виразно показує, наскільки всеосяжним є саме поняття «кредит», воно наявно практично у кожній сфері людської діяльності, зароджувалось і розвивалось разом із зародженням і розвитком людини, як істоти соціальної її соціальних відносин.

Важливо усвідомити, що без повного визначення природи кредиту неможливе:

- функціонування жодної економіки, побудова стабільних і гнучких економічних відносин, забезпечення економічної перебудови і зростання; – оскільки як показує світова практика вузький підхід до поняття кредиту призводить до негативних наслідків, коли кредит пов'язують виключно з грошовою позицією, основна мета якої для кредитора – отримання прибутку, при цьому сама суть кредиту, власне від чого пішла його назва «credo» – «довіра» відступає далеко на другий план, нехтуються всі принципи кредитування;
- зрештою це підриває довіру власне до кредиту, кредитної системи, що не може не впливати на його розвиток.
- одним з найбільш показних прикладів у цьому плані є криза банківської системи в Україні, яка на тлі загальної фінансової кризи продемонструвала неправильний напрям розвитку і недотримання принципів діяльності нашої банківської системи. Відсутність об'єктивного підходу до оцінки кредитоздатності позичальника, погляд на нього лише як на джерело власних прибутків, зумовили масове неповернення наданих банками в позику ресурсів, що негативно вплинуло на їх фінансовий стан;
- з цього випливає, що розвиток кредиту, як економічної категорії можливий лише за дотримання принципів здійснення кредитних відносин, їх недотримання, матиме негативний вплив не лише на кредитну систему але і загалом на економіку, оскільки в ринковим умовах і високому рівні інтеграції країн у світову економічну діяльність всі підсистеми економічної системи тісно зв'язані між собою, впливають одна на одну і нездатні функціонувати окремо, саме тому при дослідженні всіх економічних явищ, в тому числі і кредиту слід використовувати комплексний підхід, одним з найкращих методів при цьому на нашу думку є діалектичний.

На нашу думку, основним завданням для забезпечення розвитку і еволюції кредиту є усвідомлення того, що перш за все кредит це є довіра, довірчі відносини між сторонами. Побудова таких відносин унеможливить різного роду спекуляції і фікції, крім того це має дати поштовх до подальшого дослідження цієї економічної категорії, з можливою перспективою вироблення єдиної теорії кредиту.

КОНЦЕПЦІЯ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ СТІЙКОСТІ АГРАРНИХ ПІДПРИЄМСТВ ШЛЯХОМ ІНОВАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Д.В. ДЕРЕВ'ЯНКО, аспірант

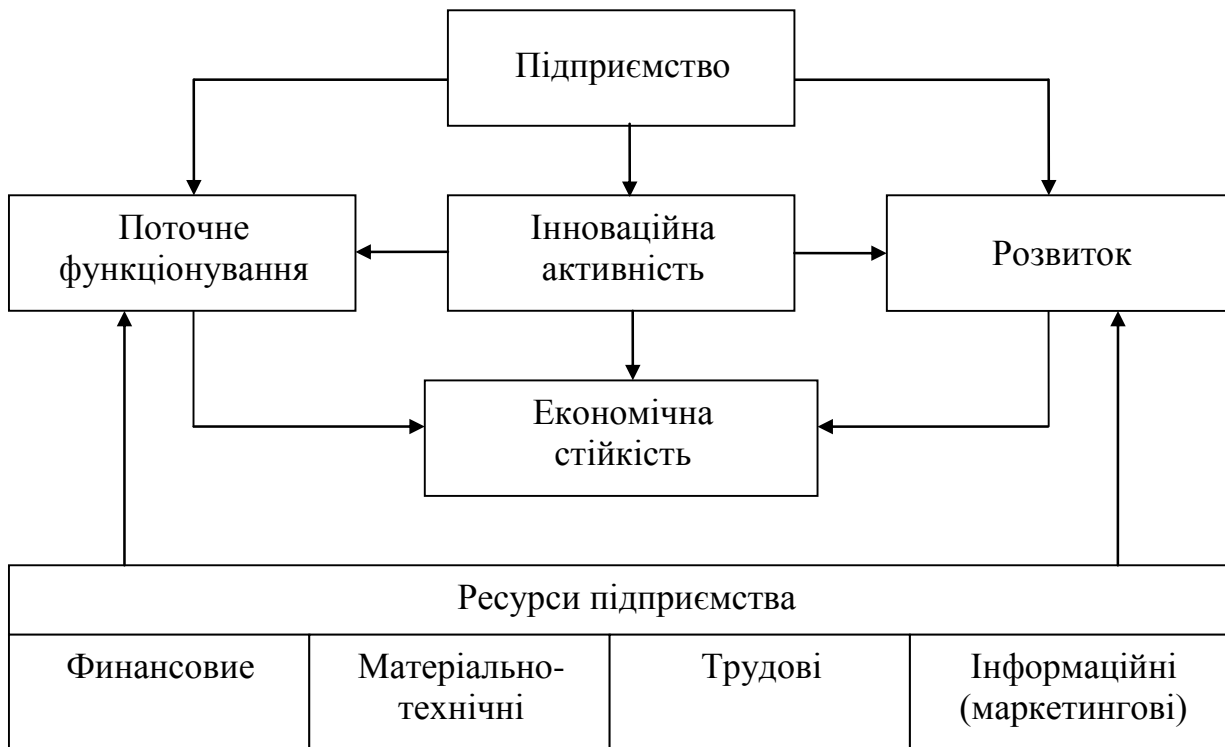
Уманський національний університет садівництва

Забезпечення економічної стійкості аграрних підприємств являє собою сукупність мір і засобів, а також створення умов, що сприяють підтримці значення економічної стійкості підприємства на заданому рівні і запобіганню її зниженню в умовах постійно мінливих зовнішнього і внутрішнього середовищ підприємства. В умовах

трансформаційної економіки країни в цілому та безпосередньо аграрного сектору, вирішальною силою відновлення матеріально-технічної бази виробництва, освоєння й випуску нової конкурентоздатної сільськогосподарської продукції, проникнення на світові ринки виступає інноваційна діяльність аграрного підприємства. Тому вбудовування інноваційного планування в загальну стратегію підприємства буде сприяти його стійкому розвитку й досягненню його економічної стійкості. У зв'язку із цим набуває актуальності питання забезпечення економічної стійкості господарюючого суб'єкта на основі його інноваційної активності.

На рис. 1. схематично представлена концепція забезпечення економічної стійкості підприємства на основі його інноваційної активності. Так, кожне інноваційно активне підприємство в певний період часу перебуває в режимі поточного функціонування й розвитку. Поточне функціонування містить у собі устояну організаційну структуру й методи управління, технології й матеріально-технічну базу, асортимент виробляємої продукції, що вже зарекомендувала себе й займає певну нішу ринку і є типовою для підприємств конкурентів. Розвиток припускає відновлення застосовуваних технологій і продукції, удосконалювання організаційної структури, закупівлю нового обладнання, ріст виробничих потужностей і, відповідно, збільшення обсягів випуску нової продукції. Інноваційна активність сприяє ефективному функціонуванню й розвитку підприємства. Такий стан господарюючого суб'єкта вимагає визначення пропорцій між розподілом ресурсів на його поточне функціонування й підвищення активності розвитку з метою забезпечення росту конкурентоздатності й одночасного забезпечення своєї економічної стійкості на заданому рівні.

Слід зазначити, що поточне функціонування підприємства припускає підтримку всіх своїх параметрів на заданому рівні, забезпечуючи таким чином свою економічну стійкість. Інноваційний розвиток, у свою чергу, порушує рівноважний стан господарюючого суб'єкта в теперішній період часу, що позначається на зниженні його стійкості в цей період, незважаючи на те, що надалі результати інноваційної діяльності будуть сприяти її забезпеченню та підвищенню. Тобто процес впровадження інновацій, з одного боку, є необхідною умовою для досягнення успіху підприємством і забезпечення стійкості, а, з іншого боку, це джерело витрат і складностей, що її знижує.

Рис. Концепція забезпечення економічної стійкості підприємства на основі його інноваційної активності

У результаті виникає необхідність в обґрунтуванні рівня інноваційної активності підприємства, який повинен відповідати стану зовнішнього середовища та потребам і стану самого господарюючого суб'єкта, одночасно забезпечуючи підтримку його економічної стійкості на заданому рівні або не нижче гранично припустимого. Тобто в процесі управління інноваційною діяльністю необхідно порівнювати темпи росту інноваційних витрат і стійкість підприємства.

Таким чином для забезпечення економічної стійкості підприємства на основі його інноваційної активності необхідно доцільно розподіляти ресурси між його поточним функціонуванням та розвитком. Це дозволить уникнути критичної ситуації у вигляді втрати стійкості внаслідок ресурсного дисбалансу між забезпеченням поточної діяльності й інноваційним розвитком і невідповідності висунутих вимог до підприємства і його можливостей. Тобто концепція забезпечення економічної стійкості підприємства на основі його інноваційної активності полягає у визначенні такого рівня інноваційної активності, який дозволить господарюючому суб'єкту розвиватися й обновляти свою продукцію, і одночасно забезпечувати свою економічну стійкість на заданому рівні.

ОСОБЛИВОСТІ ДИВЕРСИФІКАЦІЇ ВИРОБНИЦТВА В ГАЛУЗІ ТВАРИННИЦТВА

**Т.О. ДЕРЕВ'ЯНКО, аспірант
Уманський національний університет садівництва**

Вступ України до СОТ супроводжується посиленням конкурентного навантаження на окремі галузі сільського господарства, зокрема тваринництво. З метою пом'якшення цього навантаження державою вживаються окремі заходи з регулювання продовольчих ринків, створюються сприятливі умови для посилення конкурентних переваг української сільськогосподарської продукції та продуктів її переробки на внутрішньому і зовнішньому ринках.

Одним із проблемних і малодосліджених питань є поглиблення диверсифікації сільськогосподарського виробництва, зокрема у галузі тваринництва, що досі не знайшло достатнього висвітлення у вітчизняній економічній літературі, а зарубіжний досвід диверсифікації потребує адаптації до умов господарювання в Україні. Тому розробка принципів та методологічних основ диверсифікації сучасного сільськогосподарського виробництва в Україні набуває актуальності як для економічної науки, так і для практики господарювання.

В сучасній економіці термін «диверсифікація» трактується як напрям розвитку підприємства, що полягає в освоєнні виробництва нових товарів, товарних ринків, а також видів послуг, і включає не просто диверсифікацію товарних груп, але й розповсюдження підприємницької діяльності на нові, не пов'язані з основними, види діяльності фірми.

Ефективність здійснення диверсифікації безпосередньо залежить від своєчасної орієнтації на види товарів, робіт, послуг, які мають попит і є конкурентоздатними. Отже диверсифікація нерозривно пов'язана з інноваційною діяльністю. Інновації – це нововведення, нові ідеї та пропозиції (в багатьох випадках засновані на результатах відповідних спеціальних наукових досліджень і інженерних розробок), що можуть стати основою створення нових видів продукції чи значно поліпшити споживчі характеристики (технічні, економічні тощо) існуючих товарів, створення нових процесів, послуг, чи будь-чого, що може покращити «якість життя» людства.

Диверсифікація виробництва продукції тваринництва має свої особливості, обумовлені особливостями виробництва, які зумовлюють обмежений вплив виробника на результати виробництва та нездатність саморегуляції ринкового механізму у сільському господарстві, досягнення стабільного рівня цін і доходів, забезпечення

раціональної структури виробництва. Тому диверсифікацію в тваринництві можна розглядати як процес переорієнтації або ведення різнобічної діяльності, ефективність якої залежить від вдалого поєднання зооветеринарних, технологічних, організаційно-економічних факторів.

Перехід до ринкової економіки зумовив, насамперед, переорієнтацію діяльності суб'єктів господарювання з виробничої сфери до маркетингової, опрацювання довготермінових стратегій розвитку з урахуванням ринкових реалій, соціальних потреб населення.

Основними факторами, що зумовлюють вибір доцільності диверсифікації в галузі тваринництва є:

а) наявність ринків зі специфічними умовами (ринок споживання, ринок переробки);

б) галузь тваринництва, є перспективно прибутковою, тобто може забезпечувати прибутки, які підприємство має можливість спрямувати на інноваційну діяльність, відповідно диверсифікуючи виробничі процеси галузі;

в) розвиток галузі заохочується на державному рівні, що дає можливість розширювати виробництво продукції;

е) може бути полегшений вихід на світові ринки за рахунок широкого асортименту та номенклатури товарів;

є) диверсифікація виробництва в тваринництві підвищує економічну стійкість підприємства.

Для крупнотоварних диверсифікованих сільськогосподарських підприємств з метою розширення попиту на продукцію та збільшення прибутків є потреба у розробці асортиментної політики та формуванні маркетингових служб. Останнім необхідно займатися аналізом ринкової інформації про продукцію, якість, ціни, розробкою прогнозів місткості ринку, поведінки споживачів у цьому сегменті ринку.

Основними факторами, що негативно впливають на розвиток диверсифікації виробництва в сільському господарстві регіону, є диспаритет цін на промислову і аграрну продукцію, незабезпеченість засобами виробництва по основній діяльності, невирішеність фінансово-кредитного забезпечення, необізнаність з механізмами диверсифікації, стереотипність мислення багатьох спеціалістів в тому, що диверсифікація призводить до деспеціалізації, знижує ефективність інвестицій, веде до розпилення ресурсів, виробництва не завжди доброякісної продукції, насаджує неконкурентоспроможне і неефективне виробництво

ВИРОБНИЦТВО РІПАКУ – ДОДАТКОВИЙ РЕСУРС ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ СТІЙКОСТІ УКРАЇНИ

С. М. ДИШЛЮК, аспірант

Уманський національний університет садівництва

Одним з актуальних питань, що знаходиться у фокусі сучасних досліджень науковців – є всесвітня проблема забезпечення населення продовольством, яка відчутно загострилась на початку XXI ст. внаслідок швидкого темпу зростання кількості населення Землі і різким скороченням таких основних ресурсів, як рільничо-придатні землі, запаси прісної води, джерела енергії необхідних для виробництва сільськогосподарської продукції.

Рівень продовольчого забезпечення населення держави та її регіонів конкурентоспроможною продовольчою продукцією власного виробництва – один з важливіших чинників національної безпеки будь-якої країни, визначальним критерієм останньої є рівень продовольчого забезпечення як складової, що гарантує добробут населення, соціально – політичну стабільність у суспільстві, сталий та гармонійний розвиток нації.

Світовий досвід переконливо доводить – шлях до подолання кризових явищ в економіці пролягає через виробництво конкурентоспроможної продукції як для внутрішнього, так і зовнішнього ринків, що відповідає купівельній спроможності споживача і вигідна виробнику. Рослинництво, як галузь сільського господарства, традиційно було найбільш ефективним. Досить часто за рахунок ефективного функціонування цієї галузі успішно діяли та розвивались інші виробничі напрямки сільськогосподарської діяльності.

Згідно оцінки Міністерства аграрної політики та досліджень науковців, до групи конкурентоспроможної продукції, яка здатна перетворити агропромисловий комплекс на високоефективний сектор економіки держави та надасть можливість інтегруватися у світовий аграрний ринок відносять насіння олійних культур – соняшника, ріпаку, сої.

Основним важелем забезпечення конкурентоспроможності є ефективність господарської діяльності, а чільне місце серед найбільш високорентабельних культур сільськогосподарського виробництва за період 2004–2008 рр. посідає ріпак.

Однією з важливих умов у забезпеченні продовольчої незалежності – наявність частки продовольчого імпорту в загальному обсязі продовольчого споживання. Як стверджує Суперсон В.І.: " Імпорт продовольства ставить істотні вимоги при реалізації продовольчої безпеки, оскільки перед країнами ...постають дві серйозні проблеми. Перша з них полягає у тому, що постійно стоїть задача збереження імпорту продовольства на необхідному рівні, яка повинна бути підкріплена необхідними валютними резервами, достатніми до його оплати. Друга – пов'язана із забезпеченням надійного доступу до джерел цього імпорту." Концепція, в основі якої лежить можливість самим оплачувати імпортоване продовольство, повинна ґрунтуватися на базі формування експортного потенціалу, що забезпечує валютні надходження, достатні для імпорту продовольства в обсязі, необхідному для задоволення потреб населення. У протилежному випадку країна може стати банкрутом.

Ряд економістів висловлюють також думку про те, що проблема продовольчої безпеки пов'язана, перед усім, з макроекономічним розвитком країни, а не з її самозабезпеченням у продовольстві, оскільки згідно з теорією міжнародної торгівлі ні одна країна не може бути повністю самозабезпечена продовольством. Окрім того, виходячи із закону порівняльної переваги країні вигідніше зосередити зусилля на виробництво тих товарів, де вона спромоглася відносно вищої ефективності, та експортувати їх в обмін на товари, за якими її відносна перевага мінімальна.

За даними Міагрополітики зовнішньоторговельний обіг продукції агропромислового комплексу в 2008 р. склав 12,1% зовнішньоторговельного обігу країни. Експортовано продукції на 66% більше, ніж у 2007 році, а позитивне зовнішньоторговельне сальдо зросло більше ніж в 1,8 рази. Обсяги експорту продукції рослинництва за підсумками 2008 року становила 89,7% від всього експорту української сільгосппродукції. Основним елементом у структурі виробничого експорту продукції рослинництва в Україні є зернові (32,8%), та олійні культури (12,3%) і продукція їх переробки (16,8%).

З точки зору продовольчої безпеки, обсяги внутрішнього виробництва олійних культур повністю забезпечують внутрішню потребу, залишаючи певні об'єми для створення експортного потенціалу. За останні роки серед основних олійних культур склалися найбільші динамічні тенденції з виробництва насіння ріпаку.

Проте в останні роки майже все вирощене насіння ріпаку експортується. І з врожаю 2008 року, що становив 2,8 млн. т було відправлено на експорт 2,4 млн. т насіння. На нашу думку це негативний фактор у розвитку галузі. Оскільки, при експорті сировини, а не продукту з більш глибоким рівнем переробки (ріпакова олія чи біопаливо), втрачається значна частина новоствореної вартості і перетворює економіку держави в сировинний придаток більш розвинених країн. Крім цього втрачаються цінні побічні продукти після переробки сировини.

Експортне спрямування галузі зумовлене з одного боку тим, що традиційно велика перевага у споживанні соняшникової олії – (53% населення). З іншого – сприятлива кон'юнктура світового ринку, де ціни на український ріпак зросли з 254 USD дол. /т (2003 р.) до 415 USD дол. /т (2007р.). А також підвищеним попитом на насіння ріпаку, як сировини для європейських виробників біопалива.

Існує думка, що однією з причин, яка спровокувала ріст цін на продовольчу групу товарів є зацікавленість світової економіки у виробництві біопалива, сировиною для якого є продовольчі ресурси. Втім, чимало експертів не поділяють цієї думки й називають її міфом, вигаданим транснаціональними нафтовими компаніями, що не зацікавлені у розвитку альтернативних видів палива.

Для України, як свідчать дослідження експертів асоціації «Укрбіоенерго», проблема «продовольство проти палива» не є досить гострою, оскільки країна не тільки забезпечує себе достатньою кількістю продукцією харчування, а й експортує частину продукції сільськогосподарського виробництва. На думку голови асоціації «Укрбіоенерго» Калетника Г.М, біоенергетика є потужним стимулом для розвитку аграрного сектора. Вона інтенсифікує потік інвестицій у сільське господарство, сприяє вдосконаленню технологій та інфраструктури, що призведе до зростання продовольства і його здешевлення.

Різке коливання світових цін на нафту і газ, хронічна залежність України від одного постачальника енергоносіїв, створюють не лише значні проблеми для вітчизняної економіки, але й стають серйозною загрозою національній безпеці. Ціна на енергоносії – велике навантаження на економіку держави, одне із джерел дефіциту платіжного балансу, а плата за них – головна проблема національної економіки, оскільки саме вона складає 50% українського імпорту. Від вирішення проблеми стабільного забезпечення економіки енергоресурсами залежить економічне зростання України, проведення незалежної зовнішньої політики, створення внутрішньодержавної політичної і соціальної стабільності з підвищенням економічного і культурного рівнів життя людей.

Побічним продуктом переробки насіння ріпаку на олію чи біопаливо є шрот – цінний корм для вирощування сільськогосподарських тварин. При введенні ріпакового шроту в раціон відгодівлі тварин значно зростає їх продуктивність. Слід також відмітити, що високі експортні ціни на ріпаковий шрот будуть сприяти надходженню в Україну значних валютних коштів від реалізації цього продукту за кордон.

Другим важливим побічним продуктом при переробці насіння ріпаку на біопаливо є гліцерин, що використовується для виробництва технічних миючих засобів, а у сполученні з фосфорною кислотою отримують доброякісне фосфорне добриво. Після глибокої очистки гліцерину отримують фармакопейний гліцерин, який є незамінною сировиною в косметологічних та фармацевтичних галузях, а також утворюється сульфат калію, що використовується як добрива. По суті, виробництво біопалива з ріпакової олії є безвідходною технологією, що надає можливість виготовляти імпоротно-замінну продукцію високої якості, та заощаджувати валютні ресурси.

Крім того ріпаку притаманні ряд господарсько-цінних якостей, які мають використати сільськогосподарські товаровиробники для підвищення конкурентоспроможності та ефективності ведення господарської діяльності і забезпеченні продовольства країни в цілому:

- поліпшує і збагачує структуру ґрунту, запобігає його ерозії;
- залишає значну частину кореневих решток, які згубно діють на кореневі гнілі;
- є добрим попередником озимої пшениці та інших зернових культур і підвищує їх врожайність на 5 – 10 ц /га;
- заорювання пожнивних решток ріпаку рівноцінне внесенню 15 – 20 т органічних добрив на гектар;

Ріпак належить до рослин, які можуть бути використані для рекультивації радіоактивно-забруднених земель, що є важливим фактором для України, враховуючи

наслідки техногенної катастрофи на ЧАЕС і кількість виведених з обороту родючих земель.

Із збільшенням виробництва харчової ріпакової олії переробна промисловість отримає цінну сировину для виготовлення інших продуктів харчування – бутербродного масла, маргарину, майонезу, консервів.

Технічна ріпакова олія з успіхом використовується в хімічній, текстильній, металургійній та інших галузях промисловості.

В Україні існує проблема у недостатньому забезпеченні власними напівфабрикатами для виробництва паперу і картону. Значна кількість целюлози та деревної маси завозиться з Росії за досить високим цінами, що робить паперову промисловість неконкурентоспроможною. Тому науковці пропонують розробити базу напівфабрикатів із доступної і дешевої сировини – соломи ріпаку. Доведено, що з ріпакової соломи можна виготовляти папір, целюлозу, целюлозностружкові плити, одна тисяча гектарів ріпакового поля може дати близько двох тисяч тонн паперу.

Виробництво ріпаку є одним із джерел надходження валютних ресурсів в країну. Використання у повному обсязі всіх господарсько-цінних властивостей виробництва ріпаку сприятиме розширенню можливостей вітчизняних товаровиробників, їх економічному зростанню, та зміцнить позиції України на світових продовольчих ринках.

За рахунок високої рентабельності вирощування культур сільськогосподарські виробники можуть покращити свій фінансовий стан, спрямовуючи одночасно кошти на розвиток тваринництва чи вирощувати інші, менш рентабельні, але соціально значущі сільськогосподарські культури.

ОБЛІКОВА ПОЛІТИКА ЯК ЗАСІБ ПІДВИЩЕННЯ ЯКОСТІ ФІНАНСОВОЇ ЗВІТНОСТІ

О.В. ДУДКЕВИЧ

Уманський національний університет садівництва

Бухгалтерська звітність – важливе джерело для характеристики діяльності конкретного підприємства відповідно до вимог внутрішніх і зовнішніх користувачів, а також для формування зведеної звітності. Дані звітності можуть задовольняти вимоги споживачів за умови їхньої належної якості.

Серед показників якісної характеристики звітної інформації, найбільш важливою слід вважати зіставність та достовірність, адже всі інші можуть бути досягнуті шляхом побудови звітних форм за єдиною схемою, а доречність до певної міри визнається користувачами в процесі аналітичної інформації, а також попереднього та послідуєчого узгодження між ними та керівництвом підприємства шляхом подання форм звітності відповідного наповнення.

Достовірність звітних даних залежить від багатьох факторів, зокрема потребами власників щодо внутрішньої звітності кваліфікацією працівників бухгалтерських служб тощо, і, як правило, слабо регулюються або взагалі не регулюються відповідними органами. Тому найбільш важливим слід вважати досягнення зі ставності даних звітності.

Як відмічалось раніше, це поняття передбачає, що дані звітності конкретного підприємства мають бути зіставні у часі і просторі. Зіставність у часі передбачає, що дані поточного року мають бути зібрані та узагальнені у звітності за методикою, яка була у попередніх звітних періодах, що дозволяє побудувати належну систему показників у динаміці.

Зіставність звітних даних у просторі передбачає застосування єдиної методики формування даних та їх відображення у звітності різних підприємств країни.

Досягнення цього регламентується належним застосуванням облікової політики, під якою розуміють „сукупність принципів, методів і процедур, які використовуються підприємством для складання і подання фінансової звітності з метою її гармонізації та створення єдиних підходів до визначення, визнання та оцінки її елементів”.

Тим самим досягається всесвітнє узгодження звітної інформації шляхом гармонізації, стандартизації, уніфікації та конвергенції. На нашу думку, найбільш обґрунтовано ці поняття надані у роботі М.Метюса та М.Перейри шляхом узагальнення висловлювань інших авторів:

- гармонізація – узгодження різних систем бухгалтерського обліку і звітності введенням їх у рамки загальної класифікації, тобто стандартизація форми із збереженням істотних відмінностей.;

Регламентация даних звітності за формою (складом статей) та методикою формування даних досягається відповідними нормативними документами (табл.).

Регламентация облікової політики при формуванні фінансової звітності

Рівень регламентації	Нормативні документи
На світовому рівні	МСФЗ, Концептуальні засади формування фінансової звітності
У США	Закон Сарбейнса-Окслі-2002, US SAAP
В Україні	Закон „Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні”, П(С)БО 1 „Загальні вимоги до фінансової звітності”, П(С)БО 6 „Виправлення помилок та зміни у фінансових вітах”, Листи Міністерства фінансів України „Про облікову політику” від та Міністерства аграрної політики „Про погодження облікової політики підприємства”

- стандартизація – обмежений вибір альтернативних методів для підтримки гнучкості бухгалтерського обліку;
- уніфікація – це вилучення альтернативних методів для підтримання гнучкості бухгалтерського обліку господарських операцій, подій та обставин”.

С.Ф.Голов приводить висловлювання А.Прауліньша щодо конвергенції, який під нею розуміє „відбір найкращих існуючих методів, розроблених регулюючими сторонами або, у випадку відсутності такого компромісу, узгоджений відбір абсолютного методу”.

Тобто на міждержавному рівні регулювання облікової політики зводиться до визначення самих форм фінансової звітності та до основних положень облікового забезпечення окремих статей, але досить часто надається кілька варіантів формування облікової політики на рівні підприємства. Такий підхід до формування облікової політики, на нашу думку, можна розглядати як цілком нормальне явище, адже при цьому дається перелік можливих рішень, що можуть бути використані в процесі формування звітних даних.

На нашу думку, такий поділ методів потребує уточнення, адже облікова політика підприємства має визначити не характеристику статей фінансової звітності, а характеристику об’єктів обліку, наприклад методи амортизації основних засобів використовуються, як правило, в процесі фіксації господарських операцій, а у звітності відомості про ці факти подаються в узагальненому вигляді.

УПРАВЛІННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНІСТЮ ПРОДУКЦІЇ МОЛОЧНОГО СКОТАРСТВА

М.І. ЄНІН, студент
М.В. НИКОНЕНКО

Харківський національний аграрний університет ім. В.В. Докучаєва

Управління конкурентоспроможністю продукції молочного скотарства має велике значення для розвитку вітчизняного молоко-продуктового підкомплексу, забезпечення внутрішнього ринку високоякісними і доступними для всіх груп населення продуктами, розширення зовнішньоекономічних зв'язків.

Сучасний стан українського ринку характеризується великим попитом на високоякісну продукцію. За прогнозами спеціалістів така ситуація буде переважати на українському ринку ще близько 7 років. Дана ситуація ускладнюється ще й тим, що в Україні відбувається поступове скорочення темпів виробництва продукції молочного скотарства, так за січень-вересень 2009 року відбулось зниження виробництва на 1,2% в порівнянні з цим же періодом 2008 року.

Основним стримуючим чинником розвитку галузі є відсутність економічної зацікавленості товаровиробників займатися виробництвом молока, оскільки вкрай низькі закупівельні ціни не відшкодовують витрат на його виробництво. Цьому також сприяє і низький рівень кормової бази.

Для більш ефективного функціонування аграрного сектору економіки України в ринкових умовах необхідно підвищувати конкурентоспроможність продукції. Вирішення даної проблеми полягає в ефективному управлінні конкурентоспроможністю. Що передбачає в свою чергу використання методів аналізу, прогнозування, управління персоналом, управління якістю продукції, а також різноманітні методи організації процесів виробництва.

Управління конкурентоспроможністю продукції молочного скотарства повинно базуватися на комплексному, багатовимірному підході до цього складного явища і враховувати як внутрішнє, так і зовнішнє середовище, рівень фінансової стійкості підприємства і реальне становище підприємств конкурентів. Продукція підприємства може бути визнана конкурентоспроможною на регіональному, вітчизняному чи світовому ринку за умов досягнення високої її якості, оптимальних цін, інновацій у виробництві. Реалізація цих цілей можлива при ефективній державній підтримці галузі та впровадженні у виробництво інтенсивних факторів її розвитку.

Лише за умови ефективного управління конкурентоспроможністю продукції молочного скотарства можливо досягти високого рівня розвитку даної галузі.

НАПРЯМИ ПІДВИЩЕННЯ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ПРИВАБЛИВОСТІ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ

О.В. ЖАРУН

Уманський національний університет садівництва

Сучасний соціально – економічний стан, в якому знаходиться аграрний сектор та інші сфери агропромислового комплексу України, вимагають розробки стратегічних напрямів аграрної політики направленої на зупинення спаду і нарощування обсягів сільськогосподарського виробництва на основі застосування досягнень науки і техніки. В зв'язку з цим Державною цільовою програмою розвитку українського села на період до 2015 року, затвердженою Кабінетом Міністрів України (Постанова №1158 від 19.09.2007р.), передбачено суттєве нарощування обсягів виробництва продукції сільськогосподарства шляхом широкого запровадження у виробництво інноваційних технологій та досягнень науково – технічного прогресу.

На даному етапі, перед нами стоїть важливе завдання – побудувати інноваційно-орієнтовану і конкурентоспроможну економіку здатну забезпечити нашим громадянам якість життя на рівні європейських стандартів. В даних умовах система розвитку регіонів та розроблені для них концептуальні програми соціально-економічного розвитку мають стати дієвим інструментом реалізації економічної політики держави та умовою переведення економіки України на постіндустріальну модель розвитку.

Впровадження інновацій у виробництво обумовлено вступом України до СОТ, членство в якій передбачає високий рівень лібералізації ринку. Після вступу до СОТ Україна бере на себе зобов'язання не обмежувати продаж товарів на зовнішніх ринках. Без перспектив експорту продукції Україна загалом не має перспектив розвитку сільського господарства, а для реалізації продукції закордон потрібно, щоб вона була конкурентоспроможною. Досягнути цього можна тільки вклавши у виробництво значні інвестиції. Знаючи родючий потенціал наших земель, інвестор піде в Україну, але він має бути впевнений, що піднявши врожаї і наростивши виробництво тваринницької продукції, частину виробленого можливо буде експортувати. Створення стабільної бази для переходу країни на траєкторію сталого розвитку через впровадження інвестиційно-інноваційної моделі, побудованої на економіці знань, дасть можливість Україні зайняти гідне місце у новій світогосподарській системі, забезпечити підвищення конкурентоспроможності української економіки і покращити добробут населення та його духовний розвиток.

Лісостепова зона України славиться своїми високоврожайними ґрунтами, тому інвестиційні процеси мають бути направлені на отримання максимальних прибутків від інвестицій, а організація високоефективного використання земель цілеспрямована на інтенсивне їх використання.

Стратегічним завданням галузі землеробства і рослинництва є перехід від індустріального типу розвитку, що передбачає нарощування переважно техногенних факторів (мінеральні добрива, пестициди, потужна техніка тощо), на інтенсивний, що зорієнтований на більш раціональне використання ресурсів агроєкосистеми без зниження рівня її продуктивності; кращого використання біологічного потенціалу культурних рослин за рахунок створення більш адаптивних сортів і гібридів та науково-обґрунтованого технологічного регулювання їх росту і розвитку, з метою досягнення найефективнішої дії фізіолого-біохімічних процесів.

Для підвищення родючості земель в перспективі доплату за посіяний гектар зернових агропідприємства доцільно надавати лише при дотриманні системи сівозмін і проведенні заходів щодо поліпшення родючості ґрунту, так як в даний час виносяться з ґрунту із урожаєм у два-три рази більше поживних речовин, аніж вносять після жнивування. В зв'язку з цим пропонується й нова система обробітку ґрунту: чисті пари замінять зайнятими, де будуть висіватися сидеральні культури, які забезпечують нагромадження органічних добрив. Є державна програма підвищення родючості ґрунтів, яка фінансувалася в 2008 році з держбюджету, проте видатки становлять всього 100 млн грн. Через рік-два ця програма має стати домінуючою в рослинництві, щоб держава не лише обмежувала площі посівів культур, а й сприяла відтворенню родючості ґрунтів там, де це необхідно через механізм вапнування, гіпсування, тобто хімічної меліорації, внесення органіки тощо.

В рослинництві технологічні процеси мають бути направлені на збільшення обсягів вирощування пшениці твердих сортів. Нині ж через традиції, що склалися у виробництві, а відтак і в селекції, Україна є виробником саме м'яких сортів. І для того, щоб реагувати на зміни цінової кон'юнктури, потрібні селекційні корективи. Склалась ситуація в країні, що вся пшениця за технологією сіється, обробляється і збирається, як продовольча, а потім після жнив вона ділиться на класи, шостий з яких – фураж, якого в різні роки набирається до 50% від усього урожаю. Тому необхідно посилити дисципліну в технологічному процесі, створити умови переходу до високоефективного аграрного та

аграрно-переробного виробництва, впровадження сучасної інноваційної системи та ефективної інтеграції до розвинутого світу.

Для тваринництва України експортний ринок звужується. Щоб пробитись до нього, необхідно переводити галузь на сучасний рівень виробництва. Впровадження новітніх технологій має бути ресурсозберігаючим, бо їх основне завдання – сприяти виробництву дешевого молока. Для цього мало лише використовувати доїльне обладнання, необхідні також у достатній кількості охолоджувачі молока, набір машин і механізмів для обслуговування комплексів, кормозаготівлі. Все це вимагає значних інвестицій в галузі тваринництва.

Отже, стратегічним завданням формування організаційно-економічного механізму інвестування в сільському господарстві є здійснення виваженої інвестиційної політики в галузі, яка повинна стати одним із найголовніших факторів виходу із з інвестиційної та технічної кризи, в яку потрапив аграрний сектор економіки.

МАРКЕТИНГОВА ОРІЄНТАЦІЯ ВИРОБНИЦТВА ТА РЕАЛІЗАЦІЇ ПРОДУКЦІЇ САДІВНИЦТВА

В.О. ЖМУДЕНКО, аспірант*

Уманський національний університет садівництва

У сучасних умовах трансформації агропромислового виробництва України до ринкових умов вибір перспективної цілі виробничо-збутової діяльності тісно пов'язаний з розвитком маркетингу. Проникнення на ринок, розробка конкурентоспроможного товару, стимулювання продавців і посередників до реалізації, а споживачів – до придбання агропромислової продукції, дозволяє обирати товаровиробникам необхідну політику своєї діяльності. Проте до нинішнього часу залишається необґрунтованою маркетингова стратегія виробництва і збуту продукції садівництва.

Серед Європейських держав Україна має значні переваги за своїм природно-економічним потенціалом для розвитку інтенсивного садівництва та створення експортного потенціалу. Однак, сучасний стан галузі садівництва України характеризується зменшенням масштабів виробництва плодоягідної продукції. Основні причини такого спаду – це скорочення площ плодоягідних насаджень, зниження валових зборів, погіршення сортового складу, відсутність належного матеріально-технічного забезпечення та матеріального стимулу працівників, висока трудомісткість галузі тощо. Впродовж 1996-2008 рр. в Україні виробництво плодоягідної продукції скоротилось на 40%. Скорочення обсягів виробництва продукції садівництва впливає на зменшення пропозиції і зниження рівня її споживання населенням. В Україні рівень споживання плодоягідної продукції однією людиною в рік становить 42 кг, при раціональні нормі 90 кг. Варто зазначити, що в розвинутих країнах світу даний показник становить 110 кг.

Енергоємність та витратність галузі садівництва в певний період її розвитку призвели до втрати значного потенціалу розсадництва та селекційного матеріалу, що сприяло суттєвому спаду виробництва. На даний час в зв'язку зі вступом України до СОТ є серйозні передумови для розвитку та відновлення цієї галузі на користь чого свідчать і ґрунтово-кліматичні умови, і затребуваність продукції, і економічна ефективність виробництва.

Враховуючи те, що продукція садівництва має специфічні особливості, пов'язані з поганою транспортабельністю і не придатністю до тривалого зберігання, необхідно створити: стабільний ринок збуту для товаровиробника протягом року, гарантоване надходження плодоягідної продукції на переробні підприємства і безперерійне забезпечення населення даною продукцією. При цьому всі ланки технологічного

---

* Науковий керівник – доктор економічних наук Г.В. Жаворонкова

ланцюга «виробництво-заготівля-переробка-реалізація» повинні функціонувати скоординовано.

Необхідною ланкою загального процесу відтворення є реалізація продукції. Реалізація плодів та ягід становить комплекс міжгалузевих зв'язків підприємств садівництва, переробної промисловості, торгівлі, які розвиваються шляхом вертикальної інтеграції. Вона здійснюється на основі договорів, які укладаються між суб'єктами виробничої і торгівельної діяльності.

У зв'язку зі значним зниженням рівнів виробництва і споживання плодів та ягід в Україні особливо актуальною є проблема формування цілеспрямованої маркетингової збутової політики агропромислових формувань. Нерідко навіть правильна маркетингова стратегія не приносить бажаних результатів, якщо система збуту не відповідає потребам ринку.

В ринковому середовищі збалансованість ринку визначається дією законів попиту і пропозиції. Перший відображає зв'язок між цінами і кількістю продукції, яку куплять за будь-якою ціною, а другий свідчить, що продавці прагнуть більше товарів продавати за високими цінами і менше – за низькими. При цьому роль держави обмежується опосередкованим впливом на досягнення врівноважених макроекономічних пропозицій шляхом забезпечення правої бази та економічних умов для виробничо-збутової діяльності. Робота підприємства повинна бути спрямована передусім на виробництво продукції, яка продається, а не на продаж того, що виробляється.

Організація діяльності господарств, які вирощують продукцію садівництва повинна бути скерована на розвиток підприємницької ініціативи, що передбачає розробку конкурентоспроможних ідей, їх оперативну реалізацію. В основу виробничої та ринкової стратегії підприємства має бути покладена концепція життєвого циклу продукту, яка визначає момент його введення на ринок, пік виробництва і продажу, а також необхідність заміни існуючого продукту новим.

Вважаємо, що метою маркетингової орієнтації господарств, які виробляють плодоягідну продукцію повинно бути узгодження їх виробничої і збутової політики з постійно змінним попитом споживачів. А до складових системи маркетингу по узгодженню виробничої і збутової політики слід віднести: маркетингові дослідження та аналіз ринку плодів та ягід; формування попиту та стимулювання збуту плодоягідної продукції; формування оптимальної цінової та комунікаційної політики; вибір найефективніших каналів руху; управління асортиментною політикою, виходячи з потреб ринку та потенціалу підприємства; здійснення виробництва та переробки плодів та ягід на базі безвідходних технологій.

Головне в маркетингу – його цільова орієнтація і комплексність, тобто злиття в єдиний «технологічний процес» всіх складових діяльності з виробництва продукції і доведенню їх до споживача. Для забезпечення синхронної взаємодії між системами виробництва та реалізації продукції на ринку орієнтовного знання цін, обсягів виробництва, ринкової кон'юнктури недостатньо. Успішна маркетингова діяльність кожного підприємства повинна ґрунтуватися на глибокому аналізі ринку. Дослідження ринку дозволить оцінити його обсяг, визначити основних споживачів і конкурентів, встановити рівень прибутковості (збитковості) за різними реалізаційними цінами залежно від місць продажу, співвідношення між видатками на рекламу та рівнем продажу. Підприємство, яке не знає місткості власного ринку, не орієнтується в оцінці простору для свого зростання.

Таким чином, пропонована маркетингова орієнтація садівницьких підприємств виступає надійним засобом узгодження виробничої та збутової політики з постійно змінним попитом споживачів.

ОСОБЛИВОСТІ ОБЛІКУ ВИТРАТ У БДЖІЛЬНИЦТВІ

Д.Б. ЖУЧЕНКО

Уманський національний університет садівництва

Технологічні особливості галузі бджільництва та широкий спектр продукції, залежно від виробничого напрямку, вимагає чіткого розмежування витрат на її виробництво. На сьогодні облік витрат може бути побудований за трьома варіантами:

- перший передбачає застосування для обліку лише рахунків класу 9 „Витрати діяльності”. Структура рахунків цього класу збігається з вимогами до визнання й оцінки витрат, викладених у П(С)БО 16 „Витрати”;
- другий передбачає застосування рахунків класу 8 „Витрати за елементами” та 9 „Витрати діяльності” одночасно. В цьому випадку рахунки класу 8 є транзитними;
- третій варіант, притаманний переважно для підприємств малого бізнесу або організацій некомерційного характеру, застосування рахунків лише класу 8 „Витрати за елементами”.

Не залежно від обраного варіанту обліку витрат, В. Коміренко вважає, що система управління витратами має визначити бази даних, які дадуть змогу оцінити фактичні показники функціонування галузей виробництва.

Крім того, М.Ф.Огійчук виокремлює більш пристосовані для обліку в сучасних сільськогосподарських підприємствах статті витрат ніж представлені в Методичних рекомендаціях з планування, обліку і калькулювання собівартості продукції (робіт, послуг) сільськогосподарських підприємств.

Система обліку витрат в тваринництві не враховує деякі моменти притаманні галузі бджільництва, зокрема доцільно сільськогосподарським підприємствам, що утримують пасіки комплексного напрямку, використовувати пасічний – журнал. В якому записи ведуть декілька разів за сезон: при весняній ревізії, перевірці перед основним медозбором, головній ревізії пасіки. Дані пасічного журналу дадуть змогу сформулювати показники забезпеченості бджолосімей кормами, кількість вийнятого меду та отриманого воску, відводків бджіл, а також накопичені прямі витрати на виробництво.

В кінці пасічного сезону за даними журналу, який заповнюється пасічником, підбивається підсумок про кількість отриманої продукції та дані передаються в бухгалтерію підприємства. На основі сформованих даних відносять залишок меду у вуликах оціненений по фактичній собівартості у витрати незавершеного виробництва на наступний період, а створені сім’ї за рахунок відводків оприбутковують. Паралельно проводять звірку про фактичну кількість вийнятого меду та отриманого воску з даними накладних та щоденника надходження сільськогосподарської продукції за якими продукція надходила на склад.

В П(С)БО 30 „Біологічні активи” зазначено, що сільськогосподарська продукція та додаткові біологічні активи при їх первісному визнанні оцінюються за справедливою вартістю, зменшеною на очікуванні витрати на місці продажу. Визначення справедливої вартості додаткових біологічних активів і сільськогосподарської продукції ґрунтується на цінах активного ринку. Доходи (витрати) визнаються як різниця між вартістю біологічних активів і сільськогосподарською продукцією, оцінених за справедливою вартістю та витратами на її виробництво.

Розподіл витрат потрібно проводити виходячи із загальної суми витрат по галузі, за мінусом частини витрат віднесених на запилення ентомофільних сільськогосподарських культур, пропорційно продукції оприбуткованої за цінами активного ринку з урахуванням виробничого напрямку бджільництва, який буде визначати види продукції у відповідності яких здійснюється розподіл.

Даний розрахунок є більш прийнятним для сільськогосподарських підприємств, так

як пасіки використовуються не лише для запилення посівів, а паралельно одержують різнобічну продукцію. Використання медотичних рекомендацій для калькулювання собівартості продукції, а також методика переведення всієї продукції в умовні медові одиниці та визначення собівартості 1 умовної одиниці, не є доцільною, причиною є те що не в кожному році можуть бути сформовані нові сім'ї та вихід продукції і асортимент коливається в залежності від багатьох факторів.

Для визначення витрат бджільництва, понесених на запилення сільськогосподарських культур, пропонується проводити розрахунок розподілу витрат на запилення сільськогосподарських культур. Згідно методичних рекомендацій розроблених Інститутом бджільництва ім. П.І. Прокоповича по запиленню ентомофільних культур вносять дані про норми постановки бджолосімей на 1 га посівів та відповідно показники прибавки врожаю. Загальна сума прибавки врожаю вираховується виходячи із ціни насіння ентомофільних сільськогосподарських культур помножена на кількість можливого додаткового врожаю отриманого в результаті ефективного запилення. Відповідно до вартості додатково одержаного насіння, розподіляються витрати на запилення які визначаються в розмірі 20-40% від всіх витрат по галузі бджільництва.

Даний розподіл дає змогу визначити фактичні витрати по запиленню на конкретну культуру, відповідно списання витрат по запиленню буде відображатись по Дебету рахунка „Рослинництво” з відповідним аналітичним рахунком та Кредит рахунка 232 „Бджільництво”.

Технологічні особливості виробництва продукції бджільництва та використання бджіл для запилення сільськогосподарських культур вносять певні корективи в обліковий процес, що зумовлює практичне використання запропонованих заходів та уточнень.

ЕТАПИ СТАНОВЛЕННЯ ПОДАТКУ

Л.В. ЗАДОРЖНЯ

Уманський національний університет садівництва

Податок, як плата суспільства за виконання державою своїх функцій, є невід'ємним, необхідним та незаперечним атрибутом державності як суспільно-політичного явища. Становлення податку як економічної категорії у своєму розвитку пройшло декілька етапів, вдосконалюючись та переймаючи на себе особливості кожного періоду часу.

Суперечливі погляди науковців щодо трактування розвитку податків все-таки сходяться на двох основоположних концепціях: згідно першої – податки виникли як необхідний символ державної влади, покликаний на задоволення загальних проблем формування; друга теорія наголошує на тому, що виникнення податків стало наслідком нерівномірності доходів громадян та формуванням суспільних класів.

Перший етап формування уявлень про податки як економічну категорію слід відносити ще до часів Древнього світу. Звичайно, що в той період податок не мав звичного нам вигляду: його прототипом були жертвоприношення. Проте, навіть така примітивна форма оподаткування, вирізнялася чіткими характеристиками: жертва мала становити 10% доходу особи (громадянина) та здійснюватися у відповідні періоди часу (місяці, сезони). Деякі науковці не вважають цей період визначальним у формуванні розуміння податків як явища суспільно-державного життя. Однак не варто применшувати значимість зародкових форм оподаткування – сучасне трактування податку зумовлене саме цими, науково необґрунтованими на той час, рисами. Як приклад можна назвати те, що характерна риса податку як обов'язкового платежу походить саме від жертвоприношення, оскільки характерною рисою жертви була обов'язковість.

Другим етапом становлення економічної категорії «податок» доречно вважати часи Римської та Візантійської імперій. Незважаючи на невеликий проміжок часу, що розділяє перший та другий періоди, смислове та практичне навантаження на податок як економічну категорію суттєво змінилося. Саме в історичний відрізок часу існування згаданих формувань, податки поступово складаються у систему, мають визначену форму та навіть диференційовану шкалу ставок (передусім це стосується оподаткування доходів населення).

На третьому етапі розвитку оподаткування, часові рамки якого визначаються Середньовіччям та Епохою просвітництва, останнє не зазнало якихось кардинальних змін. Відмінністю стало лише узаконення оподаткування на державному рівні, а громадяни почали сприймати податок уже не як добровільне чи частково примусове жертвоприношення, а як легалізований державою засіб їхнього грабунку. Таке трактування податків зумовило виникнення їх першої і головної функції – фіскальної.

За смисловим та змістовним навантаженням, попередньо згадані етапи доречно угрупувати до одного періоду: податок не викликав цікавості з боку тогочасних філософів і мислителів, тому не розглядався поглиблено як економічне явище. Тобто можна стверджувати, що перший період становлення оподаткування ґрунтувався на інтуїтивних засадах.

Наступний період становлення податку як економічної категорії кардинально відрізняється від раніше охарактеризованого: еволюція держави та суспільства зумовила й розвиток науки, зокрема, економічної. Принципова зміна як виробництва, так і державного управління, відбувається і трансформація поглядів суспільства по відношенню до податків.

Так, XV – XVI століттях в Італії з'являється перша фінансова література, у якій податки характеризують уже не як узаконену форму грабунку, а як надзвичайні доходи, одночасно ставлячи їх в пріоритетне джерело існування держави (Д. Карафа, Н. Маккіавеллі, Дж. Ботеро, Ф. Гвічардіні). Поряд з цим постає питання оптимізації податків шляхом запровадження прогресивної системи їх стягнення. Однак даний економічний інструмент не вважається безпечним, і Ж. Боден, французький економіст, рекомендує звертатися до податків якомога рідше, лише в найнеобхідніших випадках. Так підходи зумовили виникнення цілої економічної течії – меркантилізму.

Подальшого розвитку проблеми оподаткування набули на четвертому етапі свого розвитку, – XVII – XVIII ст. В цей час дослідники розглядають уже не лише особисті податки, що сплачуються громадянами, а й розрізняють прямі та непрямі податки (Ф. Бекон, К. Клок, Ф. Юсті, І. Зонненфельз). Представники французького фізіократизму (Ф. Кене, А. Тюрго) наголошують на неприпустимості довільності та нерівномірності оподаткування, закладаючи тим самим підвалини ще однієї функції податків – регулюючої.

Наступним етапом розвитку дослідження економічної суті податків є кінець XVIII – XIX століття. В цей період А. Сміт, основоположник класичної політекономії, розглядає податки уже як цілу систему обов'язкових платежів, пропонуючи застосовувати різні форми оподаткування, зумовлені різним впливом останніх на певні економічні категорії, зокрема прибуток і ціну. Даний етап, сповнений суперечливих поглядів і тверджень, поклав початок ретельному дослідженню економічного явища оподаткування, який плавно перейшов у завершальний на наш час, п'ятий етап.

XX – XXI століття відрізняється від попереднього етапу серйозністю постановки проблеми оподаткування: дослідження економічної суті податку виокремлено в конкретний, відокремлений напрям фінансової науки.

Економічна природа податку досі залишається суперечливою. Неоднозначність підходів до трактування податку у різні періоди формування держави та суспільства зумовлює значну кількість етапів його розвитку, які групуються у два об'ємні за часовим навантаженням періоди: перший – коли пізнання податку відбувається на інтуїтивному

рівні, та другий, коли податок розглядається як серйозне економічне явище, що має притаманні лише йому визначальні риси та властивості, здійснює вагомий вплив на розвиток як суспільства в цілому, так і держави і окремого індивідуума зокрема.

ІНФОРМАЦІЙНО-КОМУНІКАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ НА ЛАБОРАТОРНИХ ЗАНЯТТЯХ З ФІЗИКИ

Л.Є. КОВАЛЬОВ, М.Н. МИКОЛАЙЧУК, В.Г. ФАК
Уманський національний університет садівництва

Впровадження кредитно-модульної системи організації навчального процесу (КМСОНП) невід'ємно включає перегляд методів і прийомів (технологій) реалізації організаційних форм навчання. У загальному під педагогічною технологією будемо розуміти забезпечення успішного навчання студентів окремим галузям знань, а у контексті нашого дослідження, оволодіння навчальними курсами фізики та фізики з основами біофізики. З врахуванням закономірності про єдність навчання, виховання і освіти у відповідності із соціальним замовленням на фахівців, технологія виступає сукупністю методів і засобів обробки та презентації навчального матеріалу, системою впливу викладача на студентів у процесі навчання з використанням необхідних інформаційних і технічних засобів, характерних сучасному етапу виробництва. Тому у педагогічних дослідженнях утверджується думка, що під *сучасними* педагогічними технологіями маємо розуміти освітні процеси, при яких використовується комп'ютерна техніка. Метою цієї публікації є висвітлення узагальнень використання комп'ютера у процесі лабораторних занять, тому за її межами залишається розгляд таких важливих питань як програмування, використання комп'ютера як джерела знань, самостійної роботи з виконання індивідуально спрямованих навчально-дослідних завдань, підготовки звітів, виступів, доповідей тощо.

В умовах КМСОНП різко скоротився час на лабораторні і практичні заняття (за напрямом підготовки «Агрономія» практичні заняття не проводяться зовсім), що актуалізувало проблему *визначення обмеженої тематики лабораторних досліджень* – у нових часових межах потрібно з кожного дидактичного модуля забезпечити формування достатнього рівня практичних умінь, навички виконувати комплекс вимірювань для обчислення шуканих фізичних величин, застосовуючи для цього фізичні закони, оцінювати якість виконаної роботи, встановлювати нові залежності між величинами і формулювати одержані результати. На лабораторних заняттях у кожного студента мають бути сформовані навички користуватися вимірювальними приладами та інструментами, використовувати систему одиниць СІ, виконувати прикладні математичні обчислення, розуміння значення теорій і законів для практики, виробництва, енеогозбереження, екології, охорони довкілля і життєдіяльності людини тощо. Тому не всі навчальні лабораторні дослідження можуть виконуватися із використанням комп'ютера. Це, перш за все, стосується тих робіт, коли студенти вивчають теорію похибок, прилади та інструменти (індикатори, електровимірювальні прилади та обладнання, оптичне обладнання, рефрактометри, поляриметри, лазери), вчать скласти електричні кола, дослідно визначати деякі характеристики речовини у різних агрегатних станах, застосовувати закони геометричної, хвильової та квантової оптики тощо.

З врахуванням викладеного, в останній час на кафедрі придбано обладнання і введено у навчальний процес біля десяти лабораторних робіт, які виконуються за допомогою комп'ютера. Це роботи з механіки і молекулярної фізики, які у виконанні у традиційному варіанті не забезпечують належно надійних результатів із-за великих похибок у вимірюванні проміжків часу, забезпеченні підготовки та умов протікання явища та ін. Кількість цих робіт у робочих навчальних програмах з спеціальностей підготовки становить 30-40%, що є оптимальним варіантом.

Виконання робіт забезпечується спеціальною комп'ютерною програмою *L-phys/exe* та універсальними для використання: вимірювальним блоком **L-мікро**, блоком живлення, електромагнітом, оптичними датчиками, датчиком кута повороту, датчиком кутової швидкості, а кожна робота із загальної фізики відповідним стандартизованим приладом чи деталями для монтажу відповідної установки. Управління вибором і виконанням робіт, результати виконаних робіт виведені на екран монітора. У паспорті обладнання задані дійсні значення характеристик приладів, які мають бути використані для обчислень за робочими формулами. Монтаж дослідів для виконання стандартизований, не є складним.

Зрозуміло, що при всіх перевагах і корисності ознайомлення студентів із застосування комп'ютерної програми для виконання досліджень, такі роботи у комплексі не можуть забезпечити вирішення всіх задач, що поставлені перед практиком. Дослідження показало, що з комп'ютером необхідно і достатньо виконувати роботи: вивчення пружного удару; вимірювання швидкості тіла методом балістичного маятника; визначення моменту інерції тіла обертання; вивчення закону збереження моменту імпульсу; вимірювання величини прискорення вільного падіння за допомогою оборотного маятника; вивчення коливань маятника Максвелла; вимірювання в'язкості рідини методом Стокса; визначення коефіцієнта теплопровідності повітря.

Як висновок вкажемо, що введення комп'ютера у лабораторний практикум з фізики та фізики з основами біофізики активізувало навчальний процес, сприяло інтеграції знань, розвитку у студентів мотивації до навчання, самостійної навчальної роботи. У студентів поліпшено розуміння значення інформаційно-комунікаційних технологій для підготовки до виконання досліджень за фахом, пошуку і створення необхідного програмного забезпечення. З врахуванням технологічних процесів в освіті підтверджено необхідність роботи із подальшого впровадження педагогічної інноватики у викладання навчальних дисциплін. Виявлено необхідність далі поповнювати матеріальну базу і цим досягнути зменшення чисельного складу бригад студентів і збільшення часу для роботи з комп'ютером. Підтверджено доцільність поєднання виконання лабораторних робіт з використанням як комп'ютера, так і традиційного обладнання.

САМОСТІЙНА РОБОТА СТУДЕНТІВ В УМОВАХ КМСОНП

С.А. ЗАКОРЧЕВНА, Т.І. ТРУШ

Уманський національний університет садівництва

У сучасний період інтеграції вищої освіти України у Європейський освітній простір особливо актуальним є формування у студентів університетів умінь самостійно здобувати нові знання. Згідно з навчальними планами значно збільшено кількість навчального часу, відведеного на самостійну підготовку, тому важливим завданням навчання є правильна організація ефективної самостійної роботи студентів, вона має здійснюватись із врахуванням психолого-дидактичних передумов. За характером впливу на самостійну роботу доцільно розділити ці передумови на дві групи: зовнішні (дидактичні) та внутрішні (індивідуальні).

До зовнішніх відносяться – професіоналізм викладача, організація СРС та її зміст. До внутрішніх умов СРС варто віднести: сформованість мотиваційної сфери студентів; психологічні особливості (пізнавальні здібності і задатки, емоційно-вольові особливості); рівень попередніх знань, сформованість навичок самостійної роботи.

Організація самостійної роботи студентів з вищої математики повинна здійснюватися з дотриманням ряду вимог:

- обґрунтування мети завдань у цілому і конкретного завдання, зокрема, що вимагає виявлення та стимулювання позитивних мотивів діяльності студентів;
- надання детальних методичних вказівок щодо виконання роботи;

- надання можливості студентам виконувати творчі роботи, що відповідають професійному рівню засвоєння знань, не обмежуючи виконання стандартних завдань;
- здійснення індивідуального підходу при виконанні самостійної роботи. Індивідуалізація самостійної роботи сприяє самореалізації студента, забезпечує професійний розвиток;
- нормування завдань для самостійної роботи, яке базується на визначенні затрат часу і трудомісткості різних їх типів;
- підтримання постійного зворотного зв'язку зі студентами в процесі здійснення СРС, що є фактором ефективності навчального процесу.

Самостійна робота студентів є основним засобом оволодіння навчальним матеріалом і в умовах КМСОНП набуває особливого значення. Вища школа поступово, але неухильно переходить від передачі інформації до керівництва навчально-пізнавальною діяльністю, формування у студентів навиків самостійної творчої роботи. Адже якщо навчальний матеріал опрацьовується власноручно, самостійно (індивідуально) виконується завдання від його постановки до аналізу отриманих результатів, то засвоюється не менше 90 відсотків інформації.

Розбиття аудиторної та самостійної роботи студента на модулі в першому семестрі відображено в таблиці.

Методичне забезпечення позааудиторної самостійної роботи має формувати такі складові: опорні конспекти теоретичного матеріалу, методичні вказівки по розв'язуванню задач з даної теми, індивідуальні завдання для самостійного розв'язування у порядку наростання складності. Роботі над індивідуальними завданнями повинна приділятися значна увага, оскільки це один з найважливіших видів навчальної діяльності, що розвиває у студентів уміння самостійно навчатися. Щоб уникнути труднощів під час самостійного розв'язування задач, можна запропонувати поетапні підказки різного рівня.

Модуль	Аудиторні заняття		Позааудиторна самостійна робота студентів	Години
	Лекції	ПЗ		
Модуль 1 Векторна алгебра та аналітична геометрія	14	14	Індивідуальне домашнє завдання	7
			Самостійне опрацювання теми «Скалярний добуток векторів» (ЗМ3)	2,5
			Самостійне опрацювання теми «Криві другого порядку» (ЗМ7)	3,5
			Підготовка до практичних занять	4
			Підготовка до модульного контролю	5
Модуль 1	14	14		22
Модуль 2 Диференціальне числення функції однієї змінної	18	16	Індивідуальне домашнє завдання	7
			Самостійне опрацювання теми «Комплексні числа» (ЗМ1)	4,5
			Самостійне опрацювання теми «Правила Лопіталя» (ЗМ5)	3,5
			Підготовка до практичних занять	5
			Підготовка до модульного контролю	6
Модуль 2	18	16		26
I семестр	32	30		48

Повторення теоретичних положень, що стосуються запропонованої задачі, може дати поштовх до вибору способу розв'язання задачі. Це може бути підказкою першого рівня. Якщо студенту після вивчення теоретичних відомостей важко знайти шлях

розв'язання, то пропонується розібрати готове розв'язання подібної задачі за посібником (підказка другого рівня). Врешті-решт студент може розв'язати своє індивідуальне завдання за аналогією з розв'язанням, поданим у посібнику.

Такі методичні розробки для студентів інженерно-технологічного факультету розроблено по кожному модулю і продовжується робота по їх вдосконаленню.

ТЕСТУВАННЯ ЯК ФОРМА КОНТРОЛЮ ЗНАНЬ СТУДЕНТІВ

М.Ю. ЗАМАХОВСЬКА

А.В. КЛИМЮК

Уманський національний університет садівництва

Розробка об'єктивної оцінки знань студентів – одне з найактуальніших завдань методики викладання іноземних мов. Тестуванню тут належить провідна роль.

Тестування – це універсальний за можливостями використання спосіб порівнянню об'єктивної перевірки знань з будь-якого предмету вузівської програми. Що ж таке тест і чим він відрізняється від інших видів перевірки знань?

Тест – це певний вид усної чи письмової контрольної роботи, складений таким чином, щоб протягом короткого проміжку часу дати об'єктивні дані про знання певного матеріалу. Термін "тест", "тестування" міцно ввійшов у перелік методичних понять. Поняття "тест" дещо відрізняється від традиційного поняття "екзамен" тим, що результати іспиту оцінюються, як правило, викладачем чи групою викладачів суб'єктивно, в той час як результати тестів підраховуються механічно, що виключає суб'єктивний підхід в оцінці знань.

Серед фахівців з тестування іноземних мов в навчальних закладах, на жаль, немає єдиної точки зору відносно класифікації тестів та їх призначення. Проте переважна більшість теоретиків тестування розрізняють 4 категорії тестів для перевірки знань студентів.

1. Тести для визначення здібностей тих, хто екзаменується з іноземної мови, і часу, необхідного для оволодіння мовою. Ця категорія тестів також носить назву тестів прогнозування.
2. Тести для визначення рівня володіння іноземною мовою. В залежності від призначення розрізняють декілька видів тестів цієї категорії:
  - для перевірки рівня знань абітурієнтів.
  - для розподілу студентів по групах в залежності від їхніх знань.
3. Тести для визначення досягнень у знаннях, уміннях і навичках, набутих у процесі навчання на певний період. За своїм характером ці тести близькі до тестів визначення рівня володіння іноземною мовою, але відрізняються тим, що останні складаються безвідносно до певного підручника, тоді як тести для визначення досягнень у знаннях завжди відповідають навчальним матеріалам, за якими здійснюється навчання. Вони можуть охоплювати як окремі розділи або частини курсу, так і весь курс в цілому.
4. Тести для виявлення найбільш слабких сторін знань студентів з окремих мовних навичок, причин їхнього відставання з тим, щоб вжити відповідні заходи щодо їх усунення.

Поряд із перерахованими основними категоріями тестів існує також велика кількість їхніх різновидів, які мають більш вузьку цілеспрямованість, наприклад, для планування подачі навчального матеріалу; для визначення знань студентів у групі (порівняно один до одного та порівняно із загальноприйнятими стандартами); для стимулювання інтересів до вивчення іноземної мови та ін.

Найбільший інтерес для викладачів іноземних мов немовних вищих навчальних закладів являють два види тестів з наведених вище. Це тести для визначення рівня володіння іноземною мовою і тести для визначення досягнень у знаннях, уміннях і

навичках, набутих у процесі навчання (або тести результатів).

Щоб тест досягнутих результатів виявився ефективним, тобто щоб за даними його виконання можна було судити про успішність студента, викладачу необхідно звернути увагу на наступні моменти.

1. Складач тесту повинен мати чітке уявлення про те, який матеріал необхідно тестувати. Від вдало або невдало розв'язаної проблеми "що тестувати" залежить така необхідна якість тесту результатів, як дотримання зв'язку між тим, що тест пропонує студенту виконати, і тим, що студенту викладалося в процесі навчання.
2. Роберт Ладо дає викладачам пораду: "Те, що студент вивчав, складає зміст того, що ми повинні тестувати".
3. Складачу тесту слід ураховувати, що теорія тестування мови виходить із положення: оцінка володіння окремими мовними аспектами служить у певній мірі оцінкою володіння навичками.
4. Тест слід складати таким чином, щоб протягом однієї години можна було протестувати те, що вивчалось протягом тижня, місяця, року і т. ін.
5. При складанні тесту необхідно враховувати такий критерій, як обґрунтованість. Найбільш чітко визначив цей критерій Кюретон: "Обґрунтованість тесту – це оцінка співвідношення між простим підрахунком балів за тест і "ідеальним", прийнятим за еталон".
6. Також важливою рисою характеристики тесту є надійність. Надійність вираховується співставленням цифрових даних, які відображають результати ряду тестів, виконаних одним і тим же студентом.

Тест результатів – ефективний, всім доступний вид об'єктивної перевірки знань студентів. Він включає як правило, перевірку лише одного уміння або навички (слухання, говоріння, читання, письмо) або ж перевірку навичок і умінь в різних мовних аспектах (фонетика, лексика, граматики, та ін.). До тесту студенти готуються заздалегідь. Їх попереджають про об'єм матеріалу, який необхідно повторити, про час виконання тестової роботи і про вимоги, які ставляться до виконання тесту. Тести про які попереджають заздалегідь, можна розглядати як зовнішні стимулятори зусиль, спрямованих на більш ефективно вивчення предмету. Дуже корисним є також і наступне обговорення результатів тестування в аудиторії.

Таким чином, тестування необхідно розглядати як невід'ємну частину всього процесу навчання.

ФОРМИ І МЕТОДИ ДІЯЛЬНОСТІ ВІННИЦЬКОГО ОБЛАСНОГО ЦЕНТРУ ЗАЙНЯТОСТІ

О. Д. ЗАЛІЗНЯК, аспірант

Уманський національний університет садівництва

Обласну службу зайнятості Вінниччини формують обласний та 30 базовими центрами зайнятості.

Спеціалісти обласної служби зайнятості за роки діяльності допомогли працевлаштуватися майже 480 тисячам безробітних, в тому числі 38 тисячам сільських безробітних, а усього за цей період надано різних послуг понад 1,5 мільйона громадянам

Метою дослідження є вивчення стратегії діяльності Вінницького обласного центру зайнятості на ринку праці. За роки своєї діяльності служба пройшла складний процес становлення і вдосконалення від рахівниць до найсучаснішого оснащення комп'ютерною технікою та єдиною інноваційною технологією обслуговування клієнтів по всій державі. На даний час громадяни мають можливість знайти відповідну роботу в будь-якій частині України користуючись єдиною інформаційно-аналітичною системою служби зайнятості.

Середня тривалість пошуку роботи безробітними громадянами становить 11 місяців, а тривалість їхньої незайнятості — до 23 місяців. Кожного року серед зареєстрованих безробітних дві третини становить жінки.

Протягом останніх років у загальній кількості безробітних, які перебувають на обліку в центрах зайнятості, переважає сільське населення: у 2005р. — 58,3%, 2006р. — 62,2%, 2007р. — 63,6%, 2008р. — 64,8%, у 2009р. — 59,2%.

Станом на 1 грудня 2009 року в області зареєстровано приблизно 20 тисяч безробітних, тобто 2,4% працездатного населення Вінниччини.

У таких районах, як Крижопільський, Ямпільський, Іллінецький, Чечільницький, безробітних більше, там на кожну вільну вакансію претендують сто осіб.

Ефективним фактором працевлаштування та оперативного врахування потреб ринку праці стали професійна підготовка, перепідготовка і підвищення кваліфікації безробітних та незайнятих осіб. Від навчання перших безробітних і відкриття перших навчальних груп служба зайнятості пройшла нелегкий шлях до створення і налагодження роботи розгалуженої системи професійної підготовки незайнятого населення. З 1991 року понад 79 тисяч громадян отримали можливість здобути нові професії, пройти перепідготовку чи підвищити свій фаховий рівень, а сьогодні професійне навчання громадян, що потребують працевлаштування, організовується на базі 770 навчальних закладів та підприємств, за 300 напрямками, яких потребує ринок праці. Значна частина професій, які здобувають безробітні розрахована на участь у підприємстві та індивідуальній трудовій діяльності, відродженні народних промислів та фермерстві. За 18 років понад 32,2 тис. колишніх безробітних пройшли підготовку у підприємницькій діяльності та започаткували власний бізнес, отримавши одноразово підтримку по безробіттю. Зокрема, за 2009 рік 7,6 тис. безробітних проходили перенавчання, з них 7,2 тис. — на замовлення, під конкретні робочі місця.

У 38 школах області встановлені термінали, які інформують школярів про стан обласного ринку праці і найбільш потрібні професії.

Вінниччина одна з перших запровадила гнучкі методи професійної підготовки дорослого населення, опанувавши сучасну технологію модульного навчання за системою МОП та індивідуальне навчання на самому підприємстві. В останні роки безробітні навчаються переважно на замовлення роботодавців з гарантованим подальшим працевлаштуванням.

Кожен, хто збирається отримати вищу освіту, повинен знати — на сьогоднішній день бухгалтерів і економістів на Вінниччині надлишок, на 33 вакансії претендує 400 бажаючих. Найбільш масовий попит минулого року був на невідкладні робочі професії — підсобники, овочівники на сезон, тваринники та ін. На початок грудня роботодавцям потрібні були кваліфіковані робітники: трактористи — машиністи, слюсарі, токарі, сантехніки, бармени, офіціанти, авторемонтики, електромонтери, електрозварювальними, охоронники, страхові агенти.

З 2001 року діє положення про можливість працевлаштування безробітних на робочі місця створені роботодавцями за рахунок відшкодування заробітної плати із Фонду загальнообов'язкового державного соціального страхування на випадок безробіття. З кожним роком цей вид працевлаштування все більше влаштовує роботодавців різних форм власності. Всього на такі робочі місця вже працевлаштовані майже 18,7 тис. безробітних, зокрема в минулому році понад 3 тисячі, а роботодавцям відшкодовано кошти, витрачені на заробітну плату колишнім безробітним. Переконавшись, що співпраця вигідна, все більше роботодавців всіх форм власності звертаються до центрів зайнятості не лише за дотаціями, а й замовляють кадри певних професій на вже існуючі і дотаційні місця.

Отже, з вище викладеного можна зробити висновок, що Вінницький обласний центр зайнятості веде активну політику по зменшенню рівня безробіття в регіонах області. Однак здебільшого це поширюється на міське населення, так як в сільській

місцевості, реалізація даної політики не є дієвою, мотивуючи це тим для членів особистих селянських господарств робота в цьому господарстві для них є основним видом економічної діяльності.

КЛАСИФІКАЦІЯ ВЛАСНОГО КАПІТАЛУ ПІДПРИЄМСТВ АПК ТА ЇЇ ВДОСКОНАЛЕННЯ

О.М. ЗАПОРОЖАН, аспірант

Подільський державний аграрно-технічний університет

Власний капітал аграрного підприємства – це фундаментальна категорія, що лежить в основі створення і функціонування підприємства і базується на власних та інвестованих коштах, використання яких, як очікується в майбутньому, приведе до отримання прибутку.

Класифікаційна структура власного капіталу дуже складна і багатогранна і представлена наступними елементами:

За джерелами формування власний капітал можна поділити на вкладений та накопичений.

Вкладений капітал – це капітал – головним джерелом формування якого є внески учасників підприємства, а також конвертація боргових зобов'язань.

Накопичений капітал – це капітал, що формується під впливом господарсько-фінансової діяльності підприємства.

Градація власного капіталу за джерелами формування є дуже важливою при визнанні його елементів. З наведеного вище, ми бачимо, що капітал підприємства може формуватися лише з двох джерел.

До вкладеного капіталу належать такі елементи: зареєстрований капітал та додатково вкладений капітал;

Накопичений капітал об'єднує наступні елементи: 1. нерозподілений прибуток (непокритий збиток); 2. резервний капітал; 3. інший додатковий капітал

До зареєстрованого капіталу належить статутний та пайовий капітал.

Статутний капітал – зафіксована в установчих документах загальна вартість активів, які є внесками учасників до капіталу підприємства.

Пайовий капітал – це сума пайових внесків учасників, розмір яких передбачений установчими документами.

Друга група елементів власного капіталу формуються безпосередньо під впливом виробничо-збутової діяльності підприємства за допомогою накопиченого капіталу, до головних елементів якого, як ми вже вище зазначили, належать: нерозподілений прибуток (непокритий збиток), резервний капітал, інший додатковий капітал.

Нерозподілений прибуток – це частина чистого прибутку, яка утримується підприємством, як правило, з метою реінвестування його в діяльність.

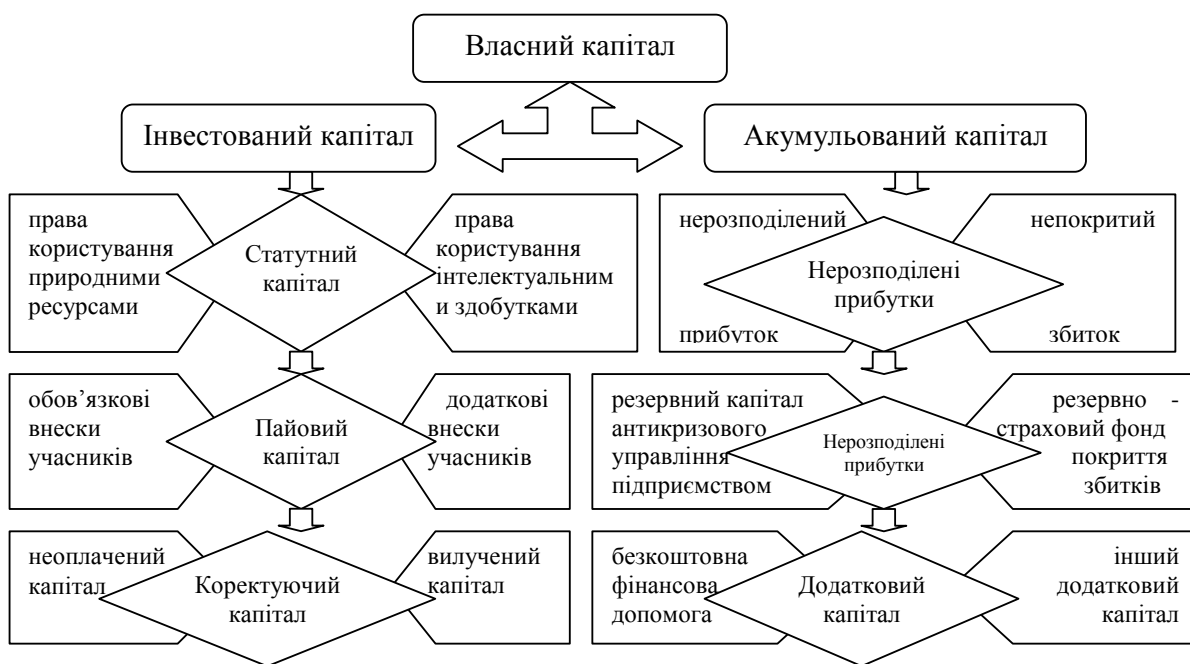
Резервний капітал – це сума резервів, що створюються відповідно до чинного законодавства, або установчих документів за рахунок нерозподіленого прибутку.

Відповідно до організаційно-правових особливостей функціонування сільськогосподарських товариств з обмеженою відповідальністю, виходячи з вище сказаного, ми бачимо, що в основі власного капіталу є статутний фонд. Тому, в своїй роботі ми пропонуємо структурно-логічну схему власного капіталу (рис. 1).

Як видно із схеми, в основу градації власного капіталу підприємств АПК покладено інвестований (вкладений) та акумульований (сформований в ході виробничо-господарської діяльності) капітал.

Нововведенням, згідно схеми, є поділ резервного капіталу на наступні складові: резервний капітал антикризового управління підприємством та резервно-страховий фонд покриття збитків.

На нашу думку, в умовах нестабільної економічної ситуації в нашій державі підприємства змушені приймати логічні рішення щодо акумулювання власного капіталу й проектування покриття збитків (у випадку їх появи). Тому ми пропонуємо створити резервний капітал по антикризовому управлінні підприємством за рахунок раціонального розподілу чистого прибутку й відрахування 5% від загальної суми.

Рис.1. Структурно-логічна схема власного капіталу СТЗОВ.

Обумовленість введення резервно-страхового фонду покриття збитків підприємств також диктує нам нестабільна економічна ситуація в державі. Зокрема метою даного фонду є виділення коштів для покриття різниці закупівельної ціни сировини та зменшення попиту на продукцію, що прямо пропорційно відображається на отриманні прибутку.

ВДОСКОНАЛЕННЯ МАРКЕТИНГОВОЇ СТРАТЕГІЇ ВАТ «УМАНЬПИВО»

Л.В. ЗЕЛЕНСЬКА, студентка*

Уманський національний університет садівництва

Для досягнення виробничого і господарського успіху в агробізнесі організація маркетингу є найважливішою сферою діяльності. Значимість маркетингу пояснюється участю в ньому двох сторін, без яких бізнес не можливий, – клієнтів і конкурентів. Саме маркетинг дає можливість підприємству стати конкурентоспроможним і процвітаючим на ринку.

Дослідженням даної теми займалися такі вчені як І.П.Островський, Т.І.Бортник, В.І.Рибчак та інші.

Для розробки маркетингової програми використовують комплексний маркетинг в який входить чотири основні елементи: продукт, ціна, стимулювання збуту та безпосередньо збут. Якій сфері комплексного маркетингу слід надавати перевагу, залежить від типу підприємства, а також від терміну його існування на ринку. Для переробних підприємств, зокрема і для ВАТ «Уманьпиво» важливим є відповідно упаковка, і торгова марка. Невеликі підприємства АПК мають не мало переваг порівняно

* Науковий керівник – викладач С.В. Тимчук

з великими. Невеликі підприємства краще знають своїх клієнтів завдяки малим розмірам, вони швидше реагують на зміни ринку і можуть гнучкіше управляти бізнесом.

Розробляючи стратегію маркетингу, підприємство визначає, який продукт буде запропоновано потенційному клієнту; визначає основні і суміжні види продукції і послуги; дає назву товару і визначається в упаковці, етикетці. Важливо, щоб споживачі розглядали назву, торговельну марку і упаковку товару як частину самого товару.

Одним із засобів продажу товару на ВАТ «Уманьпиво» є стимулювання збуту продукції. Ця система заходів і методів спонукання, які мають короткостроковий характер, спрямованих на заохочення покупок чи продаж товару. Ці засоби поділяються на дві групи: стимулювання споживачів (термінові пільгові ціни, знижки, премії, подарунки, лотереї та призи) та стимулювання торговельних посередників (комерційні виставки, реклама).

Для удосконалення маркетингової стратегії ВАТ «Уманьпиво» потрібно приділяти увагу вище наведеним засобам стимулювання збуту та приділяти більшу увагу рекламі. Підприємство використовує такі засоби реклами, як bigbord, виготовляє календарі та чашки, ручки з логотипом підприємства, подає рекламу на власних транспортних засобах та має свої магазини. Проте важливим чинником спонукання споживачів є періодичне оновлення Інтернет сайту. Заводу потрібно оновити свій Інтернет сайт, в зв'язку з тим, що подана інформація оновлювалась востаннє ще в 2001 р.

Ще одним із засобів покращення маркетингової програми є участь у виставках, ярмарках, потрібно проводити дегустацію продукції, проводити акції, розіграші.

Для посилення конкурентних позицій ВАТ «Уманьпиво» на ринку потрібно проводити більш ефективну рекламну кампанію. Також використовувати, як засіб інформації телебачення, радіо, газети, журнали.

Отже, перш за все можна розміщувати рекламу продукції підприємства в місцевих газетах, наприклад таких як: «Уманська Зоря» та «Вечірні Черкаси», де можливе розміщення реклами безкоштовно. Це дасть можливість підприємству завоювати нових споживачів не затрачаючи коштів. Розміщення оголошень в «національних» газетах коштуватиме від 70 копійок за одне слово. Так приблизно якщо в рекламі 20 слів то вона буде коштувати 14 грн. За місяць при виході газети раз на тиждень це коштуватиме приблизно 60 грн., а якщо забронювати вихід реклами на півроку – 336 грн. Ці витрати не значні і тому підприємству потрібно використовувати цей вид реклами.

Також ВАТ «Уманьпиво» може використовувати такий вид реклами, як радіо. Адже радіо слухає багато людей і реклама на радіо хвилі буде ефективною, тому що більшість слухачів люди від 18 до 30 років, а вони якраз і є основними споживачами пива. Отже за розміщення аудіореклами коштує (одна секунда): 1) 07.00 – 20.00 – 1 грн.; 2) 20.00 – 24.00 – 70 коп., 3) 24.00 – 07.00 – 50 коп.

Отже, при першому варіанті кошторис реклами буде складати 30 грн., при другому 21 грн., та відповідно 15 грн. за один день прокручування на радіо. Найвигідніший час для розміщення реклами це з 07.00 – 20.00 год., тому що в цей час найбільше радіослухачів і є більша вірогідність що рекламу почує конкретний споживач. Обійдеться це підприємству в 600 – 700 грн. на місяць – це не значна сума і вона окупиться і принесе бажані результати підприємству.

Ще одним дієвим видом реклами є прокрутка відео ролика по телебаченні, але для цього потрібні великі затрати. Пік рекламної ціни припадає на час з 20.00 до 22.00. Секунда рекламного телефіру в цей час коштує 5854,32 грн. (без урахування ПДВ). У півтора рази дешевше можна прорекламувати за дві години до чи після «прай-тайму»: 18.00 і 20.00, а також з 22.00 до 24.00 це обійдеться приблизно в 3000 – 3500 гривень за секунду. З 16.00 до 18.00 ціна на рекламу становить 1222,92 гривні (без урахування ПДВ).

Отже, на даний час маркетингова стратегія ВАТ «Уманьпиво» є ефективною, але для підвищення конкурентоспроможності підприємства її необхідно удосконалити, як на

національному, так і на зарубіжному ринках. Зокрема зосередити більшу увагу на такому засобі просування товару як рекламі, а саме рекламуванню продукції по телебаченні, радіо, газетах, журналах. Всі ці засоби будуть ефективні та стимулюватимуть продаж пива, але реклама по телебаченні, як видно з вище наведених даних занадто дорога і на даний час не вигідна, тому слід зосередитись на більш дешевших засобах.

ПРОБЛЕМИ ВІТЧИЗНЯНОГО ПЕНСІЙНОГО СТРАХУВАННЯ

А.В. КАЗАНОВСЬКА, студентка*

Уманський національний університет садівництва

Якість життя населення значною мірою залежить від гідного пенсійного забезпечення людей похилого віку та впевненості у завтрашньому дні осіб, які працюють, адже саме пенсійне забезпечення є основою системи соціального захисту населення.

В Україні історично склалася система пенсійного забезпечення на засадах солідарності поколінь. Її сутність зводиться до того, що за рахунок внесків працюючих нині громадян виплачуються пенсії особам, що мають право на пенсійне забезпечення.

Разом з тим Україна належить до найстаріших у демографічному плані країн світу. Нині частка людей старше 60 років в Україні складає 21,8%, та має виражену тенденцію до подальшого збільшення до 2015 року.

Ці обставини загострюють проблему мобілізації доходів Пенсійного фонду України, оскільки навантаження по сплаті пенсійних внесків в розмірі, необхідному для утримання пенсіонерів в розрахунку на одного працюючого з кожним роком зростає.

Тому з метою вирішення проблеми пенсійного забезпечення наступних поколінь в Україні започатковано пенсійну реформу, по завершенні якої передбачається створити 3-рівневу пенсійну систему: солідарну систему загальнообов'язкового державного пенсійного страхування (I рівень); накопичувальну систему загальнообов'язкового державного пенсійного страхування (II рівень); систему недержавного пенсійного забезпечення (III рівень). З 2004 року впроваджено солідарну систему загальнообов'язкового державного пенсійного страхування та систему недержавного пенсійного забезпечення.

Слід зазначити, що нині призначаються пенсії за віком особам, які почали свою трудову діяльність в 70-х роках минулого сторіччя. При цьому, весь період їх трудової діяльності по 2003 рік включно зараховується у страховий стаж автоматично. Трудовий же їх стаж з 2004 року зараховується до страхового стажу виключно за умови сплати страхових внесків.

В ході призначення пенсії за віком практично всі громадяни, що йдуть нині на пенсію за віком мають необхідний страховий стаж для призначення пенсії, але вже сьогодні установи Пенсійного фонду відмовляють в призначенні пенсій по інвалідності молодим людям, дітям які втратили годувальника, якщо на момент звернення за пенсією такі інваліди чи годувальники, не мали необхідного страхового стажу з тієї причини, що вони працювали без офіційного оформлення, тобто отримували заробітну плату «в конвертах». В результаті таких дій страхові внески на загальнообов'язкове державне пенсійне страхування ні роботодавцем, ні найманим працівником не сплачувалися, тому відсутні підстави для зарахування терміну роботи до страхового стажу.

Таким чином, погоджуючись сьогодні на умови роботодавця щодо видачі заробітної плати «в конвертах», без сплати страхових внесків до Пенсійного фонду, кожен працюючий ризикує залишитись без пенсійного забезпечення.

Певні загрози для працюючих стосовно їх майбутнього пенсійного забезпечення

---

* Науковий керівник – кандидат економічних наук П.М. Боровик

несе і спрощена система оподаткування, адже згідно з чинним пенсійним законодавством страховий стаж для громадянина зараховується пропорційно сплаченим пенсійним внескам. При цьому мінімальний страховий внесок має бути не меншим 33,2% від мінімальної заробітної плати. В той же час страхові внески платників єдиного податку складають від 40 до 50 грн. щомісяця, а платників фіксованого податку – від 3 до 6 грн. Тому в страховий стаж працівника, роботодавець якого на спрощеній системі оподаткування, обліку і звітності буде зараховано не 30 днів страхового стажу, а відповідно від 1 дня до 10 днів щомісяця, пропорційно коштам, що надійшли до бюджету пенсійного фонду від роботодавця.

На розмір пенсії впливають два показники: величина заробітної плати, з якої сплачено страхові внески і розмір страхового стажу. Тобто чим довше громадянин працював та чим більшу заробітну плату він отримував, тим більшою буде пенсія.

Тому практика роботодавців приховувати фактичний розмір заробітної плати і сплачувати страхові внески виходячи із розміру мінімальної заробітної плати та частину заробітної плати виплачували працюючим без сплати страхових внесків призведе до суттєвого зниження розміру майбутньої пенсії найманого працівника, оскільки розраховувати на великий розмір пенсії, сплачуючи при цьому пенсійні внески із мінімальної заробітної плати, не варто.

ПЕДАГОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ПІДГОТОВКИ СТУДЕНТІВ ВИЩОЇ ШКОЛИ ДО ІНШОМОВНОГО ПРОФЕСІЙНО-ОРІЄНТОВАНОГО СПІЛКУВАННЯ

С. П. КАРИЧКОВСЬКА

Уманський національний університет садівництва

Зміни, що відбулися в державному устрої України в напрямку інтеграції до Європейської спільноти, внесли істотні корективи в освітній процес. В умовах розвитку світової цивілізації саме освіта й наука стають основними продуктивними силами, визначають конкурентоспроможність і життєздатність держави. Освіта, таким чином, перетворюється на пріоритетну умову національного розвитку й запоруку національної безпеки.

У зв'язку з цим у вищих навчальних закладах освіти відбувається пошук нових підходів до навчального процесу, що вимагає впровадження передових інформаційних і педагогічних технологій, методів і засобів навчання, форм організації роботи з метою розвитку мовленнєвої активності, вмінь практичного використання набутих знань у професійних цілях та на побутовому рівні.

На думку вчених, сучасний фахівець як керівної, так і виконавчої ланки повинен мати достатній запас знань не тільки в області своєї спеціалізації, але й в інших областях, пов'язаних, наприклад, із взаємодією з іноземними партнерами (організація співробітництва, ведення спільного бізнесу тощо). У цьому випадку велике значення відіграє володіння іноземною мовою. Відповідно, на одне із провідних місць у процесі навчання студентів у ВНЗ повинна ставитися його мовна підготовка, оскільки знання іноземної мови є тепер не тільки засобом побутового спілкування з іноземцем, але й показником професіоналізму майбутнього працівника.

Це стосується й студентів вищих аграрних навчальних закладів, де раніше іноземній мові приділялося менше, у порівнянні з іншими предметами, значення. Тому сьогодні одним із найактуальніших завдань, які ставить перед собою професійна освіта, є оволодіння навиками іншомовного професійно-орієнтованого спілкування.

Мета: проаналізувати особливості підготовки студентів Уманського національного університету садівництва до іншомовного професійно-орієнтованого спілкування.

На початку першого року навчання в Уманському національному університеті садівництва проводиться тестування студентів усіх п'яти факультетів (агрономічного,

плодоовочівництва і лісівництва, харчових технологій, менеджменту та економіки і підприємництва) з метою визначення рівня володіння ними іноземною мовою. Як правило, отримані результати показують різний рівень їх іншомовної підготовки. Це істотно проявляється у порівнянні знань випускників сільських та міських шкіл. Однією з причин низької мовної компетенції студентів є невідповідність між рівнем володіння іноземною мовою та вимогами, що висуваються програмою вищих навчальних закладів. Крім того, дуже часто проведене анонімне опитування виявляє низьку мотивацію до вивчення даної дисципліни.

Модель процесу підготовки студентів до іншомовної професійно-орієнтованої комунікації в Уманському національному університеті садівництва має такий вигляд:

1. Загальномовна підготовка. Процес навчання проводиться на основі базового курсу іноземної мови. Він включає ознайомлення, закріплення й повторення основних фонетичних і лексичних одиниць, а також граматичних структур досліджуваної іноземної мови. Студенти повинні ясно розуміти фрази побутового характеру, зіставляти структуру позитивних і негативних відповідей, уміти ставити різні типи запитань й відповідати на поставлені питання. Усе перераховане вище містить у собі роботу як із класичним типом вправ, так і із вправами, спрямованими на активізацію творчого мислення студентів і вміння орієнтуватися в нестандартних ситуаціях. Закріплення основних одиниць професійної іншомовної лексики проводиться на основі текстів професійної спрямованості. Важливим моментом на даному етапі є визначення причин неуспішності студентів.

2. Професійно-комунікативна підготовка ставить за мету закріплення навиків спілкування з використанням професійної лексики. Більшу частину навчального часу повинна займати мова студентів, причому важливою є не підготовлена мова, оскільки вона дозволяє оцінити реальний рівень підготовки студента. Тут доцільним є використання методу проектів, де основна увага акцентується на змісті висловлювання, в центрі має бути думка, а мова виконує свою пряму функцію формування та формулювання думок. Крім цього, особливістю завершального етапу є формування у студентів уміння самостійно і з різною цільовою установкою читати оригінальну літературу з фаху, застосовувати спеціальні форми роботи над текстами (реферування і анотування).

Проведення занять відповідно до даної моделі дозволяє прискорити темпи вивчення мовних аспектів, зробити заняття більш змістовними за формою й змістом. Це виявляється у кращих показниках іншомовної професійно-орієнтованої комунікації студентів, які характеризуються рівнем успішності на початок та кінець навчального року.

Висновки. Для ефективної підготовки студентів вищих аграрних навчальних закладів до іншомовного професійно-орієнтованого спілкування потрібно:

- враховувати їх реальний рівень знань з іноземної мови;
- підготовка повинна здійснюватися поетапно, відповідно до плану, та повною мірою відповідати поставленій меті навчання;
- володіння іноземною мовою на кінцевому етапі навчання повинно відповідати сучасним вимогам суспільства до якості підготовки фахівців-аграріїв.

ЛЕКСИКА НА ПОЗНАЧЕННЯ НАЗВ ЇЖІ, НАПОЇВ ТА КУХОННОГО НАЧИННЯ У СХІДНОПОДІЛЬСЬКІЙ ФРАЗЕМЦІ

К.В. КАЦАЛАПЕНКО

Уманський національний університет садівництва

Діалектний фразеологізм є специфічною мовленнєвою одиницею територіального діалекту (говору, говірки) з локальними категоріальними ознаками та засобами їх вираження, що відсутні в літературній мові. Вивчення цієї теми досить важливе для

подальшого дослідження найменувань страв, напоїв та кухонного начиння в етнолінгвістичному аспекті.

Однак спеціальна розвідка щодо лексики на позначення назв їжі, напоїв та кухонного начиння у східноpodільській фраземіці не проводилась раніше. Принагідно до висвітлення фразеологічних одиниць з кулінаризми у їх складі звертались Е.Д. Гоца, Є.Д. Турчин, З.Т. Ганудель.

У дослідженні ми поставили за мету зібрати, зафіксувати та впорядкувати такі фразеологічні звороти, до складу яких входять назви складових елементів української народної кухні. Матеріалом для дослідження стали східноpodільські говірки.

Усі сталі вирази, що містять у своєму складі номени на позначення їжі, напоїв та кухонного начиння, зафіксовані нами на досліджуваному ареалі Східного Поділля, ми умовно поділили на семантичні групи:

- фразеологізми на позначення моральних якостей людини (лап'ишу (локшину) на вуха в'ишати (ч'ин'л'ати) у говірці вживається у значенні 'обманювати,говорити неправду');
- фразеологізми на позначення розумових здібностей людини (бал'ак (мак'ітра) (неи) Іварит', тобто 'хто-небудь розумний, кмітливий і т. ін., добре орієнтується в чомусь або навпаки');
- фразеологізми на позначення професійної кваліфікації людини (неи с'тойит (неи Іварт) Івийідеиногo йайц'а (Ід'ірки з Ібублика) – нікчемний, зовсім поганий, ні на що не здатний (про людину));
- фразеологізми на позначення зовнішнього вигляду людини (с'ііяти / йак веи'ликодн'е Ійайце – гарно виглядати, радіти);
- фразеологізми на позначення схожих рис у людей (з йід'іногo Іт'іста – про подібне);
- фразеологізми на позначення відмінних рис у людей (з д'ругого Іт'іста– про різне);
- фразеологізми на позначення запальної, пристрасної людини (нагост'ирити, гострити но'ж'і(а) – замишляти що-небудь, виношувати підступні плани проти кого-, чого-небудь);
- фразеологізми на позначення мовленнєвої діяльності людини (ви'думувати та'ке / шо і ў Іборшч неи Ікришат' – говорити нісенітниці, дурниці);
- фразеологізми на позначення стосунків між людьми у суспільстві (і кала'чом неи за'маниш – не звабити, не спокусити кого-небудь ніякими принадами);
- фразеологізми на позначення міри (за Іп'іў Ікишки Іс'ім Іверст Іп'ішки – витратити багато зусиль на незначну справу, яка того не варта, не має суттєвого значення, не приносить результату);
- фразеологізми на позначення способу руху людини (ї'ти Ітак / шо і смеи'тана на голо'в'і неи ўс'тойц'а – поважно йти);
- фразеологізми на позначення фізичних відчуттів людини (н'і к'рихти ў Ірот'і 1. Хто-небудь дуже голодний 2. Зовсім нічого не їв, не пив);
- фразеологізми на позначення часу (ко'ли Іжараній Іп'івен' Ікл'уне – в останній момент);
- фразеологізми на позначення нетерплячої людини (і х'л'іба неи Ідай– нічого не треба кому-небудь, аби тільки мати можливість здійснити щось дуже бажане);
- фразеологізми на позначення погодних умов (ки'с'іл', киси'лиц'а – погана погода, болото).

У залежності від того, на скільки названі фразеологізми ввійшли до фразеологічного словника української мови, поділяємо вирази на групи:

- 1) вузьколокальні фразеологізми (с'ііяти / йак ве^uликодн'е Ійайце);
- 2) фразеологізми, наявні у словнику з іншою семантикою (не^u с'тойит (не^u Іварт)

¹вийде"ного йаї'ц'а (¹д'ірки з ¹бублика);

3) фразеологізми, наявні у словнику з аналогічним значенням (*і кала¹чом не¹ за¹манши*).

Це дослідження є перспективним, адже згущення мережі обстежуваних говірок дасть можливість якнайповніше з'ясувати семантичну структуру певних фразеологізмів та визначити їх номінативний потенціал.

НАПРЯМКИ ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ СПИРТОВОЇ ГАЛУЗІ ВІННИЧИНИ

В.М. КЕПКО, кандидат економічних наук
Уманський національний університет садівництва

Господарська діяльність спиртових заводів має ряд специфічних особливостей, що суттєво впливають на економічний і соціальний розвиток країни.

Виробництво спирту – одна із стратегічних галузей економіки України, яка є монополією держави і згідно із законодавством не підлягає приватизації.

Негативні фінансові результати роботи понад 50% спиртових заводів в останні роки викликають неабияку стурбованість. Причина таких результатів, на наш погляд, – наслідки системної кризи управління, яка підриває організаційно-економічну базу як окремих підприємств, так і спиртової галузі в цілому.

За цих умов, вважаємо, головне завдання державної політики у спиртовій промисловості – вдосконалення принципів ринкового регулювання та прискореного розвитку перспективних напрямів застосування спирту.

До складу концерну «Укрспирт» входять 75 державних спиртових заводів потужністю 62,5 млн. дал. спирту етилового в розрахунку на рік. У 2008 році 10 підприємств спирту не виробляли. Реалізація спирту етилового за цей період склала 26,95 млн. декалітрів.

Таким чином, спиртова галузь знаходиться у специфічному становищі. Так, за підрахунками Міністерства економіки, внутрішнє споживання етилового спирту для потреб переробної, фармацевтичної та парфумерно-косметичної галузей, навіть за умови повного перекриття нелегальних каналів, менше за його виробництво у 2-2,5 рази.

Отже, зрозуміло, що ступінь завантаження потужностей спиртових заводів, а відповідно, всі економічні і соціальні показники їх роботи залежать від експортних можливостей України щодо етилового спирту та становища на європейському та світових ринках спирту. Але, в 2008 році підприємствами «Укрспирт» було експортовано лише 5,3 млн. дал. спирту, що на 42% менше, ніж в 2007 році. Причинами тут є внутрішні квоти ЄС, високі митні тарифи, заборона ввозу спирту до Росії, а також інтенсивне будівництво країнами Кавказу і Східної Азії власних спиртових заводів.

Водо «Поділляспирт» є найбільш потужним виробником етилового спирту – близько 10 млн. дал. спирту в рік, але потужності спиртових заводів області використовуються лише на 64%.

У Вінницькій області всього діє 15 підприємств, що переробляють харчову сировину на спирт. 11 з них працюють на зернових, 4 – переробляють мелясу або іншу незернову продукцію.

ДП «Бджільнянський спиртовий завод» Теплицького району є одним із спиртових заводів Вінниччини, який працює лише на зерновій сировині. Потужності заводу дозволяють виробляти понад 540 тис. дал. спирту умовного, із нього 513 тис. дал. ректифікованого, в рік. Проте в 2008 році було вироблено спирту-ректифікату всього лише 20,8 тис. дал., а реалізовано 7 тис. дал. Подібна ситуація в досліджуваному підприємстві спостерігається вже понад 5 років. Тому підприємство повинно займатися вивченням попиту на свою продукцію, аналізом факторів ціноутворення, організацією реклами і стимулюванням продажу, плануванням товарного асортименту, збутом і

торговими операціями, організацією транспортування і зберігання продукції.

ДП «Бджільнянський спиртовий завод» доцільно створити маркетинговий відділ, який повинен стати для заводу філософією сучасного бізнесу, яка визначає стратегію і тактику ринкової поведінки підприємства в умовах конкуренції.

З метою стабілізації ситуації на підприємстві необхідно детально вивчити його виробничо-фінансовий стан. Проведені дослідження засвідчили, що в досліджуваному підприємстві вкрай незадовільний технічний стан через високий коефіцієнт спрацювання, для реконструкції та технічного дооснащення потрібні значні кошти.

Низька завантаженість потужностей та погіршення фінансово-економічного стану ДП «Бджільнянський спиртовий завод» призвело до визначення пріоритетним інноваційного шляху розвитку галузі: організувати та переорієнтувати існуючі виробництва на використання продуктів переробки етилового спирту та його похідних з сільськогосподарської відновлюваної сировини; запровадити енерго-ресурсозберігаючі технології, як б зменшили ризик екологічного забруднення від спиртовиробництва; запровадити систему управління якістю на виробництві спирту, яка б слідувала за виробництвом такої продукції, якісні характеристики якої відповідали б вимогам міжнародної системи якості.

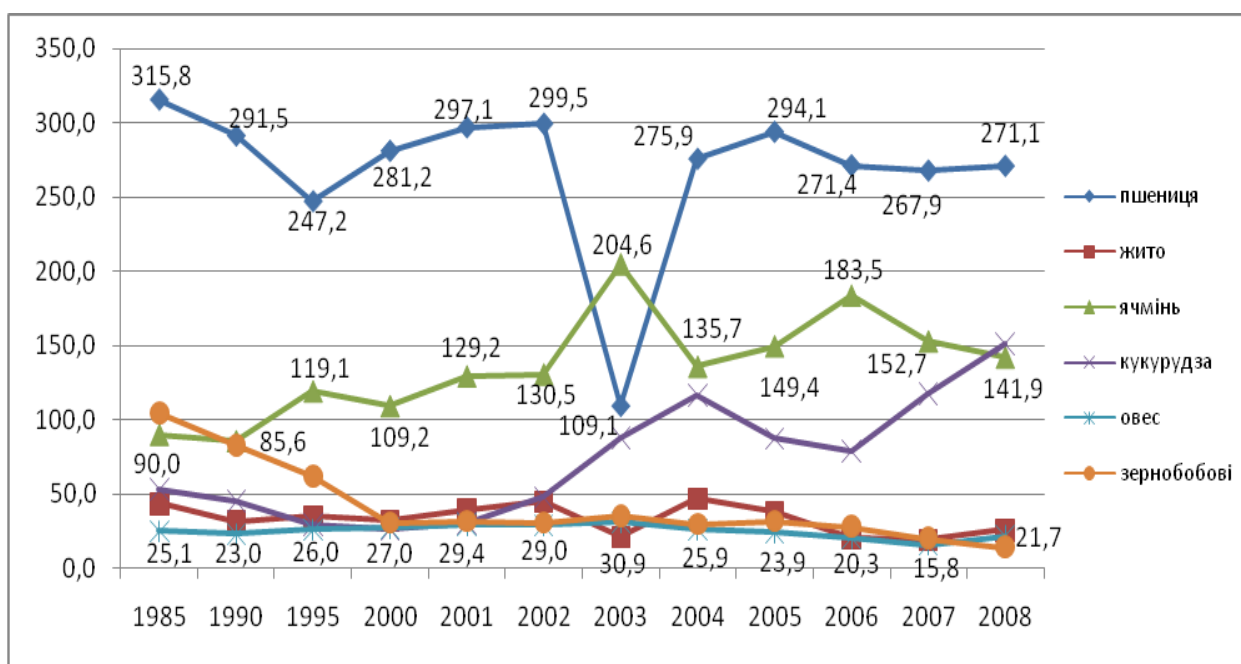
Таким чином, дослідження основних тенденцій розвитку сучасного ринку показали, що для ефективного господарювання в ринкових умовах ДП «Бджільнянський спиртовий завод» повинен використовувати нову концепцію управління.

ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ ЗЕРНОВОГО ГОСПОДАРСТВА КИЇВЩИНИ

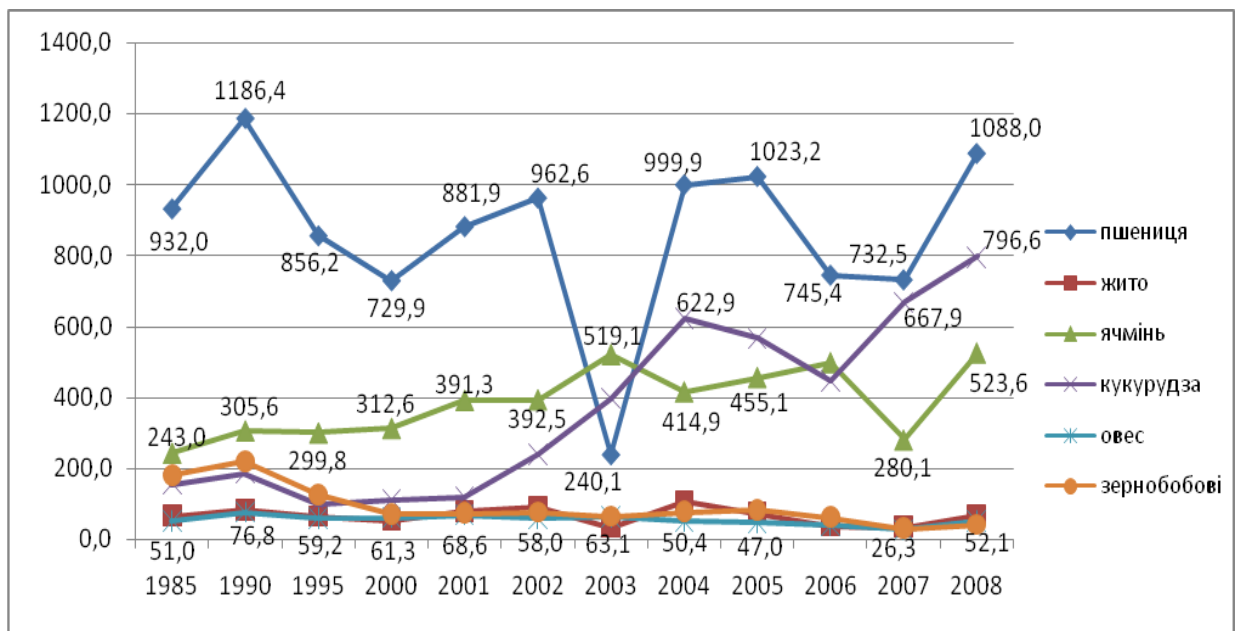
М.А. КИСЛИЦЯ, Л.В. ХАРЧЕНКО

Уманський національний університет садівництва

Зернові та зернобобові культури займають важливе місце в аграрному виробництві Київської області. Так, у 2008 році у структурі посівних площ частка зернових склала 58,5%, на них припадало 15,7% загального обсягу продукції сільського господарства області та 30,4% продукції рослинництва. Із наведених нижче даних видно, що в структурі зернових основну увагу надавали пшениці, кукурудзі та ячменю. Під ці культури виділяли найбільше площ (мал.1), відповідно отримували найбільший валовий збір (мал.).

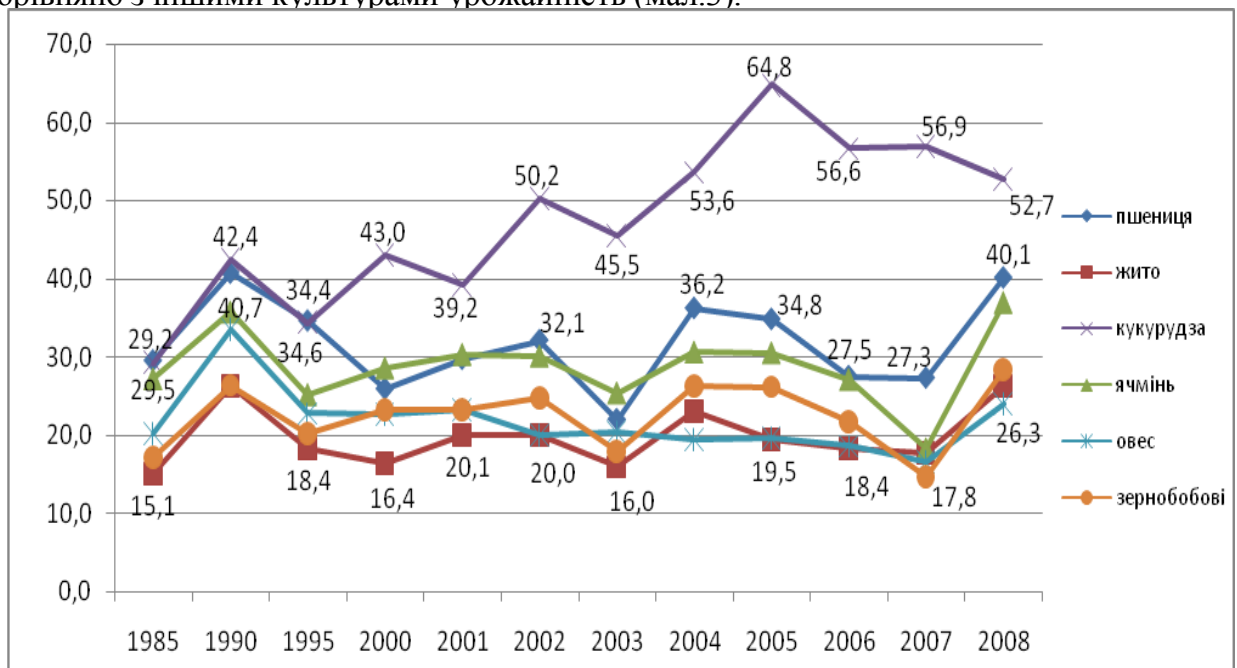

Мал.1. Площа збору врожаю зернових і зернобобових культур (тис. га)

Мал.2. Валовий збір зернових і зернобобових культур (тис. т)

Відповідні показники інших культур за останні два десятиріччя залишались порівняно незмінними, поступово зменшуючись. Діаграми також показують, що останнім десятиріччям зменшення площ збору пшениці та ячменю намагалися компенсувати за рахунок збільшення площі для кукурудзи з огляду на її найбільшу порівняно з іншими культурами урожайність (мал.3).

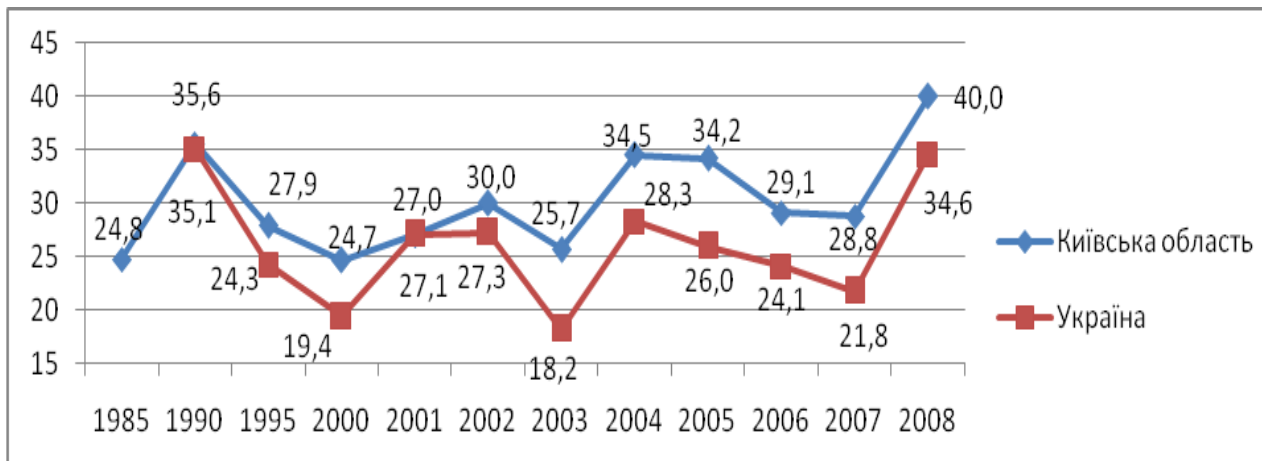

Мал.3. Урожайність зернових і зернобобових культур (ц/га)

Зменшення врожаїв пшениці намагалися компенсувати збільшенням посівів ячменю та кукурудзи. Це особливо помітно в неврожайному для пшениці 2003 році, особливу увагу кукурудзі приділяли і в останні три роки.

Загалом, показники урожайності зернових по Київській області кращі ніж в цілому по Україні (мал.4).

Сприятливий 2008 рік дав збільшення урожайності всіх культур, крім кукурудзи. Потрібно також зауважити, що з роками поступово зменшується питома вага зерна, вирощеного сільськогосподарськими підприємствами – з 96,4% в 1990 р. та 91,4% в 1995 р. до 89,6% в 2007 та 87,6% в 2008 р. відповідно, причому найнижчі дані 76,5% – в 2003 р.

Мал.4. Урожайність зернових

Наведені дані показують, що аграрний сектор Київської області намагається зберегти та нарощувати рівень виробництва за рахунок трьох основних культур – пшениці, кукурудзи та ячменю. При цьому втрати виробництва однієї культури намагаються компенсувати за рахунок інших, враховуючи їхні агробіологічні відмінності та змінюючи площі посівів.

ЕКОЛОГО-ЕКОНОМІЧНІ ПРОБЛЕМИ АГРАРНОГО СЕКТОРУ

О.А. КЛИМЕНКО

Уманський національний університет садівництва

Упродовж століть сільське господарство помилково вважали формою економічної діяльності, що не має значного впливу на навколишнє середовище. Та у сьогоденні умовах розвитку науки і техніки, науково-технічний прогрес стали визначальними чинниками відносин між суспільством і природою, а проблема оптимальної взаємодії існуючих технологічних процесів із природним середовищем, зниження екологічних навантажень перетворилась в одну з найактуальніших проблем сьогодення. Врахуємо й те, що одним з основних положень концепції багатофункціональності сільського господарства є екологічна сторона розвитку аграрного виробництва.

В останнє десятиріччя спостерігаємо значні зміни в процесі сільськогосподарського виробництва. Поява нових організаційно-правових форм господарювання, концентрація великих земельних площ сільськогосподарських угідь в руках одного господаря, практично знищення галузі тваринництва, висока автоматизація процесів у вирощуванні продукції рослинництва – і це ще не повний перелік як позитивних, так і негативних змін в аграрному секторі. При таких умовах виділимо два типи господарювання в сільському господарстві:

1. Великі підприємства-латифундії, що мають на меті досягнення найвищого ефекту від своєї комерційної діяльності. Разом з тим соціальна, демографічна, екологічна функції сільського господарства не виконуються.

2. Невеликі агроформування, здебільшого фермерські господарства та ОСГ, що в більшості функціонують задля забезпечення своїх власних потреб. Та саме такі господарства являються більш значущими у виконанні некомерційних функцій сільськогосподарського виробництва.

У погоні за прибутком багато крупних підприємств зловживають застосуванням пестицидів, нітратів, шкідливих хімікатів для швидкого дозрівання культур, результатом чого нерідко стає не тільки неякісна, але й небезпечна для здоров'я людини продукція. Також зустрічаємося і з іншою екологічною проблемою: це повне ігнорування науково

обґрунтованих сівозмін, висока розораність ґрунтів – 56,7% загальної території країни (для порівняння – середній показник у країнах Європейського Союзу становить 25,6%), порушення агроландшафтів тощо. Через недотримання системи «органічного» землеробства спостерігається катастрофічний спад родючості ґрунтів.

Вирішення таких еколого-економічних проблем сільськогосподарського виробництва неможливе без впливу державних органів влади. Тому державна політика щодо розвитку аграрного сектора економіки повинна створити умови для того, щоб:

- підтримати альтернативні можливості підвищення прибутковості аграрних формувань та збереження соціальної інфраструктури села;
- зберегти, а також підвищувати родючість ґрунтів;
- допомогти агроформуванням та фермерам контролювати і мінімізувати негативний вплив виробничої діяльності на довкілля.

Основну увагу потрібно звернути на вдосконалення механізму і системи важелів екологічної політики у сфері аграрного виробництва відповідно до умов ринкової економіки, використовуючи досвід економічно розвинених країн світу.

ШЛЯХИ ВДОСКОНАЛЕННЯ УПРАВЛІННЯ РИЗИКАМИ В УМОВАХ ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ДП АГРОФІРМА «БАЙС-АГРО» УМАНСЬКОГО РАЙОНУ ЧЕРКАСЬКОЇ ОБЛАСТІ

Г.В. КЛИМИК, кандидат економічних наук

Д.Ю. КУРШПЕЛЬ, магістр

Уманський національний університет садівництва

Сільськогосподарське виробництво є одним із найбільш ризикованих видів підприємницької діяльності. Аграрні реформи та становлення ринкових взаємовідносин, зміна форм власності та форм господарювання значно збільшують ступінь невизначеності соціально-економічних процесів в сільському господарстві і, відповідно, підсилюють вплив ризиків на аграрний бізнес.

Вагомий внесок у розробку теоретичних і прикладних проблем ризику зробили такі науковці: І. Балабанов, Т. Брювер, В. Вітлінський, М. Дідківський, С. Наконечний, В. Ситник, В. Ющенко, О. Ястремський.

Нестабільність та невизначеність в діяльності аграрних підприємств визначають дві групи ризиків – ринкове середовище та природно-кліматичні умови. Ризики – це можливі несприятливі події, що можуть відбутися, і в результаті яких можуть виникнути збитки, майнові втрати учасників зовнішньоекономічної діяльності. На сьогодні їх результатом є складний фінансовий стан підприємств АПК, а також зниження рівня життя в сільській місцевості.

Структура ризиків в зовнішньоекономічній діяльності доволі змістовна і поділяється на політичні, юридичні, маркетингові, валютні, макроекономічні ризики. Найбільшою групою ризиків в зовнішньоекономічній діяльності є маркетингові, інформаційні, інноваційні та кон'юнктурні ризики. Специфічними видами ризику, пов'язаними із здійсненням зовнішньоекономічної діяльності є: валютні ризики, під якими слід розуміти небезпеку валютних втрат, викликаних зміною курсу іноземної валюти у відношенні до національної при проведенні зовнішньоекономічних операцій.

Діяльність ДП «Агрофірма «Байс-Агро» спрямована на вирощування зернових і технічних культур. На даний час підприємство здійснює всі зовнішньоекономічні операції через посередника. Найбільший об'єм поставок закордон займає експорт озимої пшениці, ярого ячменю та проса. Головними «споживачами» експортованої продукції є контрагенти з Польщі, Молдови та Німеччини. За останній період підприємство заключило контракт на поставку ярого ячменю в м. Бельци (Молдова) загальна сума якого склала 34700 євро та в м. Остхофен (Німеччина), де вартість поставки становила близько 130000 євро. Також, в 2008 році ДП «Агрофірма «Байс-Агро» здійснило через посередника експорт зерна проса в м. Варшава (Польща) на суму 3080 євро.

Основним ризиком поточної діяльності для ДП «Агрофірма «Байс-Агро» є ціновий ризик, що передбачає собою імовірність продати вироблену продукцію за ціною, яка не гарантує прибуток внаслідок продажу продукції в період її найбільшої кількості на ринку, сезонність продаж сільгосппродукції.

Для мінімізації ризиків та захисту діяльності ДП «Агрофірма «Байс-Агро» від їх впливу всі наявні механізми та інструменти з управління аграрними ризиками можна розподілити на три рівні:

1. Перший рівень – застосування ефективних агротехнологій, раціональне використання мінеральних добрив та засобів захисту рослин, обґрунтоване забезпечення технікою і висококваліфікованими спеціалістами, диверсифікація виробництва та кооперація. Для використання цих інструментів необхідний сприятливий фінансовий стан підприємства або вільний доступ до кредитних ресурсів.

2. Другий рівень – використання послуг акціонерного або кооперативного банку, кредитної спілки, інвестиційної компанії, страхової компанії.

3. Макроекономічні методи, в основі яких лежить регуляторна політика уряду на аграрному ринку та державні програми підтримки аграрного сектору.

Існують чотири основних методи управління ризиками: скасування, запобігання та контролювання, страхування і поглинання ризиків. Найбільш прийнятним методом управління ризиками в ДП «Агрофірма «Байс-Агро» є страхування. Головна мета страхування агроризиків – це компенсувати майнові втрати врожаю сільськогосподарських культур, багаторічних насаджень, тварин, сільськогосподарської техніки, транспортних засобів, сільськогосподарських споруд і будинків різного призначення, насіння, кормів, готової продукції та інших матеріальних цінностей.

Управління фінансовими ризиками підприємства являє собою одне з найважливіших функціональних завдань фінансового менеджменту. На практиці цю сферу управління фінансами здебільшого виокремлюють у специфічний напрям діяльності фінансового менеджменту – ризик-менеджмент. Ризик-менеджмент – це система заходів щодо виявлення, оцінки, профілактики та страхування ризиків і включає стратегію і тактику управлінських дій. Головним завданням побудови стратегії ризик-менеджменту в ДП «Агрофірма «Байс-Агро» є опрацювання шляхів адаптації інноваційних технологічних рішень до умов ресурсозабезпеченості виробництва, яка б дозволила знижувати поточні витрати на виробництво одиниці продукції, позбавляти підприємство негативних наслідків цінових ризиків без істотних зрушень в обраній структурі його виробництва та товарної спеціалізації.

Конкретні методи і прийоми, які використовуються під час ухвалення і реалізації рішень в умовах ризику, значною мірою залежать від специфіки підприємницької діяльності, прийнятої стратегії досягнення поставленої мети і конкретної ситуації. Тому завдання управління ризиками в умовах зовнішньоекономічної діяльності, повинно бути інтегровано в процес управління підприємством, постійно проводити моніторинг ринкової ситуації, процесів, що відбуваються як на внутрішньому так і на зовнішньому ринку, з метою виявлення нових, неврахованих раніше ризиків і процесів агробізнесу, періодично оцінювати результати і переглядати заходи і засоби управління ризиками.

ОЦІНКА ЕФЕКТИВНОСТІ ФУНКЦІОНУВАННЯ РИНКУ ПРОДУКЦІЇ ПТАХІВНИЦТВА

Л.Г. КОВАЛЕНКО

Уманський національний університет садівництва

Відсутність організованого, цивілізованого і прозорого продовольчого ринку породжує нееквівалентний товарообмін, дисбаланс між попитом і пропозицією, нестабільність цін на сільськогосподарську продукцію та доходів її виробників, збитковість виробництва.

Для більшості господарств, що займалися виробництвом та реалізацією продукції птахівництва у Вінницькій області такий вид діяльності став збитковим, що свідчить про важку фінансову ситуацію і поясненням цього є цілий ряд причин.

Це і збільшення ціни на корми, електроенергію, паливо-мастильні матеріали, високий рівень зносу технологічного обладнання, нижчі показники виробництва відносно нормативних, що призводить до недовикористання генетичного потенціалу певного кросу птиці. На макрорівні це і непрогнозована політика уряду, високі кредитні ставки, низька купівельна спроможність населення, низьке фінансове забезпечення сфери науково-технічної діяльності в системі птахівничого підкомплексу, відсутність ефективно організованого продовольчого ринку, що в процесі виробництва та реалізації продукції проявляється в зростанні собівартості виробництва та зниженні реалізаційної ціни.

На рівень рентабельності впливають в основному два фактори: собівартість продукції і ціна реалізації і перший, останнім часом, значно випереджає в зростанні другий. Вплив цих факторів на кінцевий результат виробництва визначається за системою індексів, що відображаються формулами розрахунку індексів.

Отже, зменшення прибутку у звітному році порівняно з базисним у 1,39 рази зумовлене збільшенням собівартості продукції у 3,18 рази та зменшенням ціни реалізації в 0,14 рази. При цьому відбулося збільшення кількості реалізованої продукції в 1,27 рази.

Отримання збитку сільськогосподарськими підприємствами Вінницької області від реалізації яєць в 2006-2007 роках, насамперед, спричинено збільшенням собівартості продукції і, лише деякою мірою, зменшенням ціни. Тому засоби подолання збитковості виробництва птахівничої продукції слід шукати перш за все у зменшенні витрат на її виробництво та доведенні виробничих показників до нормативних для того чи іншого кросу птиці.

Така ж ситуація склалася і при виробництві та реалізації м'яса птиці. Зменшення прибутку в 2006-2007 роках (отримання збитку) в порівнянні з 2005 роком у 1,85 рази визвано насамперед збільшенням собівартості у 2,61 рази та зменшенням ціни реалізації в 0,39 рази. Обсяги реалізованої продукції збільшилися в 1,78 рази.

Значно вплинуло на збитковість виробництва м'яса птиці збільшення собівартості її виробництва. Зниження реалізаційної ціни також призвело до отримання негативного кінцевого результату. Не маючи своїх переробних потужностей виробники м'яса птиці змушені здавати продукцію на м'ясокомбінати, які ще з 2005 року знизили закупівельні ціни. В результаті для невеликих господарств вони знизилися нижче собівартості. Однією із основних причин зниження цін можна назвати зростання імпорту дешевого м'яса із європейських країн, якому м'ясокомбінати надають перевагу.

Насамперед потрібно усунути диспропорції, що обумовлені диспаритетом цін між сировинною продукцією і продукцією переробки. Оскільки переробні та торгівельні організації роблять значні надбавки на закупівельні ціни сировинної продукції галузі тваринництва, які в 2,5-3 рази перевищують їх рівень, тоді як товаровиробники отримують виручки від реалізації втричі менше посередників. Експерти Німецької консультативної групи при Уряді України зазначають, що внаслідок недосконалої системи збуту сільськогосподарські виробники в Україні одержують близько 40% кінцевої ринкової ціни, тоді як німецькі фермери – близько 70%. За таких умов галузь тваринництва залишається збитковою.

При запровадженні комплексу заходів як внутрішнього характеру (ефективна організація виробництва), так і зовнішнього (стійке забезпечення кормами, створення умов для переоснащення птахофабрик, підвищення купівельного попиту населення) є можливість досягти рентабельного виробництва у галузі і забезпечити потребу населення в цих продуктах. Ставку на розвиток птахівництва слід зробити із-за найбільшої скоростиглості порівняно з іншими галузями тваринництва.

ДОЦЛЬНІСТЬ КАПТАЛОВКЛАДЕНЬ В ХЛБОПРОДУКТОВИЙ ПІДКОМПЛЕКС

Є. М. КОМІСАРЕНКО

Уманський національний університет садівництва

Ефективність діяльності будь-якої господарської системи в кінцевому підсумку залежить від рівня продуктивного використання наявного власного або залученого виробничого потенціалу. Проте часи, коли ефективність бізнесу оцінювалася виключно його фінансовими результатами, пройшли. Нині постає необхідність оцінювати переваги і вигоди бізнесу відносно суспільства в цілому – участь в програмах розвитку окремих районів, створення робочих місць, поліпшення ринкового простору і навколишнього природного середовища.

Ефективність національної економіки прийнято оцінювати в кількісних категоріях, наприклад, за розміром валового внутрішнього продукту на душу населення. Проте якість життя і добробут суспільства визначаються не тільки об'ємом матеріальних благ, але і соціальним спокоєм, сприятливим навколишнім природним середовищем.

Розглядаючи добробут кожної окремої людини, потрібно брати до уваги і колективну компоненту. Так, важливою частиною цього загального багатства є здорове екологічне оточення, а також існування можливостей для гідного життя: можливість знайти житло за доступними цінами, отримати освіту, влаштуватися на роботу, користуватися соціальним захистом.

Хлібопродуктовий підкомплекс через високий знос основних засобів і моральне застаріння устаткування має високі витрати на одиницю продукції, високу частку продукції низької якості. Це унеможливорює швидке реагування на ринкову ситуацію випуском нових сортів продукції і, як наслідок, формується низький рівень рентабельності і неефективність використання основних засобів. Тому потреба в інвестуванні є досить актуальною для підприємств підкомплексу.

Інвестиції в хлібопродуктовий під комплекс слід розглядати як стратегічно спрямоване вкладення різних економічних ресурсів (фінансові, сировинні, інформаційні та інші) яке здійснюється з метою забезпечення адаптації (набуття конкурентних) і сталого розвитку підкомплексу, подолання негативних наслідків трансформаційних процесів. Це в майбутньому сприятиме отриманню соціальних, екологічних та економічних вигод.

Необхідно зазначити, що визначення та задоволення потреби в інвестиціях, дозволить хлібопродуктовому підкомплексу адаптуватися до умов зовнішньому середовища та забезпечить стале його функціонування і розвиток (тобто збільшить запас організаційно-економічної стійкості).

Отже, назріла об'єктивна необхідність проведення продуманої реструктуризації існуючих підприємств хлібопродуктового підкомплексу з метою організації на їх базі конкурентної структури, здібної до самостійного інтенсивного розвитку, ефективного функціонування і посилення інвестиційної привабливості з метою досягнення стратегічних пріоритетів.

ФОРМУВАННЯ ГРОМАДЯНСЬКИХ ЯКОСТЕЙ В СТУДЕНТСЬКОЇ МОЛОДІ ЗАСОБАМИ УКРАЇНОЗНАВСТВА

Н.О. КОМІСАРЕНКО, кандидат педагогічних наук
Уманський національний університет садівництва

Із проголошенням самостійності і незалежності Україна стала на шлях побудови громадянського суспільства, кожен член якого має одержати вільний розвиток

особистості. З одного боку, молода держава повинна створити всі умови для виховання свідомих громадян, а з другого боку, заможну, духовно і матеріально багату, процвітаючу Українську державу збудують лише її палкі патріоти, об'єднані національною ідеєю – ідеєю незалежності й державності.

З огляду на це важливими і актуальними є наукове розроблення і практичне забезпечення, по суті, нової системи громадянського виховання, мета якого – сформуванню в студентській молоді комплекс громадянських якостей, глибоке розуміння ними незалежності до українського народу, своєї Батьківщини – України, внутрішню потребу й готовність відстоювати та захищати її інтереси, реалізувати свій особистісний потенціал на благо зміцнення Української держави.

Серцевиною формування громадянських якостей має бути духовність українського народу, засвоєння якої стає внутрішнім набутком людини, її потреб, інтересів, переконань. Внутрішній світ особистості, наснаження ідейно – моральними, національними і загально – людськими цінностями, емоційно – естетичним змістом є рушійними силами розвитку духовності людини, визначальним чинником дій і поведінки, ціннісних орієнтацій, життєвої та громадянської позиції.

Складові українознавства (мова, культура, традиції, мораль тощо) правомірно розглядати і як засоби, з допомогою яких реалізуються цілі і завдання національного виховання загалом і громадянського зокрема. Національні цінності сприяють формуванню в молоді відповідних рис характеру і вдачі, національних якостей, у тому числі громадянських і патріотичних.

Важливим засобом формування громадянських якостей є рідна мова. Нею людина мислить, з її допомогою прилучається до духовних цінностей свого народу і загальнолюдських надбань. Побудова Української держави, створення гуманного й демократичного суспільства відкривають сприятливі умови й можливості кожній етнічній групі відроджувати та розвивати свої мови, а отже, й свою культуру, національну самобутність.

Засвоєння рідної історії дає змогу пізнати витoki духовності кожної людини, зрозуміти власний родовід, що є складовою частиною народу, правильно розв'язувати актуальні потреби сьогодення, завбачувати майбутнє. Знання рідної історії – джерело пам'яті, історичного мислення, свідомості молодих поколінь. Не можна виховати патріота – громадянина, який не знає історії рідного народу чи знає її викривлену, сфальсифіковану, якою була вона до недавнього часу. Вивчення культури, мистецтва, побуту українського народу, його одвічної боротьби за незалежність, політичних і суспільних рухів є необхідним складником громадянського змужніння молодого людини.

Народні традиції, звичаї та обряди об'єднують минуле й майбутнє народу, інтегрують людей у високорозвинену сучасну націю. Засвоєні і примножені не одним поколінням, вони містять у собі духовні, моральні цінності – ідеї, ідеали, погляди, норми поведінки. Практично прилучаючись до них, молодь вбирає в себе філософський, психологічний, ідейно – моральний і естетичний зміст, у неї формуються національна самобутність, творче ставлення до дійсності. Виховані в такий спосіб юнаки та дівчата мають започаткувати і розвивати нові традиції та звичаї у конкретно – історичних обставинах незалежної України.

Одним із ефективних засобів формування громадянських якостей в студентській молоді є усна народна творчість: фольклор (прозовий – казки, легенди, перекази, оповідання, прислів'я, приказки, загадки, замовлення, голосіння тощо; поетичний – пісні (календарно – обрядові, родинно – побутові, обжинкові, історичні, ліричні, жартівливі, кобзарські та ін.), колядки, щедрівки, веснянки, думи, билини, тощо), а також народна драма (вертеп). У ній, у високо поетичній і емоційно – образній формі відображені весь культурно – історичний шлях українського народу, його високі злети в розвитку і трагічні падіння, боротьба за свою свободу, самобутність і незалежність, його відверта душа, патріотичні почуття і громадянська свідомість, моральний пафос. Засвоєння

народної творчості сприяє прилученню молоді до народних традицій, пізнанню ними джерел мудрості й благородства наших предків, вихованню любові до рідної землі і людей, які живуть на ній, прагнення утверджувати добро, правду, красу.

Демократичне, гуманне українське суспільство, яке прагнемо побудувати, передбачає виховання в громадян таких загальнолюдських цінностей, як совість, честь, гідність, справедливість, людяність, доброта, милосердя, працелюбність. Ці та інші якості, зосереджені в народній моралі, найуспішніше розвиваються в процесі засвоєння студентською молоддю українознавчого матеріалу, добровільної й активної участі їх в українознавчих заходах.

Народні символи і національна символіка, що розвивалися й установлювалися протягом століть, містять у собі важливий філософський, політичний, ідейно – моральний, естетичний зміст. Вони виконують функцію консолідації нації, об'єднують українські землі в єдину суверенну й незалежну державу і виховують в молодого покоління благородні почуття патріотизму, громадянськості, належності до свого народу й держави.

Цей великий масив українознавства розкривається як в обов'язкових навчальних предметах, так і в предметах за вибором, у факультативних курсах. І саме складові українознавства є теоретико-методологічними й методичними орієнтирами в створенні системи формування громадянських якостей у студентської молоді.

НАПРЯМИ ВДОСКОНАЛЕННЯ ОРГАНІЗАЦІЇ УПРАВЛІНСЬКОЇ ПРАЦІ

І.М. КОНОВАЛ, магістратрант

О.Ю. ЧУГАЙ

Харківський національний аграрний університет ім. В.В. Докучаєва

В умовах становлення ринкових відносин будь-яке підприємство функціонує і розвивається в нестабільному зовнішньому середовищі, в той час коли внутрішні умови його життєдіяльності перебувають у відносно стабільному стані. За таких обставин виникає необхідність адаптації внутрішніх умов до зовнішніх факторів, що змінюються. Це обумовлює вибір процесу цілеспрямованої структуризації способів виконання робіт й приведення структури управління у відповідність із принципами розподілу праці, чіткого функціонального визначення, розмежування повноважень і контролю за виконанням управлінських рішень.

Структура управління виступає формою організації управлінської праці і в цих умовах значно зростає роль і місце саме управлінських кадрів, які покликані забезпечувати збір, систематизацію, передачу й обробку інформації, розробку та реалізацію підготовлених рішень. Тому дослідження і розробка наукових основ і практичних рекомендацій щодо підвищення ефективності управлінської праці, її організації та стимулювання є одним з найбільш актуальних напрямів вирішення комплексу проблем у сфері праці особливо в умовах становлення ринкових відносин.

Наукове обґрунтування кількості і кваліфікації праці, необхідної для ефективної роботи апарату управління – одна із найважливіших задач на підприємстві. Сучасний період розвитку економіки в зв'язку з різкими змінами форм власності і відносин характеризується зростанням ролі нормування праці виробничого управлінського персоналу. У сфері управління є значні резерви ефективності: втрата робочого часу до 25%; низька своєчасність виконання завдань до 30%; нерівномірність завантаження структурних підрозділів від 60 до 180%; невластиве виконання посадових обов'язків до 40%.

У результаті опрацювання літератури і проведених власних досліджень можна запропонувати наступний процес адаптації форм організації управлінської праці, який складається з послідовного виконання наступних етапів: формування складу функцій

управління з обрахунком конкретних існуючих умов роботи; регламентації існуючої системи управління, оптимізації управлінських процесів та їхньої автоматизації; удосконалення системи контролю, для забезпечення безперервного процесу, спрямованого на досягнення цілей і завдань корпорації, за допомогою системи виявлення й усунення виникаючих в управлінні проблем; формування та удосконалення корпоративної культури; удосконалення системи роботи з кадрами.

Серед практичних заходів раціоналізації управлінської праці на підприємстві слід акцентувати увагу на здійсненні розмежування підприємства на загальні функціональні блоки по напрямках діяльності з урахуванням поставлених завдань; визначенні необхідної кількості рівнів управління в структурі та розробці піраміди підпорядкованості по всій ієрархії управління; встановленні співвідношень у повноваженнях і підпорядкованості різних посад керівників; розробці посадових інструкцій для кожного окремого виконавця; розробці мотиваційної моделі зацікавленості працівників у результатах індивідуальної та колективної праці; розробці схеми інформаційних потоків з метою забезпечення інформацією кожне робоче місце структурних підрозділів; визначенні форм контролю в проєктованій структурі управління; проведенні заходів щодо оцінки потенціалу управління.

Рівень ефективності управлінської праці залежить від здатності системи управління ефективно адаптуватися до обставин, що змінилися, з найменшими втратами оціночних показників. Як результат дослідження запропоновано адаптацію форми організації управлінської праці в підприємстві здійснювати шляхом корегування існуючої системи управління за п'ятьма основними напрямками: формування складу функцій управління з урахуванням конкретних існуючих умов роботи; регламентації існуючої системи управління, оптимізації управлінських процесів та їх автоматизації; удосконалення систем контролю; формування й удосконалення культури управління, формування формальних і неформальних груп у колективі, механізму взаємовідносин в по вертикалі й горизонталі управління; удосконалення системи роботи з кадрами, в першу чергу, управлінського апарату.

Для удосконалення організації управлінської праці на підприємствах необхідно дотримуватися наступного: 1) складати щоденний робочий план (лист, календарна книжка); 2) щодня потрібно працювати з таким планом (і аналізувати причини, коли щось не вийшло); 3) час від часу подумати про майбутнє (особистий план просування по службі, про підвищення кваліфікації, про перебування на більш цікавому робочому місці); 4) планувати важливі справи на цілий рік (листок таблиці по місяцях, календарна книжка); 5) планувати достатньо часу для підготовки об'ємної роботи (проєкт, ділова пропозиція партнерській фірмі); 6) спробувати себе оцінювати при роботі для економії часу або більш ефективного використання робочого часу (використовувати списки з питаннями або список констатації); 7) у плануванні часу потрібно також включити спілкування з колегами та керівником.

Таким чином, необхідно постійно проводити оцінку ефективності праці керівників, розробляти нові шляхи покращення управлінської діяльності, оскільки вона є необхідною складовою діяльності кожного підприємства для досягнення найбільш ефективної системи менеджменту, від якої залежить величина прибутку підприємства, досягнення стабільності та зростання, відкриття нових можливостей. Адже саме від діяльності керівників залежить правильність та оптимальність обраної стратегії, забезпеченість підприємства необхідними ресурсами, плинність кадрів та багато інших не менш важливих чинників.

ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ФОРМУВАННЯ ПРОДУКТИВНОЇ ЗАЙНЯТОСТІ ТРУДОВОГО ПОТЕНЦІАЛУ СЕЛА

М.А. КОРОТЄСВ, кандидат економічних наук
Уманський національний університет садівництва

Зайнятість населення є одним з найважливіших макроекономічних індикаторів, що свідчить про характер розвитку соціально-економічної системи країни. Специфічною особливістю зайнятості у сільській місцевості є історично сформоване домінування аграрної зайнятості. Реформування аграрного сектора економіки на засадах приватної власності на землю і майно, кардинальна зміна організаційно-правових відносин, різке зменшення обсягів сільськогосподарського виробництва та зниження його насиченості трудомісткими видами продукції призвело до значного скорочення потреби аграрних підприємств у робочій силі. Середньооблікова кількість найманих працівників в сільськогосподарських підприємствах України зменшилась з 4881 тис. осіб у 1990 р. до 698 тис. осіб у 2008 р., або у 7 разів. Саме масове скорочення зайнятості в сільськогосподарських підприємствах зумовило найбільші обсяги вивільнення населення у сільській місцевості. Світова фінансова криза ще більше посилила вказані негативні процеси.

Нові загрози для сільського ринку праці пов'язані із членством України у СОТ і одностороннім, не завжди виваженим поглибленням процесів інтеграції у світовий економічний простір. Очікується, що формування зони вільної торгівлі призведе до витіснення вітчизняної сільськогосподарської продукції більш конкурентоспроможною та дешевою імпоротною. Послаблення позиції національних виробників на внутрішньому ринку агропродовольства, цілком очевидно, викличе підвищення темпів зростання безробіття у сільській місцевості.

Посилення в останні роки процесів вертикальної інтеграції у агропромислового комплексу та створення і розвиток агрохолдингів також загострює проблему зайнятості у сільській місцевості. Вказані формування корпоративного типу, орендуєчи землю у селян, здійснюють великомасштабне виробництво сільськогосподарської продукції, що характеризуються високим рівнем спеціалізації, використанням сучасної високопродуктивної техніки і запровадженням наукоємних інноваційно-інтенсивних технологій. Це, з одного боку, висуває високі вимоги і стимулює підвищення якості робочої сили та посилення трудової і технологічної дисципліни, сприяє поліпшенню умов праці, суттєвому зростанню рівня її продуктивності та оплати. З іншого боку, посилення інтеграційних процесів призводить до цілого ряду негативних наслідків, оскільки зменшується потреба в робочій силі, ліквідуються неконкурентоспроможні галузі сільськогосподарського виробництва і підприємства, руйнується сільська інфраструктура та поселенська мережа. Особливо яскраво це проявляється у тих агрохолдингах, що займаються виключно виробництвом, переробкою та реалізацією продукції рослинництва.

Інтенсивне зменшення зайнятості населення в сільській місцевості викликало зростання безробіття у всіх його формах. Кількість зареєстрованих безробітних, станом на кінець року, у сільській місцевості збільшилась за період 2000-2008 рр. з 291,5 тис. осіб до 426,6 тис. осіб, а їх питома вага у складі безробітного населення України зростає із 25,5% до 50,5%. Однак, з огляду на обсяги вивільнення робочої сили, сучасний рівень фіксації не відображає справжніх розмірів даного явища.

Основна частина селян, вивільнених з аграрних та інших підприємств і організацій, вимушено поповнює групу самозайнятих. За даними Держкомстату України у 2008 р. із 6555,5 тис. осіб зайнятого сільського населення їх питома вага становила 41,6%. Самостійна зайнятість населення у сільській місцевості реалізується, головним чином, у формі ведення особистого селянського господарства. Разом з тим, зайнятість в особистих

селянських господарствах носить вимушений характер, не забезпечує повного використання трудового потенціалу і не гарантує достатнього рівня доходу, що дає підстави вважати її однією з форм прихованого безробіття на селі.

Можливості формування продуктивної зайнятості трудового потенціалу в сільській місцевості значною мірою визначаються параметрами розвитку аграрного сектора економіки. Нагальна необхідність економічного зростання у ньому пов'язується з стратегічною потребою нарощування обсягів виробництва сільськогосподарської продукції до рівня, при якому гарантувалася б продовольча безпека держави. Стратегічним напрямом має стати інноваційний розвиток великого товарного аграрного виробництва з раціональним поєднанням рослинницьких і тваринницьких галузей, орієнтація на виробництво екологічно чистої органічної продукції.

Важливим напрямом забезпечення продуктивної зайнятості населення сільських територій є її диверсифікація та стимулювання розвитку у сільській місцевості несільськогосподарських видів діяльності, як альтернативи аграрній зайнятості. Серед даних заходів пріоритетними слід вважати розміщення у сільській місцевості промислових підприємств із переробки сільськогосподарської продукції, виробництва біопалива, розвиток відповідної виробничої та комерційної інфраструктури, обслуговуючих і агросервісних підприємств. Це забезпечить не лише створення нових робочих місць, але й сприятиме підвищенню ефективності та конкурентоздатності вітчизняного агропромислового виробництва.

Вагомим джерелом для розвитку несільськогосподарської зайнятості є необхідність кардинального поліпшення умов проживання на селі, відродження соціальної інфраструктури сільських територій (освіти, медицини, електро-, водо- і газопостачання, зв'язку, торгівлі, комунальних послуг, транспортного сполучення тощо), розвиток малого і середнього бізнесу у сфері зеленого туризму, створення системи послуг, зокрема ресторанного, готельного бізнесу, місцевих народних промислів.

Пропоновані напрями сприятимуть продуктивній зайнятості сільського населення, підвищенню рівня його матеріального добробуту і покращенню соціальних стандартів життя, а також дозволять забезпечити економічне зростання та підвищити інвестиційну привабливість сільських територій.

ПРОБЛЕМИ ГАРМОНІЗАЦІЇ БУХГАЛТЕРСЬКОГО ТА СТАТИСТИЧНОГО ОБЛІКУ

В.М. КРАЄВСЬКИЙ, кандидат економічних наук

Національний університет біоресурсів і природокористування України

З багатьох облікових систем лише такі облікові системи як статистичний облік (у нашому дослідженні система національних рахунків), бухгалтерський та податковий облік визнані на державному рівні, що закріплено відповідними законами України “Про бухгалтерський облік”, “Про державну статистику” та нормативними документами Державних податкових органів.

Під обліковими системами ми розуміємо збір, обробку та узагальнення інформації для цілей прийняття управлінських та фінансових рішень відповідальними особами на всіх рівнях економіки.

Оскільки з наукової точки зору відношення до податкового обліку не однозначне, тому зосередимо основну увагу на порівняльному аналізі двох систем: бухгалтерського обліку та основної складової статистичного обліку – системи національних рахунків (СНР), наукова думка щодо яких вже склалася.

У даний час у всьому світі існує два основних підходи до організації бухгалтерського обліку. Один підхід, який зазвичай називають англо-саксонським, передбачає таку організацію бухгалтерського обліку, при якій основною метою є

задоволення виключно внутрішніх потреб управління підприємством або організацією та проведенням макроекономічних розрахунків. За таких умов широке використання даних бухгалтерського обліку статистичними органами не є можливим. Другий підхід, полягає в такій організації бухгалтерського обліку, яка забезпечує більш широкий спектр проблематики та можливостей використання даних не тільки у в середині підприємства, й за його межами, наприклад, статистичними органами та податковими установами. Організація бухгалтерського обліку в Україні більше відповідає другому підходу, проте це не означає, що дані бухгалтерського обліку можуть бути прямо використані для побудови національних рахунків, без будь якого опрацювання їх статистичними органами.

Проблема взаємозв'язку між двома системами обліку має два аспекти – теоретичний та практичний. Теоретичний пов'язаний з розумінням зв'язку між цими двома видами обліку в принципі, визначенні можливих шляхів удосконалення; практичний аспект – з використанням даних бухгалтерського обліку для розробки національних рахунків з урахуванням та внесенням коректив для відповідності вимогам системи.

Гармонізація бухгалтерського обліку та системи національних рахунків повинна виходити з розуміння того, що у найближчій перспективі СНР та бухгалтерський облік збережуть свої специфічні особливості, які обумовлені у вихідних постулатах. Гармонізація СНР полягає, перш за все у відношенні до трактування та класифікації окремих статей доходів, видатків, активів, податків та інше. Крім того, для отримання вихідних даних для складання СНР, все більше необхідно використовувати вибірккові обстеження, економічні переписи, інформацію податкових установ, дані митної статистики, статистики зовнішньоекономічної діяльності, що повинно сприяти створенню єдиного інформаційного простору.

Виходячи з співвідношення бухгалтерського обліку та системи національних рахунків, на нашу думку, форма та зміст цих систем з теоретичної точки зору можуть бути наступними:

- інтеграція на основі СНР, яка запропонує спеціальну організацію ведення обліку;
- конвергенція (взаємопроникнення та взаємодоповнення) СНР та бухгалтерського обліку;
- взаємодія (доповнення) облікових систем СНР та бухгалтерського обліку;
- узгодження (гармонізація) СНР та бухгалтерського обліку як самостійних облікових систем.

Проте, враховуючи концептуальні розбіжності бухгалтерського обліку та СНР, ми вважаємо за необхідне на сучасному етапі шукати шляхи узгодження СНР та бухгалтерського обліку як самостійних облікових систем.

ОРГАНІЗАЦІЙНА МОДЕЛЬ УПРАВЛІНСЬКОГО ОБЛІКУ ВИТРАТ ВИРОБНИЦТВА НА ПІДПРИЄМСТВАХ

О.І. КРОЧАК, кандидат економічних наук
Уманський національний університет садівництва

Організація управлінського обліку і контролю виробничих витрат обумовлена загальною структурою господарського обліку. За роки своєї еволюції господарський облік сформувався як нерозривна єдність трьох видів обліку: бухгалтерського, оперативно-технічного та статистичного. Проте сьогодні така організаційна побудова обліку перестала задовольняти потреби в інформаційному забезпеченні процесу управління. Тому виникає необхідність удосконалення структури обліку та підвищення його ролі в управлінні виробництвом. Цього можна досягти шляхом формування систем фінансового та управлінського обліку.

Розвиток управлінського обліку в Україні поки що відбувається непослідовно й суперечливо. Однак, виявлення зацікавленості до управлінського обліку свідчить про необхідність застосування нових підходів до управління підприємством.

Впровадження управлінського обліку в нашій країні стримується через ряд причин як методологічного, так і методичного характеру, а також і відсутністю належної нормативної та матеріально-технічної бази для його організації. Комплексне вирішення цих проблем забезпечить формування струнких, чітких і об'єктивних підсистем фінансового і управлінського обліку, що сприятиме підвищенню рівня інформативного забезпечення потреб управління виробництвом як основи його економічної ефективності.

Управлінський облік охоплює всі стадії інформаційного потоку управлінського циклу, тому його завданням є не здійснення обліку, аналізу чи планування як функцій, а використання окремих їх елементів з метою інформаційного забезпечення процесу прийняття управлінських рішень з оптимізації алгоритму "витрати – обсяг реалізації – прибуток". Отже, управлінський облік ширший, ніж облік, але вужчий, ніж інформаційна система управління.

Здійснення контролю за формуванням витрат потребує чіткої організації та взаємодії економічних і технічних служб. Тому впровадженню управлінського обліку має передувати підготовча робота, яка включає: вивчення стану контролю та його функціонування в системі управлінського обліку; визначення конкретних виконавців як з боку бухгалтерії, так і працівників інших економічних і технічних служб; уточнення об'єктів контролю і перегляд посадових інструкцій та функціональних обов'язків відділів, служб і конкретних виконавців; відбір і вдосконалення системи показників об'єктів, що підлягають контролю та оперативному регулюванню на виробничих процесах; упорядкування первинної документації з обліку витрат на виробництво за нормативною системою; визначення джерел інформації та інформаційної бази контролю.

Тому, з метою організації ефективної системи управлінського обліку доцільно скористатись досвідом розвинених країн світу. У зарубіжній практиці система управлінського обліку функціонує як окремий підрозділ бухгалтерії. В них функції збору, вимірювання, групування, інтерпретації облікової інформації та підготовки управлінських рішень виконуються з допомогою об'єднаних зусиль органів планування, обліку, аналізу і контролю. Управлінська інформація опрацьовується спеціально створеними комісіями і направляється різним споживачам для прийняття рішень. Слід зазначити, що при будь-якому підході до організаційної структури управлінської бухгалтерії управлінський облік витрат виробництва має здійснюватись у повному обсязі за замкнутою системою у поєднанні з фінансовим обліком. Жодним елементом цієї системи не можна ігнорувати, оскільки у протилежному разі спрацює принцип: де найменший рівень контролю, там найбільші втрати праці, сировини тощо. Це дає змогу ефективно управляти витратами виробництва відповідно до зміни ринкових умов господарювання.

РОЗВИТОК РОСЛИННИЦТВА У СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВАХ КИЇВЩИНИ

І.В. КУЗЬМЕНКО

Уманський національний університет садівництва

Галузі рослинництва відіграють важливу роль у формуванні продовольчої безпеки України, оскільки вони забезпечують населення продуктами харчування, тваринництво – кормами, харчову, переробну і легку промисловість – сировиною, зовнішню торгівлю – експортними товарами. На сьогоднішній день багато галузей рослинництва перебувають у досить важкому стані, є низько прибутковими, що потребує опрацювання заходів і підвищення їх ефективності у сільськогосподарських підприємствах.

Питанням підвищення економічної ефективності виробництва продукції рослинництва присвячені наукові праці В.Г. Андрійчука, О.Ю. Єрмакова, І.І. Лукінова, П.М. Макаренка, О.М. Онищенко, В.С.Уланчука та інших. Ними розроблені стратегічні аспекти зміцнення сільськогосподарського виробництва в країні, структурної перебудови галузі, підвищення економічної ефективності використання земельних, матеріально-технічних і трудових ресурсів, ціноутворення, формування й функціонування ринків збуту. Однак ці проблеми з огляду на трансформації, які відбуваються в аграрній сфері, потребують подальшого наукового обґрунтування і практичного розв'язку.

Одним із показників ефективності сільськогосподарського виробництва вважається виробництво валової продукції рослинництва, що характеризує досягнуті параметри тієї чи іншої галузі (табл. 1).

1. Виробництво продукції основних сільськогосподарських культур у господарствах Київської області, тис. тонн

Культура	1990 р.	1995 р.	2000 р.	2005 р.	2006 р.	2007 р.	2008 р.
Зернові культури	2112,2	1544,1	1430,4	2283,8	1856,5	1795,9	2592,8
Цукрові бурки	3261,2	2564,7	1215,9	1562,4	2291,3	1610,2	997,2
Соняшник	5,6	7,8	25,3	47,3	46,6	40,7	82,1
Соя	1,5	2,6	2,6	32,4	48,5	70,3	72,6
Ріпак	9,2	2,5	6,1	21,3	43,5	76,0	161,4
Картопля	1102,3	1236,3	1350,8	1121,2	1303,3	1390,0	1477,8
Овочі	464,1	380,9	295,2	401,6	458,9	439,3	513,4
Плоди та ягоди	77,2	53,1	22,4	25,5	23,9	27,6	26,1

В останні роки значно зросло виробництво соняшнику, сої та ріпаку, на продукцію яких спостерігається підвищений попит, у тому числі й за кордоном. Основними напрямками збільшення виробництва продукції галузі рослинництва є насамперед підвищення ефективності використання землі, удосконалення структури посівних площ та ріст урожайності.

Як свідчить аналіз ситуації (табл. 2) щодо розвитку рослинницьких галузей 2008 р. відзначився зростанням урожайності усіх культур (окрім картоплі). Разом із підвищенням урожайності у 2008 р. спостерігається зростання собівартості усіх культур за виключенням соняшника. Домінуючими у структурі витрат на виробництво рослинницької продукції на Київщині у 2008 р. були матеріальні витрати, які становлять 61,4%. Низькими виявилися витрати на оплату праці – 12,8%. Частка амортизації основних засобів (7,3%) свідчить про недостатній розвиток матеріально-технічної бази галузі.

2. Темпи зміни показників ефективності виробництва основних видів продукції рослинництва за 2005 – 2008 рр., %

Показник	Зернові культури	Цукрові буряки	Соняшник	Картопля	Овочі
Урожайність, ц/га	117,3	113,5	134,5	91,3	136,9
Собівартість, грн./ц	190,4	118,0	97,2	155,6	177,0
Ціна реалізації, грн./ц	194,4	108,2	124,8	166,2	143,5

Водночас, ціна реалізації на всі види продукції рослинництва зросли. Усе це відзначилося на кінцевих результатах виробництва продукції.

Проведений аналіз ситуації (табл. 3) вказує на значні варіювання рентабельності виробництва. Це стосується усіх наведених видів сільськогосподарської продукції. Основними шляхами підвищення рівня рентабельності виробництва сільськогосподарської продукції є зниження її собівартості та підвищення реалізаційних цін (поліпшення якості товарної продукції, а по деяких її видах (овочі, фрукти тощо) – й за рахунок строків продажу.

3. Рівень рентабельності основних видів сільськогосподарської продукції, %

Культура	1990 р.	1995 р.	2000 р.	2005 р.	2006 р.	2007 р.	2008 р.
Зернові	296,8	83,0	95,5	3,0	12,1	41,4	5,2
Насіння соняшнику	100,0	69,2	28,6	-23,9	3,4	90,0	-2,3
Цукрові буряки	28,2	46,0	1,6	-5,9	-6,1	-34,8	-13,9
Овочі	28,1	51,5	46,1	29,4	13,8	34,8	6,8
Картопля	47,1	36,5	60,7	22,3	76,0	17,2	30,6

В цілому ситуація в галузі рослинництва Київської області вважається задовільною, хоча аграрні формування досліджуваного регіону працювали в досить важких економічних умовах. Основними напрямками підвищення ефективності виробництва продукції рослинництва є: зниження собівартості продукції за рахунок підвищення врожайності культур, через впровадження нових прогресивних ресурсозберігаючих технологій, оптимізації використання техніки, збільшення обсягів внесення мінеральних і органічних добрив.

БЮДЖЕТУВАННЯ ЯК СПЕЦИФІЧНА ФОРМА УПРАВЛІННЯ

Л.О. КУСТРИЧ, кандидат економічних наук
Уманський національний університет садівництва

Для будь-якого суб'єкта господарювання життєво важливим було і залишається планування його діяльності. Перехід від адміністративної до ринкової економіки зумовив корінні зміни процесу планування. Виникла необхідність розробки нової його системи, яка б відповідала цілям і завданням підприємства в умовах трансформацій, допомагала здійснювати ефективну управлінську діяльність.

Проблемі здійснення загального процесу планування присвячені праці багатьох вітчизняних і зарубіжних вчених, проте недостатньо дослідженою залишається така його складова частина як фінансове планування, сучасною формою якого є бюджетування.

Бюджетування як специфічна форма управління призначена для організації системи аналізу та планування фінансових ресурсів, заснованої на розробці і контролі виконання ієрархії етапів складання бюджетів підприємства, яка дозволить встановити детальний поточний і оперативний контроль за надходженням і витрачанням ресурсів, створити реальні умови для вироблення ефективної фінансової стратегії.

Бюджетування втілює вироблені стратегічні цілі у форму конкретних фінансових показників; забезпечує фінансовими ресурсами закладені в виробничому плані економічні пропорції розвитку; надає можливості визначення життєздатності виробничого проекту підприємства в умовах конкуренції і забезпечує можливість додаткової фінансової підтримки від зовнішніх інвесторів.

Бюджетування ґрунтується на принципах комплексного поєднання планування, обліку, контролю, аналізу і регулювання діяльності підприємства, фінансових результатів і фінансового стану його структурних одиниць; координації відповідних бюджетів діяльності, їх консолідації і орієнтації на досягнення загальних фінансових цілей на кожному рівні управління.

Аналіз показує, що впровадження бюджетування на вітчизняних підприємствах є проблематичним. Це пояснюється нестабільністю інфляційних процесів, податкового законодавства, високим ступенем невизначеності на українському ринку та іншими об'єктивними обмежуючими факторами, а також суб'єктивними – небажанням багатьох керівників вкладати кошти в малоєфективний, на їхню думку, процес, недостатньою кваліфікацією керівників і службовців, відсутністю обґрунтованої методичної бази.

Враховуючи, що вигоди якісного складання бюджетів і контролю за їх виконанням з лишком окупують затрати на їх впровадження і розробку, принципово важливим є рішення вищого менеджменту про впровадження бюджетування на підприємствах.

ОСОБЛИВОСТІ ФУНКЦІОНУВАННЯ ГАЛУЗІ САДІВНИЦТВА В УМОВАХ СУЧАСНОГО СТАНУ ЕКОНОМІКИ

Т.О. КУТКОВЕЦЬКА

Уманський національний університет садівництва

Садівництво – одна з важливих галузей сільськогосподарського виробництва, в завдання якої входить виробництво плодових і ягідних культур.

Україна має значні переваги перед європейськими державами за природно-економічним потенціалом для влаштування промислового садівництва. Це передусім підтверджується тим, що тут за умов найповнішого використання такого чинника високої економічної ефективності садівництва, як поглиблення зональної спеціалізації, можна успішно вирощувати всі без винятку плодови і ягідні культури помірного клімату.

Всі галузі сільського господарства мають особливості, які необхідно враховувати для забезпечення високоефективного виробництва. Це стосується і садівництва, функціонування якого повністю ґрунтується на процесах відтворення та продуктивного використання багаторічних насаджень.

Найважливішою умовою раціональної організації садівницьких підприємств та відповідних підрозділів в інших типах господарств, формування повноцінного ринку плодів, ягід та продуктів їх промислової переробки є врахування таких особливостей цих галузей:

- багаторічні насадження створюються безпосередньо в сільськогосподарських підприємствах і практично не проходять стадії обміну (реалізації), тобто не мають товарної спрямованості. Це має вирішальне значення для створення таких садів, які б найповніше відповідали як меті, так і конкретним умовам виробництва;
- плодови і ягідні культури значно різняться між собою не лише за споживними властивостями, а й за тривалістю створення та продуктивного використання насаджень, що зумовлює необхідність постійного дотримання оптимальної вікової структури насаджень;
- стабільність виробництва плодів і ягід в кожному підприємстві досягається лише за умов планомірного відтворення насаджень. Важливо враховувати таку характерну особливість відтворення насаджень, що їх потрібно закладати завчасно, раніше, ніж перестануть плодоносити існуючі дерева. Для цього в кожному садівницькому підприємстві потрібно складати садообороти і постійно їх дотримуватися;
- плоди і ягоди вирощують для безпосереднього споживання у свіжому або переробленому вигляді, що характеризує галузь садівництва як найбільш сприйнятливую до ринкової системи;
- плоди і ягоди здебільшого швидко псуються і є малотранспортабельними, тому їх потрібно швидко реалізувати у свіжому вигляді або направляти на промислову переробку чи тривале зберігання;
- кон'юнктура ринку садівницької продукції постійно змінюється. Тому технології її виробництва мають бути максимально гнучкими, що, в свою чергу, пов'язано зі скороченням строку загальної ротації насаджень та прискореним оновленням їх сортового складу.

Збільшення виробництва плодів, ягід та підвищення ефективності садівництва залежать від багатьох чинників, які можна поєднати у три групи:

- технічні,
- технологічні,
- організаційно-економічні.

До першої групи відносяться: комплексна механізація виробничих процесів, автоматизація виробництва тощо.

У технологічному плані віддають перевагу інтенсивним типам насаджень і сортам, які забезпечують швидкий оборот капіталу, тобто створенню і продуктивному використанню таких типів насаджень, які вступають в товарне плодоношення на другий або третій рік після закладання.

Під впливом економічних чинників, таких як необхідність раціонального використання землі, прискорення окупності капітальних вкладень, особливо зниження трудомісткості продукції, радикально змінюються системи ведення садівництва, а найперше – типи насаджень. Особливість цих процесів полягає в переході від розміщення на одиниці земельної площі невеликої кількості дерев з величезними кронами до загущених схем садіння дерев з невеликими кронами. Такі схеми передбачають значне скорочення тривалості циклів створення і продуктивного використання насаджень, що забезпечує швидкий вступ насаджень у товарне плодоношення, високу їх продуктивність, зниження трудомісткості продукції та швидке оновлення сортового складу.

Серед організаційно-економічних чинників підвищення ефективності промислового садівництва особливо слід відзначити такі, як: значне розширення місткості внутрішнього ринку продукції, значне збільшення її виробництва на експорт, захист вітчизняного товаровиробника від експансії плодів, ягід з інших країн, паритетність цін на продукцію сільського господарства і промисловості, удосконалення підприємницьких структур в галузях. Все це зумовлює необхідність надто ретельного підходу до організації і ведення промислового садівництва в сучасних умовах господарювання.

Таким чином, для функціонування і розвитку галузі садівництва в умовах сучасного стану економіки необхідно враховувати ряд особливостей, які викладені вище. Одержання прибутку є основною метою будь-якого товарного виробництва, він досягається лише за умов реалізації на ринку продукції, на яку є попит. Тому потрібно постійно аналізувати і оцінювати ринки збуту конкретних видів продукції. Також оптимізувати вибір сортів для створення інтенсивних насаджень. При цьому необхідно звертати увагу не лише на їх біологічні особливості, але і на економічну ефективність. Господарствам потрібні високоврожайні сорти, які дають високоякісну продукцію та є найбільш економічно вигідними.

НАВЧАННЯ РОЗМОВНОЇ МОВИ В МЕЖАХ ДИСЦИПЛІНИ «ІНОЗЕМНА МОВА ЗА ПРОФЕСІЙНИМ СПРЯМУВАННЯМ»

О.В. ЛАЗАРЄВ, Л.В. МОВЧАН

Уманський національний університет садівництва

Навчальний процес у вищих навчальних закладах вимагає постійного вдосконалення, оскільки підготовка фахівця вимагає корінної зміни стратегії і тактики навчання у вищій школі. Головними характеристиками випускника вищого навчального закладу є його мобільність і компетентність. Відповідним чином оновлюються зміст і форми організації навчання майбутнього фахівця. І не останнє місце в цьому належить дисципліні іноземна мова.

Інформація про вивчення іноземних мов дійшла до нас із часів глибокої давнини. Ще в епоху розквіту культури в Стародавньому Єгипті, Греції та Римі іноземні мови мали практичне та загальноосвітнє значення завдяки жвавим торговельним та культурним зв'язкам між цими країнами. Роль іноземних мов не слабшала і в період середньовіччя, про що свідчать літературні пам'ятки того часу та лексичні запозичення, відображені у словниках західноєвропейських мов. Спочатку грецька мова, а пізніше латина були тими основними іноземними мовами, яких навчали приватно та в школах. Найдавнішим був натуральний метод, згідно з яким іноземна мова засвоювалася так, як

дитина засвоює рідну мову — шляхом наслідування (імітації) готових зразків, багаторазового повторення їх та відтворення нового матеріалу по аналогії з вивченим. Кожен метод має властиві йому позитивні та негативні сторони і за певних умов має свою об'єктивну цінність. Проте в усі часи методи, що використовувалися в різних навчальних закладах, перебували в найбезпосереднішій залежності від соціального замовлення суспільства, яке впливало на мету та зміст навчання іноземних мов і навіть на вибір тієї чи іншої мови. Різні історичні періоди розвитку суспільства характеризуються певними методами навчання.

Головне в навчанні мови – це інтенсивність та інтеграція матеріалу. Суть інтегративності, на нашу думку, полягає у взаємопроникненні та взаємоперетворюванні традиційних навчальних предметів з іноземною мовою заради формування особистості студента та цілісного сприйняття світу і самого себе як активного члена суспільства. Тому головною практичною метою навчання іноземної мови є:

1) навчити студентів свідомо підходити до вивчення іноземної мови, самостійно здобувати знання, порівнювати їх із рідною мовою, аналізуючи та висуваючи свої гіпотези;

2) навчити студентів працювати з додатковими матеріалами та навчальними посібниками, пов'язуючи їх з тим, що вивчається на заняттях, що цікаво для них;

3) навчити студентів отримувати радість від спілкування іноземною мовою, використовуючи навчальний матеріал, рольові ігри, проблемні дискусії.

Дану практичну мету можна досягти за допомогою практичного заняття – це така форма навчального процесу, за якої викладач організує детальніший розгляд студентами окремих теоретичних положень навчальної дисципліни та формує вміння і навички їхнього практичного застосування через індивідуальне виконання студентами відповідно сформульованих завдань.

На практичних заняттях доцільно активізувати навчально-пізнавальну діяльність студентів, що позитивно впливатиме на активність студентів, допоможе їм усвідомити навчальний матеріал, сприятиме розвитку творчості, формуватиме майстерність майбутнього фахівця.

Для досягнення позитивних результатів слід найбільше користуватися комунікативним методом, який орієнтований на організацію процесу навчання, адекватного процесу реального спілкування завдяки моделюванню основних закономірностей мовленнєвого спілкування. У процесі навчання за комунікативним методом студенти набувають комунікативної компетенції – здатності користуватися мовою залежно від конкретної ситуації. Від самого початку студенти оволодівають усіма чотирма видами мовленнєвої діяльності на понадфразовому і текстовому рівнях при обмеженому використанні рідної мови. У рамках навчання мовлення за комунікативною методикою бажано широко використовувати опори різних видів: змістові та смислові, словесні та зображальні, що допомагають керувати змістом висловлювання (текст, мікротекст, план), а також засвоювати граматичний матеріал; мовні рольові ігри, які дають змогу спілкуватися в різних соціальних контекстах та в різних ролях.

При навчанні розмовної мови потрібно приділяти велику увагу розвитку діалогічного та монологічного мовлення. Потрібно звертати значну увагу на те, щоб учні навчилися сприймати на слух усне мовлення, робити невеликі повідомлення, брати участь у бесіді. Двосторонній діалог-розпитування розвиває ініціативність обох партнерів, характерну для природного спілкування. З цією метою широко вживаються «готові» мовленнєві одиниці, їх ще називають «формулами», «шаблонами», «кліше», «стереотипами». Вони використовуються для висловлення вдячності, обміну привітаннями, поздоровленнями тощо. «Готові» мовленнєві одиниці надають діалогу емоційності.

У діалогічному мовленні часто зустрічаються слова, які називають «заповнювачами мовчання». Вони служать для підтримання розмови, для заповнення пауз у ній, коли

мовець підшукує відповідну репліку. Що стосується монологічного мовлення, то значну роль тут відіграють зорова та слухова наочність. Правильне та доцільне її використання значно активізує роботу студентів на занятті. Головними типами монологу на даному ступені є монолог-розповідь (про себе, свій робочий день, навчання в університеті тощо).

В свою чергу потрібно використовувати у практиці такі типи діалогів як діалог-домовленість, результатом якого є вирішення співрозмовниками питання про плани та наміри, та діалог-обмін враженнями (думками), метою якого є виклад свого бачення певного предмета, події, явища, коли співрозмовники висловлюють свою точку зору, наводять свої аргументи.

Серед засобів навчання бажано використовувати ситуативні та тематичні малюнки, схеми, таблиці, роздатковий матеріал для парної та індивідуальної роботи. Для монологічного мовлення часто використовується такий тип як монолог-розповідь та монолог-повідомлення, які мають на меті повідомити практичну інформацію, поєднуючи речення в логічній послідовності. Таким чином, на цьому етапі звертається особлива увага на ширше використання вправ, зростання ролі самостійної роботи учнів, більшу опору на вербальну наочність та підказки, збільшення питомої ваги парних та групових форм роботи.

Велика увага приділяється усному мовленню, яке набуває якісно нового розвитку стосовно змістовності, більшої природності, вмотивованості та інформативності. На даному етапі основними типами діалогів є діалог-обговорення (дискусія), коли співрозмовники прагнуть виробити якість рішення, дійти певних висновків, переконати один одного в чомусь.

У монологічному мовленні слід би було практикувати такі типи монологів як монолог-міркування, в ході якого робиться певний висновок, та його різновид монолог-переконання. В свою чергу дуже корисним, на нашу думку, є такий вид роботи як підготовка політінформації, що сприяє всебічному розвитку особистості студента. Велика роль відводиться введенню розмовної лексики, яка широко використовується в повсякденному спілкуванні. Таким чином, головні особливості організації навчання мови на цьому етапі полягають у використанні прийомів, що спонукають до вираження особистого ставлення до проблем, які обговорюються, та послідовного здійснення комунікативно-пізнавального навчання.

МЕТОДИКА ОРГАНІЗАЦІЇ ГРУПОВОЇ НАВЧАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ НА ПРАКТИЧНОМУ ЗАНЯТТІ З ВИЩОЇ МАТЕМАТИКИ

С.В. ЛЕЩЕНКО, Р.В. НЕНЬКА

Уманський національний університет садівництва

Розробка методичної системи математичної підготовки майбутніх агрономів та технологів у вищих аграрних навчальних закладах є надзвичайно актуальною. А одним з найважливіших завдань є підвищення інтересу до математики. Це означає, що у сучасних умовах не можна обмежитись тільки експлуатацією старих навчальних надбань та традиційним методичним забезпеченням. Виникає необхідність наполегливого пошуку та впровадження в організацію навчального процесу нових методів, форм, прийомів і засобів підвищенні мотивації навчання та відповідальності студентів за результати своєї праці.

Одним із сучасних методичних підходів у викладанні вищої математики для студентів ВНЗ аграрного профілю є використання групової навчальної діяльності. Такої форми організації навчання у малих групах студентів, об'єднаних спільною навчальною метою, при якій викладач керує роботою кожного студента опосередковано, через завдання, якими він спрямовує діяльність групи. Суть її полягає у спільних зусиллях студентів щодо вирішення поставлених викладачем завдань, обговорення і вибір

способів розв'язання навчально-пізнавальних завдань, взаємодопомога та співпраця, взаємоконтроль і самооцінка.

Як приклад використання групової навчальної діяльності розглянемо практичне заняття зі змістового модуля „Застосування похідної”.

Роботу студентів на даному практичному занятті варто скласти з двох частин.

Частина I. **Перший етап** групового навчання (підготовчо-організаційний). Створюються 3 групи для виконання завдань (ініціатива розподілу на групи надається студентам, лідерів визначає викладач).

Першій групі пропонується:

А. Дати відповіді на запитання:

- 1) Яку функцію називають зростаючою (спадною) на інтервалі?
- 2) Сформулюйте достатню умову зростання (спадання) функції на інтервалі.
- 3) Які точки називають критичними точками?
- 4) Яку точку називають точкою максимуму (мінімуму) функції?
- 5) Сформулюйте достатню умову існування точок екстремуму.

Б. Розв'язати завдання типу:

Знайти інтервали монотонності та екстремуми функції (наприклад, для функції $y = -x^3 + 3x^2$).

Другій групі пропонується:

А. Дати відповіді на запитання:

- 1) Коли графік функції має опуклість доверху? донизу?
- 2) Які точки називають точками перегину графіка функції?

Б. Розв'язати завдання типу:

Знайти інтервали опуклості графіка функції та точки перегину графіка функції (наприклад, для функції $y = -\frac{1}{3}x^3 + x^2 + 3x - 2$).

Третій групі пропонується:

А. Дати відповіді на запитання:

- 1) Що називають асимптотою графіка функції?
- 2) Які можуть бути асимптоти графіка функції?

Б. Розв'язати завдання типу:

Дослідити функцію на асимптоти (наприклад, для функції $y = \frac{x^2 + 2x}{x - 1}$).

В кожній групі. йде обговорення змісту завдань та шляхів їх виконання.

Другий етап. Суть навчання полягає в роботі „малих” груп або пар, при цьому студенти виконують **кожен своє завдання** (із методичного збірника). Викладач постійно підтримує зв'язок з підгрупами, надає при необхідності консультацію. Робота підгрупи вважається завершеною, якщо майже всі її учасники розв'язали свій приклад. Форма роботи індивідуально-групова, парно-групова.

Третій етап. Представник від кожної групи пояснює виконання типового завдання своєї групи, відповідає на запитання, які можуть виникати.

Вид групової навчальної діяльності – кооперативно-паралельний.

Частина II. Студентам пропонується за поданим алгоритмом дослідити одну із даних функцій та побудувати графік (диференційоване завдання).

В кінці заняття викладач підводить підсумки, оцінює роботу підгруп і внесок кожного учасника. Повідомляється домашнє завдання: завершити і оформити роботу, використовуючи інформаційні технології.

Перевагами запропонованої форми організації навчання є: можливість урахування навчальних інтересів студентів, кооперування їх в навчально-пізнавальній діяльності, здійснення взаємоконтролю за її результатами, створення умов для формування та розвитку комунікативних якостей, здібностей до саморегуляції, становленню особистісних взаємовідносин.

НОРМУВАННЯ ПРАЦІ – ВАЖЛИВИЙ ЧИННИК ПІДВИЩЕННЯ ПРОДУКТИВНОСТІ

О.В. ЛЕГА

Полтавська державна аграрна академія

Сільське господарство – багатофункціональна і системо утворювальна галузь, що формує специфічне середовище розвитку ринкових відносин. Головним завданням для подальшого розвитку сільського господарства є інтенсифікація і спеціалізація сільськогосподарського виробництва для забезпечення населення якісними продуктами харчування, підвищення ефективності всіх його галузей. Важливу роль у цьому відводиться продуктивності праці. Для збільшення її продуктивності праці виникає необхідність у раціональній організації трудових процесів та широкому впровадженні у виробництво технічно обґрунтованих норм праці.

За допомогою нормування встановлюються затрати праці та визначаються її результати. Нормативи витрати праці, паливо-мастильних матеріалів та інших ресурсів є основною для планування виробництва та забезпечення контролю за використанням трудових і матеріальних ресурсів, визначення собівартості продукції.

Встановлення норм та нормативів є об'єктивною необхідністю сільськогосподарського виробництва та основою для економії часу і постійного підвищення продуктивності праці. Нормування праці виконує важливі завдання в організації трудових процесів, основні з них це:

- основа для складання виробничих планів – нарядів, технологічних карт на виробництво продукції, госпрозрахункових завдань тощо;
- вплив на розмір планової та фактичної продуктивності праці та собівартість сільськогосподарської продукції;
- розрахунок потреби в робочій силі;
- правильна організація працівників на робочих місцях для забезпечення злагодженості та безперервності виконання виробничих процесів;
- є вихідними матеріалами при розробці заходів і впровадженні наукової організації праці тощо.

У сільськогосподарському виробництві безперервно змінюються умови праці, впроваджується нова техніка, поліпшується технологія та організація виконання робочих процесів, що вимагає перегляду умов праці. Незмінність норм протягом тривалого періоду призвели до неефективного використання трудового потенціалу, низького рівня продуктивності праці, наявності значної надлишкової чисельності працівників. Тому основними завданнями нормувальників, а в разі відсутності економістів з питань нормування праці є:

- впровадження у сільськогосподарських підприємствах типових норм виробітку, їх уточнення і доповнення, створення умов для їх виконання;
- визначення резервів підвищення продуктивності праці за рахунок вивчення та впровадження прогресивних форм організації і технології виробництва сільськогосподарської продукції;
- здійснення контролю за правильністю застосування норм у сільськогосподарських підприємствах;
- проведення аналізу виконання норм на виробничих процесах та встановлення причин їх невиконання окремими працівниками та на окремих видах робіт;
- розробка норм виробітку на роботи, які не передбачені в збірнику типових норм шляхом проведення відповідних спостережень та обробки одержаних результатів тощо.

Впровадження системи обґрунтованих норм дозволяє запровадити наукову організацію праці на підприємствах, забезпечить економію робочого часу та водночас призводить до зниження інших видів виробничих ресурсів (палива, електроенергії,

витрат на утримання основних засобів тощо). Сільськогосподарськими підприємствами, якими досягнуто скорочення затрат праці, отримують додатковий дохід за рахунок збільшення обсягу виробництва з таким же матеріально-технічним забезпеченням. Відповідно, чітко прослідковується зв'язок між раціональним використанням праці, що забезпечується нормуванням праці, та кінцевим результатом діяльності.

Таким чином, досягнення високих результатів сільськогосподарськими підприємствами неможливе без упорядкування норм праці та приведення їх у відповідність з конкретними природно-кліматичними та виробничими умовами і досягнутим рівнем продуктивності праці.

ЩОДО РОЗВИТКУ СИСТЕМИ ХАРЧУВАННЯ УКРАЇНЦІВ

Л.В. ЛІСОВА

Уманський національний університет садівництва

Харчування українців, як і інших народів, формувалося у значній залежності від природно-географічних умов і зумовлених ними напрямів господарської діяльності.

Здавна основні орні площі в Україні були засіяні житом, і лише на Півдні все більші території серед зернових відводили під пшеницю, яка на початку XX століття займала вже біля третини всіх посівних площ. Сіяли також гречку, просо, ячмінь, овес, із бобових – горох, квасолю, з олійних – коноплі, льон, мак, згодом поширення набуває соняшник. З кінця XIX – початку XX століття на всій території України розповсюджується кукурудза, але вона не відіграла помітної ролі у харчуванні. Овочеві культури були представлені капустою, буряком, морквою, огірками, цибулею, часником і відносно новою культурою – картоплею, яка у XVIII столітті стала одним з головних заміників хліба, становлячи у деяких районах третину всієї домашньої поживи. З баштанних культур вирощувалися на всій території України гарбузи, а кавун і диня – переважно у південно-східних губерніях. Для приправи культивували петрушку, пастернак, хрін, кріп, збирали також дикоростучу м'яту, чебрець, кмин.

Природно-географічні умови сприяли розвитку садівництва, яке здавна було одним із важливих занять в Україні. Вирощували яблука, груші, сливи, вишні, смородину. Займалися скотарством, рибальством, бджільництвом та збиранням грибів і ягід.

Скотарство, а пізніше тваринництво відіграло значну роль у південних, та особливо гірських районах.

У XX ст. основним способом переробки зерна в Україні був млинарський. На борошно мололи жито, пшеницю, гречку, просо, кукурудзу. На крупорушках дерли крупи з проса, гречки, ячменю.

Найбільш давнім способом консервування овочевих продуктів для створення сезонних запасів (здебільшого на зиму) були соління й квашення. Ці способи дозволяли довго зберігати продукти і вживати їх потім у сирому вигляді або після термічної обробки.

Одним з поширених способів заготівлі садовини і продуктів збиральництва було сушіння. Сушили яблука, груші, сливи, вишні, смородину, гриби, на Півдні – абрикоси. З березового й кленового соку робили квас.

Худобу кололи раз або двічі на рік, на великі свята: Різдво й Великдень. українці надавали перевагу свинині. Телятину або воловину й баранину продавали майже завжди, а із свинини робили запаси часом на цілий рік для власного споживання.

З молочних продуктів на запас робили для пісних днів сир, у районах Карпат – ще й овечу бринзу. Менш тривалі запаси робили зі сметани, яку переробляли на масло, здебільшого на продаж. Молоко заквашували на кисляк і ряжанку, зберігаючи у холодних місцях.

Суттєвим доповненням до селянської їжі були риба. Її солили і зберігали у діжках, солону ще й в'ялили на повітрі або сушили у печі. Зберігали у діжках, солону ще й в'ялили на повітрі або сушили у печі. Зберігали у полотняних торбинках, підвищених у коморі чи на горіщі.

Найбільш поширеними в Україні стравами були ті, що виготовлені з рослинних складників. Узагалі щоденну їжу можна розподілити на дві групи: страви з рослинні і страви з продуктів тваринного походження. Перші в свою чергу діляться на страви з зернових і овочевих, другі – на м'ясні, молочні й рибні. Українській кухні властиве приготування страв переважно способами варіння й тушкування і меншою мірою смаження й печіння. Із печених страв найбільше цінувався хліб. Хліб був не лише предметом їжі, він виконував і символічну функцію у багатьох обрядах.

В Україні хліб пекли переважно з житньої муки, що із здивуванням засвідчували іноземні мандрівники. На Півдні сіяли більше пшениці, тому у цьому регіоні забезпеченість пшеничним хлібом була кращою. На Полтавщині й Слобожанщині переважав житній хліб з гречаними домішками, на Поліссі – з картопляними, у Західній Україні – ячмінними, кукурудзяними, вівсяними, а в Карпатах пекли чистий вівсяник.

З напоїв домашнього виробництва найпоширенішими були: узвари з сухих й свіжих фруктів чи ягід, варенуха, кваси. Чай у ХІХ ст. не набув поширення у селянському середовищі. Заварювали й пили настої цілющих рослин. Кава з'явилася в Україні на початку ХХ ст. більше у західних областях.

Одною з найпоширеніших заборон, адаптованих християнською релігією є постування. Режим харчування селянина великою мірою залежав від режиму робочого дня й того чи іншого календарного сезону. Харчувалися завжди тричі на день, а у гарячі польові весняно-літні дні додавали ще й полуденок.

Народна обрядова їжа – святкова, ритуальна або церемоніальна – важлива форма соціального спілкування, традиційна суспільна цінність, що несе на собі символічне навантаження.

Характер інновацій у сучасному харчуванні стосується насамперед рівня споживання, підвищення калорійності, розширення асортименту страв за рахунок міжетнічних та інших контактів, упровадження малої побутової техніки, газифікації, електрифікації жител. Проте спостерігається й тенденція звуження якісного розмаїття повсякденного меню.

В останні десятиліття неабияку роль і в місті й на селі відіграє громадське харчування. За всіх недоліків цієї системи, які, зокрема, виявляються у стандартизації їжі, вона чималою мірою сприяє закріпленню у побуті, збереженню й навіть відродженню певних традиційних страв.

Отже, система харчування українців складається з сукупності певних ознак традиційно-побутової культури етносу: набору харчових продуктів, способів їх обробки і приготування страв, харчових обмежень, заборон й переваг, режиму повсякденного харчування, асортименту обрядових страв, звичаїв, пов'язаних з приготуванням і споживанням їжі.

ЗНАЧЕННЯ ІНФОРМАЦІЙНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ В ДЕРЖАВНОМУ УПРАВЛІННІ АГРАРНИМ СЕКТОРОМ УКРАЇНИ

Р. І. ЛЩУК, О. С. СОЛЬСЬКИЙ
Уманський державний аграрний університет

У сучасному суспільстві інформація є не лише елементом економічної системи, але й важелем ефективного державного управління. Аграрний сектор не може успішно розвиватись за наявності обмеженого інформаційного поля та недосконалої організації інформаційних процесів. Це актуалізує проблему інформаційного забезпечення

державного управління аграрним сектором.

Роль інформації в сучасних процесах управління досліджували у своїх працях зокрема І.В. Сергієнко, М.І. Долішній, О.П. Голобуцький, В.В. Ткачук, О.Б. Шевчук та ін.

З'ясування основних проблем інформаційного забезпечення управління аграрним сектором зумовлює потребу поглибленого дослідження суті поняття "інформація в управлінні". Зміст поняття "інформація в управлінні" полягає у використанні її в роботі керівників, спеціалістів і органів та суб'єктів аграрної сфери економіки як особливого ресурсу відповідно до місії і завдань аграрних підприємств.

Виходячи з принципів методології системного підходу, процеси проектування й здійснення управлінської діяльності взагалі неможливі без постійного одержання і використання інформації, яка має ґрунтуватися на належному інформаційному забезпеченні.

У державному управлінні, яке використовує інформацію як важливий ресурс, на поглибленому рівні виникає взаємозв'язок соціально-економічних процесів і явищ. Економічна інформація – відображення суспільно-економічних відносин і процесів за допомогою цифр, фактів, відомостей та інших матеріалів. Це – органічна частина системи господарського механізму, оскільки вона забезпечує зв'язок між елементами та процесами відтворення. Державна система управління – це, образно кажучи, нервова система державного організму. Вона покликана управляти всім організмом, використовуючи інформацію, що надходить від сенсорних систем, аналізуючи її, приймаючи потрібні рішення на основі проведеного аналізу та передаючи управлінські команди системам організму. Повинен бути налагоджений ідеальний (без спотворення) інформаційний потік від різних елементів державного механізму до місцевих, регіональних та державних систем управління. На основі постійно одержуваної інформації системами управління державного механізму повинен в автономному режимі здійснюватися їх аналіз з метою прийняття найоптимальнішого управлінського рішення.

Важливість проблеми вдосконалення інформаційного забезпечення аграрного сектора незаперечна. Певні кроки на шляху вирішення основних проблем інформаційного забезпечення з метою подальшого практичного використання в аграрній економіці здійснюються.

Державною цільовою програмою розвитку українського села на період до 2015 р. також зазначено потребу виділення окремим підпунктом розділу "Інформаційне забезпечення управління аграрним комплексом", де має бути відображено, зокрема:

1. Створення державної мережі інформаційно-маркетингових центрів з питань запровадження інформаційного обслуговування, проведення досліджень та забезпечення розвитку електронного ринку і новітньої системи державного планування шляхом складення галузевих та міжгалузевих балансів;
2. Створення на базі зазначених інформаційно-маркетингових центрів автоматизованої інформаційно-аналітичної системи моніторингу виконання показників соціально-економічного розвитку аграрного сектора;
3. Інвентаризацію електронних інформаційних ресурсів та створення інтегрованої інформаційно-довідкової (пошукової) мережі;
4. Утворення інформаційно-аналітичного центру.

Найбільш оперативною і динамічною є система поширення ринкової інформації через комп'ютерну мережу Інтернет. У країнах з розвинутою ринковою економікою інформація про ціни та обсяги продажу регулярно надходить в Інтернет з бірж і оптових ринків усіх регіонів, вона безоплатно доступна всім зацікавленим суб'єктам.

Сьогодні особливо актуальними є дослідження технологій інформаційного забезпечення державного управління шляхом створення так званого електронного уряду. Електронний уряд є концепцією здійснення державного управління, притаманної інформаційному суспільству, що ґрунтується на можливостях інформаційно-

телекомунікаційних технологій та цінностях громадянського суспільства, характеризується спрямованістю на потреби громадян, економічною ефективністю, відкритістю для громадського контролю та ініціативи. Урядова мережева інфраструктура, яка поєднуватиме можливості урядового Інтернету та урядового порталу має бути спрямована на досягнення трьох основних цілей: підвищення ефективності роботи управлінського апарату, економічний розвиток та підвищення якості життя громадян.

У сучасних умовах нестабільності розвитку аграрної економіки зростає роль державного управління цією сферою. Водночас ефективне державне управління неможливе без налагодженої системи збирання і опрацювання інформації на всіх рівнях. Проблема інформаційного забезпечення є надзвичайно важливою і потребує створення комплексної програми дій, яка повинна об'єднати всі нормативні акти, прийняті до цього моменту та заходи щодо їх реалізації.

СТАН ТА МОЖЛИВІ ШЛЯХИ ПІДВИЩЕННЯ РІВНЯ ОПЛАТИ ПРАЦІ У СІЛЬСЬКОМУ ГОСПОДАРСТВІ

А.М. ЛОПАТИНСЬКА, аспірант
Уманський національний університет садівництва

Для агропромислового комплексу, зокрема для виробництва, здійснення оплати праці у сільськогосподарських підприємствах набуло особливої актуальності. Багаторічний нееквівалентний обмін між сільськими товаровиробниками і галузями, продукцію або послуги яких село споживає за монопольно високими цінами, що продовжує мати місце і тепер, призвів до значного спаду обсягів виробництва, критичного фінансового стану сільськогосподарських підприємств, низького рівня заробітної плати їх працівників та значної заборгованості по її виплаті.

Сьогодні заробітна плата на селі є не тільки показником, який зумовлює реальний рівень життя селян, а й безпосередньо впливає на кадрову політику, демографічну ситуацію, визначає перспективи розвитку сільських територій тощо. Заробітна плата займає особливе місце у механізмі господарювання та відбиває одну з найвагоміших соціально-економічних категорій, якою визначається рівень і якість суспільного розвитку.

Як свідчать наведені дані, найвищий рівень заробітної плати протягом останніх 9-ти років був у працівників, зайнятих у промисловості. За останній час темпи зростання заробітної плати у сільському господарстві були вищими, ніж в інших галузях економіки, але вони були недостатніми для того, щоб рівень заробітної плати в галузі досяг середньомісячної заробітної плати, що склалася в галузях економіки України.

Характерна особливість рівнів заробітної плати працівників сільського господарства полягає у значній розбіжності між окремими підприємствами. Рік у рік необґрунтовано високою залишається міжрегіональна диференціація заробітної плати.

На деяких підприємствах агропромислового комплексу практично не укладаються колективні договори між роботодавцем і найманими працівниками, часто укладені договори не реєструються в місцевих органах виконавчої влади, внаслідок чого вони не мають юридичної сили.

На значній частині підприємств сільського господарства не забезпечується дотримання мінімальних гарантій з оплати праці і міжкваліфікаційних співвідношень, встановлених у галузевих угодах та чинним законодавством.

Не виплачується компенсація у зв'язку з порушенням термінів виплати заробітної плати працівникам, яку їм нарахували за практично виконану роботу. Це є нещомане, як ігнорування Конституції України.

Динаміка середньомісячної заробітної плати за видами економічної діяльності у 2000 – 2008 роках (в розрахунку на одного штатного працівника, грн.)

Вид діяльності	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
Всього:	230	311	376	462	590	806	1041	1351	1806
Сільське господарство	111	151	178	210	295	415	553	733	1076
Лісове господарство	175	224	271	350	498	668	851	1100	1311
Рибне господарство	147	204	242	291	375	499	607	721	913
Промисловість	302	406	485	591	743	967	1212	1554	2017
Будівництво	260	362	427	546	709	894	1140	1486	1832

Для належного підвищення рівня заробітної плати необхідно:

1) забезпечити запровадження на усіх підприємствах мінімальних державних та галузевих гарантій з праці, виконання норми Закону України „Про оплату праці”, яка передбачає, що оплата праці працівників підприємств здійснюється в першочерговому порядку. Всі інші платежі здійснюються підприємством після виконання зобов'язань щодо оплати праці;

2) при реалізації державної цінової політики та розподілі бюджетних коштів, які направляються на стимулювання виробництва окремих видів продукції, необхідно враховувати відмінності регіонів щодо економічної оцінки землі (ренту землі) та природно-кліматичних умов;

3) по кожному підприємству, регіону доцільно розрахувати необхідні кошти для забезпечення належного рівня заробітної плати та погашення заборгованості з неї, визначитися із джерелами їх забезпечення, для чого розробляти помісячні баланси грошових надходжень і витрат, виконання яких контролювати помісячно;

4) законодавчо посилити відповідальність керівників підприємств за виконання норм чинного законодавства та галузевих гарантій щодо нарахування заробітної плати та своєчасної її виплати;

5) передбачити кошти на зазначені цілі в Державному бюджеті, що є єдиним шляхом погашення заборгованості із виплати заробітної плати працівникам даної категорії підприємств;

6) провести роботу щодо внесення змін у чинне законодавство України відповідно до поданих проектів.

Таким чином, реалізація запропонованих заходів сприятиме вирішенню проблеми оплати праці у сільському господарстві та дотриманню належного її рівня.

ФОРМУВАННЯ МАРКЕТИНГОВИХ КАНАЛІВ ЗБУТУ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОЇ ПРОДУКЦІЇ

О.В. МАКУШОК, кандидат економічних наук
Уманський національний університет садівництва

У ринковій системі господарювання одним із головних факторів забезпечення перспективної, прибуткової, економічно-доцільної діяльності є можливість реалізації виробленого продукту. Тому пріоритетним завданням, у даному випадку для аграрного товаровиробника, буде необхідність розбудови дієвої маркетингової інфраструктури і розробки ефективних заходів маркетингу.

Існуюча система аграрних ринків свідчить, що одним із головних факторів сприяння просуванню на них агропродовольчих товарів має стати формування системи маркетингових каналів і заходів збуту, передусім в частині інституційного забезпечення

аграрного ринку. Адже більшість сільгосптоваровиробників і донині неспроможні ефективно реалізувати продукцію, через відсутність доступу до організованого ринку, неспроможність здійснювати маркетингову діяльність. Маркетингові канали і зокрема заходи збуту продукції являють собою інфраструктурну та організаційно-економічну основу реалізації господарських рішень. Необхідно сформувати стійку економічну базу маркетингових рішень в умовах дії законів ринку, застосовуючи принципи маркетингу.

Маркетингова діяльність у сільському господарстві позиціонується як система заготівельно-збутових заходів, реалізовуваних господарськими структурами та інфраструктурними одиницями ринку з метою задоволення споживчих потреб.

Розбудова системи маркетингових каналів і заходів збуту сільськогосподарської продукції повинна підпорядковуватися тенденціям розвитку ринку. Концепція маркетингу і рекомендації по його реалізації повинні враховувати галузеві принципи.

Формування маркетингових каналів і заходів збуту сільськогосподарської продукції потрібно здійснювати у контексті завдань, які випливають із сучасних умов виробничо-господарсько-збутової діяльності агроекономічних агентів.

Головними завданнями як на мікро-, так і на макрорівні потрібно виокремити:

- моніторинг ринку й інформаційно-економічне забезпечення системи прийняття управлінських рішень на рівні підприємства та маркетингової інфраструктури (збутових інститутів);
- системне прогнозування ємності ринку і доходів-витрат споживачів;
- стимулювання виробництва агропродовольчих товарів конвертованих до побажань споживачів;
- інституційне забезпечення регулювання відносин у системі укладання виробничо-збутових угод;
- забезпечення оптимального співвідношення трансакційних витрат у системі товарообміну і взаємодії підприємств з ринком;
- удосконалення інституційного забезпечення механізму укладання угод у системі маркетингу агропродукції безпосередніх товаровиробників;
- оптимізація інфраструктурного забезпечення маркетингу сільгосптоваровиробників;
- формування ефективних логістичних систем;
- впровадження контролінгу витрат на виробничо-збутову діяльність підприємств і в системі маркетингової інфраструктури;
- активізація консалтингу в маркетингово-збутовій діяльності;
- методична підтримка розвитку маркетингової діяльності агропідприємств на державному рівні і координація наукових досліджень у даному напрямі;
- диференціація заходів реалізації маркетингу за економічними суб'єктами;
- сприяння оптимізації виробничої діяльності агропідприємств відносно потреб ринку (виробляти те, що купують);
- стимулювання виробництва-маркетингу екологічної агропродукції;
- диференціація маркетингових заходів збуту відповідно до потреб споживачів;
- методично-організаційне сприяння розвитку агромаркетингу з боку державних інститутів;
- формування ефективних маркетингових інститутів розвитку аграрного ринку;
- оптимізація механізму ринкового ціноутворення за рахунок балансування попиту-пропозиції сільгосппродукції;
- сприяння конкурентоспроможності сільгосппродукції за рахунок мінімізації маркетингових витрат;
- забезпечення участі держави в маркетинговому моніторингу.

Маркетингова діяльність у системі аграрного ринку повинна бути чітко розмежована на два взаємодоповнюючих сегменти – формування інфраструктури і маркетингову політику ціноутворення (підтримка доходів виробників).

Інфраструктурна політика повинна бути спрямована на удосконалення інфраструктури аграрного ринку та її інституційне забезпечення. Серед головних завдань, які рекомендується якнайшвидше вирішити у даному напрямі наступні:

- 1) створення дієвої системи біржової торгівлі сільськогосподарською продукцією;
- 2) розбудова національної мережі оптових ринків сільськогосподарської продукції;
- 3) формування на кооперативних засадах системи заготівлі та збуту сільськогосподарської продукції, виробленої в особистих селянських, фермерських та інших господарствах.

МОТИВАЦІЯ УЧІННЯ СТУДЕНТІВ

О.М. МАРАХІВСЬКА

Уманський державний аграрний університет

За В. Франклом, природженим мотиваційним потягом, який є головною рушійною силою поведінки та розвитку особистості, є прагнення до пошуку та реалізації людиною особистісного життєвого сенсу. І продуктом реалізації цього сенсу є самоактуалізація особистості. Основними формами цієї реалізації, за В. Франклом, є процес діяльності та інші люди (міжособистісне спілкування). Свого часу *Альберт Ейнштейн* (1879—1955) зазначав, що той, хто відчуває втрату сенсу особистого життя, не тільки нещасний, а й нежиттєздатний.

Для ефективності навчального процесу в Університеті обов'язково слід сформувати й забезпечити його стимулюючо-мотиваційний компонент, який насамперед запускає мотиваційні механізми студента до учіння, нашоухує його до досягнення успіхів у ньому, формує і поступово розвиває професійні інтереси.

У психології під *мотивами* розуміються спонукальні причини дій і вчинків людини, під *мотивацією* – систему мотивів, які викликають активність людини і визначають її конкретну спрямованість. *Мотивація навчально-пізнавальної діяльності* студентів з особливими потребами складається із сукупності певних мотивів і мотивації самовираження і самозатвердження у соціальному середовищі, в намаганні досягнути успіхів в учінні та майбутній професійній діяльності.

А мотив навчально-пізнавальної діяльності – це намагання студента досягти певного рівня розвитку у професійній компетентності, в основі якої лежать різноманітні професійні знання, навички й уміння. У свою чергу, вони викликають певні переживання, інтерес, спонуку, надають смисл його навчально-пізнавальній діяльності. Таким чином, для того, щоб студент як суб'єкт учіння активно включився до навчально-пізнавальної діяльності, необхідно, щоб мета і зміст учіння та майбутньої професійної діяльності не тільки були внутрішньо прийняті ним, але й набули для нього особистісного смислу, представляли соціально-особистісну цінність, викликали у нього позитивні переживання, намагання і прагнення ефективних навчально-пізнавальних дій й стали підвалиною його професійної спрямованості й діяльності.

У цьому аспекті має суттєво змінитися стратегія педагогічної діяльності науково-педагогічних кадрів. В руслі гуманістичної парадигми освіти в Університеті роль особистості педагога стає бажаність існування в ній трьох планів:

- 1 суб'єкта безпосередньої взаємодії, "вчителя життя" (виховання)
- 2 "вчителя премудрості" (власне вчителя, викладача);
- 3 щодо стратегії діяльності студента йдеться "про смислове наповнення знань та інших навчальних здобутків, забезпечення стійкої внутрішньої мотивації учіння, стимулювання творчості".

Таким чином, основним завданням змісту освіти в Університеті в сучасних умовах є її переведення у внутрішній світ особистості. Для цього необхідно організувати психологічно обгрунтовану діяльність двох рівнозначних у відносинах суб'єктів: викладач – студент.

Отже, формування мотивації навчальних дій – це відповідальний етап діяльності педагога. Глибокі, міцні, емоційно забарвлені та змістовні мотиви забезпечують ефективність навчально-пізнавальних дій будь-якого студента і надають їм конкретної спрямованості.

СУТЬ ТА ВИЗНАЧЕННЯ І ІНВЕСТИЦІЙНОГО ПОТЕНЦІАЛУ ПІДПРИЄМСТВА

О.М. МАТРОС

Уманський національний університет садівництва

Для комплексної оцінки і аналізу інвестиційного стану господарюючого суб'єкта необхідно визначити його інвестиційний потенціал і інвестиційну ємкість.

Ці категорії комплексного аналізу мають важливе значення при оцінці інвестиційного стану підприємства і вимагають їх досконалого вивчення.

Існують різні підходи щодо оцінки інвестиційного потенціалу і ємності.

На думку С. Лосєвої, інвестиційний потенціал підприємства – це сукупність фінансових та інвестиційних ресурсів, що дозволяють йому здійснювати інвестиційну діяльність, яка спрямована на забезпечення ефективної та стабільної господарської діяльності підприємства.

Позняк О.В. оцінює інвестиційний потенціал з точки зору логістики. Стверджує, що при економічній взаємодії інвестицій та логістики відбувається взаємозалежний вплив між ними, що носить двоякий характер.

Інвестиційний потенціал – це базова фундаментальна основа стійкого розвитку національної економіки. Національний інвестиційний потенціал визначається наявністю інвестиційних ресурсів для здійснення реальних і фінансових інвестицій, які матеріалізуються у новостворених факторах суспільного виробництва та суспільній інфраструктурі.

Формально інвестиційний потенціал визначають за формулою:

$VZ = VВП - ПС$, де

VZ – валові заощадження;

VВП – валовий внутрішній продукт;

ПС – поточне кінцеве споживання.

Основними недоліками запропонованих визначень та розрахунків інвестиційного потенціалу є:

1. відсутність системи базових універсальних характеристик інвестиційного потенціалу, його класифікації;

2. недостатня увага приділяється питанням ресурсного забезпечення інвестиційного потенціалу;

3. відсутність належного економічного обґрунтування та характеристик сучасного та прогнозного стану.

Порівняльний аналіз існуючих підходів до оцінки інвестиційного потенціалу і ємкості дозволив нам розробити методіку визначення даних економічних категорій, що є складовими елементами інвестиційного стану господарюючого суб'єкта.

У зв'язку з чим, ми пропонуємо рівень інвестиційного потенціалу визначити як відношення суми внутрішніх і зовнішніх джерел формування інвестицій за мінусом отриманих інвестицій, по яких наступив термін повернення до середньорічної вартості наявних активів підприємства, тобто по формулі:

$$P_{in} = \frac{(НП + А + ЦП + ДФ + ФІ + К) - ОІ}{A_{ксер}}$$

де P_{in} – рівень інвестиційного потенціалу підприємства,

НП – нерозподілений прибуток,
А – амортизаційні відрахування,
ЦП – емісія і реалізація цінних паперів,
ДФ – державне фінансування,
ФІ – фінансові інвестиції фізичних і юридичних осіб,
К – кредити (довгострокові),
ОІ – повернення отриманих інвестицій, по яких наступив термін погашення,
Ак_{ср} – середньорічна сума активів.

Даний показник відображає частку інвестиційного потенціалу в загальній сумі капіталу підприємства, тобто скільки інвестиційних ресурсів підприємство могло б вкласти в інвестиційні проекти в наступному році, і визначається на підставі фінансової і управлінської звітності.

Переваги розрахунку даного показника інвестиційного потенціалу полягають в наступному:

1. розкриває головну інформацію для зовнішніх інвесторів підприємства;
2. є вихідним моментом при складанні інвестиційного проекту;
3. дає можливість передбачити суму капіталовкладень на майбутнє.

РОЗВИТОК ВИРОБНИЦТВА ЕКОЛОГІЧНО ЧИСТОЇ ПРОДУКЦІЇ АПК ДЛЯ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРОДОВОЛЬЧОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ

О.А. МАЦИБОРКО, аспірант
Уманський національний університет садівництва

Останнім часом все більшого значення набувають питання національної економічної безпеки України та однієї з її важливих складових – продовольчої безпеки.

Продовольча безпека на всіх етапах розвитку суспільства була і залишається однією з найважливіших проблем розвитку цивілізованого суспільства. Це проблема національного життєзабезпечення всіх верств населення держави. Фундаментальною основою розв'язання національної продовольчої безпеки та продовольчої незалежності нашої держави має бути стабільний розвиток агропромислового комплексу і постійне нарощування виробництва сільськогосподарської продукції і продовольчих товарів. Проте необхідно відзначити, що за роки соціально – економічних перетворень і здійсненої ринкової трансформації виробництво сільськогосподарської продукції і продовольчих товарів з кожним роком зменшується, а продовольче забезпечення населення знизилося до критично небезпечної межі. Якщо у всьому світі відбувається постійне нарощування виробництва сільськогосподарської продукції і продовольчих товарів, то в Україні – зменшення.

Вітчизняні науковці, зокрема В. Бойко, В. Власов, Б. Пасхавер, досліджуючи проблему підтримання прийнятного рівня продовольчої безпеки, справедливо зазначають, що головною компонентою здоров'я нації, нормального відтворення людського потенціалу є доступне збалансоване харчування на основі екологічно чистої продукції

В найбільш поширеному трактуванні продовольча безпека – це стійке до негативних внутрішніх та зовнішніх впливів забезпечення всіх верств населення країни продовольством в необхідній кількості, асортименті та якості. Питанням вирішення продовольчої безпеки займалась потужна когорта вчених-аграрників, серед яких О.І. Гойчук, В. І. Бойко, П. Т. Саблук, О.М. Шпичак, В.В. Юрчишин та ін.

Соціально-економічний розвиток України вимагає підвищення рівня продовольчої безпеки держави, забезпечення населення високоякісними та екологічно безпечними продуктами харчування з метою збереження його здоров'я, поліпшення добробуту суспільства. Таку безпеку гарантує екологічно чиста продукція, виробництво якої нині є

одним із пріоритетних напрямів розвитку сільського господарства Європейського Союзу й багатьох країн світу.

Для України ця тема набула значення наприкінці 90-х років. З кожним роком розширюється коло фахівців і організацій, які вивчають іноземний досвід розвитку виробництва екологічно чистої продукції. У наукову розробку теоретичних і прикладних проблем розвитку екологічно чистого землеробства значний внесок зробили такі українські науковці та вчені-економісти: М.К. Шикуча, М.І. Кобець, Є.В. Мілованов, Н.В. Бородачова, М. Грунд, Н. Саперович, О.М. Царенко, П.В. Тарахов, В.П. Щербань та ін.

Екологічно чисте (органічне) виробництво – це система виробництва якісної агропромислової продукції без використання штучних або синтетичних добрив, пестицидів чи інших хімікатів, регуляторів росту та харчових добавок до кормів при відгодівлі тварин. Основний акцент при цьому робиться на використанні енергозберігаючих технологій, відновлювальних ресурсів, на збереженні ґрунтів, довкілля та навколишнього середовища в цілому.

В Україні, за оцінками багатьох вітчизняних і зарубіжних експертів існує великий потенціал для розвитку виробництва сертифікованої екологічно чистої сільськогосподарської продукції та продуктів харчування.

Для забезпечення стабільного розвитку екологічно чистого виробництва в нашій країні слід вжити наступні заходи:

- завершити створення законодавчої та нормативно-правової бази, яка б чітко окреслила державну політику у сфері органічного виробництва, створила умови для законодавчого визнання та захисту органічних продуктів, формування національної системи сертифікації, затвердження правил та стандартів, а також системи державної підтримки та стимулювання розвитку органічного виробництва;
- забезпечити зростання та розвиток внутрішнього ринку та споживання сертифікованої органічної продукції ;
- забезпечити підтримку малих та середніх господарств в період переходу до екологічно чистого виробництва сільськогосподарської продукції;
- розробити проекти для розвитку виробництва тваринницької продукції згідно з органічними стандартами;
- забезпечити розвиток гуртових та роздрібних ринків для торгівлі екологічно чистими продуктами харчування;
- надання консультаційних послуг та практичних порад сільгоспвиробникам по питаннях менеджменту та маркетингу в екологічно чистому виробництві;
- підвищити поінформованість споживачів про переваги органічних продуктів харчування.

Досвід високорозвинутих країн показує, що на початковому етапі розвитку екологічно чистого виробництва продукції сільського господарства дуже важливу роль відіграє державна підтримка та стимулювання розвитку органічного сектору.

СТАН ВИРОБНИЦТВА МОЛОКА В СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВАХ УМАНСЬКОГО РАЙОНУ

О.Г. МАЧУШЕНКО

Уманський національний університет садівництва

Найважливішою галуззю продуктивного тваринництва України є скотарство, яке постачає незамінні продукти харчування і цінну сировину для харчової і переробної промисловості.

Молочна галузь впродовж 1990-2008 рр. в Україні перебувала в глибокій кризі – виробництво молока в усіх категоріях господарств скоротилося більше як у 2 рази (24509 і 11762 тис. т відповідно) і не досягло рівня 1960 року – 11762 і 14000 тис. тонн відповідно. поголів'я корів в сільськогосподарських підприємствах скоротилося з 6191,6 тис. гол. за 1990 р. до 624,3 тис. гол. за 2008 рік.

Реформування сільськогосподарських підприємств не найкращим чином позначилося і на молочному скотарстві Уманського району. поголів'я корів за цей період скоротилося більше як у 5 разів. Скорочуючи поголів'я корів, керівники господарств свідомо йшли на загострення соціальної напруги на селі (це ліквідація робочих місць, безпідставна втрата матеріальної бази, зменшення виробництва молока і м'яса та втрата по району біля 120 тис. т органічних добрив для рослинництва). Через відсутність коштів, щоб відновити хоча б просте відтворення виробництва, вивозили худобу на м'ясокомбінати.

Розглядаючи стан виробництва молока в сільськогосподарських підприємствах Уманського району за 2007 і 2008 рр., слід відмітити, що серед 12 підприємств, де ще збереглось молочне скотарство, нарощує поголів'я корів тільки 6 підприємств, серед яких ПП «Дмитрушки», СВК «Черповоди», ТОВ «Новий світ Агро», НДГ «Родниківка», ДП «Ілліч-Агро-Умань» та ТОВ «Полянецьке». Із 2681 гол. корів найбільше їх сконцентровано в ДП «Ілліч-Агро-Умань» – 1122 гол.

Щодо продуктивності корів, то найвищою вона є в ДП «Ілліч-Агро-Умань» та ТОВ «Полянецьке» – 4762 і 4289 кг відповідно. На превеликий жаль, поряд з підвищенням продуктивності тварин спостерігається і її спад. Так, у ТОВ «Прометей» він становить 2017, а в ТОВ «Новий світ Агро» – 1085 кг на корову. Основна причина такого незадовільного стану виробництва продукції по цих підприємствах – це незадовільна кормова база.

Серед економічних категорій, що використовуються в ринковому середовищі господарювання, найважливіше місце займає ціна. Основним завданням ціноутворення є покриття затрат на виробництво і забезпечення прибутку для підприємства. Переваги на ринку досягаються завдяки зниженню цін або виробництву продукції високої якості.

Розглядаючи собівартість продукції і динаміку цін за 2007-2008 рр., щодо собівартості одиниці продукції, то найнижчою за 2008 рік вона є в НДГ «Родниківка» та СВК «Черповоди» – 81,9 і 84,3 грн. відповідно, а найвищою в ТОВ «Новий світ Агро» – 223,8 грн. Що ж до ціни на одиницю продукції, слід відмітити, що вона проти 2007 р. зросла, але найвищою була на продукцію в ТОВ «Добро» – 279,4 грн. за 1 ц. Найбільш прибутковою ця продукція була для СВК «Черповоди» – 163%, НДГ «Родниківка» – 175%.

Заслугує на увагу робота молочної ферми (агроцех № 2 с. Томашівка Уманського району) ДП «Умань-Ілліч-Агро», на якій за 2008 рік надій на корову склав 7020 кг при собівартості 1 ц 95,84 грн. і ціні реалізації 261,6 грн. Прибуток від реалізації 1 ц продукції становить 165,76 грн. при рівні рентабельності 173%.

Якщо розглядати місце і роль виробництва молока в економіці підприємств Уманського району, слід відмітити, що виручка від реалізації цієї продукції за 2008 рік (16830 тис. грн.) у загальній по району (170699 тис. грн.) становить 9,9%, а прибуток (3142 тис. грн.) у загальному прибутку по району (46923 тис. грн.) 6,7%. Рівень рентабельності всього виробництва складає 14,1, по молоку 23%.

Отже, молоко на сьогодні є дуже вигідним для господарства видом продукції, проте сільськогосподарські підприємства загубили цю галузь.

СУЧАСНИЙ РОЗВИТОК І ПЕРСПЕКТИВИ ГОСПОДАРСЬКОГО ПРАВА В УКРАЇНІ

Л.В. МАШКОВСЬКА, О.А. ПОЛЩУК
Уманський національний університет садівництва

Вчення про становлення, реалізацію і розвиток права та вдосконалення нормативних актів з підвищення ефективності права і визначення його перспектив і складає сутність господарського права, як безпосередньо наукової галузі.

Господарське право – це насамперед комплекс господарських відносин з правового регулювання господарської діяльності в процесі виробництва, підприємництва та управління. Воно визначає економічну політику в правовій системі держави. Сутність, зміст і функції господарського права, як науки є визначення, насамперед, концептуальної основи розвитку господарського права, вдосконалення заходів для підвищення ефективності і перспективи розвитку господарського права і, власне, господарського законодавства.

Для більш глибокого аналізу господарського права, як основи Господарського кодексу України необхідна співпраця вчених і практиків, здатних зробити свій внесок у підвищення ефективності законодавства і кодексу. В науці слід консолідувати ідеї, позиції і розробки в господарському праві для його конструктивності і корисності.

Однак, відсталість, застій і безініціативність у науці господарського права пояснюється тим, що вчені не вдосконалюють методи дослідження, не застосовують більш сучасні економіко-правові засоби. Господарське право являє собою комплексну галузь, що включає законодавство, економіку і політику. Господарювання – найважливіша частина економіки, яка визначає її рентабельність або збитковість. Слід до традиційних методів дослідження додати нові, оскільки господарське право стає більш економізованим і політизованим. Законодавча діяльність вимагає цивілізованого лобіювання на правовій основі. Лобіювання – це частина політики, яка означає порядок ініціації і розробки, ухвалення і реалізації нормативних актів, що регулюють і забезпечують розвиток економічних відносин у державі.

При цьому потрібно об'єктивно оцінювати ті обставини, в яких опинився Господарський кодекс України. Не варто перебільшувати або применшувати роль Господарського кодексу України в господарському законодавстві. Господарський кодекс України повинен посісти певне місце в законодавстві з урахуванням змін і доповнень до кодексу. Господарське законодавство зобов'язане мати своє стержневе теоретичне і практичне концептуальне підґрунтя, яким повинен стати Господарський кодекс України.

Однак, слід зазначити, що в Україні склалася ситуація, якої не було в розвинених державах і яка властива лише нашій країні. Об'єктивність ситуації полягає в тому, що навіть професійно підготовлене, економічно обґрунтоване і фінансово забезпечене законодавство у будь-якій сфері діяльності не врегулює певні відносини і не отримає позитивних результатів. Це пов'язано з тим, що в законодавстві не закладено механізму забезпечення реалізації основних положень і вимог законів. Безпосередній апарат управління не є законослухняним, експлуатує законодавство і посади, збагачується на цій основі і не відповідає за результати власної управлінської діяльності. Безвідповідальність у законодавстві породжує безпорадність в управлінні виробництвом і в цілому економікою зі всіма її негативними наслідками.

З результату аналізу судових справ і рішень з господарських спорів слід зазначити, що суди під час вирішення спорів використовують поточне новітнє законодавство або зміни і доповнення до нього, яких ще немає в Господарському кодексі України. Дослідження законодавчої практики показали, що в 2008 році в Господарський кодекс України внесено лише третину статей, а 70% змін законодавства залишилося за його межами. Кабінет Міністрів України не виконує вказівок Верховної Ради України і своїх

функцій з внесення змін і доповнень до нормативних актів. Тому Господарський кодекс України залишається без змін і доповнень поточного законодавства. Це призводить до підміни його іншими нормативними актами.

Велика частина законів на даний час непрацююча і шкідлива. Відсутня інформація про наслідки реалізації законодавства. Немає даних про те, яких заходів і коли необхідно вживати, щоб запобігти негативним наслідкам під час реалізації шкідливого законодавства.

А тому підсумовуючи вище вказане, слід зробити висновок, що на сучасному етапі необхідно сформулювати законодавчу основу і визначити перспективу розвитку національної системи ефективного правового регулювання господарської діяльності, а юристам України слід заново розробити основу правової, економічної та державної системи.

НОВА ЛЕКСИКА ТА ФРАЗЕОЛОГІЯ СФЕРИ ЕКОНОМІКИ

Г.В. МЕЛЬНИК

Уманський національний університет садівництва

На початку XI століття в лексиці англійської мови, зокрема сфери економіки, можна спостерігати активні, динамічні процеси. Розвиток мови на лексичному рівні пов'язаний, перш за все, з появою неологізмів, тобто слів та словосполучень, що сприймаються носіями літературної мови окремого національного варіанта як нові (за формою або змістом). Неологізми мови економічної сфери (як і загальноживаної) можуть бути поділені на лексичні (нові слова), фразеологічні (нові сталі словосполучення), семантичні (нові лексико-семантичні варіанти слів або нові семантичні варіанти сталих словосполучень).

Англійська мова знаходить ресурси для поповнення словникового складу переважно в межах своєї системи – за рахунок словотвірної та семантичної деривації, а також завдяки міжваріантним контактам. Збагачення лексики сфери економіки відбувається і завдяки запозиченню в “стандартну”, літературну мову лексики та фразеології з нелітературних розмовних підсистем – сленгу та професійних жаргонів.

Словотвір, який принципово не відрізняється від словотворення одиниць загальноживаної мови, відіграє провідну роль у творенні неологізмів сфери економіки.

Значна кількість лексичних неологізмів утворена словоскладанням, що пояснюється не тільки прагненням до мовної економії, яка досягається за рахунок семантичної ємності композитів, а й великою мірою пов'язано з аналітизмом англійської мови, широким використанням у ній порядку слів як засобу вираження лексико-граматичних відношень. Наприклад, price-tag “цінник”, money-man “фінансист”, moon rocket “компанія, ціна акцій якої зростає». Значну роль у творенні складних слів відіграє аналогія, тобто нова одиниця виникає не стільки за певною моделлю, скільки за зразком конкретного слова. Наприклад, за зразком слова get-rich-quick створено неологізм get-rich-click “швидко розбагатіти за допомогою Інтернету”.

Афіксальні інновації утворюються як за допомогою простого афіксального способу, так і комбінованих способів, що поєднують афіксацію й телескопію та афіксацію й словоскладання. У творенні дериватів беруть участь не тільки загальновідомі носіям англійської мови “старі” суфікси та префікси, а й нові (за формою або за змістом) дериваційні елементи – напівафікси, комбінаційні форми. Процес телескопії сприяв утвердженню в ролі напівафікса таких елементів, як -preneur, -nomics, -flation, -mail (neuroeconomics, evrinomics, bionomics, culturonomics; biopreneur, ethnopreneur, intrapreneur, technopreneur, homepreneur, infopreneur, ideopreneur). Новий словотворчий формант **-mail** зі значенням “шантаж” було виділено зі слова blackmail. Таким чином, він увібрав у себе семантику слова-джерела. Неологізми з цим формантом

позначають різні види шантажу, особливо у сфері бізнесу, greenmail “шантаж шляхом придбання значної долі акцій певної фірми і створення загрози переходу цієї фірми у власність покупця (фірма змушена купувати свої акції за вищою ціною)”, goldmail “шантаж, у разі якого від “компанії-жертви” захоплення вимагається велика сума для викупу акцій”, breakmail “вид шантажу, погроза припинити діяльність компанії у певному місці для отримання податкових пільг від місцевої адміністрації”, greymail “шантаж шляхом погрози розкриття державних таємниць”, bankmail “договір банку з компанією, яка прагне поглинути іншу фірму, не фінансувати аналогічну спробу конкурентів”.

В останні десятиріччя широко використовуються дериваційні засоби, утворені на базі грецьких слів (cyber-, info-, tele-). Неологізми з елементами cyber-, info-, tele- поповнюють словниковий склад англійської мови сфери економіки у зв'язку з бурхливим розвитком електронних технологій. Наприклад, cyberbusiness, cybermedia, cyberrevolution, cyberscope, cyberservant; infosphere, infomania, infopack, infotech, infocentre; teleshopping, telebanking, telesales, televillage

Активними префіксами стають й постпозитивні елементи фразових дієслів. Внаслідок інверсії фразового дієслова утворюється префіксально-похідне слово (to source out → to outsource, to place out → to outplace, to lend on → to onlend). Продуктивним у створенні дериватів економічної сфери є новий префіксальний елемент cross- (cross-selling, cross-shareholding, cross-marketing).

Серед “нерегулярних” способів утворення морфологічних неологізмів сфери економіки найбільш активним в останні десятиліття є скорочення. Аббревіатури та акроніми пронизують усі ланки фахової мови. Наприклад, B2B(business-to-business), B2C(business-to-consumer), B2B2C(business-to-business-to-consumer), C4IST(command, control, computers and communications, intelligence, surveillance and targeting), C2B2C(consumer-to-business-to-consumer), C2C(consumer-to-consumer), Асоціації, що виникають при зіставленні значень справжнього слова та акроніма з однаковими вимовою та написанням, допомагають мовцю представити певний образ, а потім швидше семантизувати акронім(BONUS – borrower’s option for notes and underwritten stand-by, CARS – Certificates for Automobile Receivables, CAT – customer activated terminal).

Словотворчу активність конверсії забезпечує модель N → V, причому характерною рисою цього способу на сучасному етапі є все більш широка участь в ньому складних слів, навіть словосполучень. Наприклад, to cashflow, to cash-limit, to bar-code, to free-market, to gold plate, to workshop, to network, to benchmark, to joint-venture, to bottom-line.

Як свідчить проведений аналіз, кількість лексичних інновацій, у творенні яких беруть участь кілька способів, включається декілька номінаційних та дериваційних механізмів, зростає. Це підтверджує не лише певну системність словотвору, його зв'язок з механізмами семантичних змін, а й свідчить про ускладнення процесу номінації.

ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ СІЛЬСЬКОГО ЗЕЛЕНОГО ТУРИЗМУ НА УМАНЩИНІ

Ю.М. МЕЛЬНИК,

Агротехнічний коледж

Уманського національного університету садівництва

Для того, щоб систематизувати певне коло проблем та переваг розвитку сільського зеленого туризму на Уманщині, на основі узагальнення масиву фактичної інформації здійснено SWOT-аналіз стану цього виду діяльності. Проведений аналіз дав змогу об'єктивно оцінити можливості розвитку сільського туризму та розробити ефективні заходи щодо упередження можливих проблем. Розгляд же сильних сторін дає підстави науково визначити потенційні можливості регіону та розробити ефективну стратегію

щодо їхнього подальшого зміцнення.

Здійснений SWOT-аналіз сільського туризму дає підстави для таких узагальнень:

(S) Сильні сторони Уманщини як території, сприятливої для розвитку сільського туризму:

- переважно чисте та безпечне довкілля;
  - гарні краєвиди, багаті флора та фауна;
  - наявність річок, ставків, лісів;
  - багатство історико-культурних пам'яток;
  - невелика ціна на проживання та харчування;
  - збережені сільські традиції;
  - гостинність населення;
  - близькість до транспортних магістралей.
- (W) Слабкі сторони Уманщини, що можуть заважати розвитку сільського туризму:
- низька якість облаштування житлової бази;
  - проблеми з водопостачанням;
  - відсутність достатньої практичної туристичної інформації про регіон;
  - незнання господарями іноземних мов;
  - не надто привабливий імідж України в очах іноземців;
  - відсутність системи менеджменту та маркетингу відпочинку;
  - слабе знакування туристичних атракцій та маршрутів;
  - недостатньо розвинена інфраструктура.

(O) Загрози, які перешкоджатимуть розвиткові сільського туризму, які треба попередити:

- погіршення якості послуг;
- значний рівень безробіття створює основу для збільшення злочинності, що буде відлякувати потенційних туристів;
- суперництво та відсутність координації між різними організаціями, що займаються провадженням сільського туризму, заважає впровадженню єдиних стратегічних цілей розвитку сільського туризму в регіоні;
- поганий політичний імідж не сприяє діяльності іноземних інвесторів;
- відсутність політичної стабільності та закону "Про сільський туризм" заважає організації відпочинку на селі.

(T) Потенційні можливості та вигоди від розвитку сільського зеленого туризму в регіоні:

- розвиток сільського туризму значно збільшить доходи селян, що поліпшить економічний розвиток сіл;
- збільшиться зайнятість сільського населення, особливо жінок;
- приїзд туристів сприятиме кращому збереженню культурно-історичних пам'яток регіону, самотності;
- будуть створюватися нові робочі місця в сфері обслуговування, медицини, транспортній мережі, які зможуть надати роботу і випускникам вищих навчальних закладів.

З огляду на результати проведеного SWOT-аналізу, доцільно вжити заходів:

- провести паспортизацію відпочинкових осель;
- забезпечити різноманіття послуг для збільшення тривалості перебування відпочиваючих у сільських оселях;
- налагодити обмін досвідом з агрооселями інших регіонів, де накопичено чималий практично-господарський досвід розвитку сільського зеленого туризму;
- розробити проекти, які дадуть змогу наочно продемонструвати користь від сільського зеленого туризму для різних сільських громад та накопичити досвід;

- регулярно проводити тренінги для господарів садиб та сільських працівників, задіяних в агротуристичному сервісі;
- створити веб-сторінку Уманщини як осередку сільського зеленого туризму;
- створити інформаційні центри у районних центрах Черкащини які б займалися збором і оперативним поновленням інформації про власників агроосель, місця можливого дозвілля, стан заповненості наявних агроосель, кон'юнктуру цін та іншої інформації, необхідної для туристів;
- публікація рекламних проспектів, виступи у засобах масової інформації, проведення різноманітних рекламних акцій тощо;
- побудувати систему менеджменту й маркетингу сільського зеленого туризму в регіоні із урахуванням переваг, окреслених SWOT-аналізом.

ПЕДАГОГІЧНІ ЗАСАДИ ВИКЛАДАННЯ ФІЗИКИ З ОСНОВАМИ БІОФІЗИКИ НА ЗАОЧНІЙ ФОРМІ НАВЧАННЯ

М.Н. МИКОЛАЙЧУК

Уманський національний університет садівництва

Актуальність і мета виконаного дослідження пов'язані із змінами, які відбуваються у заочній аграрній вищій освіті на сучасному етапі її модернізації. На ЗФН зростає кількість студентів – молодших спеціалістів, які у ВНЗ I-II рівнів акредитації курсу фізики не вивчали. У більшості ЗОШ фізичний експеримент, виконання лабораторних робіт зведені до мінімуму чи не проводяться, задач розв'язується мало і, як результат, у багатьох студентів рівень підготовки не відповідає державному стандарту загальної освіти. Перехід на кредитно-модульну систему організації навчального процесу (КМСОНП) різко обмежив аудиторні форми занять (лекції, лабораторні, практичні), самостійна робота студентів не підкріплена навчально-методичним забезпеченням. Більшість студентів також не можуть скористатися дистанційною формою навчання чи засобами на електронних носіях. Раннє задоволення запитів на підготовку з спеціальності приводить до того, що на навчально-екзаменаційну сесію з фізики часто прибуває менше однієї академічної групи студентів.

Вказані чинники стали причиною раніше не відомих суперечностей викладання фізики з основами біофізики, що детермінує визначити педагогічні засади їх подолання і на цій основі забезпечити якість підготовки фахівців. Теоретичний аналіз показує, що завдання може бути розв'язане, коли будуть дотримані: 1) методологічні засади навчального процесу (системний, синергетичний, діяльнісний, особистісно орієнтований підходи, положеннями про цілісну сутність найбільш загальних освітньо-виховних проблем, єдність теорії і практики); 2) педагогічні принципи: якість освіти; забезпечення єдності аграрної освіти; професійна спрямованість, відповідність змісту і технології підготовки вимогам і потребам виробничої діяльності; урахування єдності змістової і процесуальної сторін навчання; повне забезпечення студентів засобами навчання згідно вимог КМСОНП; забезпечення тісного міжпредметного зв'язку з дисциплінами підготовки за спеціальністю; перетворення засвоєного матеріалу на правила і процедури; перехід від інформаційних технологій реалізації організаційних форм на стимулюючі, консультативно-систематизуючі та поглиблювальні; зворотного зв'язку, що передбачає створення системи оцінювання результатів самостійної пізнавальної діяльності студентів; технологічності та інноваційності підготовки та ін..

Проведений експеримент підтвердив можливість реалізувати вказані теоретичні засади у межах відведеного часу без додаткового перевантаження студентів за умови внесення технологічних змін у проведення настановчої та навчально-екзаменаційної сесій шляхом якості консультування, створенням умов для самостійної навчальної роботи і самоконтролю її результатів.

На настановчій сесії студентів ознайомлюють не лише із завданнями вивчення курсу, організацією навчального процесу, контролю та оцінювання, але і з створеним на кафедрі традиційним та інноваційним навчально-методичним комплексом (НМК), рекомендаціями щодо самостійної роботи. Проводиться тренінг з використання навчальних посібників для розв'язування задач домашньої контрольної роботи. Методами проблемної дискусійної лекції детально розкривається: предмет фізики, біофізики та агрофізики; поняття фізичного явища, величини, системи одиниць, закономірності, закону, теорії; структура курсу з позицій сучасних досягнень науки.

На навчальній сесії, яка завершується екзаменом, організаційно поєднується час на проведення лекцій і лабораторних занять. Методами консультативно-систематизуючої лекції викладач системно за розділами курсу роз'яснює: сутність основних фізичних величин, законів і теорій, їх прояв у живій і неживій природі, врахування і використання у сільськогосподарському виробництві, створюваних екологічних проблем. Як блоки розглядаються питання: теорія обробки результатів вимірювань; порівняння і взаємовідповідність кінематичних та динамічних величин поступального, обертального та коливального рухів; природа сил і статика на виробництві; механіка живих систем; закон збереження і перетворення енергії, енергозберігаючі технології; хвильові процеси, екологія звуку; МКТ, газові закони; фазові переходи; термодинамічні системи, адиабатичні процеси, оборотні процеси, закони термодинаміки; електронна теорія; електромагнетизм і фізичні основи одержання струму; теорія електромагнітного поля; шкала електромагнітних хвиль; основи фотометрії; хвильові властивості світла; квантова теорія випромінювання, корпускулярно-хвильовий дуалізм; індуковане випромінювання; фізика атомного ядра, ядерні реакції, біологічна дія радіоактивного випромінювання; елементарні частинки, взаємне перетворення речовини і електромагнітного поля. По ходу розгляду змістових блоків виконуються лабораторні дослідження: визначення: коефіцієнта тертя, модуля Юнга, моменту інерції колеса, коефіцієнта теплопровідності, коефіцієнта вязкості (з використанням компютера), відношення теплоємностей газу; вимірювання: вологості, величини невідомого опору, індуктивності котушки і коефіцієнта трансформації, вивчення хвильових властивостей світла (з використанням лазера).

За час сесії від першого заняття до екзамену кожний студент виконує тести за розділами курсу. Для цього додому видається укладений за модулями комплексний тест, навчальний посібник і рекомендації. Узгоджується час проведення індивідуальних консультацій. На екзамені формалізоване засвоєння курсу перевіряється тестовим завданням, вміння творчо застосувати знання – відповіддю на питання білета.

Підсумковий контроль (екзамен) підтверджує, що застосування вказаної технології організації настановчої та навчально-екзаменаційної сесій, обґрунтованих теоретичним дослідженням, забезпечує належний рівень опрацювання студентами ЗФН програмового матеріалу, формування відповідного рівня знань і умінь.

ДЕЯКІ АСПЕКТИ ОПЕРАТИВНОГО УПРАВЛІННЯ ВИРОБНИЦТВОМ

Я.Л. МИКОЛАЙЧУК, аспірант*

Уманський національний університет садівництва

Для збереження конкурентоспроможності підприємства повинні постійно адаптувати свою діяльність до умов ринкового оточення, яке в сучасних умовах є досить нестабільним. Наявність чи відсутність знань специфіки управлінської діяльності у значній мірі зумовлює успіхи чи невдачі вітчизняних підприємств, рівень їх економічної ефективності.

---

* Науковий керівник – доктор економічних наук М.Ф. Кропивко

Виробництво – одна із трьох базових функцій підприємства. В умовах невизначеності перспектив та динамічних виробничо-господарських процесів особливо актуальним є поліпшення оперативного управління виробництвом та його інформаційно-комунікаційного забезпечення.

Під оперативним плануванням та управлінням розуміють частину загальної системи менеджменту, спрямовану на розв'язання комплексу завдань у часі й просторі, пов'язаних з контролем, обліком і регулюванням ходу проведення робіт відповідно до запланованих показників.

Оперативне управління розглядають як періодичне або безперервне порівняння фактично одержаних результатів з планом і наступне їх коригування, яке забезпечує функціонування підприємства відповідно до затвердженого плану.

Основною метою оперативного управління є підтримка організаційної системи виробництва в запланованому режимі для забезпечення економічної ефективності реалізації довгострокових цілей підприємства. Правильно поставлене оперативне управління дає можливість розв'язувати оперативні (короткострокові, тактичні) цілі, визначені в конкретних параметрах для реалізації підприємством довгострокових цілей.

Оперативне управління здійснюється по п'ятьом основним напрямкам:

- фінанси;
- матеріально-технічне постачання і збут продукції;
- персонал;
- інформаційне забезпечення діяльності організації;
- тимчасове управління роботами.

Система оперативного управління виробництвом – це складна організаційно-планова система, яка охоплює три підсистеми: функціональну, елементну та організаційну. До її складових відносяться об'ємне та оперативно-календарне планування, облік та диспетчерування.

Основними видами систем оперативного управління виробництвом є: позамова, покомплектна та подетальна, характерними рисами яких вважаються планово-облікова одиниця, календарно-планові нормативи, форма планового застосування тієї чи іншої системи залежно від типу виробництва.

Існують дві типові системи оперативного управління виробництвом:

1. Система виробництва з «виштовхуванням» виробу – орієнтована, в основному, на відносно постійний попит протягом досить тривалого проміжку часу (для неї характерна робота з постійним середньорозрахунковим ритмом).

2. Система виробництва з «витягуванням» виробів – орієнтована на роботу з змінним у відповідності з попитом ритмом (в основі цих систем лежить організація виробництва «Just-in-Time», яка заснована на модульному принципі виготовлення виробів).

Елементами оперативного управління підприємством є:

- 1) керований процес або параметр;
- 2) зворотний зв'язок (метод для виміру дійсної продуктивності процесу);
- 3) порівняння (значень реальної продуктивності процесу з розрахунковою нормою або розрахунковою продуктивністю процесу);
- 4) коригувальний фактор (структура, що ухвалює коригувальні дії при прийманні сигналу про відхилення ходу виробництва за допустимі межі);
- 5) планувальна система за участю людини (визначення розрахункові норми продуктивності або ефективності контрольованого процесу).

Оперативне управління виробництвом здійснюється на підставі оперативно-календарного плану (ОКП). Процедури управління переплітаються з технологією і регулюванням (диспетчеризацією) виробництва. Основою для вироблення варіантів, що регулюють вплив на хід виробництва, є повсякденно виконувані управлінським персоналом функції з оперативного обліку, контролю й аналізу ходу виробництва.

До основних методів оперативного управління відносять:

- складання графіків комбінації виконуваних робіт у просторі (по цехах) і часу;
- моніторинг якості процесів – складання контрольних листків, контрольних карт, інформаційні технології тощо;
- сітьове планування та управління;
- теорія розкладів, імітаційне моделювання та інші економіко-математичні методи;
- впровадження АСУП;
- диспетчерування.

Таким чином, оперативне управління виробництвом здійснюється на підставі безупинного (повсякденного) контролю і регулювання ходу виробництва, чим цілеспрямовано впливає на робітників для забезпечення безумовного виконання затверджених виробничих програм.

ОКРЕМІ АСПЕКТИ АУДИТУ ПОТОЧНИХ БІОЛОГІЧНИХ АКТИВІВ

С.О. МИХАЙЛОВИНА,

О.Д. ПІДЛУБНА

Уманський національний університет садівництва

У сучасних умовах господарювання сільськогосподарські підприємства, та інші суб'єкти господарювання вступають у договірні відносини з приводу використання майна, коштів, проведення комерційних операцій, здійснення інвестицій. Ці відносини повинні підкріплюватися можливістю одержувати й використовувати фінансову інформацію всіма учасниками угод. Достовірність інформації підтверджується незалежним аудитором.

Враховуючи тенденції розвитку підприємств аграрного сектора економіки України слід виділити такі основні передумови існування потреби в аудиті:

- потреба захисту фахівцями з незалежного контролю майнових прав та інтересів селян-власників;
- наявність відмінних від інших галузей економіки нормативних документів, що регулюють реформування ;
- становлення різних форм сільськогосподарських підприємств як наслідок аграрної реформи;
- недостатність інформаційно-методичного забезпечення з питань оподаткування, бухгалтерського обліку та фінансів в зв'язку з переходом обліку та статистики на міжнародні стандарти;
- потреба в розробці дієвого механізму попередження банкрутства по результатах проведення комплексного фінансового аналізу та аналітичних процедур.

Бухгалтерський облік в сучасних умовах глобалізації і поглиблення інтеграційних процесів набуває ознак стандартизації шляхом розробки міжнародних стандартів і запровадження їх принципів у національних положеннях (стандартах) бухгалтерського обліку. Але на практиці виникає велика кількість проблем пов'язаних з виконанням вимог нових нормативних документів.

В Україні з 1 січня 2007 року набрав чинності Положення (стандарт) бухгалтерського обліку (далі П(С)БО) 30 "Біологічні активи". Запропоновано новий порядок обліку в сільському господарстві, який не має широкого застосування в світовій практиці, а в Україні це робиться вперше.

Перш за все, слід зазначити, що П(С)БО) 30 "Біологічні активи" вносяться зміни в організацію обліку на сільськогосподарських підприємствах, щодо: об'єктів обліку; плану рахунків; оцінки активів; нарахування зносу (амортизації); визначення фінансового результату від сільськогосподарської діяльності; фінансової та статистичної звітності. Тому метою нашого дослідження є опрацювання методологічних засад системи внутрішньогосподарського обліку фінансових результатів від первісного визнання біологічних активів.

При первісному визнанні сільськогосподарської продукції та біологічних активів їх оцінюють за справедливою вартістю і на суму оцінки роблять запис Дт 21 "Поточні біологічні активи", 27 "Продукція сільськогосподарського виробництва" Кт 23. Отже, в такому випадку по кредиту рахунку 23 враховується не планова собівартість, а справедлива вартість активів, тобто вартість, за якою вони оприбутковуються на баланс. На момент первісного визнання сільськогосподарської продукції чи біологічних активів на рахунку 23 виникне різниця між дебетом і кредитом. Можливі дві ситуації: 1) Кт 23 > Дт 23. В такому випадку на суму різниці визнається дохід від первісного визнання і робиться бухгалтерський запис Дт 23 "Виробництво" Кт 7101, "Дохід від первісного визнання активів, які обліковуються за справедливою вартістю"; 2) Кт 23 < Дт 23 (вартість, по якій актив оцінюється менше від витрат, пов'язаних з його створенням на дату оцінки). В цьому випадку виникають витрати від первісного визнання, які відносяться до складу інших витрат операційної діяльності. Робиться запис Дт 9401 "Витрати від первісного визнання активів, які обліковуються за справедливою вартістю" Кт 23 "Виробництво".

Дохід від первісного визнання списується на фінансові результати Дт 7101 Кт 791, витрати від первісного визнання списують на фінансові результати – Д-т 791 К-т 9401.

На момент первісного визнання біологічного активу чи сільськогосподарської продукції підприємство ще не відобразило всіх витрат, пов'язаних з біологічною трансформацією даних активів чи продукції. Це стосується, насамперед, загальновиробничих витрат та витрат допоміжних виробництв, які розподіляють і відносять на об'єкти обліку в кінці періоду. Тому фактичний розмір доходу (витрат) від первісного визнання достовірно визначити можливо лише в кінці року. Таким чином, розмір доходу (витрат) від первісного визнання, визначений в кінці року, не співпадатиме із визначеним доходом (витратами) на протязі року). Тому останній необхідно відкоригувати.

Після первісного визнання сільськогосподарська продукція, згідно вимог П(С)БО 30 "Біологічні активи", обліковується як запаси.

За П(С)БО 30 "Біологічні активи" визначити фінансовий результат від сільськогосподарської діяльності буде набагато складніше, але такий порядок обліку забезпечить більш реальне відображення фінансового стану наших сільськогосподарських підприємств цим самим сприятиме інтеграції економіки України до світового економічного простору.

Методи оцінки специфічних об'єктів аудиту – біологічних активів та їх похідних, визначені в П(С)БО 30 „Біологічні активи” повністю перекреслюють традиційні методи визначення собівартості сільськогосподарської продукції, що ґрунтуються на розрахунках планової (нормативної) собівартості. Також змінюється методика визначення фінансового результату за звітний рік від сільськогосподарської діяльності разом з розширенням переліку інформаційних позицій про біологічні активи, що розкриваються у Примітках до фінансової звітності. Тому висловити професійну думку про достовірність обліку і відображення його у фінансової звітності агроформувань зможе лише аудитор.

ОРГАНІЗАЦІЯ ВИРОБНИЦТВА ПРОДУКЦІЇ РОСЛИННИЦТВА НА ОСНОВІ ІНТЕНСИВНОЇ ТЕХНОЛОГІЇ

І. МОСКАЛЕНКО, студентка*

Одеський державний аграрний університет

У сучасних умовах одним з важливих напрямків науково-технічного прогресу у сільському господарстві є широке застосування інтенсивних конкурентоспроможних

---

* Науковий керівник – кандидат економічних наук В.С.Ніценко

технологій виробництва, які дають змогу значно збільшити вихід продукції, підвищити її якість, знизити трудові і виробничі витрати, створити умови для сталого ведення сільського господарства і підвищити його ефективність.

Під інтенсивною технологією слід розуміти таку технологію, яка ґрунтується на основі складових в їх оптимальній пропорції – використання добрив, пестицидів, регуляторів росту, нових технічних засобів та інших виробничих ресурсів з метою одержання запрограмованого урожаю продукції високої якості за оптимальної окупності витрат.

Сутність інтенсивних технологій полягає в оптимізації умов вирощування сільськогосподарських культур на всіх етапах їх росту і розвитку. Для цього передбачають взаємопов'язане вирішення таких питань: розміщення посівів культур за кращими попередниками у системі сівозмін; використання високопродуктивних районованих сортів, стійких проти засухи і полягання, хвороб і шкідників; внесення науково обґрунтованих доз мінеральних та органічних добрив за строками на запрограмований урожай; застосування інтегрованих систем захисту рослин від бур'янів, шкідників та хвороб; застосування комплексу науково-обґрунтованих меліоративних заходів; своєчасне і якісне виконання всіх виробничих процесів і технологічних прийомів на основі комплексної механізації виробництва і раціональної організації праці.

Різноманітність природно-економічних умов і виробничих ситуацій обумовлює необхідність удосконалення технології, організації виробництва і праці з урахуванням конкретних умов кожного господарства, проте у всіх випадках слід неухильно дотримуватись комплексу організаційно-технологічних прийомів, технологічної дисципліни на кожному полі, в кожній ланці, бригаді, підприємстві.

Застосування інтенсивних технологій необхідно поєднувати з поліпшенням використання робочого часу зміни, технологічних засобів, системи машин та інших ресурсів. Для цього необхідно встановити найбільш раціональний режим роботи за погодинним графіком проведення технологічних операцій на кожному полі. Великою мірою це залежить від рівня кваліфікації й дисциплінованості виконавців, організації праці та системи матеріального стимулювання в господарстві. Досвід показує, що при невиконанні хоча б одного з елементу інтенсивної технології або розтягування строків виконання робіт різко знижується урожайність культур та окупність витрат на виробництво продукції.

Застосування інтенсивних технологій пов'язане з використанням додаткових матеріальних і трудових витрат, окупність яких забезпечується за рахунок підвищення урожайності сільськогосподарських культур і поліпшення якості продукції.

Враховуючи складність оцінки в господарствах впливу окремих факторів на кінцеві результати, при визначенні економічної ефективності виробництва за інтенсивною технологією визначається сумарний економічний ефект від впровадження всього комплексу заходів, які функціонують у тісному їх взаємозв'язку і взаємозалежності.

На основі інформації про фактичні витрати виконання робіт, одержану урожайність та якість продукції визначають економічну ефективність виробництва. При цьому, коли інтенсивну технологію впроваджують на частині площі, результати виробництва порівнюють з результатами, одержаними за звичайної технології, застосованій на іншій частині площі. У випадку вирощування у господарстві сільськогосподарської культури за інтенсивною технологією на всій площі для порівняння використовують дані за 3-5 попередніх років.

Окупність додаткових витрат за інтенсивною технологією вирощування визначається за формулою:

$$O_{ов} = \frac{ВП_{им} - ВП_{зм}}{B_{им} - B_{зм}}, \quad (1)$$

де: O_{oe} – окупність додаткових витрат, грн.; $ВП_{im}$ – вартість валової продукції за інтенсивної технології, грн.; $ВП_{zm}$ – вартість валової продукції за звичайної технології, грн.; B_{im} – сумарні витрати за інтенсивної технології, грн.; B_{zm} – сумарні витрати за звичайної технології, грн.

Загальну суму річного економічного ефекту від впровадження інтенсивної технології визначають за формулою:

$$E_p = ВП_{im} - ВП_{zm} - (B_{im} - B_{zm}), \quad (2)$$

E_p – річний економічний ефект від впровадження інтенсивної технології, грн./га.

Вартість валової продукції оцінюють за фактичною ціною реалізації і заліковою вагою продукції (для зернових культур – заліковою вагою зерна). До складу валової продукції крім зерна входять зерно відходи, які оцінюють за внутрішньогосподарськими цінами.

Впровадження інтенсивних технологій пов'язане з додатковими витратами на одиницю площі, однак значний приріст урожайності культур сприяє зниженню собівартості 1 ц порівняно із застосуванням звичайної технології.

Поряд з економічною ефективністю, застосування інтенсивної технології має велике значення у вирішенні організаційних і соціальних питань, зміцненні трудової і технологічної дисципліни.

СТАН ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ У СІЛЬСЬКОМУ ГОСПОДАРСТВІ УКРАЇНИ

О. В. МУЗИЧЕНКО, аспірант

Уманський національний університет садівництва

Аграрний сектор посідає значне місце в економіці України. У ньому виробляється 11-15% валової продукції та 12-16% доданої вартості. Однак, на галузь припадає лише 3,7-5,0% усіх інвестицій в економіку країни. Сільське господарство країни разом з іншими складовими АПК забезпечує близько 30% валового внутрішнього продукту, забезпечує зайнятість майже третини працюючого населення та виробляє 95% товарів масового вжитку. А отже, воно потребує такої державної політики, яка б забезпечила привабливість інвесторам, мотивацію для агроменеджменту, сприятливі умови життя та достойну оплату праці сільським жителям.

За декілька останніх років Черкаська область характеризується нарощуванням обсягів капіталовкладень, які є основою для оновлення та розширення основних і оборотних фондів підприємств.

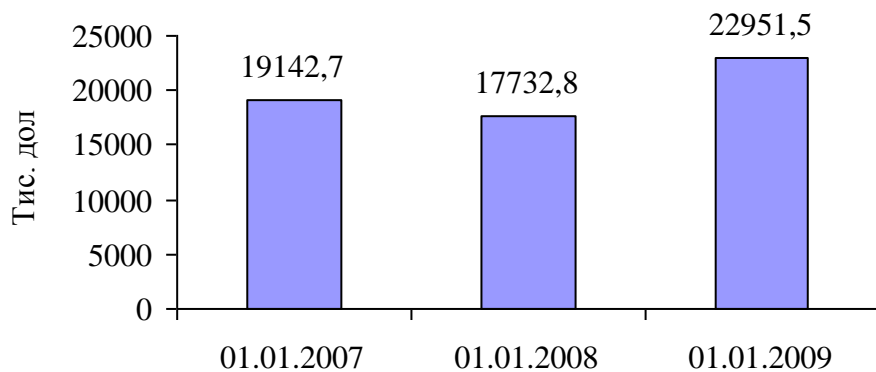
На сьогодні у структурі джерел фінансування інвестицій Черкаської області найбільшу питому вагу займають власні кошти підприємств (67% у 2007 році та 61,1% у 2008 році). Друге місце займають кредити банків та інші позики на рівні 20%.

В Черкаській області спостерігається тенденція до зменшення фінансування інвестицій за рахунок державного бюджету, та збільшення іноземних інвестицій з 2,1% у 2007 році до 3,6% у 2008 році.

В сільське господарство Черкаської області протягом останніх трьох років було залучено майже 60 млн. дол. США.

Динаміка іноземних інвестицій в підприємства АПК Черкаської області наведена на рисунку.

Досліджуючи динаміку залучення іноземних інвестицій в АПК області ми спостерігаємо значне їх збільшення у 2008 році на 3,8 млн. дол. більше у 2006 році і на 5,2 млн. дол. США ніж у попередньому році.

Рис. Показники динаміки іноземних інвестицій у підприємства АПК Черкаської області.

За даними опитування Головного управління статистики у Черкаській області.

Нижча привабливість сільського господарства України у порівнянні з іншими високорозвинутими країнами пояснюється наступними причинами:

1. Масове розкрадання інвестованих коштів та часткового їх залучення у місця призначення (85% опитуваних);
2. Економічна нестабільність у державі (68% опитуваних);
3. Розмах рейдерства (10% опитуваних)
4. Через існуючі ризики неповернення вкладених коштів (20% опитуваних)

Таким чином, залучення інвестицій у сільське господарство України є не лише економічною а й соціальною, а також морально-етичною проблемою.

Отже, для залучення інвестицій у підприємства сільського господарства України потрібне врегулювання бюджетної, податкової, грошово-кредитної та цінової політики так, щоб вони забезпечували розвиток як АПК, так і інших галузей і сфер економіки для взаємовигідного їх функціонування.

ЕМОТИВНИЙ АСПЕКТ КОНОТАТИВНОГО ЗНАЧЕННЯ СЛОВА

М.І. МУКОВІЗ

Уманський національний університет садівництва

Еквівалентність окремих слів в оригіналі та в перекладі передбачає максимально можливу близькість не лише предметно-логічного, але і конотативного значення співвіднесених слів, яке відображує сприйняття тими, хто говорить інформації, що міститься в слові. Найбільшу роль в передаванні конотативного значення семантики слова оригіналу відіграє його емотивний аспект.

Кожен компонент лексичної одиниці здатен надати додаткову інформацію національно-культурного характеру. Таким компонентом є емотивний макрокомпонент семантики. Емоції є важливим компонентом, що супроводжує діяльність людини. За допомогою емоцій ми виражаємо своє відношення до оточуючого світу, до людей з якими спілкуємось, до предмету повідомлення.

Емотивність проявляється у мові у вигляді емоційно забарвлених мовних одиниць, при цьому їх емотивність закріплена в семантиці певного слова. Емотивність є другою складовою (після інформативності) комунікативної функції мови: вона дозволяє тому, хто говорить, виразити свої почуття, відношення, емоції, враження. Лексичні одиниці, для яких денотативність та раціональність не є домінуючими, спрямовані перш за все на передавання емоційних переживань людини. Людський організм не просто сприймає те, що відбувається навколо, але і переживає певні почуття, емоції. Однак, відображення оточуючого світу і відношення до нього можуть не співпадати.

Емотивність – це семантична інтерпретація емоції, як способу відображення

дійсності. В кожній мові формується особливий спосіб відображення дійсності, формується особливий спосіб реалізації емотивності, що називається „емотивним кодом”. Це особливий набір засобів – від фонологічних до структурних – які передають всю гамму почуттів-переживань.

Емотивність розглядається в якості семантичного стрижня конотації, яка є специфічним аспектом семантики, за допомогою якого виражаються емоції, почуття, переживання у вигляді емотивного коду. Емоції завжди є оціночними та експресивними. Емотивність є основним засобом передавання відношення людини до слова, а також слугує засобом впливу слова на людину.

Семантику емотиву можна уявити як структуру ієрархічно пов’язаних сем: одні з них складають її ядро, інші – периферію. Ієрархічні відношення типу „ядро-периферія” існують, з одного боку, між двома її частинами – денотативною і конотативною, тобто денотативне значення слова є центральним значенням; у свою чергу, конотативне значення є периферійним, яке нашаровується на денотативне. З другого боку, відношення „ядро-периферія” існують і між конотативними семами, тобто одне конотативне значення слова є центральним, інші нашаровуються за ступенем близькості до цього значення. Ядерними в різних словах є різні конотати: а) емоційна оцінка (напр.: іменники – характеристика особи: *зануда, тріпло*); б) експресивність (напр.: *ішачити, бахнути „виконати якусь роботу”*). У словах із ядерною семою „емоційна оцінка” більш-менш чітку периферію їх конотації складає „експресивність”, і навпаки – у словах з ядерною семою „експресивність” більш-менш чітку периферію складає „емоційна оцінка”. Нечіткість, а інколи й розмитість кордонів між конотативними семами експресивних та емотивних лексичних елементів залежить і від „поведінки” експресивного/емотивного слова у мові: контекст, як відомо, може нейтралізувати, ослабити чи, навпаки, посилити конотативний зміст експресивів/емотивів. Тому нерідко емотивна/експресивна лексична одиниця проявляється ніби на двох рівнях: один із них пов’язаний з його системним статутом, інший – обумовлений контекстом, в якому емотив/експресив вживається.

Емотивний компонент є кульмінацією смислової інформації, яка привносить суб’єктивний фактор і яка надає лексичним одиницям емоційне забарвлення. Ніяка емоція не може бути оціночно нейтральною. Всі оціночні лексичні одиниці емотивні, і майже всі емоційні лексичні одиниці мають оцінну конотацію, тому розмежування цих двох категорій можна вважати релевантними. Їх слід розглядати у складі загального класу – класу емоційно-забарвлених одиниць.

Емотивність складається з того, що відрізняючись від нейтральних синонімів відтінком значення та сферою вживання, вони відкрито виражають відношення того, хто говорить, до позначуваної особи, предмету чи явища. Оцінка буває позитивною та негативною, до того ж супроводжується емоційною експресією. Наприклад, *дитину* можна назвати пестливо *хлопчик* або *хлоп’я*, зневажливо *хлопчисько* чи *молокосос*, посилено зневажливо *сопляк*, *сосунок*. Емоційне багатство мови, знання та вміння вправно використовувати слова з емотивним аспектом – показник високої культури, допомагає передати нашу думку точно, зрозуміло та виразно.

КОМУНІКАТИВНО-ПРАГМАТИЧНА ЗУМОВЛЕНІСТЬ ВИБОРУ ВЖИВАННЯ ЗВЕРТАННЯ

О.М. МУЛ

Уманський національний університет садівництва

Мова є складним явищем, яке не існує без соціального та індивідуального вживання. Вона є високо структурною абстрактною системою, спільною для всіх членів мовного колективу, але виявляється лише через індивідуальну поведінку комунікантів.

Мовленнєвий акт передбачає залучення комунікантів у тематичну або композиційну ситуацію, в якій параметри детерміновані екстралінгвістичними факторами, що діють у момент комунікації.

Аналіз функціонування звертання в різних комунікативних ситуаціях дозволяє виявити цілий ряд факторів, які впливають на вибір конкретних форм звертання в процесі комунікації і поділити їх на дві групи: соціальні та психофізіологічні.

Під соціальними факторами ми розуміємо належність комуніканта до відповідного соціуму та його позицію в інфраструктурі соціальних стосунків (вчитель – учень, підлеглий – начальник, студент – викладач), характер спілкування (офіційний, нейтральний, неофіційний), фактори, які впливають на міжособистісні стосунки (позиційні, статусні, ситуаційні), присутність свідків у момент спілкування.

Психофізіологічні фактори ми розподіляємо на три підгрупи: а) біолого-фізіологічні фактори (стать, вік); б) емоційно-психічні, до яких слід віднести стан комунікантів в момент спілкування, тип психічного складу; в) інтелектуальні фактори, які детермінують ступінь освіченості та дистанції у стосунках між комунікантами.

Адресант, незалежно від своїх персональних особливостей, виконує певну соціальну роль (покупця, прохача) і відповідно до ролі відбирає зафіксовані суспільством для даної комунікативної мети граматичні форми та значення.

Розрізняють ролі статусні, позиційні та ситуаційні. Для того, щоб оформити висловлення і досягти відповідного перлокутивного ефекту, мовець повинен брати до уваги статусно-рольові стосунки з партнером по комунікації. Таким чином, одне й теж прагматичне значення може бути висловлене в нейтральній або модифікованій формі. Виділяють два типи стосунків: первинні та вторинні. Первинні стосунки детермінуються тривалою та тісною просторовою близькістю, невеликою кількістю учасників. До цього типу належать, зокрема, стосунки в сфері сім'ї між "батьком-матір'ю", "чоловіком – дружиною", "сином – дочкою", "братом -сестрою" та ін.

Вторинні стосунки детермінуються просторовою віддаленістю, великою кількістю учасників спілкування, нетривалістю. До них можна віднести стосунки між "покупцем-продавцем", "адміністратором – робітником" та ін.

Вторинні стосунки, через обмежене знання учасників спілкування один одного та примусового впливу, спричиняють обмежену інтерпретацію ролей, що програються кожним з них, тобто ведуть до формування стереотипів, в яких індивідуальне варіювання обмежене.

Комунікативні стереотипи репродукуються в масовому порядку і значно полегшують процес спілкування. Вони характеризуються частим повторенням рольових ознак у типових ситуаціях, які детермінують поведінку комунікантів. Суспільство має відповідний набір типових ситуацій (прийняття присяги, весільні та похоронні обряди, висловлювання побажання, співчуття, поздоровлення), які мають готовий набір мовних формул.

Не менш важливим фактором, який визначає вибір форм звертання є обставини спілкування. Залежно від обставин спілкування соціальні ситуації поділяються на офіційні, нейтральні та неофіційні.

Офіційні обставини є типовими для державних установ та інститутів; нейтральні обставини є характерними для спілкування в місцях громадського користування; неофіційні обставини відповідають приватним та іншим ситуаціям. Звертанням властива здатність вказувати на ту чи іншу соціальну дистанцію між комунікантами в конкретних ситуаціях. Залежно від ступеня інтимності стосунків між мовцем та слухачем соціально-психологічна дистанція визначається як близька чи далека.

Функціонування категорії соціально-психологічної дистанції сигналізує про реалізацію таких категорій, як симетричність та асиметричність, офіційність, нейтральність та неофіційність, рівень вікової та статевої належності.

МІСЦЕ КОНТРОЛІНГУ В ОРГАНІЗАЦІЙНІЙ СТРУКТУРІ ПІДПРИЄМСТВА

Д.В. НАГЕРНЮК

Уманський національний університет садівництва

Однією з причин виникнення кризової ситуації на більшості українських підприємств є низький рівень менеджменту. Саме низький рівень інформаційного забезпечення та прийняття неефективних управлінських рішень довели багатьох суб'єктів господарювання до межі банкрутства. Важливим фактором, який зумовлює прийняття неправильних та неефективних управлінських рішень, є відсутність на вітчизняних підприємствах системи контролінгу.

Створення на підприємстві системи контролінгу дозволяє вирішити наступні задачі:

- підвищити ефективність управління в цілому підприємства та його структурних підрозділів;
- створити сучасну систему інформаційного забезпечення та звітності;
- проводити контроль за активами підприємства і підвищити ефективність їх використання;
- скоротити час на прийняття управлінських рішень.

Організаційна структура безпосередньо впливає на вибір варіанту моделі контролінгу, оскільки збір інформації щодо ефективності діяльності здійснюється не лише у масштабах підприємства в цілому, але й в розрізі його структурних підрозділів. Контролінг пов'язаний з організаційною структурою підприємства через те, що для нього важливим завданням є збір даних в розрізі окремих видів операційної, інвестиційної та фінансової діяльності, а також за центрами витрат, сервісними центрами і центрами прибутку.

На практиці зустрічаються наступні варіанти визначення місця служби контролінгу в організаційній структурі підприємства:

- служба контролінгу входить до складу фінансово – економічних служб і підпорядковується в даному випадку фінансовому директору;
- служба контролінгу є самостійною структурою і знаходиться в безпосередньому підпорядкуванні директора підприємства.

Контролінг виконує функцію внутрішнього контролю на підприємстві, визначає економічність роботи його окремих структурних підрозділів, здійснює сервісне обслуговування апарату управління, забезпечує інформацією, необхідною для прийняття управлінських рішень.

З огляду на коло функцій та завдань, що їх виконує контролінг, на нашу думку, служба контролінгу повинна ввійти до структури фінансово – економічних служб підприємства, які підпорядковуються фінансовому директору підприємства. Бухгалтерія в свою чергу, підпорядковується відділу контролінгу, що є логічним, оскільки центральне місце займає процес збору необхідної інформації від інших відділів і бухгалтерія має повноваження вимагати подання ними звітів. Звіти за програмою, передбаченою системою контролінгу, обробляються працівниками контролінгової служби.

Може бути також прийнятним варіант, коли відділи постачання, збуту, обліку та інші подають передбачені системою контролінгу звіти безпосередньо у службу контролінгу.

Таким чином, начальник служби контролінгу одержує досить високий статус і незалежність від начальників інших фінансово – економічних служб. Більш того, служба контролінгу ставиться до певної міри в привілейоване положення, оскільки наказом фінансового директора інші служби зобов'язуються надавати службі контролінгу всю необхідну інформацію.

Служба контролінгу на підприємстві може утворюватися відповідно до функцій менеджменту. За підтримку кожної функції відповідає контролер або група контролерів (спеціаліст по плануванню і бюджетуванню, спеціаліст по обліку і аналізу, спеціаліст по контролю), в даному випадку необхідні працівники вузької спеціалізації.

Також, організація служби контролінгу може здійснюватися відповідно до функціональних сфер підприємства (постачання, виробництво, збут, фінанси), що вимагає закріплення за кожною сферою контролера або групи контролерів широкого профілю.

В більшості випадків на практиці використовується поєднання цих двох варіантів.

На кожному підприємстві існує свій порядок правових відносин, але не зважаючи на це, основними правами працівників служби контролінгу являються наступні:

- право отримувати інформацію від керівників і працівників підрозділів підприємства, що необхідна для виконання їх посадових обов'язків;
- право здійснювати зв'язок з іншими підприємствами з питань, що входять до компетенції служби контролінгу;
- право давати обов'язкові для підрозділів вказівки по питанням методики планування, обліку затрат і аналізу;
- право вносити пропозиції керівництву підприємства про критерії і методи розрахунку винагород працівникам за активну роботу по покращенню показників фінансово – господарської діяльності.

Керівництво служби контролінгу несе відповідальність за:

- правильне використання методів, методик, інструментів, що дозволяють отримати достовірну і об'єктивну інформацію про ефективність діяльності підприємства і його підрозділів;
- своєчасність виконання процедур, встановлених регламентом;
- нерозголошення конфіденційної інформації;
- невиконання в повному обсязі обов'язків і не виконання прав відповідно до посадової інструкції.

Отже, організаційна структура і контролінг – взаємопов'язані елементи системи стратегічного розвитку підприємства і управління.

ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЇЇ ЦІНОВОЇ СТАБІЛЬНОСТІ НА РИНКУ АПК УКРАЇНИ

В.Ф. НЕВЛАД, кандидат економічних наук
Уманський національний університет садівництва

В ринкових умовах господарювання, сільськогосподарські підприємства, як суб'єкти аграрного ринку неорганізовані і знаходяться під тиском більш сильних і організованих суб'єктів ринку з вищим рівнем монополізму. За таких умов про справедливий розподіл доходів між суб'єктами ринку без державного регулювання не може бути й мови. Детально дослідити ситуацію з ціновими співвідношеннями на аграрному ринку допомогла б система цінового моніторингу аграрного ринку. Проте така система досі не створена. Тому необхідно налагодити моніторинг цінових співвідношень в аграрній сфері та їх відповідності рівню реальних витрат основних суб'єктів ринку. На цій основі доцільно здійснювати регулювання відповідних ринків з метою запобігання різкому коливанню цін і недопущення невиправданого зниження доходів населення та підприємницьких структур.

Ринкова трансформація інтеграційних зв'язків відбувалась, на жаль, шляхом скорочення продажу сільськогосподарської продукції безпосередньо переробним підприємствам і непомірного розширеного збуту за комерційними каналами, які є найменш прозорими і контрольованими. Продаж за даними каналами проводиться переважно з поля та за цінами, нижчими за біржові. Величезні суми осідають у кишенях

приватних підприємців, насінневих трейдерів. Тому, на нашу думку, у сучасних умовах господарювання, як довів знаменитий Кейнс, ринкові механізми в обов'язковому порядку мають доповнюватися важелями державного регулювання. В перехідній економіці, де ринкові механізми ще не зрілі, ефективно державне регулювання слугує запорукою успіху справи. Саме на вирішення цієї проблеми спрямовано Закон України "Про державну підтримку сільського господарства України", затверджений 27 червня 2004 р. і який вступив у силу з 1 січня 2005 року.

В цьому законі встановлено порядок визначення мінімальних і максимальних закупівельних цін сільськогосподарської продукції та механізм їх дії.

Але, між рівнем мінімальних і максимальних цін існує "ціновий коридор", регулювання яким має здійснювати держава. Мінімальна закупівельна ціна окремого виду продукції є ціновим індикатором, що слугує підставою для прийняття рішення про здійснення фінансової інтервенції. Для здійснення товарних і фінансових інтервенцій створено бюджетну організацію – Аграрний фонд.

Розмір мінімальної та максимальної закупівельної ціни окремої продукції державного цінового регулювання не може змінюватися протягом періоду державного цінового регулювання, встановленого для такої продукції.

Урядові дотації до мінімальної ціни повинні надаватися до тих пір, поки вони не досягнуть рівня максимальних заготівельних цін, після чого дотування припиняється. В схемі державної підтримки і регулюванні цін важливе місце належить товарній і фінансовій інтервенціям. Їх здійснює Аграрний фонд через продаж (поставки) окремих товарів (продуктів) державного цінового регулювання на організованому аграрному ринку на умовах споту (негайна поставка) або форварду з метою встановлення ціни рівноваги (фіксіну) у розмірі, що не перевищує значення максимальної закупівельної ціни.

На нашу думку, поєднання державного та ринкового регулювання цін і доходів сільськогосподарських виробників повинне досягатись шляхом удосконалення та розширення їх державної підтримки; посилення антимонопольного контролю за формуванням цін на матеріально-технічні ресурси і послуги, що надаються сільському господарству; впровадження механізмів забезпечення рівновигідної участі в розподілі доходів усіх учасників процесу виробництва, заготівель, зберігання і переробки та численних посередників при реалізації сільськогосподарської продукції і продовольчих товарів; державної підтримки доходів товаровиробників через фінансування окремих державних програм; підтримання експорту системою субсидування, вдосконалення регулювання імпорту продовольства, цін на окремі види продукції внутрішнього ринку; створення власності на землю та формування господаря на ній.

Ринкове регулювання має здійснюватися також через механізми квотування виробництва сільськогосподарської продукції у найбільш економічно сприятливих сировинних зонах в обсягах внутрішніх та експортних потреб; закупівлі продукції на конкурсних засадах та через відкриті товарно-кредитні корпорації оптових ринків, систему біржової торгівлі.

РЕСТРУКТУРИЗАЦІЯ ТА ЇЇ ПЛАНУВАННЯ НА СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОМУ ПІДПРИЄМСТВІ

В.С. НЩЕНКО, кандидат економічних наук
Одеський державний аграрний університет

Сьогодні сільське господарство як головна галузь агропромислового комплексу опинилось у надзвичайно важкому економічному становищі. У результаті руйнування технологічної інфраструктури на селі, деградації аграрного сектора економіки в Україні катастрофічно зменшилося виробництво сільськогосподарської продукції.

Реформи в аграрній сфері, які проводилися в Україні не надали змоги ефективно вести процес виробництва продукції рослинництва і тваринництва. Тому в сучасних умовах господарювання керівництву необхідно мати чітке усвідомлення проведених економічних і структурних змін, які можуть призвести до покращення або погіршення становища агроформування у перспективі. Одним із таких шляхів є реструктуризація підприємства та його діяльності.

Реструктуризація – програма, яка спланована і контролюється керівництвом компанії та істотно змінює чи: а) масштаб діяльності, що здійснюється компанією; або б) способи здійснення діяльності.

Розробка стратегії та програми дій щодо її здійснення означає перехід від реактивної форми управління (прийняття управлінських рішень як реакція на поточні проблеми, на отримані негативні результати – «пасти задніх подій») до управління на основі аналізу і прогнозів.

Вироблення стратегії здійснюється на основі проведених прогнозів розвитку ринків продукції, що випускається, оцінки потенційних ризиків, проведеного аналізу фінансово-господарського стану та ефективності управління, аналізу сильних і слабких сторін підприємства.

Стратегія підприємства включає в себе стратегію поведінки на ринку (вибір районів впливу, займана частка ринку, групи споживачів, вибір стратегії діяльності – конкуренції, розширення ринку, необхідність кооперації і вибір її форм: об'єднання, вузькоспеціалізоване виробництво; цінова стратегія: лідерство по витратах, диференціація, ніша і т.д.).

Відповідно до стратегії ринкової поведінки визначається взаємопов'язана система:

- постачальницько-збутової політики;
- виробничо-технологічної та інноваційної політики;
- цінової політики;
- фінансової політики;
- інвестиційної політики;
- кадрової політики та управління персоналом, та розробляється програма заходів, що забезпечують її здійснення.

У відповідності з основними напрямками діяльності та обраною стратегією визначається, як має бути змінена організаційно-управлінська структура.

При розробці стратегії і програми дій уточнюються цілі та шляхи їх досягнення, робиться більш глибокий аналіз і більш ретельна оцінка ефективності і ступеня ризику заходів.

РЕАЛІЗАЦІЯ МІЖПРЕДМЕТНИХ ЗВ'ЯЗКІВ НА ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТТЯХ З ВИЩОЇ МАТЕМАТИКИ

Р.В. НЕНЬКА, С.В. ЛЕЩЕНКО

Уманський національний університет садівництва

В сучасному навчальному процесі спостерігається многогранна проява міжпредметних та міжнаукових зв'язків, що визначаються змістом навчального матеріалу, навичками та вміннями, що необхідно сформувані у майбутніх аграріів.

Універсальність математичних методів, та особливість математики, що вона є «мовою» інших галузей знань, дозволяє встановити існуючі об'єктивні взаємозв'язки різних наук, що зумовлені єдністю та цілісністю матеріального світу, властивості якого вони вивчають.

Міжпредметність в освіті є умовою і засобом комплексного підходу до виховання, навчання та розвитку особистості студента. Це пояснюється тим, що на міжпредметній основі формується сучасна картина всесвіту, що є базою наукового спостереження світу.

Використання принципу міжпредметності при вивченні математики дозволяє продемонструвати різні області її застосування, таким чином підвищити мотивацію щодо вивчення дисципліни. Міжпредметність сприяє розвитку мислення, самостійності, пізнавальної та творчої активності студентів.

При розробці методичного забезпечення проведення практичних занять необхідно враховувати середній і низький рівень базової математичної підготовки студентів, низький рівень обчислювальних навичок, невмінням користуватися математичною символікою, психологічною неготовністю виконувати математичні завдання не репродуктивного характеру. Тому, головним принципом при відборі математичних методів для практичних занять зі студентами-агрономами стає доступність і практичність. Методи, які розглядаються, повинні бути побудовані на зрозумілих для студента математичних перетвореннях. Ці методи повинні вирішувати загальні завдання, з якими зіштовхується спеціаліст АПК.

Слепкань З.І. стверджує, що реалізація міжпредметних зв'язків (МПЗ) дає можливість економно в часі визначати структуру навчального плану, програм, підручників, сприяючи раціоналізації навчального процесу в цілому, єдиному тлумаченню понять, методів розв'язування задач. Для успішного здійснення міжпредметних зв'язків викладачу слід чітко усвідомити, з якою метою і в якій формі встановлюється зв'язок.

Наприклад, орієнтовне планування МПЗ математики та фізики з основами біофізики під час вивчення змістового модулю „Застосування визначеного інтегралу”.

Питання, що вивчається	Матеріал, за яким здійснюється зв'язок	Мета зв'язку	Спосіб реалізації
Визначений інтеграл. Застосування визначеного інтегралу.	Механіка. Кінематика поступального і обертального руху. Механічна робота.	Свідоме засвоєння понять, досягнення єдності розкриття характеристик руху тіл, значень роботи, енергії.	Математичне моделювання фізичних задач.
	Термодинаміка. Зміна ентропії.	Полегшення сприймання поняття ентропії, зміни ентропії.	Ілюстрація поняття визначеного інтеграла новим фізичним змістом.
	Електромагнетизм Індукція магнітного поля (закон Біо-Савара).	Використання поняття інтеграла для визначення напруженості магнітного поля.	Розв'язування вправ на визначення напруженості магнітного поля.

Методичні вказівки для проведення практичних занять з вищої математики передбачають модульний принцип. У кожному із змістових модулів виділено два блоки: базовий і професійно зорієнтований. Перший містить головні логічні елементи математичної теорії. Другий орієнтовано на формування конкретних функцій практичної діяльності студентів. При розв'язуванні задач фізичного, агрофізичного, біофізичного та прикладного змісту студентам доводиться шукати приклади теоретичного зв'язку в підручниках із фізики, геодезії та інших навчальних дисциплін, здійснюючи таким чином міжпредметні зв'язки. Порівняння, аналіз синтез, абстракція, узагальнення завжди використовуються при вивченні математичної теорії, при розв'язуванні прикладних, професійно-орієнтованих задач. Таким чином, в процесі розвитку математичного мислення формується професійне мислення студентів.

КЛАСИФІКАЦІЯ ТЕРМІНОЛОГІЧНИХ СИНОНІМІВ

М.В. ПАЄВСЬКА

Уманський національний університет садівництва

Представники різних мовознавчих шкіл подають свої варіанти класифікацій. Зазначимо, що проблемами класифікації термінів-синонімів займалися Т.І.Панько, І.М.Кочан, Г.П.Мацюк, Н.Ю.Русова, Б.Н.Кобрин, Р.Ю.Головін, С.П.Худолєєва, Д.Е.Розенталь та інші дослідники.

За ступенем схожості термінологічні синоніми поділяються, згідно з класифікацією Н.Ю.Русової, на такі види:

а) абсолютні синоніми: *лінгвістика (linguistics)* – *мовознавство*;

б) терміни, що знаходяться у відношеннях “род-вид” чи “частина-ціле”, але недостатньо інформативні для даної тематики: *вивчення (study)* – *аналіз, дослідження*;

в) терміни, що означають поняття, які значною мірою перетинаються в об’ємі: *аналогія (analogy)* – *подібність, схожість*.

Користуючись класифікацією, запропонованою І.М.Кочан, термінологічні синоніми можна поділити на наступні види:

1. Одноструктурні синоніми:

а) терміни-варіанти: *абстракція (abstraction)* – *абстрагування*;

б) терміни – різнокореневі відповідники: *зсув (shift)* – *зміщення – зрушення*;

в) терміни, різні за походженням: *адекватність (adequacy)* – *рівність, тотожність*.

2. Різноструктурні синоніми:

а) варіанти: *реінтеграція (reintegration)* – *повторна інтеграція*;

б) дублети: *текстова лінгвістика (text-linguistics)* – *лінгвістика тексту*.

Дослідники Б.Н.Кобрин та Р.Ю.Головін розрізняють такі види термінологічних синонімів:

1. Терміни-дублети іноземного походження: *описовий (descriptive)* – *дескриптивний (лат. *descriptivus* – опис)*.

2. Терміни – синтаксичні синоніми:

а) слово – словосполучення (*термінологія (terminology)* – *сукупність термінів*);

б) словосполучення – словосполучення (*цільовий текст (target text)* – *текст перекладу*);

в) повна – коротка форми терміна (*перекладознавство (translatology)* – *наука про переклад*).

3. Дефініційні синоніми (*лексикографія (lexicography)* – *теорія і практика складання словників*).

О.С.Ахманова виділяє абсолютні, граматичні, ідеографічні, відносні, синтаксичні, стилістичні та функціонально-мовленеві синоніми, а С.П.Худолєєва вважає, що термінології властиві лише деякі з них. Згідно з її класифікацією терміни-синоніми поділяються на:

а) абсолютні;

б) відносні – синоніми, семантична схожість яких розповсюджується не на всі їх значення (в бібліотечній справі абсолютним синонімом терміна *копія (copy)* є тільки слово *відбиток*, а не терміни *репродукція, відбиття, відтиск, відображення*);

в) ідеографічні – синоніми, що відрізняються відтінками в значеннях: *спір (debate)* – *полеміка* (гострий, гарячий спір), *дискусія* (широке обговорення будь-якого питання), *диспут* (має відтінок ученого публічного спору), *дебати, суперечка* (зазвичай використовується з негативним чи іронічним відтінком).

г) стилістичні – синоніми, які використовуються в різних стилях: *доказ (argument)* – *аргумент* (з офіційної мови), *довід, підстава* (з книжної мови), *обґрунтування* (загальнонаукове слово), *резон* (розмовне, застаріле).

Поділ синонімів на абсолютні (дублети) і часткові є основним, бо він відображає суть явища синонімії. Класифікацію дублетів наводять в своїх працях не так багато дослідників, проте можна відмітити поділ абсолютних синонімів на різні види, запропонований М.Сташко, Н.Ю.Русовою, І.С.Квітко, Т.І.Панько, І.М.Кочан та Г.П.Мацюк, А.М.Письмиченко.

Абсолютні синоніми, згідно з класифікацією Н.Ю.Русової, поділяються на:

1) аббревіатуру та її розшифровку: дублетом до терміна *цільова мова (target language)* – *мова-переймач* в перекладознавстві є аббревіатура *МП (мова перекладу)*;

2) морфологічний та морфолексичний варіанти термінів: *метод (method)* – *метода*;

3) термін і його граматично скорочений еквівалент: *процес перекладу (translating)* – *перекладання*;

4) вітчизняний термін і аналогічний запозичений: *визначення* – *дефініція (definition)*.

Для більш детальної класифікації дублетних термінів за мовою-джерелом, скористуємося класифікацією, яку пропонують В.М.Молодець, Т.І.Панько, І.М.Кочан, Г.П.Мацюк:

1) автохтонні терміни: *підсумок (conclusion)* – *висновок*;

2) запозичені терміни: *секція (section)* – *рубрика (лат. rubrica)*;

3) інтернаціональний / запозичений термін – автохтонне слово:

а) грецького походження: *явище (phenomenon)* – *феномен (гр. phenomenon)*;

б) латинського походження: *відповідник (equivalent)* – *еквівалент (лат. equivalent)*;

в) романського походження: *заклучний (final)* – *фінальний (італ. finale)*; *рівновага (balance)* – *баланс (фр. balance)*.

Підбиваючи підсумки, слід зазначити, що підхід до проблеми синонімії у термінології має бути диференційованим, адже, з одного боку, наявність декількох лексичних відповідників до одного поняття є помітним недоліком терміносистем, а з іншого боку, синонімія є природним виявом розвитку лексики і властива періодам активного нормування термінології, який і спостерігається у наш час в Україні.

ІСТОРІЯ БАТЬКІВЩИНИ – ВИЗНАЧАЛЬНИЙ ЧИННИК КОНСОЛІДАЦІЇ УКРАЇНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА

І.С. ПАХОЛЬЧУК, кандидат історичних наук

В.І. ДОМОРОСЛИЙ, кандидат історичних наук

Уманський національний університет садівництва

Сьогодні, в умовах, коли відбувається, з одного боку, уніфікація постсучасної культури („тотальна вестернізація”, за С.Жижеком), а з іншого, формується мультикультурний тип суспільства, людство опиняється в „кризі самоідентифікації” (В. Хьосле), що загрожує нації втратою своєї соціокультурної значимості і самобутності, свого майбутнього. Однією з основних гуманітарних навчальних дисциплін, яка об’єктивно здатна протистояти цьому руйнівному процесові, безпосередньо впливати на виховання національної свідомості, почуття патріотизму, відданості своєму народові, є історія Батьківщини.

Цілі існування народу виробляє не економіка, вони зумовлюються рівнем національної свідомості і самоідентифікації, які синтезуються системою філософського узагальнення і переосмислення історичного досвіду. Внутрішня руйнація держав завжди починалася з деформації національної самосвідомості їх громадян, поширення національної індиферентності, байдужості як антипода патріотизму. На жаль, ці явища постійно набирають сили у нашій країні, наближаючись нині до критичної межі, загрожуючи набути незворотнього характеру.

Історичні знання безпосередньо впливають на молоде покоління, його національні почуття. Неупереджене, науково обґрунтоване знання історії – це той фундамент, на якому зростає любов до свого народу, повага до його минулого, співпереживання і

турбота за долю сьогодення і прийдешнього.

На жаль, нам дісталась дуже спотворена спадщина. Нашу історію намагалися і намагаються підпорядкувати інтересам сусідніх держав, у складі яких у різні часи перебували українські землі. Як результат, де-факто, різних історій навчають школярів і студентів у Києві і Севастополі, у Львові і Донецьку. Так рішенням №37/8 від 23.09.2009 „Про фальсифікацію історії у шкільних підручниках 5-11 класів при вивченні курсів „Історія України” і „Всесвітня історія” Донецька міськрада вирішила написати „свою історію”, адаптовану до політичних потреб сусідньої держави. Отже, сподіватися на серйозні здобутки в освоєнні історії України, яка вважається однією з базових засад розбудови незалежної держави, не має вагомих підстав.

Бажані результати у підготовці висококваліфікованих спеціалістів можливі лише за умови надання учням глибоких знань у середніх освітніх закладах, які є фундаментом вищої школи. Саме таку роль загальноосвітньої школи добре усвідомив свого часу (XIX ст.) німецький канцлер Бісмарк, заявивши: „Дайте мені зо дві тисячі добрих учителів і я за кілька років зроблю нову Німеччину”. Сказане особливо характерне для історичних знань, які безпосередньо впливають на молоде покоління, його національні почуття. Відповідальність викладача історії за національно-патріотичне виховання і національну ментальність визнана в усьому світі.

Загальноосвітня школа перейшла на оцінювання знань за 12-бальною системою. Атестат про середню освіту отримують практично всі школярі, в тому числі й ті, хто має з окремих предметів три бали, оцінку яка і за 4-бальною системою ставала серйозною перешкодою випускника школи до вищого навчального закладу. Таким чином, студентами сьогодні стають ті, які за своєю загальноосвітньою підготовкою не здобули основ (в тому числі й – історичних знань) для навчання у вищій школі.

Разом з тим, катастрофічно скорочуються аудиторні заняття. Згідно наказу Міносвіти від 19 лютого 1994 року на вивчення курсу „Історія України” відводилося 108 годин. Але вже скоро в одному із наступних документів Міністерства вищим навчальним закладам надавалося право скорочувати кількість аудиторних занять від однієї третини до половини, тобто на них відводили вже 72 – 54 години. Проте у залікових книжках студентів ставилася цифра 108 годин, залишок 36 – 54 години – відводився на самостійну роботу. На сьогодні ситуація ще абсурдніша: тепер ті самі третина, а то і половина навчальних годин забираються все на ту, так звану, самостійну роботу студентів, але з уже 72 – 54 годин. До того ж, досі залишається не з’ясованою методика організації самостійної роботи студентів та контролю за її проведенням.

Нещодавно Міністерство освіти та науки, після недолугих спроб вилучення із навчального процесу, визначило історію України базовою дисципліною, обов’язковою для вивчення в усіх вишах країни. Проте не визначена обов’язкова кількість годин для технічних вищих навчальних закладів і спеціальностей зумовлює масу труднощів, як для викладачів, так і для студентів. Сьогодні кількість годин з історії Батьківщини навіть в одному вищому навчальному закладі на різних спеціальностях різна – від 36-54 годин до 72. Отже, історія України читається поспіхом, лише протягом одного семестру – від первісної доби до сьогодення. Вона не стала і, за таких умов, не стане основою підготовки студентів до активної цілеспрямованої життєдіяльності в нових соціальних і культурних умовах, важливим ідентифікуючим чинником особистості сучасного типу, свідомого громадянина, патріота незалежної Української держави, здатного позбутися історичної хвороби малоросійства й перестати колінкувати перед ворогом, хоч би яким великим і дужим він здавався.

Керівництву країни необхідно вжити невідкладних енергійних заходів для ліквідації небезпечної тенденції, серед яких особлива увага має бути зосереджена на створенні режиму творчого вивчення навчальної дисципліни „Історія України”. На ґрунті об’єктивного бачення співвітчизниками спільного минулого постають обриси спільного майбутнього, формується єдина система цінностей, ідентичний світогляд, національна ідея, без чого консолідація суспільства постає як „фата моргана”.

ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ УПРАВЛІННЯ ПРОЕКТНИМИ РИЗИКАМИ В АПК

Н.О. ПЕТРЕНКО, кандидат економічних наук
Уманський національний університет садівництва

Сучасні ринкові відносини зумовлюють існування ризику в усіх сферах проектно-господарської діяльності. Ринкове середовище вносить в діяльність агропідприємств елементи невизначеності і поширює «асортимент» ризикових ситуацій, що виникають за конкретних умов та обставин. Відсутність повної інформації, існування протидіючих тенденцій, елементи випадковості та інші нові економічні умови господарювання обумовлюють недостатній рівень прогнозованості процесу управління, оскільки більшість управлінських рішень підприємства приймається в умовах невизначеності та економічного ризику.

Науковий аналіз проблем, тенденцій і специфіки виникнення ризиків знайшли своє відображення в працях зарубіжних дослідників С. Баронеса, А. Маршала, Д. Норкота, В. Шарпа, та вітчизняних науковців В. Дігтяренко, В. Ковальова, В. Перепелиці, М. Романової, та інших.

В даний час управління ризиками стає невід'ємною частиною стратегічного і оперативного управління підприємств аграрної сфери, що успішно розвиваються. Від поняття «вимірювання ризику», що враховує розробку моделі оцінки величини того або іншого ризику, підприємства прагнуть перейти до «управління ризиками» – розробки методик впливу на ризик залежно від його величини. У зв'язку з цим особливо гостро постає проблема розробки концепції управління ризиками для підприємств, яка включала б уже існуючі напрацювання для фінансових інститутів і враховувала особливості сільського господарства, яке є одним із найбільш ризикованих видів підприємницької діяльності. Його ризикованість визначається рядом факторів, таких як сезонність виробництва, залежність від погодних та кліматичних умов, тривалий період обороту капіталу, велика складність зміни асортименту продукції та технології, та ін.

Основним і найбільш прийнятним для підприємств АПК методом управління проектними ризиками є страхування. При цьому враховується постанова Кабінету Міністрів України від 11 липня 2002 р. № 1000, в якій зазначається: обов'язковим є страхування врожаю сільськогосподарських культур і багаторічних насаджень державними сільськогосподарськими підприємствами, страхування врожаю зернових культур і цукрових буряків на випадок нанесення збитків, пов'язаних з неотриманням або недоотриманням врожаю сільськогосподарських культур унаслідок граду, пожежі, вимерзання, урагану, бурі, зливи, посухи, знищення посівів карантинними шкідниками.

Крім того підприємства здійснюють:

- страхування майна. Найчастіше майно підприємства страхується від стихійних лих (пожежі, землетрусу і т.д.).
- страхування продукції підприємства на період її транспортування. В залежності від базисних умов договору, використаних транспортних засобів та ризиків загального або часткового псування проданих і доставленої покупцям продукції підприємства, або за проханням покупця, страхує продукцію на період її перевезення. Це може бути молокопродукти, м'ясо від забою худоби, яйця і т.д.. Взагалі сума страхування відповідає номінальній вартості продукції, а при деяких підвищених ризиках може і перевищувати її на 10%-30%;
- страхування транспортних засобів. Підприємства страхують всі наявні транспортні засоби, трактори, автомобілі на випадок пожежі, крадіжки, зіткнення з іншими транспортними засобами та нерухожими предметами. При цьому страховий поліс покриває не тільки збитки самого підприємства у зв'язку з повною або частковою втратою транспортного засобу, а й притиснення інтересів третіх осіб;

- компенсаційне страхування, при якому розглядаються конкретно визначені суми для компенсації працівникам галузі рослинництва або тваринництва на підприємстві і його службовцям у випадку часткової або повної втрати працездатності в результаті нещасного випадку на виробництві, хворобі чи смерті.

Згідно з Постановою Кабінету Міністрів України «Про обов'язкове страхування врожаю сільськогосподарських культур і багаторічних насаджень» об'єктом обов'язкового страхування є майнові інтереси, що не суперечать законодавству і пов'язані з неотриманням або недоотриманням врожаю зернових культур і цукрових буряків – сільськогосподарськими підприємствами усіх форм власності.

Головною умовою якісної організації системи управління ризиками, аналізу та оцінки можливих загроз, а також ефективного управління ними є наявність повної та достовірної інформації. Проте залишається актуальним питання вивчення методів управління ризиками, формування стратегій підприємств АПК, а також визначення способів їх реалізації у процесі виробничої діяльності.

Отже, управління ризиками є відносно новим, специфічним видом управлінської діяльності. В процесі свого розвитку воно поступово переходить від суто методичної і нескоординованої діяльності до цілеспрямованої організації усіх ланок підприємства для вивчення, оцінки і запобігання настанню несприятливих подій.

СУТНІСТЬ СТРАТЕГІЧНОГО УСПІХУ

О.А.ПЕЧЕРСЬКА, аспірант

Уманський національний університет садівництва

Успіх підприємства полягає в досягненні встановлених цілей. Уявлення про нього є індивідуальними. У бізнесі невеликі підприємства вважають за успіх такі показники обсягів виторгу чи прибутку, які на великих фірмах сприймаються як катастрофа. Тому успіх можна визначити як задоволення керівників, менеджерів, персоналу очікуваними результатами діяльності, а також як досягнення суспільно необхідного рівня витрат, цін тощо. В економіці про успіх діяльності свідчать показники ефективності роботи підприємства: дохід, прибуток, активи, капітал, продуктивність праці, рентабельність, норма повернення інвестицій, дохід на акціонерний капітал чи на акцію, ліквідність активів тощо. Використання кількох показників підвищує об'єктивність висновків про успішність діяльності, сприяє визначенню рівня успіху, зіставленню і ранжуванню підприємств, фірм, компаній, багатопрофільних корпорацій. Для цього кілька показників поєднують у рейтингову систему, якою користуються експерти, оглядачі та журналісти. Вони складають переліки фірм, ранжуючи їх за певними критеріями і визначаючи найуспішніші серед них. Стратегії їхньої діяльності рекомендують іншим як взірець.

Надійні, процвітаючі фірми з часом стають вразливими передусім унаслідок зміни потреб покупців. Наприклад, понад 100 років швейцарські фірми домінували на ринку виробництва годинників. Їх успіх був зумовлений високою кваліфікацією кадрів, культурою виробництва, що забезпечувало високу точність механіки. Та із впровадженням електронних технологій зникла потреба у кваліфікації і вмінні персоналу, відчутно знизилася ціна, що спричинило ліквідацію багатьох швейцарських годинникових фірм. Ця тенденція ще раз підкреслює основний закон еволюції у бізнесі: немає нічого більш непостійного, ніж успіх. У підприємстві він значною мірою залежить від динаміки уявлень, цінностей споживачів, які впливають на їх купівельну активність і попит загалом. Саме в цьому закорінена причина того, що найуспішніші на певному етапі фірми з часом втрачають свої позиції. Тому навіть такі всесвітньо відомі компанії, як General Motors, Philips, Kodak, Microsoft вважають критерієм успіху не прибуток, а забезпечення умов виживання у довгостроковій перспективі. Це спонукає їх визначати і розвивати умови і фактори, покликані забезпечити в майбутньому ключові фактори успіху і стійкі конкурентні переваги.

Ключові фактори успіху — активи і компетенції, які використовують суб'єкти ринку в успішній конкурентній боротьбі. Ключовими факторами успіху (КФУ) можуть бути будь-який конкурентний актив або компетенції, необхідні для завоювання найбільшої частки ринку. Таким активом за певних обставин може бути стійка конкурентна перевага (СКП) — здобута підприємством перевага в конкурентній боротьбі завдяки вищій споживчій цінності його продукції (послуг), яку визнають тривалий час (не менше 3 років) її споживачі. Забезпечується вона недосяжними для конкурентів активами (репутацією виробника якісної продукції, технологічною гнучкістю, наявністю постійних споживачів) і компетенціями (технічною перевагою виробництва, професіоналізмом персоналу, якістю обслуговування споживачів). Найважливішими СКП є репутація виробника високоякісної і надійної продукції, бездоганне обслуговування клієнтів, авторитетна і впізнавана торгова марка тощо. Сукупність ключових факторів успіху поділяють на два типи: 1) стратегічні необхідності, які, можливо, і не надають жодних переваг, оскільки ними володіють усі учасники ринку, але їх відсутність значно послаблює позиції фірми; 2) стратегічні сили (активи і компетенції), які дають змогу фірмі виділитися із загального ряду ринкових гравців, перевершити суперників, що є основою конкурентних переваг, джерелом успіху. Із стратегічного погляду важливо знати те, які активи і компетенції є пріоритетними на певному етапі, а які з них вийдуть на перший план у майбутньому.

Для ідентифікації факторів успіху компанії в минулому, вибору правильних стратегічних рішень необхідно оцінити поточні і використовувані раніше стратегії. Це зумовлено тим, що нерідко у процесі діяльності стратегія суттєво змінюється. Для прийняття стратегічного рішення необхідний великий обсяг інформації з найрізноманітніших джерел. Безпосередньо йому передують аналіз сильних і слабких сторін підприємства, а також оцінювання конкурентної ситуації, покупців і їхніх потреб, ринкового середовища. Усе це дає підстави для висновку, наскільки привабливим є ринок за умови вибору певної стратегії. Будь-яке підприємство зацікавлене у формуванні такої стратегії, яка б використовувала його сильні сторони і слабкості конкурентів, нейтралізувала його слабкі сторони і сильні сторони суперників. Ідеальною вважають конкуренцію в здоровій, зростаючій галузі з використанням підприємством стратегії, що спирається на недосяжні суперником стійкі конкурентні переваги.

Розроблення ефективних стратегій починають з генерування пропозицій щодо поліпшення діяльності, визначення конкурентоспроможних стандартів діяльності. Одним з орієнтирів при цьому можуть бути досягнення конкурентів, передусім фірм, що успішно працюють. Як правило, при цьому з'ясовують, завдяки чому конкуруюча компанія досягла успішних результатів і наскільки може бути використаний її досвід. Після цього розробляють стратегічну програму подолання відставання і виходу на передові позиції.

Довгострокова конкурентоспроможність підприємства залежить від його уміння вчасно розпізнавати зміни в конкурентному середовищі, ефективно розвивати свої ресурси, щоб адекватно відповідати на ці зміни. Для забезпечення довгострокового успіху особливого значення набувають формування і розвиток стратегічного потенціалу підприємства.

КОНКУРЕНТНІ ПОЗИЦІЇ АПК УКРАЇНИ НА ЗОВНІШНЬОМУ РИНКУ

Н.Я. ПТЕЛЬ, кандидат економічних наук
Уманський національний університет садівництва

В умовах глобалізації реалізація міжнародної конкурентної політики є важливою економічною складовою загальнодержавної стратегії вдосконалення управління всіма

галузями економіки, в тому числі і АПК. Включаючись до системи інтернаціоналізації, Україні необхідно визначити місце аграрної сфери у глобалізації та окреслити напрямки зміцнення конкурентних позицій вітчизняних аграрних формувань.

Конкурентоспроможність передбачає можливість ефективної роботи в ринкових умовах. Це означає, що виробнича діяльність повинна найповніше відповідати споживчому попиту, забезпечувати максимальну окупність засобів виробництва і капіталу. В сфері АПК конкурентоспроможність вимірюється питомою вагою продукції сільськогосподарського походження на внутрішньому й світовому ринках і залежить від ефективності виробництва, попиту і пропозиції, забезпеченості продовольством та споживання. Для того щоб підприємство успішно конкурувало на ринку, його витрати мають бути на одному рівні з провідними конкурентами, адже чим більші питомі витрати порівняно з витратами конкурентів, тим нижчий рівень конкурентоспроможності.

Державний механізм регулювання зовнішньоекономічної діяльності галузей АПК в Україні недосконалий, а забезпечення конкурентоспроможності продукції на світовому ринку зумовлює необхідність його поліпшення на основі створення політичних, економічних, фінансових і правових умов. Адже виважена зовнішньоекономічна політика держави проявляється у досягненні її економікою певних переваг на міжнародному ринку та одночасно, захисті внутрішнього ринку від конкуруючих імпорتنих поставок.

Вирішальним критерієм конкурентоспроможності продукції на світовому ринку є якість товарів, а саме – ефективна система керування якістю. Одним із мінусів вітчизняних підприємств АПК є відсутність міжнародних сертифікатів якості, що ускладнює вихід на зовнішні ринки. Часто іноземні посередницькі компанії закупають сільськогосподарську продукцію на вітчизняному ринку за цінами нижчих якісних параметрів і згодом реалізують в інших країнах як високоякісну. Проблеми стандартизації і сертифікації особливо загострились після вступу України до СОТ.

Проблеми підприємств АПК стають ще актуальнішими у зв'язку з вступом України у Світову Організацію Торгівлі (СОТ) та опублікуванням Міжнародною системою стандартизації (ISO) нового стандарту 22000-2005 «Системи управління безпечністю харчових продуктів – вимоги до будь-яких організацій харчового ланцюга». В нашій країні не існує іншої рівноцінної альтернативи розробці та використанню законодавчих документів, що регламентують питання якості та безпеки харчової продукції згідно з міжнародними стандартами.

Пріоритетним напрямком конкурентної стратегії України є інтеграція до ЄС, де політика конкуренції базується на принципах захисту конкурентних засад та інтересів споживачів. Конкурентні переваги аграрного сектора багатьох країн підтримуються за допомогою механізмів субсидування. Зокрема, розділ 33 Угоди про ЄС передбачає забезпечення справедливих доходів для сільськогосподарських виробників шляхом створення спільної системи продовольчих ринків, застосування єдиних механізмів ціноутворення та інтервенційних заходів. Видатки на сільське господарство сягають 45% бюджету ЄС. Зважаючи на це, в Україні необхідна державна підтримка сільгоспвиробникам у вигляді дотацій, субсидій, пільг з податків на вирощування продукції, безпроцентні кредити.

З метою посилення конкурентоспроможності в умовах глобалізації сфера АПК повинна мати достатній рівень науково-технічного забезпечення. Впровадження інтенсивних технологій та оновлення техніки і устаткування призведе до збільшення обсягів виробництва якісної продукції. Для розвитку експорту сільськогосподарської продукції необхідні потужні інвестиції в сортувальні і пакувальні лінії, сучасне холодильне обладнання, склади. Потреба в сховищах в Україні задоволена лише на 10%, через це ціни в сезон виробництва на внутрішньому ринку залишаються високими.

Для забезпечення конкурентоспроможності вітчизняної продукції АПК необхідно на загальнодержавному рівні відпрацювати фінансово-кредитну, податкову та цінову політику, стимулювати розвиток підприємництва, розвивати ринкову інфраструктуру, підвищити ефективність служб маркетингу й менеджменту, забезпечити товаровиробників достовірною ринковою інформацією та рекламою, удосконалити антимонопольне законодавство.

З метою посилення конкурентних позицій вітчизняних підприємств АПК на зовнішньому ринку необхідно здійснити ряд заходів на рівні держави: забезпечити пріоритетний розвиток сільського господарства, створивши умови для нарощування виробництва сільськогосподарської продукції; запровадити державну підтримку суб'єктів агробізнесу; зменшити податковий тиск, встановити пільги, реальні закупівельні ціни, дотації для сільськогосподарської продукції; ввести механізм здешевлення кредитних ставок; встановити реальні ціни на сільськогосподарську продукцію, які б забезпечували розширене відтворення; обмежити, або заборонити імпорт продовольства, виробництво якого в країні припинено, або призупинено; обмежити кількість комерційних посередників, що реалізують сільськогосподарську продукцію та постачають ресурси; відновити сільськогосподарське машинобудування; активізувати інтеграційні процеси і забезпечити паритетні умови співпраці агроформувань з переробними, торговими і сервісними організаціями.

Отже, конкурентні позиції підприємств АПК в умовах глобалізації можуть бути досягнені шляхом стимулювання підприємництва, розвитку ринкової інфраструктури; запровадження заходів стимулювання збуту; вдосконалення фінансово-кредитної, податкової та цінової політики, підвищення якості продукції, її стандартизації і сертифікації відповідно до міжнародних норм; підвищення дієвості маркетингу й менеджменту та високого професіоналізму управління.

ЕФЕКТИВНІСТЬ СИСТЕМИ АДМІНІСТРУВАННЯ ПОДАТКІВ В УКРАЇНІ

С.М. ПОДЗІГУН

Уманський національний університет садівництва

Економічна ефективність є результатом діяльності будь-якої системи. Ефективність адміністрування національної системи податків має вагоме значення для фінансових та економічних відносин як на рівні країни, так і в міжнародних стосунках.

Вперше системний аналіз проблем забезпечення сплати податків був опублікований в 1662 р. основоположником англійської класичної політичної економії Ульямом Петті у праці "Трактат про податки і збори". Було розроблено наукові принципи до організації процесу оподаткування й управління ним.

В більшості країн світу підвищення ефективності оподаткування здійснюється спрощенням податкового законодавства, зниженням ставок і спрощенням структури податків; приймаються кодекси поведінки службовців податкових органів, що веде до справедливого ставлення до платників податків. Отже, у податковому адмініструванні іноземних країн головну роль приділяють посиленню стимулюючої функції, на відміну від фіскальної, що в українській системі податкового адміністрування посідає провідне місце.

Розглянемо оцінки ефективності національної системи адміністрування податків в Україні (табл.).

Найбільш популярною оцінкою податкового адміністрування є аналіз Світового Банку "Робимо бізнес", де наведено переваги та недоліки податкового клімату в аналізованих країнах (175). Україна в 2008 р. посіла 174 місце (у 2007 р. – 128). Причиною такого низького рейтингу є велика кількість податків, зборів, платежів, обтяжливий процес нарахування, сплати податків, подачі податкової звітності.

Рейтинг країн за критерієм простоти сплати податків

Країна, де найпростіше сплачувати податки	Рейтинг	Країна, де найскладніше сплачувати податки	Рейтинг
Мальдіви	1	Панама	172
Катар	2	Ямайка	173
Гонконг	3	Мавританія	174
ОАЕ	4	Гамбія	175
Сінгапур	5	Болівія	176
Ірландія	6	Венесуела	177
Саудівська Аравія	7	Центральна Африканська Республіка	178
Оман	8	Республіка Конго	179
Кувейт	9	Україна	180
Кірибаті	10	Білорусія	181

Узагальнення практики міжнародного досвіду дає можливість визначити загальні риси процесу адміністрування податків:

- ✓ реєстрація платників податків: створення та підтримка державного реєстру платників податків;
- ✓ роль і значення інформаційних технологій у системі адміністрування податків;
- ✓ вимоги до самоідентифікації платників податків;
- ✓ присвоєння ідентифікаційних номерів платникам податків;
- ✓ постійна перевірка інформації, що міститься в реєстраційних даних платника податків.

Досконала національна система податкового адміністрування є умовою формування в Україні позитивного сприйняття податків і сфери оподаткування загалом, що підвищить фіскальну, економічну ефективність податкової системи.

УЧІМОСЯ Ж МОВИТИ БЕЗ СЛОВОБЛУДСТВА

Н.М. ПОЛІЩУК

Уманський національний університет садівництва

Найважливішим обов'язком української інтелігенції професор, митрополит Іван Огієнко вважав досконале знання української мови й культури, а також створення громад, які переконували б усю рідну людність, що наша материнська мова дуже багата й висококультурна і її треба пильно оберігати від спотворень і забуття. Зокрема, не раз Іван Огієнко застерігав українську інтелігенцію від засмічення української мови зайвими іншомовними словами, бо вважав, що такі слова завдають великої шкоди культурі рідної мови. Зайві іншомовні слова необачно засвоюються передусім тією частиною інтелігенції, що погано знає українську мову, тому захоплюється іноземщиною, тобто модою на чуже; тією частиною інтелігенції, яка довірила свій розум і душу не рідному, а чужому, хоч воно в мові рідній порушує системи, доладність вираження понять, яка забуває повноцінні правічні рідні слова й вирази.

Нині навіть не десятками, а сотнями викидаємо в забуття рідні, точні, виразні, вагомі, милозвучні, багатобарвні, цнотливі слова неповторного, дотепного природного українського мовлення. Дуже мало робимо путящого, аби зберегти повноцінні рідні слова для своїх нащадків; принизливо замінюємо життєдайні українські слова іншомовними нікудишніми "ерзацами". Це поширене явище у вищих колах науки, культури й виробництва, в політиці. Потворні викривлення української мови вкорінюються в побутовому мовленні з дітьми – зі спадкоємцями народу.

Правічна назва сільське господарство замінена на "агропромисловий комплекс", так що хлібом тепер годують "комплекси", а не сільське господарство, технічно оновлене... Дуже модними стали слова "альтернатива" та "глобальний" — важкі для вимови,

немилозаучні, довжелезні. Чому ж усе частіше приголомшують такими іншомовними винаходами замість сказаного просто: рівноцінний вибір, такий самий досконалий тип, взірць, не гірший спосіб вирішення та ін.; чому вже рідко чуємо, що угоди, міжнародні взаємини є важливі, важливіші, дуже важливі, найважливіші тощо? Бо лунає лише "альтернатива" та "глобальний". Вади стали "дефектами"; швидке, прискорене або швидкісне будівництво вже не розрізняється на український лад, а замінюється фізичним терміном "динамічний"; доцільне, корисне, плідне, уміле, прибуткове та інше використання землі, певного способу чи засобу в ділі виражається не по-українському точно своїми словами, бо замінюється загальним іншомовним словом "ефективне; вислів надійне лікування часто замінюється на "ефективне"; будь-які важливі докорінні зміни стало модно визначати іншомовним словом "кардинальні". У мовленні інтелігенції латинське слово "момент" (тобто певна хвилина) вживається переважно неправильно, не в своєму значенні, тому чуємо отаке: "зупинюсь на двох (кількох) моментах". Хіба не простіше сказати українською мовою: зупинюсь іще на двох речах (явищах, фактах)?

Велелюдне гуляння в парку теж характеризується чужим словом — "масове". Ми чуємо по радіо навіть про "масове скорочення поголів'я корів" і "масові жнива".

Коли йдеться про уточнення до плану або до закону, часто чуємо "корективи". Журналіст, повідомляючи, що почалися "бурякові жнива", певно, вважає, ніби сотворив вельми художню метафору, — але ж селянин так не висловиться! Споконвіку український селянин каже, що такий-то час найкращий для сівби озимих, найбільш підходящий, а в керівних кабінетах впроваджують іншомовне слово "оптимальний". Вислови "оптимальна (мінімальна) оплата праці" витіснили природні слова: найвища, найбільша оплата праці і найнижча, найменша оплата праці, а прямолінійно в суто українському мовленні, прощацька зарплата, голодна пенсія.

Надмодним, повсюди суцхим стало слово "пріоритетний"; яким виштовхуються з мовлення добротні українські слова; головний, важливий, найголовніший, найвагоміший, вагомий та ін.; слово "пріоритет" поглинуло національне розуміння важливого завдання, головної ролі, вагомого внеску та інші поняття українського життя. Нас примушують забути, що є добрі, кращі, великі, бажані здобутки, а безперервно втовкмачують у голови дорослих людей і дітей лиш одну звужену протилежність "негативний — позитивний". Французьке слово "ситуація" прилаштується й тулиться майже в кожний вислів, де треба було б правдиво сказати про становище народу, перебіг життєвих подій, становище на транспорті, про становище з невиплатою зарплати й пенсій, про безробіття тощо.

Завдають чимало шкоди культурі рідної мови вчені, люди з вищою освітою, що навчалися не українською, а чужою мовою. За любов до рідної української мови їх позбавляли службових посад або й волі, засиляли в табори, розстрілювали.

Отже, все українське суспільство має не забувати, що його мова зранена в неволі, а тому треба дуже пильно, наполегливо навчатися рідної мови, без поспіху перевіряти кожен рядок написаного твору, лекції, статті, свідомо вкорінювати різномовне слово у практиці мовлення.

Не відомо, якими і чікими законами Україна поділяється на "регіони" та їх об'єднання, голови місцевих Рад називаються "мерами", обласні й міські Ради — "меріями" або "муніципалітетами", відділи органів міськрад — "департаментами".

Річище рідної мови потрібно доглядати, пильно чистити від замулення, спрямовуючи русло розвитку до свого власного життя, — так навчав нас великий український мовознавець і духовний отець українського народу Іван Огієнко. Отож невтомно шукаймо правильні шляхи й сміливо йдімо по них, наполегливо вивчаймо рідну мову та навчаймо її всіх українських людей, охороняймо й розвиваймо свою мову, щоб зберегти на майбутнє свій доленосний народ на планеті Земля.

ПРАВОВЕ ВИХОВАННЯ НАСЕЛЕННЯ – ШЛЯХИ РОЗВИТКУ ТЕОРІЇ ТА ПРАКТИКИ

О.А. ПОЛЩУК, Л.В. МАШКОВСЬКА
Уманський національний університет садівництва

Україна на сучасному етапі свого розвитку є молодою незалежною державою з надзвичайно великим потенціалом у науці, промисловості, культурі. При цьому, вона має все необхідне для того, щоб стати однією з найрозвиненіших держав світу. Однак, на жаль, сьогодні лише невелика частка жителів розуміє важливість розвитку всіх сфер діяльності та всебічного розвитку кожної людини, яка проживає на території України.

Правова культура українського суспільства, яка є частиною загальної культури та одним з головних показників рівня розвитку суспільства, наразі перебуває лише на стадії формування й потребує цілеспрямованої діяльності з її становленням та активним розвитком. Таку діяльність називають правовим вихованням.

Правова культура – знання та розуміння права, а також дії відповідно до нього. Правокультурною людиною можна вважати ту, яка не лише знає та розуміє юридичні норми, а й слідує їх вимогам у своєму житті.

Виходячи з визначення правокультурної людини, слід зазначити, що з особистості, насамперед і складається правова культура суспільства, яка показує рівень правосвідомості та правової активності суспільства, ступінь прогресивності юридичних норм і юридичної відповідальності. Якість правової культури та правової освіти, зрештою, впливає на якість норм права, правил поведінки, за допомогою яких регулюються відносини у різних сферах діяльності. В цій справі, безумовно, відіграє надзвичайну роль правляча політична еліта, адже саме на прикладі її представників формується, якоюсь мірою, правосвідомість і правова культура наших людей.

Окрім політичної еліти, до складного процесу правового виховання населення України мають долучитися також найкращі представники наукової, педагогічної та творчої інтелігенції. Саме вони, носії та хранителі культури України, мають відіграти одну з головних ролей у збереженні та розвитку культури в цілому і правової культури, зокрема.

Імпонує той факт, що все частіше на питання розвитку правової культури жителів нашої країни звертають увагу студенти, ті хлопці і дівчата, які в майбутньому впливатимуть на долю України.

При цьому слід звернути увагу на правове виховання студентів тієї частини молоді, яка стоїть на порозі дорослого життя, готується до несення повної відповідальності за всі свої рішення та сторони життя. Сьогодні зарозуміле ставлення деякої частини студентів до себе і оточуючих знаходить прояви у відкритій неповазі до людей, незалежно від їх віку або соціального статусу, що призводить не лише до порушення дисципліни, а й прав та свобод людини і громадянина. З великим побоюванням потрібно нам усім ставитися до зростаючої бездуховності, особливо серед молоді. Без цілеспрямованого виховання (утому числі й правового) держава аж ніяк не може обійтися.

Морально-правове виховання студентів у вищих навчальних закладах повинно бути продовженням того виховання, яке було розпочато у сім'ях, дошкільних закладах і школах. Відмінність цього етапу правового виховання від попередніх вбачається в орієнтації його на надання більшою мірою практичних знань, ніж теоретичних. Це пояснюється тим, що для людей віком від 17 до 23-25 років важливішим є знання конкретних механізмів поведінки у конкретних ситуаціях, в яких вони з великою ймовірністю можуть опинитися в майбутньому і труднощів, з котрими вони можуть зустрітися. До цих ситуацій слід віднести наступні: влаштування на роботу і захист своїх трудових прав, купівля-продаж і оренда нерухомості та земельних ділянок, відносини з правоохоронними органами та судом. Молодь, як і представники інших вікових

категорій, має знати, як себе поводити у тих чи інших ситуаціях, знати, як не припуститися життєвих помилок.

Виходячи з вище викладеного, слід зазначити, що правове виховання населення України є недостатньо розвинутим як на теоретичному, так і на практичному рівнях. Тому необхідно вносити пропозиції щодо визначення загальних підходів до вказаної діяльності, а також конкретні заходи, необхідні для підвищення її ефективності. Якщо у найближчий час ставлення до правового виховання населення України докорінно не зміниться, проблема формування та розвитку правової культури жителів нашої держави залишиться не вирішеною ще багато років.

ТЕХНОЛОГІЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ГАЛУЗІ М'ЯСНОГО СКОТАРСТВА

О.М. ПОЛЩУК

Уманський національний університет садівництва

Галузь м'ясного скотарства одна із специфічних і незахищених ланок тваринництва України. Призначення і роль її полягає у забезпеченні населення країни якісною яловичиною. Нині м'ясне скотарство знаходиться в кризовому стані, тому що майже відсутня племінна база, недостатньо розвинений ринок комбікормів та не використовуються новітні технології виробництва яловичини.

Різке скорочення обсягів виробництва молока та м'яса в Україні, яке спостерігається останнім часом, викликано в основному незадовільним станом кормової бази. Недостатня кількість кормів, низька їх якість і ефективність використання виступають основними чинниками, що зумовлюють низьку продуктивність тварин та високу вартість продукції. Виправлення кризового стану у тваринництві потребує докорінних перетворень, по-перше у технологіях виробництва кормів, а по-друге у підвищенні ефективності їх використання організмом тварин. Тому підвищення якості кормів, поліпшення їх продуктивної дії, зниження втрат поживних речовин і псування в процесі консервування і зберігання є найважливішою передумовою підвищення продуктивності тварин і ефективності галузі м'ясного скотарства в цілому.

Процес створення та ефективного використання кормових ресурсів необхідно розглядати з позицій світового досвіду. Сучасне кормозабезпечення повинно відповідати нормативним потребам тварин, характеризуватись стабільністю, економічністю та екологічністю. Збалансованість раціонів годівлі тварин за нормативними потребами в поживних речовинах зумовлюють ефективність використання кормових ресурсів за показниками продуктивності тварин. Проте слабка забезпеченість кормами та їх низька якість призводить до того, що генетичний потенціал тварин реалізується лише на 40-60%. У структурі собівартості продукції ВРХ частка кормів становить майже 70% витрат. Тому важливим для галузі скотарства є перехід на сучасні енерго- й ресурсозберігаючі технології утримання тварин на окультурених пасовищах.

Утримання худоби на пасовищах є одним з основних елементів технології ведення м'ясного скотарства, підвищення його ефективності за рахунок ресурсозбереження, використання енергії тварин, біологічних особливостей рослин і ґрунтово-кліматичних умов.

Отже, для вирішення проблем та з метою покращення ситуації в сфері технологічного забезпечення виробництва продукції м'ясного скотарства слід застосувати такі організаційно-економічні заходи: поступово нарощувати поголів'я ВРХ; відновити селекційно-племінну роботу і забезпечити сільськогосподарські підприємства високопродуктивною худобою; покращити і в подальшому розвивати кормову базу і раціональну годівлю худоби; застосовувати нові технології утримання худоби і виробництва продукції.

ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД ОПОДАТКУВАННЯ ПДВ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ТОВАРОВИРОБНИКІВ

О.Т. ПРОКОПЧУК, аспірант*

Уманський національний університет садівництва

Податок на додану вартість є основним непрямим податком, що діє в країнах ЄС. З огляду на це, вважаємо за доцільне зупинитися на розгляді особливостей справляння та функціонування ПДВ в сільському господарстві різних країн Європи. Перш за все, слід зазначити, що до справляння цього податку в галузі сільськогосподарського виробництва досить часто використовують особливий підхід, що характерно не лише для країн, які розвиваються.

Проблемам дослідження особливостей функціонування ПДВ в галузі сільськогосподарського виробництва та пільгових режимів його справляння в різних країнах світу присвячували свої праці значна кількість науковців та практиків, до числа яких належать: М.Я Дем'яненко, Ревун В.І., Чередниченко О.М., Синявська Л.В. та інші вітчизняні дослідники.

В країнах ЄС для сільського господарства характерним є застосування режиму справляння ПДВ, що має пільговий характер:

- для невеликих ферм у Франції та Італії – спеціальний пільговий режим;
- застосування пониженої ставки податку чи звільнення ряду товарів від оподаткування ПДВ;
- у всіх країнах ЄС – нарахування податку відповідно до підсумків року виходячи із загальної суми обороту;
- застосування ставок податку на купівлю та продаж за яких досягається покриття сум сплаченого та нарахованого податку (тобто сума сплати податку до бюджету дорівнює нулю).

Слід зазначити, що в цілому в країнах ЄС для механізму функціонування ПДВ характерним є єдність та схожість в адмініструванні. При цьому, варто наголосити, що розмір ставок, та взагалі їх кількість, може різнитися по окремо взятих країнах. Окрім того, на відміну від України, має місце диференціація розподілу надходження від сплати даного податку між бюджетами різних рівнів. Зокрема, така диференціація характерна для Німеччини, натомість як у Франції до національного бюджету спрямовується вся сума надходження від сплати податку

Цікавим є досвід Росії щодо особливостей функціонування ПДВ в сільському господарстві.

На противагу українським особливостям, що притаманні податковій системі в частині функціонування спеціальних режимів справляння ПДВ в галузі сільського господарства, в Росії ПДВ включено до складу єдиного сільськогосподарського податку. Податковою базою є грошове вираження доходів, зменшених на суму видатків. ЄСПП вираховується як відповідна податковій ставці відсоткова частка податкової бази (податкова ставка рівна 6%). Таким чином, слід зазначити, що принципи розрахунку єдиного сільськогосподарського податку (ЄСПП) в Росії максимально наближені до принципів спрощеної системи оподаткування. Однак, ми схилиємося до думки, що застосування російського досвіду в Україні в частині включення ПДВ до складу ФСП є не зовсім доцільним. З цього приводу ми вважаємо за потрібне звернути увагу на те, що ці податки мають різну економічну природу і таке їх об'єднання просто неможливе та некоректне.

З цього приводу слід зазначити, що Україна має певний історичний досвід щодо введення єдиного сільськогосподарського податку. Так, в 1998 р. в нашій державі, як

---

* Науковий керівник – кандидат економічних наук Л.Д. Тулуш

експеримент, в Глобинському районі Полтавської області, Старобешевському районі Донецької області та Ужгородському районі Закарпатської області був введений єдиний сільськогосподарський податок

До його складу, поряд з іншими видами податків та обов'язкових платежів, що сплачувалися сільськогосподарськими товаровиробниками на той час був включений і ПДВ (лише в одному з експериментальних районів – Глобинському). Потрібно зазначити, що цей експеримент завершився виключенням ПДВ із складу єдиного сільськогосподарського податку у вересні 1998 року в Глобинському районі.

Таке включення призвело до того, що послідуєчий у виробничому ланцюжку економічний суб'єкт змушений був завищувати ціну на свою продукцію на величину не отриманого ПДВ за куплену сільськогосподарську сировину, що відповідним чином обмежувало реалізацію цієї продукції.

Підсумовуючи вищевикладене, слід зазначити, що досвід розвинутих аграрних країн щодо адміністрування та функціонування системи ПДВ зокрема в галузі сільського господарства слід врахувати та деякі окремі аспекти, що стосуються цього питання доцільно було б адаптувати до української системи оподаткування сільськогосподарських товаровиробників. Проте, слід врахувати, що в Україні, основою сільськогосподарського виробництва все ще залишають великі за розмірами сільськогосподарські підприємства, що ведуть повний бухгалтерський облік для розрахунку за всією сукупністю податків на відміну від ситуації, яка характерна для розвинутих країн, де переважають середні та дрібні ферми.

Таким чином, зарубіжний досвід, що має значення для аграрного сектору України в частині функціонування ПДВ в цій галузі можна звести до наступного:

- емпірична розробка ставок ПДВ (компенсаційних відсоткових норм) сплаченого і отриманого в сільському господарстві для обнулення сальдо, що перераховується до бюджету (в основу розрахунку ставок податку покладений макроекономічний підхід);
- сальдуючі розрахунки з бюджетом по ПДВ, що здійснюються в кінці року;
- недоцільність включення ПДВ до складу єдиного податку, враховуючи його економічну природу та зважаючи на отриманий невдалий досвід такого поєднання.

ПОНЯТТЯ КРИТИЧНОГО ОБСЯГУ ВИРОБНИЦТВА ПРОДУКЦІЇ

О.П. РАТУШНА

Уманський національний університет садівництва

Підприємство, яке бажає успішно функціонувати: виробляти та реалізовувати свою продукцію і при цьому отримувати прибуток, повинне враховувати всі фактори, які формують результативність його роботи. До таких основних факторів перш за все відносять ціну реалізації товару, собівартість виробництва та кількість виробленої продукції.

Ціна реалізації формується під впливом ринкового попиту та маркетингової програми та може не залежати від бажань виробника продукції. Фактори собівартості та кількості виробленої продукції уже знаходяться під впливом виробника і можуть бути змодельованими і прогнозованими.

Вихідним в аналізі витрат і визначення точки беззбитковості є дослідження структури витрат та виділення серед них постійних і змінних. Це важлива ділянка роботи, оскільки при неточному визначенні величини постійних чи змінних витрат одержимо невірний результат щодо формування точки беззбитковості.

Щоб визначити точку беззбитковості, можна скористатися двома способами: графічним, побудовою графіка критичного обсягу реалізації продукції та математичним, за допомогою формули. На практиці беззбитковий обсяг обчислюється аналітично. В точці беззбитковості виручка, одержана підприємством, має дорівнювати сукупним

витратам (тобто, повністю їх покривати). Оскільки сукупні витрати є сумою постійних і змінних витрат, формула для обчислення точки беззбитковості має вигляд:

$$Об = \frac{Впост}{Ц - Взм},$$

де *Об* – беззбитковий обсяг виробництва в натуральному вимірі, *Ц* – ціна одиниці продукції, *Впост* – постійні витрати, *Взм* – змінні витрати на одиницю продукції.

Нелеп В. визначає, що суть методу беззбитковості полягає в пошукові критичного обсягу реалізації продукції, при зменшенні якого підприємство починає зазнавати збитків.

Галушко В. не без підстав стверджує, "...що в українській економічній науці та практиці розрахунків немає однозначних поглядів на віднесення статті витрат до змінних і постійних, формула $Уб = \frac{Пв}{Цр - Сз}$ (де *Уб* – точка беззбитковості в запланованих

одиницях виміру; *Пв* – постійні витрати на виробництво продукції; *Цр* – ціна реалізації одиниці продукції; *Сз* – собівартість виробленої продукції по змінних витратах) не дає змоги провести однозначні розрахунки при визначенні точки беззбитковості, на кількісний вираз якої значною мірою впливає також кількісне значення постійних витрат".

Андрійчук В. стверджує: "Насамперед менеджери підприємства повинні знати, за якого обсягу реалізації того чи іншого виду продукції (обсяг продажу) досягається беззбитковість виробництва (нульова рентабельність). Такий обсяг реалізації (продажу) називають критичним, оскільки при його зменшенні підприємство починає зазнавати збитки. Водночас при збільшенні продажу над його критичним обсягом забезпечує прибутковість виробництва".

Отже, точка беззбитковості – це той рівень, якого необхідно досягти підприємству, щоб не мати збитку (повністю відшкодувати всі витрати), тобто це той рубіж, який підприємство мусить досягти, щоб не збанкрутувати. Тобто в деяких літературних джерелах її ще називають "порогом беззбитковості". Чим вищий цей показник, тим важче досягти його. Одним із шляхів зниження порогу беззбитковості є зменшення виробничих змінних витрат (витрат, що становлять виробничу собівартість).

При обчисленні точки беззбитковості конкретних видів продукції особливих труднощів не виникає, якщо обґрунтовано здійснено поділ витрат на постійні і змінні. Однак цей поділ зробити набагато складніше при обчисленні узагальнюючих показників, наприклад щодо всієї продукції підприємства, групи виробів (видів продукції), а тим більше в цілому по компанії чи її окремих формуваннях.

Для подібних розрахунків досить часто застосовують певний узагальнюючий показник, який має бути ретельно обґрунтований. У цьому випадку потрібно визначити функціональну залежність змінних витрат та обсягу виробництва. Інколи це буває важко встановити також при розрахунках на одиницю конкретної продукції. Тому для визначення розміру виміру змінних витрат на одиницю продукції Л. Нападівська пропонує використовувати методи нижчої-вищої точки, кореляції, регресійного аналізу, найменших квадратів, спрощений статистичний.

С. Голов доповнює порядок визначення названої залежності методами технологічного аналізу, аналізу даних бухгалтерських рахунків, візуального пристосування та пропонує при цьому обґрунтувати вибір того чи іншого методу за допомогою коефіцієнта детермінації. На думку В. Моссаковського, встановлення залежності між витратами і виходом продукції допускає існування відносної економії, яку не можна врахувати при відсутності чіткої залежності між змінними витратами та виходом продукції.

Отже, для досягнення підприємством прибутковості в майбутньому важливим буде визначення критичного обсягу реалізації продукції за якого всі витрати (змінні і постійні) будуть покриті виручкою від реалізації продукції.

ЛІЗИНГ В АПК – ІНСТРУМЕНТ ЗАЛУЧЕННЯ ІНВЕСТИЦІЙ

Н.П. РЕЗНІК, кандидат економічних наук
Науково-дослідний економічний інститут

Найбільш перспективним напрямом довгострокового інвестування всіх галузей АПК став лізинг.

З позиції інвестування лізинг має суттєві переваги перед комерційним кредитом. Він загострює конкуренцію між банками і лізинговими компаніями, що збільшує надходження капіталу у виробництво. Крім того, при лізингу знижується ризик всіх учасників цього процесу, оскільки речова форма предмету кредитування забезпечує більші гарантії повернення кредиту, ніж його грошова форма.

Для підприємств агропромислового комплексу – лізинг дозволяє в умовах порівняльно меншої фінансової напруги (тобто розосередження витрат у часі) оновлювати основні фонди, формувати технічну базу виробництва для нових видів продукції, розраховуючись за орендоване майно у міру отримання доходу від виготовленої за допомогою цього майна продукції або наданих послуг.

Лізинг є доступнішою формою залучення інвестицій, оскільки не вимагає формування складного пакету гарантій за кредитною операцією, так як підприємство отримує фонди у повну власність лише за умови повного викупу (увесь тягар із гарантування кредитної операції у цьому випадку перекладається на лізингову компанію).

Для сільськогосподарських товаровиробників – лізингоотримувачів в умовах, що склалися, лізинг – це практично єдиний шлях розвитку за рахунок оновлення основних фондів. Важливо те, що він доступний малим і середнім підприємствам, для яких отримання кредитів, як правило, є проблемою. Державний лізинг дозволяє підприємствам нарощувати виробничий потенціал без значних одноразових витрат, а також економити засоби, перш за все, за рахунок безпроцентного кредиту.

Серед інших вигод, які забезпечує лізинг, слід зазначити, що таке кредитування не вимагає негайного початку платежів або передоплати, дозволяє встановлювати прийнятну періодичність виплат і здійснювати їх, виходячи із можливостей у різних формах: грошовій, компенсаційній (продукцією) або змішаній. Як важливу перевагу слід відмітити, що лізингоотримувач не обкладається податком на придбане майно, оскільки воно є власністю лізингодавця.

В умовах переважання у господарствах застарілої техніки, лізинг – це, мабуть, єдиний шлях впровадження в агропромислове виробництво нових технічних засобів і сучасних технологій. Лізинг створює умови і можливості для прибуткового ведення виробничої діяльності.

Вигідний лізинг і компаніям-лізингодавцям, для яких це основний бізнес. Вони зацікавлені в ефективному його функціонуванні не лише для отримання прибутку, а й для цілеспрямованого використання бюджетних коштів.

Лізинг вигідний також для підприємств сільгоспмашинобудування, оскільки він дозволяє пожвавити виробництво у складних умовах, коли їх виробничі потужності завантажені не повністю. Цю галузь також не обійшла тотальна приватизація і розукрупнення, внаслідок чого на ринку сільгосптехніки з'явилося понад 129 спеціалізованих підприємств і конструкторських бюро. Крім цього, до виробництва сільськогосподарської техніки залучено понад 40 підприємств військово-промислового комплексу, у тому числі Державне конструкторське бюро «Південне», державне підприємство «Завод імені Малишева», виробниче об'єднання «Південний машинобудівний завод». Загалом технічні засоби, вузли, агрегати і запасні частини до них виготовляють близько 360 підприємств. Причому за станом на початок 2009 р. кожне третє підприємство було збитковим. Лізинг може істотно активізувати виробничу

діяльність підприємств сільгоспмашинобудування і забезпечити формування ринку матеріально-технічних ресурсів аграрного сектору.

Не менше у розширенні лізингових операцій зацікавлені банки, оскільки вони отримують можливість вигідно і надійно вкласти кошти, а також страхові компанії, одержуючі можливість збільшувати обсяги страхових послуг і прибуток.

Великого значення набуває лізинг для місцевих органів влади і держави в цілому. Для перших це реальний шлях збільшення надходжень до бюджету, створення робочих місць. Інтерес держави полягає у тому, що лізинг виступає важливим чинником подолання кризових явищ у сільському господарстві, створює умови для зростання виробництва продукції і сприяє забезпеченню продовольчої безпеки країни. Розвиток аграрного виробництва збільшує зайнятість, що знижує соціальну напруженість. Для держави важливо також те, що система лізингу забезпечує цільове використання фінансових засобів, що виділяються на переоснащення галузей, які входять в АПК.

Інтерес держави і місцевих органів влади до лізингу збільшуватиметься у зв'язку із зростанням його ролі у підтримці малого агробізнесу. Складнощі у розвитку фермерських господарств та інших форм малого сільгоспідприємництва пов'язані не лише із дефіцитом бюджетних і кредитних ресурсів, що виділяються агропромислового комплексу. Іншою причиною є недосконалість самих форм фінансування і кредитування малого агробізнесу. Це виражається у відсутності для цієї категорії товаровиробників квот при розподілі бюджетних і кредитних ресурсів. Вони найчастіше дістаються більшим господарствам, здатним забезпечити їх повернення, а фермери і власники особистих підсобних господарств їх не отримують.

Звичайно, дану проблему можна вирішити шляхом квотування фінансових ресурсів, що виділяються, за категоріями сільськогосподарських товаровиробників, встановивши конкретно квоти для фермерів, власників ФПГ, інших форм малого сільськогосподарського підприємництва. Але і тут виникає можливість суб'єктивного підходу до розподілу коштів, а також їх нецільове використання. Ми вважаємо, що ефективнішим вирішенням цієї проблеми може бути використання лізингу.

ОЦІНКА ВПЛИВУ СТАНУ ДОРОЖНЬОЇ МЕРЕЖІ НА СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИЙ РОЗВИТОК СІЛЬСЬКОЇ МІСЦЕВОСТІ

Г.Ю. РОДАЩУК

Уманський національний університет садівництва

У сільській місцевості домінують автошляхи місцевого та внутрішньогосподарського підпорядкування. Більшість з них ще не мають твердого покриття і за несприятливих погодних умов стають погано прохідними. Внаслідок цього національно-господарський комплекс України, зокрема галузі АПК, зазнає великих матеріальних збитків.

Стан дорожнього господарства впливає на всі сектори економіки: промисловість, сільське господарство, торгівлю. Від нього залежить і якість життя кожної людини. Дороги з'єднують між собою не просто населені пункти, а і людей: спілкування часто неможливе без забезпечення дорожнього зв'язку.

Але стан дорожньої мережі в сільській місцевості не повністю відповідає економічним і соціальним потребам. Проблема незадовільного стану доріг в сільській місцевості особливо загострилася в останній час в зв'язку з недостатнім для збереження існуючої мережі доріг, а тим більше для її розвитку, фінансуванням.

В транспортній системі сільської місцевості мережа автомобільних доріг є одним з важливих елементів, успішне функціонування та стійкий розвиток якої має величезний вплив на економіку сільського господарства, підвищення рівня і умов життя населення, ефективно використання трудових, природних, виробничих та інвестиційних ресурсів.

Адже низький технічний рівень доріг викликає передчасне зношення техніки, перевитрати пального, запасних частин, збільшення заробітної плати, що призводить до сукупного збільшення вартості перевезень на 18-20%.

Будівництво нових і покращення транспортно-експлуатаційних якостей побудованих доріг сприяє значному збільшенню об'ємів перевезення із-за можливості використання причепів та автомобілів з більшою вантажопід'ємністю, підвищення коефіцієнта виходу на лінію і використання вантажопід'ємності, ліквідації перепробігу внаслідок формування нових транспортних зв'язків.

Особливо важливі автомобільні дороги для сільського господарства, що визначається специфікою його розвитку, і для соціальної інфраструктури сільської місцевості.

Незадовільна транспортна доступність населених пунктів і низька якість доріг тягне за собою цілий ряд негативних соціальних явищ:

- низький рівень звертання сільських жителів до лікарів. Внаслідок чого, несвоєчасна медична допомога обумовлює високу захворюваність і зростання смертності;
- стримування розвитку культури і освіти, торгівлі і служби побуту;
- збільшення часу перебування в дорозі;
- міграцію населення в інші галузі виробництва тощо.

Економічний ефект від здійснення капітальних вкладень в автомобільні дороги обумовлений впливом покращення стану дорожньої мережі на величину затрат на перевезення, зменшенням втрат, які пов'язані з бездоріжжям. Все це впливає в кінцевому підсумку на розмір національного доходу.

Прямий економічний ефект досягається зниженням собівартості перевезення вантажу і пасажирів. Це відбувається за рахунок збільшення швидкості руху, зменшення витрат пального, підвищення продуктивності автомобільного транспорту за рахунок покращення дорожніх умов і, як наслідок, скорочення потреби в автопарку та в підприємствах з технічного обслуговування.

Покращення дорожніх умов відображається на показниках роботи автотранспорту і тому можна сказати, що після введення дороги в експлуатацію починається відшкодування початкових капіталовкладень.

Непрямий (побічний) економічний ефект, який досягається в результаті покращення дорожніх умов, створюється за рахунок покращення системи транспортного обслуговування.

Найбільш значимими можна виділити такі:

- ефект від усунення втрат в народному господарстві, який пов'язаний з затратами часу на поїздки населення, включаючи втрати від транспортної втоми;
- ефект відносного вивільнення працівників в результаті підвищення продуктивності праці на автомобільному транспорті;
- ефект від покращення транспортного обслуговування населення в сфері освіти, медичного і побутового обслуговування;
- ефект від зменшення дорожньо-транспортних пригод тощо.

Розвинуті дороги – це зовсім інша доступність, інше медичне обслуговування, освіта, культура, дозвілля. В результаті – це інша якість життя. Фінансування розвитку автомобільних доріг та фінансування соціальних програм – це вектори однонаправлені.

Проблема розвитку доріг і покращення їх якості особливо гостро відчутна у сільській місцевості та багато в чому визначає соціальний і економічний розвиток сільського господарства. Тому розвиток дорожнього господарства є однією з пріоритетних державних задач розвитку інфраструктури в сільській місцевості.

Щоб забезпечити Україну автошляхами на рівні європейських країн, необхідно побудувати і модернізувати майже 200 тис. км доріг, у тому числі 60% у сільській місцевості. Досвід Німеччини, Японії свідчить, що саме під час економічних криз

будівництво автошляхів набувало пріоритетного значення, сприяло створенню нових робочих місць і високій ефективності капіталовкладень.

Величезний вплив автомобільних доріг на соціально-економічний розвиток сільської місцевості свідчить про пріоритетність розвитку дорожньої мережі.

Тому ми вважаємо, що на державному рівні потрібно звернути увагу на відродження транспортної інфраструктури села.

ОЦІНКА КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ КОНСЕРВІВ З ОГІРКІВ

Н.С. РУДА, аспірант

Уманський національний університет садівництва

Конкурентоспроможність підприємств визначається їх здатністю вести змагання та успішно вигравати в ньому. Важливим впливовим чинником на рівень конкурентоспроможності підприємств є конкурентоздатність їх продукції. Саме виробництво конкурентоспроможних товарів є одним із головних завдань промислового комплексу України.

Для визначення конкурентоздатності консервованої продукції застосовують різні методи, покладаючи в основу, наприклад, товарознавчу оцінку. У маркетингових дослідженнях оцінюють асортиментний склад продукції за попитом і часткою прибутку.

Попит на продукцію, на нашу думку, характеризується тривалістю її реалізації.

Метою наших досліджень було визначення конкурентоздатності консервів з огірків на Ніжинському консервному заводі на основі їх товарознавчої оцінки та попиту.

Консерви з огірків є такими, що мають традиційний попит. Ніжинський консервний завод виробляє широкий асортимент консервів з огірків. Аналіз виробництва і реалізації консервів у 2007 – 2008 рр. показав наступне. У 2007 р. підприємством було виготовлено 992,13 тонн консервів «Огірки мариновані», серед яких у тарі 0,72 дм³ з корнішонів довжиною 5 – 7 см – 16,4% від обсягу виробництва, у такій же тарі з корнішонів довжиною 7 – 9 см – 32,3 та у тарі

0,92 дм³ – 50,6 і консерви з пікулів у тарі 0,5 дм³ – 0,7% від обсягу виробництва.

На кінець 2007 р. частина консервів була реалізована і залишки від виробленої партії консервів у асортименті були такі: «Огірки мариновані» з корнішонів довжиною 5 – 7 см у тарі 0,72 дм³ – 21,5%; з корнішонів 7 – 9 см у такій же тарі – 54,9; з корнішонів довжиною 7 – 9 см у тарі 0,92 дм³ – 58,5; з пікулів у тарі 0,5 дм³ – 100%. Залишки реалізовувались протягом 2008 року.

Дослідження показали, що підвищений попит мають консерви «Огірки консервовані по Ніжинськи» та «Огірки мариновані по Ніжинськи» у тарі

0,92 дм³ з корнішонів різної довжини, а також консерви у тарі меншої місткості з пікулів. При цьому перевагу надають консервованим огіркам, які дешевші у 1,4 – 2,4 рази від маринованих.

Слід відмітити, що вироблені і реалізовані без перехідних залишків у 2007 р. такі консерви «Асорті №1», «Асорті №2», «Баклажани з перцем», «Квасоля Любительська у томатному соусі», «Квасоля з солодким перцем», «Огірки мариновані різані з цибулею», «Огірки консервовані по Ніжинськи» та «Огірки мариновані по Ніжинськи», виготовлені з пікулів.

Отже, за менших місткості тари та розміру огірків попит на консервовані та мариновані огірки збільшується, поліпшується їх якість та конкурентоспроможність.

ФОРМУВАННЯ МЕХАНІЗМУ ОПОДАТКУВАННЯ СУКУПНОГО ДОХОДУ СІЛЬСЬКИХ ДОМОГОСПОДАРСТВ

М.І. РУДАЯ, кандидат економічних наук
Національний університет ДПС України

Ведення домашніх господарств громадянами є важливою складовою економіки будь-якої країни. Особливо важливе значення зазначене питання набуває в умовах економічних реформ та криз, внаслідок дії яких переважна більшість домогосподарств відчувають серйозні фінансові ускладнення.

Нині науковці все більше наголошують на необхідності поглиблення дослідження фінансів домогосподарств як перспективного джерела залучення ресурсів для розвитку економіки. Сучасні підходи до формування механізму оподаткування сукупних доходів викладені в працях таких відомих сучасних вітчизняних та зарубіжних вчених, як В. Андрущенко, Ю. Іванов, А. Крисоватий, М. Кучерявенко, В. Пушкарьова, Д. Розенберг, П. Самуельсон, Д. Стігліц, В. Федосов, Л. Тулуш, Д. Чернік, Д. Хікс.

Разом з тим відсутні спеціальні комплексні дослідження проблем оподаткування сукупного доходу сільських домогосподарств. Дискусійними і неврегульованими залишаються питання стосовно залучення до оподаткування окремих категорій доходів сільських жителів. Ці важливі питання вимагають наукового обґрунтування та практичного вирішення, що визначило актуальність даної статті.

На думку переважної більшості дослідників особистого прибуткового оподаткування, саме сімейне оподаткування забезпечує реалізацію конституційних прав сім'ї при формуванні відносин із бюджетною системою. Ми приєднуємось до точки зору професора Д. Черника відносно того, що оподаткуванню прибутковим податком повинен підлягати не дохід окремої фізичної особи, а сукупний дохід сім'ї, оскільки це дозволить через податковий механізм здійснювати фінансову підтримку домогосподарств, стимулювати поліпшення їх добробуту.

Суть «сімейного» підходу до оподаткування полягає в тому, що сім'я розглядається як єдиний економічний суб'єкт із сукупними доходами та спільним споживанням, внаслідок чого при оподаткуванні враховується фактична можливість сім'ї брати участь у фінансуванні суспільних потреб. Основним завданням такого правового регулювання є реалізація принципу соціальної справедливості в оподаткуванні, стимулювання розвитку інституту сім'ї, та створення додаткових засобів захисту її прав у порівнянні з індивідуальними платниками при формуванні податкового механізму.

Натомість, визначений діючим законодавством порядок справляння податку на доходи фізичних осіб в Україні передбачає лише роздільний спосіб оподаткування всіх членів сім'ї, а сімейні обставини практично не беруться до уваги при оподаткуванні індивідуальних доходів (враховуються лише при наданні соціальних пільг на дітей, частково при отриманні податкового кредиту).

Водночас, за даними офіційної статистики, більша половина громадян України проживають у складі сім'ї. У більшості випадків сім'я виступає єдиним економічним суб'єктом, члени якого спільно формують доходи, заощаджують їх чи споживають з метою отримання матеріальних чи духовних благ. Відсутність податкових норм, які враховують цю обставину, призводить до неврахування фактичного становища домогосподарств та нерівномірності податкового навантаження.

В умовах наявної соціально-економічної ситуації в галузі сільського господарства, безробіття та соціальної незахищеності переважної частини сільського населення, запровадження сімейного підходу при оподаткуванні доходів громадян, що проживають на сільських територіях, могло б забезпечити більш справедливий перерозподіл податкового навантаження між домогосподарствами з різним складом сім'ї.

Максимальний соціальний ефект від використання сімейного підходу до

оподаткування шляхом визначення об'єктом сукупного оподатковуваного доходу сімей з різними доходами спостерігатиметься у сім'ях, окремі члени яких є безробітними, а також не мають достатніх джерел доходів в силу об'єктивних причин (пенсіонери, діти). Вважаємо, що для осіб, що проживають на сільських територіях, запровадження такого механізму оподаткування забезпечить стабілізацію їх доходів.

Враховуючи вищезазначене, ключовим напрямом реформування податку на доходи фізичних осіб, що проживають на сільських територіях, є реалізація сімейного підходу при оподаткуванні їх доходів. Адже при визначенні розміру податкового зобов'язання необхідно максимально врахувати не лише платоспроможність конкретної особи, але і його сімейний стан, рівень доходів осіб, що спільно з ним проживають. Формування податкового механізму на таких засадах дасть змогу визначити реальний фінансовий стан платників та забезпечить можливість ефективного надання податкових пільг.

УЧАСНИКИ НАЦІОНАЛЬНО-ВИЗВОЛЬНОЇ ВІЙНИ СЕРЕДИНИ XVII СТОЛІТТЯ У ХРОНІЦІ В.КОХОВСЬКОГО

Н.Л. РУДЕНКО

Уманського національного університету садівництва

Європейські історики XVIII століття, починаючи від Й.Пасторія, говорили про війну 1648-1649 рр., про війну 1651р, автори пізніших праць – про війну 1652-1653 рр., про війну з Польщею в союзі з Росією 1654-1655 рр., про війну 1656-1657 рр. в союзі зі Швецією і Трансильванією тощо Національно-визвольна війна визначалась ними, як „скіфсько-козацька” (Й.Пасторій), „війні козаків з поляками” (С.Грондський), виокремлюючи її серед інших „козацьких війн”, починаючи від повстання 1594-1595 рр. Найбільш усталеним визначенням Національно-визвольної війни у польській історіографії є „громадянська війна” (польське: „domowa”). Деякі твори, зокрема, хроніка С.Твардовського, мають визначення у назвах „Woyna domowa z kozaki i tatarzy”.

Значну увагу приділив В.Коховський створенню образів українських історичних діячів, зокрема, образу Б.Хмельницького. Часто у творі Коховського зустрічається визначення історичної особи ім'ям античного історичного, літературного або біблійного діяча, яке несе певне смислове навантаження. Так, після перемог під Жовтими Водами та Корсунем (травень 1648 р.) польський автор порівнює Б.Хмельницького з Ганнібалом. „Хмельницький тут після Корсунських Канн – Ганнібал”.

Порівняння з великим античним полководцем може бути розцінене як прагнення польського автора до певної об'єктивності при висвітленні історичних подій. До того ж хроніст провів значну частину життя на військовій службі, будучи свідком та учасником великих битв другої половини XVII ст., і не міг зі знанням справи не оцінити здібності українського гетьмана як геніального полководця

Поза увагою В.Коховського не лишилися постаті інших ватажків національно-визвольної війни, передусім І.Виговського. Автор повідомляє, що „Виговський, польський шляхтич руської віри, напередодні повстання був у Києві канцеляристом, за те, що він загубив городські книги, його засудили до смертної кари; його врятували магнати, але юридична кар'єра закінчилася на цьому назавжди; був взятий у полон під Жовтими Водами, але зберегли йому повстанці життя, бо єдиної віри з ними був; через здатність до виправ сподобався Хмельницькому і залишився при ньому...”

На відміну від Б.Хмельницького, який у В.Коховського уособлював головну причину нещастя Речі Посполитої, І.Виговський постає позитивним героєм. Незважаючи на той факт, що І.Виговський перебував на боці повстанців, він, за словами В.Коховського, „завжди шалену голову Хмельницького стримував, від помилкових рішень відмовляв”.

Хроніст пише, що у вирішенні військових і дипломатичних питань І.Виговський

виявив неабиякий талант, що особливо розкрився у період його гетьманування, під час якого була підписана Гадяцька угода і Україна „возз’єдналася із законним монархом, Річчю Посполитою”.

Коховський дає характеристику Ю.Хмельницькому, провідною тезою якої є нездатність молодого Хмельницького керувати військом і тримати гетьманську булаву. Він змальовує його постаттю з гучним прізвиськом, через яку прибічник різних угруповань намагалися досягти мети. Так, розповідаючи про події 1660 р., В.Коховський пише: „Виговський не мав допомоги від татар і козаків, але до московської партії приєднуватися не хотів; а Москва мала у себе Юраська Хмельницького, намагалася налаштувати його проти Виговського, сподіваючись, що через Юраська усе козацтво, яке добре пам’ятає заслуги його батька, до нього прийде і почне московську пісню співати”.

Торкається Коховський і особи Юрія Немирича, який був видатним дипломатом свого часу, одним з творців проекту Гадяцької угоди, після смерті Б.Хмельницького правою рукою І.Виговського під час гетьманування останнього. За словами хроніста, Ю.Немирич ”людина освічена, коли на сеймі у Варшаві Україна Речі Посполитій піддавалася, він був послом від козаків і дуже розумно промовляв...”

Автор хроніки згадує про Тимора Цюцюру, переяславського полковника і одного із провідників змови проти І.Виговського. За словами В.Коховського, Т.Цюцюра – „людина неспокійної вдачі і безбожна, більш до Москви, ніж до поляків прихильна... після того, як став наказним гетьманом козацького війська, не схотів бачити поряд із собою гідних і розумних людей, і тому одного з перших згубив Юрія Немирича”.

Об’єктивний В.Коховський, коли дає характеристику полковнику Івану Богуну. Так, розповідаючи про військові дії під Вінницею у лютому-березні 1651 р., хроніст пише: „Для оборони Хмельницький послав Богуна, людину досвідчену у всіх воєнних випадковостях і – що рідко сполучається в одній людині – розумну і удачливу”. Під час опису боїв під Монастирищем у березні 1653 р. В.Коховський з властивими його літературними обробками говорить:” Богун же мав вдачу лисиці, яка показує собакам зуби, або хвіст: він був сильний і хитрий. Він ввів ополчення в укріплене місто Монастирище, збираючись протиставити Чернецькому вал, рови і властиві йому хитрощі”. Оригінальними є відомості В.Коховського про українсько-польські переговори у червні 1648 р., особливо факт участі в них у якості посередника між польським послом А.Киселем та Б.Хмельницьким київського митрополита С.Косова – „людини шляхетського походження і у науках обізнаної”.

Основний комплекс відомостей з історії України зазначеного періоду (1648-1672 рр.) міститься в першому томі хроніки В. Коховського (за термінологією історика – „клімактері”), яких охоплює події 1648-1655 рр. Вони переважно стосуються Національно-визвольної війни українського народу під проводом Б.Хмельницького. У другому томі В.Коховський виклав події 1655-1660 рр., зробивши наголос на воєнно-політичних акціях протягом 1655-1660 рр., в яку були втягнуті Швеція, Річ Посполита, Росія і Україна.

РОЛЬ АГРОЛІЗИНГУ У ВІДТВОРЕННІ МАТЕРІАЛЬНО-ТЕХНІЧНОЇ БАЗИ АПК

М.М. РУДЕНКО, аспірант

Уманський національний університет садівництва

Купівельна спроможність сільськогосподарських підприємств виступає ключовим фактором стабільного функціонування, підвищення інтенсивності, та зростання виробничого потенціалу. Все це, у результаті, забезпечує конкурентоспроможність як окремих господарств, так і агропромислового комплексу в цілому. Визначальним

чинником економічного розвитку господарств є оптимізація їх технічного забезпечення побудованої на взаємодії з державою, реалізації стратегії фінансування відновлення основних засобів з боку останньої. У цьому зв'язку виникає необхідність, крім фінансового сприяння, функціонування державної програми яка забезпечує сільськогосподарською технікою на вигідних для аграрних виробників умовах.

Сьогодні в період фінансової та економічної кризи аграрні товаровиробники в Україні, які прагнуть модернізувати матеріально-технічну базу виробництва, обмежені у залученні додаткових фінансових ресурсів. Висока ставка за банківські кредити, яка становить в середньому 20%, є вбивчою для всіх галузей економіки, а не тільки для сільського господарства. До того ж, самі банки знаходяться в скрутному становищі, яке викликане їх низькою ліквідністю.

Таким чином, внаслідок низької купівельної спроможності сільськогосподарських підприємств, спостерігається зменшення кількості наявної техніки та погіршення її технічного стану. Намітилася тенденція до скорочення наявності техніки у сільських господарствах Черкаської області. У 2004 році загальна кількість сільськогосподарських машин всіх видів становила 15983 шт., у тому числі зернозбиральних комбайнів 2508 тис. шт. та тракторів – 10866 тис. шт. Кількість сільськогосподарської техніки скоротилася з 2004 по 2008 роки, до 12792 шт., у тому числі зернозбиральних комбайнів 2163 шт. та тракторів 8756 шт., що у відносному виразі становило 80% від рівня 2004 року.

Підвищення рівня технічного оснащення сільськогосподарського виробництва стримується низкою негативних чинників, основними з яких є:

- низька платоспроможність більшості сільських господарств не дозволяє їм закуповувати техніку в необхідному обсязі та потрібної якості;
- відсутня раціональна взаємодія між державним регулюванням та ринковим саморегулюванням відносин між учасниками ринку сільськогосподарської техніки;
- недостатній об'єм фінансування держзамовлення вітчизняної техніки, на умовах фінансового лізингу через механізм “Украгролізинг” призводить до зниження можливостей господарств купувати нову техніку.

Аналіз світових тенденцій оновлення машино-тракторного парку галузі сільського господарства показує, що воно відбувається на пільгових умовах, під контролем та за участю держави. Складовими цього процесу є три основних елементи:

- державна підтримка ринку лізингу, що передбачає інтереси всіх його суб'єктів, їх взаємозв'язки та взаємозалежності;
- встановлення податкових пільг, наявністю яких завжди повинен характеризуватись ринок лізингу;
- обмеження імпорту сільськогосподарської техніки та здійснення субсидування заводів машинобудування шляхом направлення кредитних ресурсів і лізингу виключно на вітчизняне виробництво.

Сукупність функцій, яку передбачає механізм державного агролізингу полягає в поставці предмета лізингу та технічному обслуговуванні у процесі його експлуатації. Взаємодія цих функцій має створити умови для технічного оновлення та переозброєння сільських господарств, а також розвитку галузі машинобудування, зокрема випуску сучасних і надійних машин для сільського господарства. Проте, основною функцією лізингу в АПК залишається надання можливості господарствам купувати нову техніку на пільгових умовах.

Розвиток фінансового агролізингу в Україні пов'язаний з виходом Указу Президента України від 11 квітня 2001 року № 354 “Про утворення Національної акціонерної компанії “Украгролізинг”. За умовами цієї державної програми закупається винятково українська техніка. Адже, через брак коштів, значна частина господарств мають змогу купувати тільки порівняно недорогу вітчизняну техніку.

Діяльність компанії створює позитивні економічні умови, як для лізингодержувачів (сільськогосподарських товаровиробників), так і для заводів-виготовлювачів техніки. Адаже, закупівля техніки за рахунок коштів державного бюджету утворює попит та сприяє реалізації продукції вітчизняних виробників сільськогосподарських машин, які орієнтовані переважно на продаж техніки з бюджетних коштів. Схема державного лізингу є вигідною і для державного бюджету. Оскільки, на відміну від інших програм державної підтримки технічного забезпечення села, які діють в Україні (30%-ої компенсації вартості складної сільгосптехніки та здешевлення кредитів комерційних банків), фінансовий лізинг не обтяжує бюджет, бо працює на поворотній основі. Вже в перший рік до бюджету повертається четверта частина коштів, які знову залучаються в обіг. Для селян фінансовий лізинг дає можливість заощаджувати кошти для інвестування в інші більш ефективні види діяльності та придбавати техніку, вартість якої перевищує річні фінансові можливості.

ФІНАНСОВІ ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ РИНКУ ЗЕРНА

О. М. САКОВСЬКА, кандидат економічних наук
Уманський національний університет садівництва

Перехід до ринкових відносин в аграрній сфері економіки України в цілому, і в зерновому господарстві зокрема, мав досить негативні наслідки, що виявилися в загальному коливанні обсягів виробництва зерна, посівних площ зернових культур та їхньої урожайності. Такий стан розвитку зернопродуктового підкомплексу вимагає осмислення причин ситуації, що склалась, і розробки методичних підходів щодо подальшого розвитку.

Головні пріоритети розвитку зернопродуктового комплексу на найближчий період – забезпечення нарощування виробництва високоякісного зерна, стримування негативних процесів, що мають місце в сфері реалізації та просування товару до споживача, нарощування експортного потенціалу як зернової, так і зернопереробної галузей. Для цього є всі необхідні умови: родючі ґрунти, сприятливі кліматичні умови, наявність високоврожайних сортів, необхідна база переробки і зберігання продукції.

В ринкових умовах господарювання основу ефективності зернового виробництва визначають масштаби використання досягнень науково-технічного прогресу, якість виробленої продукції, кваліфікація працівників та їхня зацікавленість у кінцевих результатах роботи. Недооцінка цих складових привела до того, що на сучасному етапі відчувається дефіцит інвестицій в сільське господарство і зернопродуктовий підкомплекс в цілому. Основною проблемою, що стримує ефективний розвиток зернового ринку, є дефіцит фінансових ресурсів (як у державному бюджеті, так і безпосередньо у виробників зерна). У зв'язку з цим першочерговим є питання залучення в підкомплекс додаткових фінансових і матеріальних ресурсів. В умовах розвитку ринкової економіки відбуваються зміни у взаємозв'язках між всіма сферами суспільного виробництва. Особливе місце належить вдосконаленню відносин між промисловістю і сільським господарством, зв'язки яких стають все більш тісними і багатограними. Комерційні компанії в останні роки активно намагаються співпрацювати із сільгоспвиробниками на умовах товарного кредитування, спільного виробництва зерна і оренди землі. Ця тенденція в певній мірі є позитивною, тому що сприяє реальному збільшенню інвестицій в зернове виробництво. Подальший розвиток цих процесів затримує відсутність необхідної законодавчої бази, що регламентує інтеграцію комерційних структур і сільгоспвиробників. Першочергового рішення потребує законодавче регламентування створення і функціонування спільних підприємств, агрооб'єднань і фінансово-промислових груп, у сферу діяльності яких входить весь виробничий процес – від стадії виробництва зерна до його переробки і реалізації. Головним моментом, закріпленим в законодавчих документах, має бути створення умов, що стимулюють залучення фінансових ресурсів у зернове виробництво, наприклад,

шляхом введення пільгового оподаткування.

Проведений аналіз організації реалізації зерна в районі та вибіркоче опитування сільгоспвиробників показали, що на сучасному етапі прийняттю оперативних рішень щодо реалізації зерна товаровиробником перешкоджає відсутність об'єктивної і оперативної інформації про наявність зернових ресурсів, про обсяг попиту на зерно та про внутрішні і зовнішні ціни на зерно. У зв'язку з цим доцільно б було на базі районних управлінь сільського господарства створити реально діючі моніторингові центри, які забезпечували б оперативне надання інформації сільгоспвиробникам. Їхня наявність дозволить забезпечити прозорість аграрного ринку, створити режим здорової конкуренції, забезпечити нормальну роботу аграрним і переробним підприємствам та іншим операторам зернового ринку.

Зміни кон'юнктури нівелюються в кожній країні різними економічними механізмами. Тож впровадження заставних цін і заставних закупок зерна в Україні не є новітнім вітчизняним відкриттям. Світова практика доволі давно використовує механізм страхування своїх товаровиробників від загрозливого зниження чи підвищення ринкових цін на зерно під час негативного впливу кон'юнктури ринку. В кожній країні механізми заставних цін мають свої відмінності, але зберігаються однакові економічна сутність та призначення такого засобу. Законодавчо-нормативні положення щодо застосування заставних цін на зерно, задіяні в Україні, враховують багаторічний зарубіжний досвід і водночас відповідають діючій законодавчій базі, реальним економічним умовам країни на етапі формування цивілізованого ринку сільськогосподарської продукції та продуктів харчування.

Для нинішнього етапу формування ринку характерна та особливість, що внутрішній попит на зерно досить обмежений через низьку потребу у фуражному зерні громадського тваринництва. Така ситуація зумовила потребу активізації зовнішньоекономічної діяльності, що само по собі цілком закономірно і впливає з логіки ринкової кон'юнктури. У результаті неврегульованості зернового ринку та перенасиченості його різними комерційними структурами, які скуповують сільськогосподарську продукцію за зниженими цінами, значна частина виробництва зерна авансується трейдерами-експортерами, через що вони є власниками урожаю. Як наслідок, прибуток від ризниці в цінах залишається за кордоном.

Отже, проблему виробництва зерна в Україні слід розглядати в контексті ринкової економіки на трьох рівнях – міжнародному, національному і соціальному. Все буде залежати від рівня глобалізації світової економіки, в тому числі й продовольчого господарства України, що є об'єктивною тенденцією її розвитку, а також від того, як українське зернове господарство буде надалі інтегруватися в світові ринки. Тому-то необхідно розробити державну концепцію участі України в світовому інтегрованому зерновому процесі та відповідного його державного регулювання етапності й послідовності застосованих заходів. При цьому треба враховувати як специфіку вітчизняного зерновиробництва, труднощі перехідного періоду, так і в перспективі ступінь безпеки, допустимої відкритості такого ринку з огляду на захист інтересів вітчизняних виробників зерна, тому що кожна цивілізована країна дбає передусім про насичення внутрішнього ринку.

ВДОСКОНАЛЕННЯ ДОГОВІРНОГО РЕГУЛЮВАННЯ ОРЕНДИ ЗЕМЕЛЬ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОГО ПРИЗНАЧЕННЯ

О.М. СВІТОВИЙ, кандидат економічних наук
Уманський національний університет садівництва

Розвиток ринкових відносин на селі в значній мірі залежить від стану та розвитку земельних відносин, від ефективності використання земель сільськогосподарського призначення. Переважна більшість земель даної категорії розпайована і належить селянам як приватна власність. Однак, маючи державний акт на право приватної

власності на землю, поки що вони не є повноправними господарями своєї землі, тому що не мають право її продавати через мораторій на продаж земель сільськогосподарського призначення.

Через нестачу коштів більшість власників земель сільськогосподарського призначення – селян, не маючи змоги самостійно обробляти дані угіддя, здають їх в оренду. Законом України “Про оренду землі” визначається, що строк оренди землі не може перевищувати 50 років. Орендні відносини регламентуються Указом Президента України “Про невідкладні заходи щодо захисту власників земельних ділянок та земельних часток (паїв)”, який збільшив мінімальний рівень орендної плати з 1,5 до 3% від проіндексованої грошової оцінки землі. З одного боку, це захист селян – власників земельних паїв, від надмірно низького рівня орендної плати, а з іншого, на наше переконання, – це додатковий аргумент орендаря не платити орендну плату вище вказаного рівня.

В Україні землі сільськогосподарського призначення мають високу якість, але потребують законодавчого захисту від виснаження. Йдеться про землі, що передані в оренду і використовуються орендарями, які повністю не відновлюють її родючість. На наш погляд, крім строків оренди та орендної плати у договорах необхідно вказувати і якість землі за кількома параметрами, а саме: відсоток гумусу; кількість і склад рухомих форм поживних речовин; кислотність; лужність; структурність ґрунту.

Для цього слід запровадити широку мережу спеціальних лабораторій, на обладнання яких виділити відповідну суму коштів. Крім того, потрібно законодавчо закріпити не тільки верхню межу строку договору, а й нижню. На наше переконання, цей строк не повинен бути менше 5 років, що стане додатковим аргументом для орендаря підвищувати родючість ґрунту. Втім, в договорах оренди повинні бути відображені і умови дострокового розірвання договору в разі невиконання орендарем взятих зобов'язань, зокрема, допущення погіршення якості землі.

Крім того, ми пропонуємо новий методичний підхід до розрахунку суми орендної плати. Суть цього підходу полягає в тому, що нарахована орендна плата за існуючою в Україні практикою у відсотках до проіндексованої вартості землі корегується на коефіцієнт, який показує рівень перевищення фактичної урожайності над урожайністю при природній родючості на момент підписання договору оренди. В даному випадку це буде визначати рівень інтенсивності використання орендованих земель та культури землеробства, і, відповідно, враховуватися при обрахуванні орендної плати.

Останніми роками з'являється все більше приватних сільськогосподарських підприємств, які проводять свою діяльність на орендованих землях, і мають в обробітку великі площі сільськогосподарських угідь, що знаходяться у кількох населених пунктах і навіть у різних адміністративних районах. Це можливо тому, що у більшості селян немає альтернативи передачі землі в оренду іншим орендарям та низьким рівнем орендної плати. Головним чином, це підприємства, які в основному займаються виробництвом продукції рослинництва, без належної матеріальної бази у відповідних населених пунктах. Дохід від своєї діяльності вони мають не стільки від підвищення урожайності сільськогосподарських культур, скільки від розширення площ орендованих земель. Тобто, обробіток більшої площі зумовлює більший дохід. Тому керівництво таких підприємств не завжди дбає про збереження та підвищення родючості орендованих земель.

Ми пропонуємо законодавчо закріпити обмеження площ сільськогосподарських угідь, які може орендувати одне підприємство або один власник. На наше переконання, вказана межа повинна бути не більше 3000-3500 гектарів. Такий розмір сільськогосподарських підприємств забезпечить не тільки оптимальне використання виробничих ресурсів, а й покращення культури землеробства, що в свою чергу буде сприяти збереженню та підвищенню родючості ґрунту. Орендар в даному разі буде дбати про підвищення ефективності використання орендованих земель.

На нашу думку, витрати на утримання орендованої землі може нести як орендар так і власник. У цьому разі буде забезпечуватися контроль з боку власника щодо витрат орендаря на утримання орендованих ним земельних угідь. Власник, крім податку на землю, може нести витрати з підвищення родючості землі та участі у природоохоронних заходах. В цьому випадку орендар повинен сплачувати власнику ще й частину одержаної продукції або прибутку пропорційно до питомої ваги вказаних виробничих витрат.

Таким чином, договірне регулювання оренди земель сільськогосподарського призначення потребує подальшого вдосконалення через зміни у законодавстві, які дозволять забезпечити збереження і покращення якості землі та врегулювати відносини між орендарем та орендодавцем щодо встановлення справедливого рівня орендної плати.

УПРАВЛІННЯ ІНВЕСТИЦІЯМИ НА ПІДПРИЄМСТВАХ МОЛОКОПЕРЕРОБНОЇ ПРОМИСЛОВОСТІ УКРАЇНИ

Л.А. СЛАТВІНСЬКА

Уманський національний університет садівництва

Теоретично, Україна має все необхідне для розвитку молочної індустрії, починаючи від ресурсів кормової бази в цілому, і закінчуючи традиціями молокопереробки та доступом до новітніх світових технологій в цій галузі.

Та реальний стан речей у молочній галузі України ще далекий від потенційно можливого. Кожен небайдужий усвідомлює той ряд проблем, що постають як перед виробниками молочної сировини, так і перед переробними підприємствами. Це стосується негативної тенденції поголів'я молочного стада, дрібнотоварної структури виробництва молока, недосконалості технологій утримання, годівлі та доїння, що, відповідно, призводить до отримання молочної сировини низької якості. Крім того, існуюча система якості та безпечності продукції, технічно-технологічна база переробних підприємств і підприємств, що виробляють молочну сировину потребують оновлення, удосконалення та подальшої гармонізації з визнаними світовими системами.

Проведення економічних реформ та економічна інтеграція України як держави з величезним виробничо-технологічним потенціалом, який потребує оновлення, сприяє інвестиційно-інноваційному розвитку суб'єктів господарської діяльності. Головним джерелом такого розвитку є залучення в галузі економіки інвестиційних ресурсів. Заохочення інвестування та спрямування інвестицій в пріоритетні галузі народного господарства, серед яких важливе місце посідає молокопереробна промисловість, є стратегічним завданням нашої країни.

Інвестиції є основою розвитку будь-якого підприємства. Від уміння ефективно управляти інвестиціями залежить розквіт чи занепад суб'єкта господарювання, досягнення ним високого конкурентного положення на ринку.

Управління інвестиціями – процес вироблення, прийняття й реалізації рішень в сфері інвестиційної діяльності підприємства. Цей процес має бути організований з дотриманням певних принципів, які називаються принципами управління інвестиціями і визначають методологічну основу визначення пріоритетних сфер інвестування. До останніх в сучасних умовах ринкової економіки відносяться:

- принцип цільової направленості інвестицій. В економіці конкретного підприємства принцип цільової направленості інвестицій повинен, на наш погляд, виражатися в інвестуванні найбільш пріоритетних сфер.

- принцип дохідності, рентабельності інвестицій. Привабливість інвестиційного проекту для потенційних інвестицій в значній мірі визначається очікуваними доходами від вкладеного капіталу. Слід пам'ятати, що інвестиції в ринковій економіці за своєю природою селективні і мобільні при виборі сфери входження, інвестори надають перевагу найбільш вигідним проектам. В інвестиційній сфері України даний принцип

дохідності необхідно враховувати при відмові від фінансування заздалегідь збиткових інвестиційних проєктів, за винятком життєво необхідних для економіки сфер, а також при виборі максимально дохідних об'єктів інвестування в молокопереробній промисловості.

- принцип збалансованості ризиків з максимальною можливістю їх мінімізації. В господарській практиці часто другий і третій принципи управління інвестиціями взаємовиключаючі. Чим вищий рівень рентабельності інвестицій, тим більший ризик вкладання інвестицій. В свою чергу, без ризикові інвестиції – це нульові інвестиції. Слід відмітити, що в сучасних умовах принцип збалансованості і доходності інвестицій в молокопереробні підприємства України мають достатньо високий рівень ризику, що в значній мірі впливає на активізацію інвестиційної діяльності вітчизняними і іноземними інвесторами.

- принцип системності управління інвестиціями. Слід розглядати інвестиційний процес і процес управління інвестиціями. На рівні підприємства системність управління інвестиціями полягає в своєчасному визначенні пріоритетів інвестування, які є найбільш дохідними і перспективно – ефективними і в найбільшій мірі впливають на його конкурентоспроможність. На регіональному і макроекономічному рівнях системність управління інвестиціями сприяє конструктивному визначенні інвестиційних потреб молокопереробних підприємств в контексті інвестиційних потреб суміжних галузей молокопродуктового підкомплексу та національного господарства.

Велике значення в управлінні інвестиціями з метою підвищення інвестиційної привабливості і конкурентоспроможності молокопереробної промисловості набуває не тільки вироблення чіткої стратегії, її спрямованість на формування прогресивних технологій, але й здатність використовувати весь арсенал інструментів прямого і непрямого державного регулювання інвестиційної діяльності та ринкового механізму.

Управління інвестиціями на молокопереробних підприємствах в сучасних умовах повинно бути спрямоване на вирішення таких проблем:

- подолання дефіциту інвестиційних ресурсів;
- технологічна відсталість молокопереробних підприємств та підприємств молокопродуктового підкомплексу, яка обумовлює низьку конкурентоспроможність молочної продукції;
- нерозвиненість сфери малих інноваційних підприємств, які володіють необхідною гнучкістю для швидкозмінних умов ринку;
- відсутність розгалуженої інфраструктури в інноваційній сфері молокопродуктового підкомплексу.

В сучасних умовах глобалізації і економічної інтеграції ефективність розвитку на мікро-, мезо-, макроекономічному рівнях залежить від ефективно налагодженого процесу управління, зокрема процесу управління інвестиціями та інвестиційних процесів в пріоритетних та конкурентоспроможних галузях національної економіки.

РОЗПОДІЛ, ПЕРЕДАЧА ТА РЕГУЛЮВАННЯ РИЗИКІВ У МІЖНАРОДНОМУ АГРАРНОМУ БІЗНЕСІ

Н.В СЕМЕНЮК, магістрант*

Уманський національний університет садівництва

В умовах інтеграції економіки України в міжнародні структури, підприємства здійснюють господарську діяльність на власний ризик і самостійно відповідають за свої дії. Сільськогосподарське виробництво є одним із найбільш ризикованих видів підприємницької діяльності. Ризиковість аграрного бізнесу визначає ряд факторів, таких

---

* Науковий керівник – кандидат економічних наук Н.Я. Пітель

як: сезонність виробництва, залежність від погодних та кліматичних умов, тривалий період обороту капіталу, ряд інших причин.

Українські сільськогосподарські підприємства, плануючи вихід на зовнішній ринок, зазвичай приділяють найбільше уваги виробничим ризикам, так як основною ціллю своєї діяльності вважають кількість і якість одержаної продукції, а не фінансовий результат. Підприємства впроваджують нові прогресивні технології, але вони повністю не виключають ризики, а лише змінюють їх природу та вплив р. Іригація, нові сорти, засоби захисту рослин дозволяють зменшити вплив погодних умов, хвороб і шкідників, але потребують більше спеціальних знань, фінансових ресурсів і ретельного управління підприємством.

У неврожайні роки, що викликані частіше всього несприятливими погодними умовами, виробники мають можливість продавати продукцію по завищених цінах. Зазвичай підприємства, які мають високий рівень виробничої культури і страхують врожай, у неврожайні роки отримують непогані доходи, так як споживачі погоджуються більше платити за продукцію. В таких випадках переробники і дистриб'ютори переміщують ризики на споживачів.

Однією із стратегій управління такими ризиками є імпортування продукції з інших регіонів або країн. Необхідно зауважити, що посередники, переробники і дистриб'ютори, проміжні ланки агробізнесового ланцюга, завжди приймають на себе частину фінансових і маркетингових ризиків. При настанні фінансових ризиків – девальвації, інфляції, різкій зміні процентних ставок по кредитах – середні ланки ланцюга мають обмежені можливості з передачі частини ризиків іншим ланкам. Виробники мають можливість реалізувати продукцію в більш сприятливі строки, або передбачити в контракті валютне застереження. В той же час, ринок споживання сільськогосподарської і переробленої продукції звичайно є нееластичним і різке підвищення або зниження цін не викликає відповідної реакції споживачів. Для управління ризиками в агробізнесі, суб'єкти можуть використовувати різні типи інструментів. В залежності від цілей і умов використання, можна виділити три основні типи інструментів: управлінські рішення, послуги/інструменти приватного сектору та державні програми. Ці інструменти можуть використовуватися як окремо, так і в комбінації один з одним.

З метою посилення міжнародної конкурентоспроможності сільськогосподарські підприємства можуть управляти деякими ризиками самостійно, приймаючи ті чи інші управлінські рішення. За рахунок якісного менеджменту зовнішньоекономічної діяльності, керівники можуть значно покращити ефективність роботи свого підприємства. Основними видами управлінських рішень є такі: аналіз витрат та доходів, оцінка ризиків; виробничо-маркетингові стратегії (спеціалізація, диверсифікація, інтеграція, управління запасами, укладення виробничих контрактів, тощо); участь в агробізнесових структурах, управління ступенем інтеграції (інвестиції, злиття, об'єднання, інше).

Приватний сектор може запропонувати різні послуги сільськогосподарським підприємствам, але нині в Україні ринок приватних інструментів з управління ризиками нерозвинений, відповідно в аграрному бізнесі партнери управляють своїми ризиками самостійно, не використовуючи всіх спільних можливостей.

Агробізнесові компанії на світовому ринку можуть користуватися різними послугами приватного сектору: фінансові послуги (банки, страхові компанії); маркетингові послуги (біржі); консультанти/контрактні агенти (дослідження, інформаційні послуги).

Виробники можуть об'єднувати свої зусилля і ресурси, організовувати власні структури для виконання функцій посередника, проте така стратегія потребує коштів, часу та участі зацікавлених виробників для виконання функцій формального посередника.

Державні інтервенційні заходи із стабілізації цін на сільськогосподарську

продукцію, доходів виробників та забезпечення продовольчої безпеки можуть впроваджуватися різними засобами. Державні програми з розвитку агробізнесу і управління ризиками можна розподілити на наступні види:

- субсидування програм страхування врожаю та кредитування виробників;
- перестраховальні фонди, фонди з покриття збитків внаслідок катастрофічних подій;
- інспекційні послуги по забезпеченню належної якості і безпеки продукції.

Отже, прийняття ризику має підкріплюватися економічними вигодами для суб'єкта, який погоджується прийняти цей ризик на себе. Основним інструментом з управління і розподілу ризиків є забезпечення адекватного рівня конкуренції на всіх ланках ланцюга “виробництво – переробка – дистриб'юція – споживання”. Інфраструктурні інвестиції і державна підтримка дослідницької і консультативної діяльності мають велике значення для розвитку даного сектору економіки, а також дозволяють більш рівномірно розподілити ризики вздовж всього ланцюга аграрного виробництва.

НАПРЯМИ ВДОСКОНАЛЕННЯ МАРКЕТИНГОВОЇ ЦІНОВОЇ ПОЛІТИКИ ПІДПРИЄМСТВ

С.Д. СКУРТОЛ, кандидат економічних наук
Уманський національний університет садівництва

Основним показником діяльності підприємств є розмір доходів, які виступають джерелом фінансування витрат підприємств, сплати податкових платежів. За рахунок доходу, тобто тієї частки, яка є прибутком, підприємства мають змогу розширитися, удосконалити свою діяльність, поновлювати обладнання, покращувати імідж та зміцнювати свої конкурентні позиції. Практика формування цінової політики в значній мірі визначає результативність діяльності підприємств та можливість їх подальшого розвитку, тому головним завданням є вдосконалення процесу ціноутворення на підприємствах.

Концепція ціноутворення полягає у визначенні основних орієнтирів, яких дотримуються підприємства під час визначення цін. Встановлено, що в практиці ціноутворення вже є пропозиції, методичні розробки та рекомендації, щодо удосконалення процесу формування цінової політики на підприємствах, які пропонують багато вітчизняних і закордонних вчених. Проте, як показали дослідження, на підприємствах під час визначення цін та формування цінової політики допускається багато помилок. Встановлено, що найпоширенішими помилками, які виявляються в процесі ціноутворення є:

- орієнтація лише на витрати підприємства;
- ігнорування попиту споживачів, рівня їх платоспроможності, цінової чутливості та факторів, що її визначають;
- розрив між ціною та іншими елементами комплексу маркетингу;
- низька гнучкість цінової політики, що не дозволяє швидко її адаптувати до ринкових змін;
- недостатнє дослідження факторів, що впливають на процес визначення ціни;
- відсутність необхідної інформаційної бази для забезпечення ефективного процесу ціноутворення.

Процес формування маркетингової цінової політики підприємства необхідно починати з аналізу цінової політики, що використовується. Напрямами даного аналізу є:

- 1) оцінка рівня надбавки, що склався на підприємстві, та її структури;
- 2) дослідження ступеня задоволення споживачів та їх відношення до рівня цін підприємства;
- 3) аналіз конкурентного положення, співвідношення цін підприємства з цінами підприємств-конкурентів.

Важливим показником необхідності удосконалення маркетингової цінової політики підприємства є також негативні відзиви споживачів про рівень цін на підприємстві. Для виявлення цього необхідно проводити опитування покупців, аналізувати рівень їх цінової чутливості за кількісними показниками і якісними параметрами – факторами цінової чутливості.

В умовах загострення конкурентної боротьби між підприємствами, важливого значення набуває співставлення цін на товари підприємства та відповідних цін конкурентів. Основним напрямом роботи в даному випадку є розробка процедури проведення порівняльного аналізу. Пропонуємо проводити його за наступними етапами:

- 1) виявлення основних конкурентів;
- 2) збір інформації, необхідної для моніторингу цін конкурентів;
- 3) моніторинг цін конкурентів;
- 4) розробка висновків;
- 5) визначення напрямків дій у відповідь на дії конкурентів.

Доцільно проводити групування конкурентів за місцем та зоною розташування відносно підприємства, з метою визначення найбільш безпечних і небезпечних конкурентів, їх сил і позицій.

Для проведення моніторингу цін конкурентів необхідно зібрати інформацію про ширину і глибину асортименту товарів, рівні цін на них, використання цінових знижок, проведення акцій. Необхідно відслідковувати динаміку цін, досліджувати реакцію конкурентів на зміну цін, вивчати їх практику ціноутворення.

Цінову політику підприємства можна вважати ефективною, якщо в процесі її дослідження й аналізу виявлено що:

- рівень надбавки, ціни, які використовує підприємство дозволяють покривати витрати та отримувати прибуток, достатній для розвитку підприємства;
- зміна ціни призводить до збільшення фізичного товарообігу, підвищення швидкості обігу товарних запасів та оборотних коштів, росту прибутку та рентабельності підприємства;
- споживачі позитивно оцінюють рівень цін на підприємстві та намагаються здійснювати покупки на ньому;
- використання знижок є доцільним, що зумовлено наявністю еластичного попиту на товари, для яких вони використовувалися;
- підприємство проводить активну цінову політику відносно підприємств-конкурентів.

Якщо виявлено, що цінова політика є неефективною, її необхідно скоригувати, наприклад змінити ціну або використати іншу цінову стратегію, а якщо визначені заходи не покращують ситуацію, знову виявити і сформулювати проблеми, визначити напрямки удосконалення цінової політики підприємства. При ефективній ціновій політиці перевіряють відповідність отриманих результатів цілям цінової політики та загальній стратегії розвитку підприємства.

ШЛЯХИ ПОЛІПШЕННЯ ПРОЦЕСУ ЗАЛУЧЕННЯ ІНОЗЕМНИХ ІНВЕСТИЦІЙ В АПК ЧЕРКАСЬКОЇ ОБЛАСТІ

А.М. СИРОТЮК

Уманський національний університет садівництва

Інвестиційний капітал і кредити, незалежно від форми власності, позитивно впливають на розвиток економіки країни. Прямі капіталовкладення в народне господарство не тільки дають можливість приросту національної економіки, але й сприяють поширенню новітніх технологій виробництва та розвитку продуктивних сил.

Для розвитку АПК України необхідно використовувати не тільки заощаджені і нагромаджені кошти, але і іноземні інвестиції.

Іноземне інвестування в Україні, згідно з чинним законодавством (ст. 392 ГКУ) реалізуються у таких формах:

- участь у господарських організаціях, що створюються разом з вітчизняними юридичними особами чи громадянами, або придбання частки в діючих господарських організаціях;
- створення іноземних підприємств на території України, філіях або інших структурних підрозділів іноземних юридичних осіб або придбання у власність діючих підприємств;
- придбання безпосередньо нерухомого або рухомого майна, що не заборонено законами України, або придбання акцій чи інших цінних паперів;
- придбання самостійно або за участі громадян чи вітчизняних юридичних осіб прав користуватися землею та використання природних ресурсів на території України;
- господарська діяльність на основі угод про розподіл продукції;
- придбання інших майнових прав;
- в інших формах, не заборонених законом.

В Законі України „Про режим іноземного інвестування” зазначені державні гарантії захисту іноземних інвесторів. До них відносяться:

1) гарантії щодо примусового вилучення іноземних інвестицій (за винятком надзвичайних ситуацій);

2) гарантії щодо компенсації і відшкодування збитків іноземним інвесторам (включаючи упущену вигоду і моральну шкоду);

3) гарантії в разі припинення інвестиційної діяльності (має право на повернення не пізніше шести місяців з дня припинення цієї діяльності);

4) гарантії іноземним інвесторам після сплати податків, зборів та інших обов’язкових платежів здійснити негайний переказ за кордон прибутку, доходів та інших коштів у іноземній валюті.

Політика держави в напрямку залучення та використання іноземних інвестицій передбачає в основному такі цілі:

- створення конкурентного середовища;
- привезення в країну досконалої техніки;
- застосування передової технології;
- використання додаткового іноземного інвестиційного капіталу;
- розширення масштабів вітчизняного накопичення капіталу за рахунок зовнішніх джерел фінансування;
- збільшення національного виробництва з використанням іноземних інвестицій;
- збільшення зайнятості населення і скорочення рівня безробіття;
- сприяння структурній перебудові економіки країни;
- створення передумов для поєднання вітчизняного та іноземного капіталів.

Заохочення іноземних інвесторів до вкладання свого капіталу в економіку нашої країни пов’язана з такими їх бажаннями (метою) як:

- одержання високих норм прибутку;
- скорочення внутрішнього виробництва в країні приводить до простою капіталу, а це спонукає на вивезення частини капіталу в іншу країну;
- залучені іноземними інвесторами в українську економіку сучасні технології дадуть їм можливість використовувати в свої інтересах природні ресурси України;
- іноземних інвесторів приваблюють неосяжні українські ринки і невибагливість нашого збіднілого споживача;
- іноземних інвесторів приваблює і дешева робоча сила України, що впливає на зменшення цін товарів;
- Україна має важливий природний, людський та науково-технічний потенціал, що приваблює до неї потенційних інвесторів та потенційних партнерів;
- використання факторів виробництва, вартість яких в Україні нижча від світових;

- за низькою ціною придбання потенційно ефективних підприємств;
- просування на український ринок продукції певної фірми;
- заохочення іноземних інвесторів у прискоренні норм амортизації (але не більше двократного розміру чинних норм);
- запровадження пільгових ставок на кредити, доходи від фінансових інвестицій;
- звільнення від податку на прибуток.

На даний момент ми можемо розглядати багато шляхів залучення іноземного капіталу для інвестування в АПК Черкаської області. Найважливішими з них є:

- прямі інвестиції через створення підприємств з іноземним капіталом, в тому числі спільних підприємств;
- портфельні інвестиції шляхом продажу іноземним резидентам і нерезидентам цінних паперів;
- кредити, позики та гранти міжнародних фінансових інституцій, країн, державних установ, міжнародних фондів, експортних агентств, банків тощо.

ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ БУРЯКОЦУКРОВОГО ПІДКОМПЛЕКСУ

О. В. СІРЕНКО, аспірант
Полтавська державна аграрна академія

Відродження цукробурякового виробництва в Україні, формування та розвиток внутрішнього й зовнішнього ринків цукру перебувають у площині стратегічних напрямів здійснення глибоких соціально-економічних перетворень в агропромисловому комплексі у процесі створення демократичної незалежної держави. Це зумовлюється як важливим значенням цукру в продовольчих ресурсах, так і сприятливими природно-економічними умовами України у розвитку цукробурякового виробництва.

Тривала системна економічна криза, яка охопила всі галузі агропромислового комплексу, особливо відчутно позначилася на цукровому виробництві, призвела до занепаду буряківництва як провідної рослинницької галузі, руйнування матеріально-ресурсного потенціалу цукрової промисловості, різкого спаду виробництва цукру й витіснення вітчизняних товаровиробників із зовнішнього продовольчого ринку.

Проблеми розвитку бурякоцукрового підкомплексу привернули увагу таких науковців, як І.Лукінов, П.Саблук, П.Гайдуцький, О.Онищенко, В.Юрчишин, П.Борщевський, В.Месель-Веселяк, М.Дем'яненко, О.Шпичак, М.Лобас, В.Амбросов, Б.Пасхавер, В.Андрійчук, В.Бойко, О.Крисальний, М.Коденська, М.Малік, М.Федоров та інші.

Продовольчий ринок України в цілому та одна з його провідних структур – ринок цукру, займають особливе місце в економіці країни. Його стан є вирішальним у забезпеченні належного рівня харчування населення, добробуту суспільства.

В Україні для становлення і ефективного функціонування регульованої ринкової економіки, раціонального поєднання державних та недержавних засобів впливу необхідно: по-перше, створити належні умови для запровадження повноцінних ринкових відносин; по-друге, чітко визначити функції держави в нових умовах народногосподарської діяльності. Для ефективного функціонування ринкового механізму необхідні певні умови та інститути, які відносяться до сфери економічних відносин і технологічних структур виробництва.

Основні суб'єкти цукрового ринку – держава, виробники цукрових буряків, виробники цукру і комерційні структури – діють на ринку цукру не за єдиними правилами, вдаються до неофіційних змов, відстоювання групових та індивідуальних інтересів, крупні фірми намагаються знищити середні і малі, та утвердити власну монополію.

Як бачимо, цукрові заводи, сільгоспвиробники і посередники створюють окремі надто крупні сегменти ринку з різними цінами і системами регулювання. Найбільш

вразливим в цьому ряду є ринок цукру сільгоспвиробників, які згідно давальницьких схем переробки одержують цукор за високими цінами, а змушені збувати його за значно нижчими в найбільш не вигідний період – жовтень-листопад-грудень, завдяки чому індекс сезонності реалізації в ці місяці відповідно становить 122,203 і 422%, тоді як в липні-серпні-вересні відповідно 34,25 і 44%, а сезонні коливання ціни відбуваються навпаки.

Досягнення розвитку сільського господарства Західної Європи, США, Канади, Японії, Китаю зобов'язані не стільки розвитку ринкових відносин, скільки обмеженню дії ринкових механізмів саморегулювання за рахунок використання зовнішніх важелів впливу на відтворювальний процес. Мова йде про державні програми підтримки сільського господарства через дотації, ціни, квоти, кредитно-податкову політику. Особливо велике значення має державна підтримка сільського господарства.

Стратегічною метою розвитку цукробурякового виробництва є повне самозабезпечення країни цукром у розмірах, необхідних для споживання населенням, забезпечення харчових галузей, які споживають цукор як сировину, мати необхідні резерви, в тому числі і для зовнішньої торгівлі. Пошук шляхів для розв'язання поставленої задачі є першим кроком у вирішенні проблеми методології відродження і становлення цукробурякового підкомплексу. Для досягнення поставлених намірів потрібне подальше реформування АПК, створення ефективної і конкурентоспроможної системи господарювання, заснованої на її багатокладності та наділеної сильними стимулами для продуктивної і якісної праці.

Україна має значні можливості для розвитку агропромислового виробництва, перетворення його у високоефективний, експортоспроможний сектор економіки, забезпечення продовольчої безпеки держави. Економіка держави дедалі більше повинна задовольняти потреби села, його людей. Агропромислове виробництво потребує постійної державної підтримки та стимулювання. Україна зацікавлена в поглибленні співпраці з країнами ЄС у питаннях модернізації та розвитку АПК, його інтегрування в європейський агропромисловий простір.

Потрібно створити сучасну ринкову систему матеріально-технічного забезпечення сільськогосподарського виробництва, цілеспрямовано вдосконалювати практику лізингу сільськогосподарської техніки.

ОСНОВНІ ТЕНДЕНЦІЇ У ЗМІНАХ СТРУКТУРИ ТОВАРНОЇ ПРОДУКЦІЇ В ПІДПРИЄМСТВАХ ОКРЕМИХ РАЙОНІВ ХАРКІВСЬКОЇ ОБЛАСТІ

Н.В. СКРИЛЬНИК, аспірант

Харківський національний аграрний університет ім. В.В. Докучаєва

В структурі товарної продукції знаходить вираз дія системи чинників, яка впливає на обсяги реалізації, а також співвідношення вартості окремих видів продукції. В даній публікації нами розглянуто ті зміни, які відбулися в підприємствах Харківської області в 2008 році в порівнянні з 2005 роком.

Головна тенденція, яка привертає увагу полягає в тому, що відбулося значне збільшення вартості товарної продукції. Якщо в 2005 р. вона складала 1248858,4 тис. грн., то в 2008 р. – 3222163,1 тис. грн.

Щодо тих змін, які відбулися в цілому по області по галузях. Як видно, дуже суттєво зросла вартість реалізованої продукції рослинництва – в 3,08 рази. Відбулося і зростання вартості реалізованої продукції тваринництва, але в значно меншій мірі – на 69,3%. Наслідок такого співвідношення темпів зростання очевидний – співвідношення між галузями рослинництва і тваринництва продовжувало змінюватися на користь першої галузі. Але, як і передбачалося, загальні тенденції дуже порізно проявилися на рівні районів, а особливо це стосується змін вартості реалізованої продукції тваринництва.

Вартість реалізованої продукції рослинництва зросла в усіх районах. Правда дуже по – різному. На протилежних полюсах знаходяться з одного боку Валківський, Вовчанський, Нововодолазький та Харківський райони, які досягли найвищих темпів зростання (відповідно 465,2, 467,7, 489,7 та 465,7%), Богодухівський район з іншого боку – 129,1%, в якому зростання виявилось найменшим.

За зростанням вартості реалізованої продукції впродовж 2005 – 2008 рр. виділяється Харківський район, в якому вона збільшилася в 3,98 раза, а також Близнюківський, Валківський, Великобурлуцький, Вовчанський та Нововодолазький райони, в яких показники змінювалися таким чином: збільшилися в 3,06, 3,38, 3,19, 3,77 та 3,17 раз.

За обсягами реалізації продукції тваринництва, в першу чергу увагу привертають показники Вовчанського, Кегичівського, Красноградського та Первомайського районів: по всіх позиціях досягнуто збільшення кількості реалізованої продукції. Так за обсягами реалізованого молока Первомайський район впевнено посідає перше місце і входить до числа районів, які досягли його зростання. На відміну від цих районів у Богодухівському, Дворічанському, Нововодолазькому та Чугуївському районах по всіх видах продукції обсяги реалізації зменшилися, причому абсолютні величини підприємств Нововодолазького району на тлі показників передових районів виглядають більш ніж скромно. Причому неприємно виділяється своїми показниками Чугуївський район. В 2007р. він явно домінував в розвитку свинарства. А в 2008 р. цей показник знизився до 34,2%.

Оскільки, як було нами показано раніше, в цілому по області питома вага тваринництва мала тенденцію до зменшення, то відповідні процеси природно відбувалися і у окремих районах, але і характер цих змін мав суттєві відмінності в окремих з них. Перш ніж звернутися до показників окремих районів, вважаємо за необхідне зазначити, що виходячи зі структури, яка сформувалась в 2008 р., всі райони області за цією ознакою можна розділити на декілька груп.

До першої групи слід віднести підприємства Харківського району, лише в них в структурі товарної продукції питома вага тваринництва більше 50%, а саме 76,8%.

Протилежну групу районів складають ті з них, в яких питома вага продукції тваринництва є мінімальною. Серед них вважаємо за необхідне виділити ті райони, в яких питома вага продукції тваринництва менша 10%. Це той стан та рівень розвитку тваринництва, коли виробництво стає мало – ефективним. До даної групи відносяться Барвінківський, Близнюківський, Коломацький, Краснокутський, Лозівський і Первомайський райони.

У Близнюківському, Валківському, Дворічанському та Нововодолазькому районах зменшення питомої ваги тваринництва були значними.

У Богодухівському, Дворічанському, Зміївському, Нововодолазькому та Печенізькому районах спостерігався помірний розвиток тваринництва, тобто питома вага продукції коливалася в межах середньообласного.

Також, слід відмітити, що в більшості районах, а саме, в Борівському, Великобурлуцькому, Вовчанському, Дергачівському, Зачепилівському, Золочівському, Ізюмському, Кегичівському, Куп'янському, Чугуївському та Шевченківському відмічений слабкий розвиток галузі тваринництва.

В Балаклійському, Богодухівському, Красноградському, Первомайському та Сахновщинському районах відбулося збільшення питомої ваги продукції тваринництва.

Як відомо, оптимальна галузева структура є одним із важливих елементів раціональної організації сільськогосподарського виробництва, а також формування продовольчої безпеки нашої держави. Особливе значення має співвідношення галузей рослинництва і тваринництва. Загальною тенденцією в підприємствах області поки що залишається зростання питомої ваги продукції рослинництва і відповідно зменшення продукції тваринництва, що слід вважати негативним не тільки з економічних, а в меншій мірі і з соціальних та економічних позицій.

ОРГАНІЗАЦІЯ ВНУТРІШНЬОГО АУДИТУ

А.А. СЛАВГОРОДСЬКА

Уманський національний університет садівництва

Основною метою діяльності підприємств є отримання максимального прибутку із мінімальним залученням затрат. Одним із методів забезпечення виконання цього завдання є процес економічного аналізу та контролю господарської діяльності. В умовах ринкових відносин, такі поняття як «економічний аналіз» та «контроль» господарської діяльності поєднуються, впроваджуються у практичну діяльність та удосконалюються за допомогою аудиту. Однак, вартість аудиторських послуг є досить високою, а в умовах ринкової економіки зовнішнє втручання у діяльність економічних суб'єктів обмежене. Вирішити ці проблеми дає змогу внутрішній аудит.

Внутрішній аудит – невід'ємна частина загальної системи управління підприємством. Це незалежна оцінка діяльності, яка здійснюється всередині підприємства в якості надання їй послуги. Внутрішній аудит проводиться спеціальним структурним підрозділом підприємства (служба внутрішнього аудиту) або його окремими працівниками.

Мета, функції та об'єкти внутрішнього аудиту, а також методи за допомогою яких він здійснюється визначається керівництвом підприємства (організацією). Діяльність служби внутрішнього аудиту здійснюється на основі норм чинного законодавства України, інструкціями, наказами Міністерства фінансів України, статутом підприємства, наказами та розпорядженнями керівника підприємства.

Функції внутрішнього аудиту визначаються власником (керівником) підприємства у кожному конкретному випадку окремо. Вони залежать від специфіки роботи підприємства, від його організаційної структури та від завдань, що постають перед адміністрацією в конкретний період часу. Основними ж функціями, що притаманні внутрішньому аудиту всіх підприємств є:

- вивчення стану бухгалтерського обліку і внутрішнього контролю на підприємстві, їх моніторинг та розроблення рекомендацій щодо удосконалення цих систем;
- перевірка виконання положень законів та інших нормативно-правових актів, а також вимог облікової політики, інструкцій, рішень і вказівок керівництва (власника);
- дослідження бухгалтерської та оперативної інформації, включаючи експертизу засобів і способів, що використовуються для визначення, оцінки, класифікації такої інформації, і складання на її основі звітності (визначення окремих статей звітності);
- забезпечення координації діяльності служби внутрішнього аудиту з діями незалежних аудиторських фірм під час проведення зовнішнього аудиту;
- складання та надання висновків і звітів при проведенні внутрішнього аудиту;
- розроблення та подання пропозицій щодо усунення виявлених недоліків і пропозицій з підвищення ефективності управління.

Принципами, на основі яких служба внутрішнього аудиту виконує покладені на неї функції є: цілісність, об'єктивність, конфіденційність та компетентність. За обсягами здійснюваної роботи внутрішній аудит поділяється на загальний та локальний.

Нині становлення внутрішнього аудиту тільки починається. Тому, питання раціональної організації та ефективного ведення внутрішнього аудиту є досить актуальними.

Як зазначає низка вчених, організацію здійснення процесу внутрішнього аудиту доцільно проводити в декілька етапів, основними з яких являються: організаційний, технологічний та заключний.

Організаційний етап являється по суті стадією планування внутрішнього аудиту. Він включає в себе: розробку плану і програми аудиту та усіх необхідних документів і

методичного забезпечення проведення перевірки; визначення потреби у ресурсах для проведення перевірки; вибір найбільш доцільного способу здійснення аудиту. При виборі найбільш доцільного способу проведення внутрішнього аудиту керівник внутрішньої служби аудиту повинен врахувати такі основні критерії: достовірність даних, отриманих за результатами застосування даного способу; економічна виправданість обраної методики; забезпечення досягнення цілей, що стоять перед внутрішнім аудитом за допомогою обраного способу та ін.

Технологічний етап передбачає: ознайомлення з об'єктом аудиту, спостереження, збір інформації та її інтерпретацію, документування аудиторських доказів, перевірку достовірності інформації. Основним моментом на цьому етапі аудиту, є визначення і оцінка ризику для внутрішніх аудиторів (служби внутрішнього аудиту). Ризик внутрішньої служби аудиту, пов'язаний у першу чергу з його можливим негативним впливом, що може стати причиною:

- ухвалення помилкового рішення, внаслідок використання неправильної, несвоєчасної, неповної чи недостовірної інформації;
- неправильного ведення облікових записів, та як наслідок – складання фінансової звітності з помилками;
- нездатності додержання правил і процедур організації контролю, виконання положень нормативно-правових актів та ін.

Заключний етап полягає в: узагальненні інформації про майно, обставини діяльності і господарські процеси підприємства; формулюванні висновків аудиторів та оформлення аудиторських документів; розробці пропозицій щодо усунення виявлених недоліків та щодо підвищення ефективності управління діяльністю підприємства.

Зважаючи на те, що наявність служби внутрішнього аудиту підвищує довіру з боку зовнішніх аудиторів до звітності клієнта, оскільки вони вже заздалегідь передбачають наявність високоєфективної системи бухгалтерського обліку і контролю, здатної перешкоджати виникненню порушень. Розвиток внутрішнього аудиту є досить актуальним та перспективним, на що повинні звернути увагу як держава так і суб'єкти господарської діяльності.

НАПРЯМИ ПІДВИЩЕННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ ЕФЕКТИВНОСТІ ФУНКЦІОНУВАННЯ ЦУКРОБУРЯКОВОГО ПІДКОМПЛЕКСУ

С.Ю. СОКОЛЮК

Уманський національний університет садівництва

Ефективність виробництва, як економічна категорія, відображає дію об'єктивних економічних законів, яка проявляється у результативності виробництва. Вона є формою реалізації мети суспільного виробництва.

Ефективність цукробурякового виробництва є складним і багатогранним процесом. В сучасних умовах потребує детального дослідження проблема підвищення ефективності цукробурякового виробництва. Її можна вирішити впроваджуючи ряд основних механізмів:

державного контролю галузі; ринкового механізму господарювання; створення ринкової інфраструктури; регулювання цін і формування ефективних господарських структур у даній сфері виробництва; конкурентоспроможності продукції відповідно до членства в СОТ.

Економічна ефективність буряківництва визначається системою показників, серед яких основними є урожайність цукрових буряків, вміст цукру в коренеплодах, продуктивність праці, собівартість та ціна реалізації 1 ц продукції, розмір прибутку на 1 га та 1 ц коренеплодів, рівень рентабельності.

Одним із важливих показників економічної ефективності виробництва цукрових буряків є урожайність, як результативна ознака ефективності буряківництва. Вона

характеризує не лише господарську діяльність підприємств, а й культуру господарювання в цілому.

Важливим показником ефективності виробництва є собівартість продукції – це витрати підприємств, пов'язані з виробництвом продукції, виконанням робіт та наданням послуг, а також витрати на їх реалізацію. На собівартість виробництва цукрових буряків впливають такі фактори: величина витрат на виробництво та урожайність культури. Дана залежність визначається рівнем інтенсивності цукробурякового виробництва та його продуктивністю.

Одним з найважливіших чинників підвищення економічної ефективності цукробурякового виробництва є зниження собівартості продукції. Тому необхідно рекомендувати вирощувати цукрові буряки тим підприємствам, які протягом багатьох років одержують високі врожаї та в яких ця галузь рентабельна. Потрібно на конкурентних умовах сформувати зони з підприємств, які спроможні виростити цукрові буряки з урожайністю не менше 300 ц/га, сконцентрувати в них ресурси, щоб вийти на перспективну урожайність понад 350-400 ц/га.

Що стосується ціни, то це один з найважливіших показників економічної ефективності цукробурякового виробництва. Ціна на цукрові буряки залежить від цукристості коренеплодів і встановлюється щороку Кабінетом Міністрів України при базовій цукристості 16%.

Також потрібно відмітити доплату на виробництво цукрових буряків на 1 га, яка в 2009 році становила 750 грн., але цих коштів не вистачає для рентабельного виробництва коренеплодів.

Сьогодні приділяється велика увага до проблеми підвищення ефективності виробництва сільськогосподарської продукції. Не винятком є і проблеми у виробництві цукрових буряків та цукру.

Низька ефективність галузі, висока трудомісткість та матеріально-грошові витрати на вирощування цукрових буряків, без врахування мінімальної, передбаченої законом ціни реалізації цукрових буряків – стали основними факторами, що призвели до втрати інтересу сільськогосподарських виробників до культури, скорочення посівних площ та валових зборів, тобто зменшення обсягів товарної пропозиції цукрових буряків, відповідно і обсягів виробництва цукру, що негативно впливає на ефективне функціонування ринку цукру.

Основні напрямки підвищення ефективності функціонування цукробурякового підкомплексу через виконання наступних заходів:

- удосконалення системи управління цукробуряковим комплексом;
- закупівля Аграрним фондом цукру до державного продовольчого резерву у межах встановлених Законом «Про державну підтримку сільського господарства України»;
- раціональне розміщення підприємств, їхня концентрація в сприятливих для вирощування цукрових буряків ґрунтово-кліматичних зонах;
- впровадження високих дотацій за виробництво цукрових буряків;
- розв'язання питань пов'язаних із розширенням ринків збуту цукру за рахунок відновлення традиційних ринків збуту його в країнах СНД і, насамперед, в Російській Федерації;
- створення цивілізованого внутрішнього ринку цукру;
- належне наукове забезпечення цукробурякової галузі;
- впровадження енерго-, ресурсозберігаючих та екологічно чистих технологій виробництва і переробки цукрових буряків;
- удосконалення податкової політики в цукробуряковому підкомплексі для суб'єктів виробництва сировини та цукру;

- створення механізму ефективного формування галузі та зон бурякосіяння;
- відновлення системи підготовки, перепідготовки та підбору кадрів;
- виконання норм чинного законодавства на макро- і мікроекономічних рівнях управління.

Втілення даних заходів у життя зупинить кризу у цукробуряковому підкомплексі та сприятиме нарощуванню обсягів виробництва цукросировини та цукру, в тому числі для експорту, зміцненню матеріально-технічного забезпечення, платоспроможності та розширеному відтворенню суб'єктів виробництва цукрових буряків та цукру.

РОЛЬ ПОДАТКІВ У СІЛЬСЬКОМУ (ЗЕЛЕНОМУ) ТУРИЗМІ

І.І. ТЕЛИЧКАНЬ, аспірант

Уманський національний університет садівництва

Одним із важливих засобів державного впливу на соціально-економічний розвиток країни є податки та податкові пільги. Податки є складовою фіскальної політики держави, яким належить провідна роль у забезпеченні виконання державою функцій щодо регулювання економічних процесів, а також забезпеченні соціального захисту окремих видів діяльності та груп населення.

В різних сферах господарювання фіскальне навантаження істотно відрізняється, зокрема в галузі сільського (зеленого) туризму воно має свою специфіку. В Україні згідно діючого законодавства (пункт 3.2.2 Закону України «Про податок на додану вартість» № 168 від 03.04.1997 р.) послуги з розміщення і харчування туристів не звільнені від сплати податку на додану вартість, але дохід від оренди житла не підлягає оподаткуванню цим податком незалежно від його розміру. Послуги з харчування туристів підлягатимуть обов'язковій сплаті податку на додану вартість тільки якщо протягом останніх календарних 12 місяців сума доходу від цих послуг перевищить 300 тисяч гривень.

У багатьох країнах Європи селянин, який здає своє житло туристам і харчує їх продуктами з власного підсобного господарства не сплачує податки від доходів за такі послуги і не стає суб'єктом підприємницької діяльності. В Україні, на жаль, на відміну від країн Європи такі пільги відсутні, що пов'язано насамперед з неприйняттям Закону про сільський зелений туризм в якому такі пільги передбачені. Саме тому багато підприємців працюють у «тіні».

Доходи від оренди житла та інших приміщень садиби оподатковуються за загальною ставкою податку з доходів фізичних осіб – 13%. Проте на цю суму не нараховуються збори на обов'язкове пенсійне та соціальне страхування, оскільки власник садиби не лише надає своє майно у користування, а не виконує при цьому інші платні роботи чи послуги для туристів.

Крім того, власник садиби, який не зареєструвався як підприємець, а веде книгу обліку доходів, не зобов'язаний фіксувати свої витрати, пов'язані з розміщенням туристів у садибі. Річ у тім, що при поданні річної податкової декларації, власник садиби має право повернути собі 25% одержаного від оренди житла доходу без додання документів, які підтверджують витрати, як це вимагається від підприємців. Якщо приватні підприємці мають сплачувати податок з доходів авансом щоквартально, то власник садиби може сплачувати податок з доходів від надання послуг із харчування туристів на підставі річної декларації, або протягом 40 днів після закінчення звітного кварталу в частині доходів від розміщення туристів.

Важливо зазначити, що пунктом 4.3.36 Закону України «Про податок з доходів фізичних осіб» від 22.05.2003 р. звільнено від сплати податку з доходів, отриманих від продажу вирощеної власником у своїй садибі сільськогосподарської продукції, в тому числі продуктів її первинної переробки. Причому садиба має бути надана для ведення особистого селянського господарства без збільшення паю, чи з присадибною ділянкою

житлового будинку. На вимогу туристів власник садиби має подати довідку про своє право отримувати такі доходи без утримання податку.

Оскільки на сьогодні так і не розроблено відповідних законів, які б регламентували зниження розміру податків туристичної галузі в сільській місцевості виникає потреба у розробці та впровадженні податкових пільг у сферу сільського туризму. Саме податкові важелі державного регулювання передбачають оптимізацію кількості і величини податків у даній галузі, надання податкових пільг під конкретні проекти, які стосуються сільського туризму (вирішення регіональних і соціальних проблем, інвестицій у сільський зелений туризм).

МАРКЕТИНГОВА ПОЛІТИКА В УПРАВЛІННІ ДІЯЛЬНІСТЮ ПІДПРИЄМСТВА В ПЕРІОД СВІТОВОЇ КРИЗИ

В.В. ТЕЛИЧКАНЬ

Уманський національний університет садівництва

Світова фінансово-економічна криза набула глобального розмаху і в повній мірі торкнулася економіки України. Наслідки кризи є досить відчутними для більшості вітчизняних підприємств. В таких умовах ефективне управління підприємством характеризується передусім оперативним реагуванням на будь-які зміни. Одним із основних елементів антикризового управління на сьогодні стає маркетингова діяльність.

З метою уникнення значних фінансових втрат у період кризи необхідна зміна маркетингової політики, а також всіх її елементів залежно від змін зовнішнього і внутрішнього середовища: ціна, канали розподілу, асортимент товарів, методи стимулювання збуту тощо.

Управління будь-якою сферою діяльності підприємства завжди в певній мірі має носити антикризовий характер. Ефективна маркетингова політика підприємства має передбачати систему заходів щодо мінімізації впливу кризових ситуацій. Для підготовки і здійснення профілактичних заходів має постійно проводитися робота в таких напрямках:

- систематичний аналіз умов зовнішнього середовища з метою відстеження симптомів кризи;
- готовність підприємства до реагування на форс-мажорні ситуації;
- обмеження економічних втрат у період кризи;
- внутрішній маркетинг, направлений на роботу з персоналом.

Володіти в повному обсязі інформацією про стан ринку допоможуть регулярно здійснювані маркетингові дослідження та спостереження. Аналіз отримуваної інформації буде сприяти прогнозуванню можливих змін.

Основними процедурами здійснення антикризового маркетингу виступають:

- діагностика положення підприємства та визначення кризової ситуації;
- оцінка рівня загрози;
- оцінка потенційних наслідків;
- визначення цілей і завдань по виходу із кризи;
- розробка і реалізація маркетингових заходів;
- оцінка ефективності та рівня виконання завдань;
- коректування маркетингової стратегії на майбутні періоди.

Досягнення підприємствами стабілізації свого положення в кризовий період має відбуватися за рахунок активізації всіх внутрішніх резервів: персоналу, маркетингу, виробництва, логістики, фінансів тощо. Одну із найважливіших ролей у системі антикризового управління підприємством займає саме маркетинг.

Аналіз закономірностей поведінки підприємств в умовах кризи дозволяє зробити наступні висновки:

1. Вхід підприємства в кризову стадію об'єктивно вимагає проведення антикризових заходів незалежно від бажання керівництва компанії.

2. Антикризова поведінка підприємств найчастіше протилежна тим діям, які ефективні в умовах економічного зростання чи стабілізації економіки.

3. Антикризові заходи в перші етапи впровадження формуються стихійно, поступово їх необхідно приводити до системи.

Маркетингова інформація є основою для прийняття управлінських рішень в кризовий період, а маркетингові заходи, направлені на подолання наслідків кризи, здатні підвищити стійкість підприємства на ринку і створити умови для подальшого розвитку.

ОЦІНКА ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ПРИВАБЛИВОСТІ АГРАРНИХ ПІДПРИЄМСТВ

І.М. ТЕЛЮК, аспірант*

Уманський національний університет садівництва

Проблеми економічного розвитку сільськогосподарських підприємств тісно пов'язані з оцінкою та підвищенням їх інвестиційної привабливості. Інвестиційна привабливість сільськогосподарських підприємств відіграє велику роль в активізації інвестиційних процесів, які широко досліджені в працях відомих як вітчизняних, так і іноземних науковців: І.О. Бланка, В.Г. Більського, М.І. Кісіля, М.Й. Маліка, П.Т. Саблука, М.Я. Дем'яненко, А.О. Шепіцена, К. Мейера, Дж. Меллора, М. Портера, А. Сміта, П. Фішера та інших.

Інвестиційна привабливість підприємства – це сукупність характеристик його фінансово-господарської та управлінської діяльності, перспектив розвитку та можливості залучення інвестиційних ресурсів. На сьогоднішній день навіть господарства, що мають досить високий рівень інвестиційної привабливості не в змозі повністю функціонувати на засадах самоокупності та самофінансування, решті підприємствам, які не привертають увагу інвесторів, важко втриматись на плаву та продовжувати своє існування.

Фінансова діяльність будь-якого підприємства є неможливою без вкладення коштів, які можуть бути як власними, так і залученими. При цьому питання залучення інвестицій є важливим на будь-якому етапі функціонування сільськогосподарського підприємства, починаючи від етапу створення та закінчуючи його ліквідацією.

В умовах гострої конкуренції між підприємствами за одержання більш якісних і дешевих ресурсів, основним питанням є створення в потенційних інвесторів позитивного уявлення про підприємство як об'єкт інвестування. Тобто, основне завдання при визначенні інвестиційної привабливості підприємств полягає в тому, щоб за допомогою конкретних економічних показників розвитку господарства переконати потенційного інвестора у доцільності інвестиційних вкладень.

На сьогоднішній день, через низьку рентабельність та високий рівень ризику аграрний сектор економіки втрачає свою інвестиційну привабливість як для вітчизняних, так і іноземних інвесторів. Не зважаючи на цей фактор, аграрне господарство не може припинити своє існування, оскільки є одним з основних секторів економіки України. Адже саме від рівня розвитку сільськогосподарського виробництва залежить забезпеченість країни споживчими товарами, зайнятість сільського населення тощо. Без функціонування сільського господарства Україна втратить свій статус аграрної країни світу.

Оцінити інвестиційну привабливість підприємства означає охарактеризувати його внутрішнє середовище з урахування кон'юнктури ринку. Основними цілями оцінки інвестиційної привабливості є:

1. аналіз фінансового стану господарства;

---

* Науковий керівник – кандидат економічних наук М.І. Кісіль

2. порівняльна характеристика показників досліджуваного господарства із показниками конкурентів, що діють на певному ринку продукції;
3. розробка заходів щодо покращення показників діяльності;
4. виконання запланованих заходів;
5. аналіз результативних показників;
6. залучення інвестицій.

Крім того, оцінка інвестиційної привабливості господарства дає можливість виявити недоліки у його діяльності, запланувати заходи щодо їх ліквідації та покращити можливості залучення інвестиційних ресурсів.

На інвестиційну привабливість сільськогосподарського підприємства мають вплив ряд факторів, які поділяються на зовнішні та внутрішні (рис.).

ІНВЕСТИЦІЙНА ПРИВАБЛИВІСТЬ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОГО ПІДПРИЄМСТВА

<i>Зовнішні фактори</i>	<i>Внутрішні фактори</i>
1. Місцезнаходження	1. Фінансовий стан
2. Заканодавча база	2. Менеджмент
3. Конкуренти	3. Інвестиційна стратегія
4. Економічна ситуація	4. Власники

Рис. Основні фактори впливу на інвестиційну привабливість аграрних підприємств

Визначення інвестиційної привабливості господарств АПК є досить складним процесом, оскільки на нього впливають ряд зовнішніх (несприятливий інвестиційний клімат, нестабільність законодавчої бази, економічна ситуація в країні, високий ступінь ризикованості агропромислового виробництва) та внутрішніх факторів (фінансовий стан, менеджмент, інвестиційна стратегія, власники господарства). Оскільки аграрне підприємство на зовнішні чинники не може вплинути, тому одним із основних завдань є забезпечення належного представлення факторів внутрішнього середовища підприємства.

Для стабільного розвитку та виходу на нові ринки збуту продукції, аграріям слід налагодити інвестиційний процес та підвищити інвестиційний імідж господарства на фоні конкурентів. Підвищення інвестиційної привабливості вітчизняних аграрних підприємств та активізація інвестиційних процесів є одним із пріоритетних шляхів виходу України з економічної кризи.

ОЦІНКА І ФОРМУВАННЯ ПОТЕНЦІАЛУ ФІНАНСОВОЇ БЕЗПЕКИ АГРОФОРМУВАНЬ

О.О. ТИМОШЕНКО, аспірант
ІНЦ „Інститут аграрної економіки” НААН

Для досягнення стабільності економічного поступу країни нагальним ключовим завданням є підтримка сталого рівня фінансової безпеки суб'єктів господарювання. Вочевидь, що фінансової безпека агроформувань є важливою складовою фінансової безпеки держави, а підтримка високого сталого їх фінансового потенціалу набуває вагомого значення для подальшого їх розвитку. В цьому комплексі наукових завдань

ключове місце ми відводимо відпрацюванню єдиного підходу щодо детермінації внутрішньої природи, оцінки і раціональному управлінню потенціалом формування стану фінансової безпеки агроформувань та забезпеченню їх подальшого розвитку. Наукова актуальність і значущість економічної конструкції потенціалу формування стану фінансової безпеки агроформування виявляється в тому, що потенціал є ідентифікаційною характеристикою лімітного рівня результативності діяльності економічного агента. Наукове і прикладне відпрацювання механізмів управління потенціалом створює можливості для підвищення реальних результатів функціонування економічних агентів, підвищення рівня їх конкурентоспроможності та задоволення загальносуспільних потреб.

Зазначимо, що відповідно до існуючих наукових публікацій науковою проблематикою щодо категорії потенціалу в економічній науці займалися багато вчених. Так, наприклад, Абалкін Л.І., Лукінов І.І., Оніщенко О., Пасхавер Б.Й., Черніков Д.А. розглядають потенціал у якості сукупності матеріально-речових ресурсів економічного агента, які визначають результативність щодо їх перетворення у бажаний результат у трьох категоріях – економічній, виробничій та науково-технічній. Андрійчук В.Г., Василенко Ю.В., Гудзь О.Є., Іванов Є., П. Стецюк розглядають категорію потенціалу на інтегративних засадах, включаючи, поряд із структурою та наявністю ресурсів, в її аналіз також технології перетворення ресурсів, що у взаємозв'язку та взаємодії сприяють створенню матеріальних суспільно-корисних благ. Водночас, спостерігається відсутність вагомих наукових доробок і пропозицій щодо формування потенціалу та забезпечення адаптивності фінансової безпеки агроформувань до конкретних специфічних умов їх функціонування, з врахуванням викликів і запитів сьогодення. Окреслене проблемне поле вимагає визначення економічних можливостей і формування нових вимірів і підходів щодо здійснення пошуку розмаїття варіантів формування потенціалу фінансової безпеки агроформувань та модернізації її механізму забезпечення.

В більшості друкованих наукових праць комплексно відтворюються наукові проблеми щодо категорії потенціалу в аспекті ідентифікації сутності об'єктивних можливостей агроформування щодо перетворення доступних і наявних ресурсів у споживчі блага із відповідною оцінкою рівня якісних показників такого перетворення, а також діагностики адаптаційних можливостей агроформування із відповідною оцінкою рівня якісних показників кінцевої адаптації на певному інтервалі часу. Тобто переважно категорія потенціалу ототожнюється з адаптаційними можливостями щодо відповідності ступеню нестабільності зовнішнього середовища.

Методика аналітичних досліджень формування потенціалу фінансової безпеки полягає у використанні ресурсно-функціонального підходу до застосування інструментів його аналізу у подвійному аспекті. Такий методичний підхід дозволяє у процесі діагностики використовувати прямі методи фінансового аналізу із використанням методики дослідження виробничих функцій, що у комплексі дозволяє встановити взаємозв'язок між базовими (у даному аспекті – ресурсними) можливостями та результатами їх актуалізації.

Для комплексності аналізу формування потенціалу фінансової безпеки не достатньо розглядати тільки матеріально-речові ресурси у їх адаптивній та інтегральній взаємодії, необхідно також зосередити увагу й на аспекті нематеріальних (у тому числі й інформаційних) ресурсів агроформування. Така трактовка в процедурі аналізу потенціалу дозволяє здійснити дослідження не лише самих перетворювальних можливостей агроформування, а можливостей, що пов'язані з впровадженням функцій, які забезпечують, у рамках формування ресурсно-перетворювального потенціалу, інтеграцію ресурсів зокрема і плінність перетворювальних процесів агроформування взагалі. В аспекті акцентування уваги саме на нематеріальних ресурсах дещо може змінитися сама конструкція формування потенціалу фінансової безпеки агроформування і являти собою сукупність можливостей впровадження певних функцій в обсязі, що

достатній для забезпечення перетворювальної діяльності агроформування у відповідності до досягнення його цілей. Відповідно до такого визначення оцінка потенціалу відбувається через параметри його актуалізації за допомогою непрямих методів. Функціональний аспект аналізу формування потенціалу фінансової безпеки агроформування у контексті ефективності ресурсно-перетворювальних властивостей агроформування здійснюється, як правило, за наступними структурними напрямками: аналіз фінансового стану, аналіз ефективності використання фінансових ресурсів, аналіз ефективності фінансового планування та впровадження фінансової стратегії агроформування.

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ РОЗВИТКУ АГРАРНОГО СЕКТОРА

Л.В. ТРАНЧЕНКО, кандидат економічних наук
Уманський національний університет садівництва

Одним з головних завдань економіки ринкового типу це ефективне державне регулювання соціально-економічних процесів у всіх галузях матеріального виробництва і особливо, в аграрній сфері. Регулювання економіки залишається найважливішою функцією держави у ринкових умовах господарювання. Державне регулювання використовується в інтересах усього суспільства для активізації всіх форм діяльності й обмеження негативних наслідків ринкової стихії.

Досвід останнього десятиліття ринкових перетворень у нашій країні показав, що майже повна відмова від регулювання державою процесів соціально-економічного розвитку, надання стихії ринку необмеженої волі привели до найглибшої кризи, і довели, що нерегульований ринок не здатний вирішувати проблеми розвитку аграрного сектора АПК і соціальної сфери, у тому числі й створення й підтримки об'єктів інфраструктури.

Державне регулювання аграрного сектора АПК тією чи іншою мірою здійснювалося й здійснюється в цей час у всіх країнах світу. Не може бути створена ефективна ринкова економіка без активної регулюючої ролі держави.

Головне в удосконалюванні державного регулювання аграрного сектора АПК на сучасному етапі розвитку в нашій країні укладається не у відмові від командно-адміністративних методів господарювання, що дискредитували себе, а в створенні більше ефективної системи регулювання економіки з урахуванням накопиченого досвіду ринкових перетворень.

В умовах розриву господарських зв'язків, дефіциту оборотних коштів, скорочення бюджетного фінансування, ослаблення управління АПК, усе більше стає необхідність істотного перегляду основних принципів проведеної аграрної політики, посилення заходів державного регулювання й фінансової підтримки сільськогосподарських товаровиробників. Необхідність рішення цих проблем, стабілізації й ефективного розвитку агропромислового виробництва, обумовили її актуальність.

Інтерес до питань державного регулювання економіки став особливо актуальним у першій половині 20 століття, і з тих пір перебуває в центрі уваги економічної науки, у тому числі й аграрно-економічної. Хоча багато питань, пов'язані з державним регулюванням соціально-економічних процесів були поставлені ще в працях класиків економічної теорії А. Сміта, Д. Рікардо, К. Маркса. У минулому столітті значний внесок у розробку цих питань внесли такі вчені як М. Кейнс, М. Фрідмен, П. Самуельсон, Дж. Гэлбрейт та ін.

Вітчизняна економічна наука переживає щодо цього сьогодні новий етап. Від майже повного заперечення необхідності державного регулювання економіки, навіяного боротьбою з командно-адміністративною системою господарювання на початку 90-х років, наприкінці минулого й початку поточних століть вона знову була змушена

звернутися до даної проблеми. Стали з'являтися нові дослідження, які носять уже більше зважений характер з погляду оцінки ролі держави в умовах радянської системи господарювання, її як негативних, так і позитивних сторін, визначення місця державного регулювання в умовах що трансформується (перехідний) економіки.

Разом з тим, незважаючи на важливість і цінність проведених досліджень, у цей час немає чіткої концепції вдосконалювання державного регулювання аграрного сектора АПК у сучасних умовах господарювання.

Це ще один вагомий аргумент на користь актуалізації досліджуваної проблеми й необхідності її подальшого дослідження.

Тому необхідно комплекс заходів, що забезпечить здійснення стратегії аграрних перетворень і створення для ефективного функціонування сільськогосподарських товаровиробників таких умов, які, щонайменше, були б рівні для всіх партнерів по АПК.

Головна причина аграрної кризи в нашій країні – ослаблення ролі державного регулювання й підтримки агропромислового комплексу, відсутність концепції реформування, непродуманість перетворень.

Основним напрямком в оздоровленні економіки аграрного сектора АПК є перехід до регульованого ринку. Ринок, по своїй природі, є саморегулюючою системою, але не виключає необхідності втручання в неї держави. Узагальнення світового досвіду свідчить, що аграрна сфера в умовах сучасної ринкової економіки обов'язково повинна бути об'єктом державного регулювання.

НЕОБХІДНІСТЬ ЗАСТОСУВАННЯ СТРАТЕГІЧНОГ УПРАВЛІННЯ В РИНКОВИХ УМОВАХ

О.М. ГРАНЧЕНКО, аспірант

Уманський національний університет садівництва

Поява стратегічного управління підприємствами у сільському господарстві було викликано ускладненням умов управління, а також з'явилося результатом еволюційного розвитку підходів до управління розвитком підприємств у даній галузі. Раніше існували методи економічного прогнозування, довгострокового й поточного планування, засновані на розробці економіко-математичних моделей, за допомогою яких прагнули визначити тенденції розвитку підприємств, як правило, методом екстраполяції. Ці методи були досить ефективні у відносно стабільних умовах розвитку економіки, що складаються, в основному, у нарощуванні потенціалу підприємства.

У міру кількісного і якісного збільшення факторів виробництва на підприємствах у сільському господарстві, розширення використання на практиці наукових досягнень, посилення конкурентної боротьби підприємств пропозиція стала переважати над попитом. Разом із цим міняється характер попиту на продукцію підприємств у промисловості, все більша увага приділяється соціальним потребам, захисту прав споживачів, стають актуальніше проблеми утворення екологічної рівноваги. Істотно зростають динамічність і невизначеність факторів попиту на продукцію сільськогосподарських підприємств. У цих умовах жорстко регламентовані системи минулого вже не в змозі успішно вирішувати завдання розвитку сільськогосподарських підприємств. Нами встановлено, що наступив етап оцінки критичного осмислення існуючих підходів до стратегічного управління у сільськогосподарських підприємств.

Виникла необхідність розробки методології стратегічного управління промисловими підприємствами в умовах ринкової економіки, що характеризується динамічністю й невизначеністю середовища. Завдання методології полягає в забезпеченні відповідності між попитом і виробництвом на підприємствах у довгостроковій перспективі, в умовах невизначеності середовища.

Моніторинг попиту на промислову продукцію, сучасне розпізнавання погроз,

виявлення можливостей для розвитку сільськогосподарських підприємств, визначення переваг у конкурентній боротьбі й способи їхньої реалізації, коректування стратегічних і тактичних цілей, гнучке маневрування ресурсами стало основним у стратегічному управлінні сільськогосподарськими підприємствами.

Однієї з головних функцій стратегічного управління є стратегічний аналіз. Аналіз розриву – простий, але ефективний метод стратегічного аналізу. Основна мета стратегічного аналізу це визначити, чи існує розрив між цілями підприємств і їхніх можливостей.

Конкретне застосування аналізу розриву означає наступне:

- визначення основного інтересу підприємства вираженого в термінах стратегічного планування (наприклад, у збільшенні числа продажів);
- з'ясування реальних можливостей підприємств із погляду поточного стану середовища й передбачуваного майбутнього стану;
- визначення конкретних показників стратегічного плану, що відповідають основному інтересу підприємства;
- установлення різниці між показниками стратегічного плану й можливостями і реальним положенням підприємства;
- розробка стратегії розвитку й способів дій, необхідних для заповнення розриву.

Інший спосіб застосування стратегічного аналізу – це визначення різниці між найбільш високими очікуваннями й самими скромними прогнозами.

Таким чином, стратегічне управління між попитом і виробництвом підприємств в умовах невизначеності середовища являє собою по суті спосіб управління, використовуваний в умовах:

- появи нових більше складних завдань, обумовлених динамічністю попиту на продукцію підприємств;
- швидкої змінюваності завдань тактичного й стратегічного планування і відповідної реакції виробництва на підприємствах по зміні напрямків капітальних вкладень із метою раціонального формування основних і оборотних коштів;
- високої оцінки помилок від прийняття неадекватних стратегічних управлінських рішень;
- відсутності розроблених формалізованих схем і процедур прийняття рішень завдань тактичного й стратегічного планування в умовах невизначеності середовища. У завданнях стратегічного управління підприємствами переважають якісні (тобто невизначені) характеристики. Тому, як правило, вони можуть бути вирішені за допомогою додаткової інформації, одержуваної від людини, на основі його інтуїції.

РОЗВИТОК СУЧАСНОГО МЕНЕДЖМЕНТУ

А.В. ТРУМ, О.В. ЗАГОРОДНІЮК

Уманський національний університет садівництва

В умовах конкуренції успіх підприємства особливо залежить від досвіду та ефективності менеджменту. Досвід та вміння правильно діяти являються єдиною перевагою, що є у підприємства в конкурентній економіці.

В останні 10-15 років у світі прослідковуються чіткі тенденції, що впливають на розвиток науки менеджменту та на її практичне застосування в управлінні сучасними організаціями.

Так, в минулому столітті діяльність організацій вийшла за національні межі. Менеджери в організаціях будь-яких розмірів і типів в усьому світі стикаються з перевагами і проблемами, пов'язаними діяльністю на глобальному ринку.

Поряд з цим сучасні організації характеризуються різноманітністю трудових

ресурсів. Працівники сьогодні більше відрізняються по національності, віку, віросповіданню та інших характеристиках, ніж 20 років назад. Задача менеджменту полягає в тому, щоб організація навчилася і могла адаптуватись до прийому груп працівників з найрізноманітнішими характеристиками, пов'язаними з особливостями способу життя, особливостями сімейних потреб і стилю роботи. Менеджери повинні змінити свою філософію, визнати і прийняти різницю між працівниками. Менеджерам необхідно навчитись реагувати на це явище так, щоб забезпечити тривалий термін роботи працівникам та підвищення продуктивності їх праці і в той же час зберегти їх специфічні характеристики.

На роботу організацій також впливає широке розповсюдження інформаційних технологій: зростають вимоги до професійних навичок службовців; вирівнюється конкурентне середовище (інформаційні технології дозволяють всім організаціям незалежно від їх розміру або впливу на ринок впроваджувати нововведення, швидко виводити на ринок нові види продукції і оперативно реагувати на зміни потреб клієнта).

Щоб вижити в ХХІ столітті, організації повинні бути гнучкими, вміти швидко виявляти будь-які зміни, оперативно реагувати на них. Очолювати такі організації повинні менеджери, здатні змінювати свої погляди, світобачення, використовувати досвід своєї організації і ефективно впроваджувати глобальні і революційні зміни. Необхідність постійних змін і поновлення вимагає, щоб організації знову і знов; "будували самі себе", перебудовувались і вдосконалювались. Перед менеджерами стоїть задача реструктуризації організацій за рахунок скорочення кількості вертикальних рівнів, перепроєктування робочих завдань в межах робочих груп і реінжиніринг робочих процесів.

Менеджери відіграють важливу роль в плануванні, організації і стимулюванні будь-яких змін. При цьому вони повинні відповісти змінювати стиль своєї роботи: потрібно відмовитись від ролі керівника замінити її на роль лідера і наставника групи (команди).

Наступною тенденцією в сучасному менеджменті є руйнування ієрархії в організаціях, що стало результатом таких організаційних заходів, як скорочення штату, залучення тимчасових працівників, розширення повноважень окремих працівників та колективів. Скорочення штату, з однієї сторони, призводить до зростання продуктивності праці в розрахунку на одного працівника, а з іншого з'являються проблеми гуманітарного, морально-етичного характеру, недовіра до управлінського персоналу. З цими проблемами стикнулись великі компанії США в 1990-1995 роках, які провели значні скорочення штату працівників (приблизно на третину). Ці ж проблеми виникають у керівників в інших країнах, в тому числі в Японії, Німеччині, Великобританії, Франції та Італії. Управління тимчасовими працівниками має свою специфіку. Головним в даній ситуації є справедливість, гнучкість і тактовність з боку менеджерів по відношенню до підлеглих.

Оскільки організації руйнують ієрархію управління, то вони все більше покладаються на окремих працівників і колективи, в результаті чого ними можуть самостійно прийматись рішення, пов'язані з їх діяльністю. Внаслідок підвищеної складності багатьох видів робочих завдань, працівники сьогодні краще за менеджера знають, як виконувати доручену їм роботу. Менеджери визнають, що сьогодні в багатьох випадках вони можуть підвищити якість продукції, продуктивність праці і відповідальність працівників тільки шляхом перепроєктування робочих завдань і надання окремим працівникам і колективам права самостійного прийняття рішень, пов'язаних з виконуваною роботою.

Проблема сучасного менеджменту полягає і в тому, що нові організаційні структури і делегування повноважень підлеглим вимагає посилення довіри до управлінського персоналу. Щоб забезпечити підлеглим сприятливу робочу атмосферу, він повинен повернути довіру працівників. В розвинених країнах організації використовують психологічні або соціальні контракти, тобто усні зобов'язання і

домовленості між працівниками і роботодавцями. Відповідно до цих домовленостей працівники повинні постійно вивчати клієнтів і бізнес, адаптуватись до змін і повністю віддаватись роботі. Організація ж, із свого боку, зобов'язується забезпечувати навчання працівників, сприяти їх подальшому професійному росту і справедливо оцінювати результати роботи.

Всі розглянуті тенденції, на яких ґрунтується досконалість сучасної організації, мають спільні моменти, а саме: розвинені комунікації, командна робота, делегування повноважень, взаємна повага, чесність, лідерство, якість, репутація, володіння сучасними інформаційними технологіями. Вони повинні бути введені в систему Управління організацією і перетворити кожного працівника в господаря своєї праці, що приносить задоволення і гордість від виконаної роботи.

ВИВЧЕННЯ МАТЕМАТИКИ В УМОВАХ ЗАПРОВАДЖЕННЯ КРЕДИТНО-МОДУЛЬНОЇ СИСТЕМИ ОРГАНІЗАЦІЇ НАВЧАЛЬНОГО ПРОЦЕСУ

Т.І. ТРУШ, С.А. ЗАКОРЧЕВНА

Уманський національний університет садівництва

Входження вищої школи України до Болонського процесу поставило перед аграрною освітою низку актуальних науково-технічних та освітніх проблем. Це зобов'язує більш глибоко аналізувати стан підготовки, удосконалення засобів та технологій математичної освіти.

Важливою практичною проблемою є прискорення запровадження кредитно-модульної системи організації навчального процесу (КМСОНП), яке покликане стати важливим чинником стимулювання самостійної діяльності студентів, індивідуального спілкування з викладачем, забезпечення єдності змістової та процесуальної компонентів підготовки фахівця. Студенти мають оволодіти способами застосування засвоєної інформації для практичного використання і прийняття рішень.

В аграрних ВНЗ, зокрема за напрямом лісове і садово-паркове господарство, курс „Вищої математики” вивчається впродовж 1 семестру. Матеріал навчальної програми включає розділи: „Елементи лінійної, векторної алгебри та аналітичної геометрії”, „Вступ до математичного аналізу. Диференціальне та інтегральне числення функції однієї змінної”, „Звичайні диференціальні рівняння. Числові та функціональні ряди”, „Елементи теорії ймовірності та математичної статистики”.

Головною метою вивчення курсу математики є формування сучасного математичного мислення. Сучасний спеціаліст сільського господарства зустрічається в своїй практиці з великою кількістю різноманітних задач, більшість з них неможливо розв'язати без знання математичних законів.

До основних завдань викладання курсу вищої математики належать: формування особистості, виховання наукового світосприйняття; оволодіння основними математичними методами розв'язування спеціальних задач прикладного характеру за профілем діяльності майбутніх спеціалістів; розвиток інтелекту студентів, їх загальнонаукового, логічного і алгоритмічного мислення.

У процесі вивчення курсу вищої математики і подальшого застосування математичних знань при вивченні загальнонаукових і спеціальних дисциплін студент-аграрій повинен навчитися: формулювати найпростіші прикладні задачі і складати математичні моделі реальних об'єктів та процесів, які в них відбуваються; вибирати або розробляти раціональні методи досліджень складених моделей. Якісно їх аналізувати, використовувати числові методи, застосовувати сучасну обчислювальну техніку; аналізувати отримані дані, розробляти на їх основі практичні рекомендації.

КМСОНП передбачає модульне вивчення дисципліни. З урахуванням освітньо професійної програми підготовки на вивчення курсу відводиться 216 годин, що складає 6

дидактичних модулів. Кожен дидактичний модуль складається з певної кількості змістових модулів. Так дидактичні модулі „Елементи лінійної, векторної алгебри та аналітичної геометрії” та „Вступ до математичного аналізу. Диференціальне та інтегральне числення функції однієї змінної” містять по 5 змістових модулів, а модулі „Звичайні диференціальні рівняння. Числові та функціональні ряди”, „Елементи теорії ймовірності та математичної статистики” – по 4. Знання студента з кожного модуля оцінюється однаковою кількістю балів. Кількість балів, яку отримує студент за змістовий модуль, складається із суми балів за активність на практичних заняттях, виконання самостійної роботи та відвідування. По завершенні вивчення модулів здійснюється модульний контроль. До кожного практичного заняття розроблено методичні матеріали, які допомагають студентові оволодіти знаннями з окремого змістовного модуля.

Методичні вказівки до модуля містять необхідний обсяг теоретичного матеріалу, велику кількість прикладів, які дають змогу студентам краще засвоїти матеріал, що розглядався на практичному занятті. Перелік питань для самоперевірки надає можливість студентові сформулювати необхідний обсяг знань з даного змістового модуля, а виконання завдань самостійної роботи – закріпити навички та вміння розв'язувати задачі. Розроблені матеріали до практичних занять включають набір типових та нетипових задач, складність яких нарощується поступово.

При поясненні нового матеріалу студентам показуються шляхи та алгоритми розв'язання задач, що привчає їх до стандартної та пошукової діяльності в процесі вирішення практичних задач. Сучасний фахівець аграрного сектору повинен володіти різноманітними прийомами і методами, які надають можливість приймати раціональні та економічні рішення. Модульне вивчення дисципліни покращує професійну підготовку студентів, яка опирається на курс вищої математики, та надає можливість розв'язанні задач з загальної і сільськогосподарської статистики, інформатики, фізики з основами біофізики, агрометеорології, агрохімії, біометрії.

Контроль успішності студента здійснюється з використанням методів і засобів, які визначені вченою радою Уманського державного аграрного університету.

Різні види контролю (поточний, змістово-модульний, модульний, семестровий) дають можливість викладачеві проаналізувати якість засвоєння студентом знань, рівень сформованості навичок та вмінь, а студентові здійснити самоаналіз своєї теоретичної і практичної підготовки.

Підсумкова оцінка з курсу „Вищої математики” є сумою рейтингових оцінок, одержаних за окремі форми навчальної діяльності.

Запроваджена КМСОНП з курсу „Вищої математики” дозволяє сформувати у студентів першокурсників інтерес до математики, збільшує мотивацію вивчення та засвоєння прийомів практичних розрахунків.

ВДОСКОНАЛЕННЯ ІНСТРУМЕНТАРІЮ ПРЯМОГО ОПОДАТКУВАННЯ У СІЛЬСЬКОМУ ГОСПОДАРСТВІ

Л.Д. ТУЛУШ, кандидат економічних наук
ННЦ «Інститут аграрної економіки» НААНУ

Ключовою складовою системи обов'язкових платежів сільськогосподарських товаровиробників державі є прямі податки. Пряме оподаткування в економіці ринкового типу представлене майновими та прибутковими податками, які в аграрній галузі можуть бути включені до складу комплексного сільськогосподарського податку, що забезпечує спрощення функціонування податкового механізму в даній сфері економіки.

Саме в такий спосіб і було вирішено питання формування податкового інструментарію наприкінці 90-х років шляхом запровадження фіксованого сільськогосподарського податку (ФСП). З часу свого запровадження ФСП виступав практично єдиною формою взаємовідносин сільськогосподарських товаровиробників з

державою (не враховуючи непрямих податків), проте з 2005 року кількість податкових платежів, які входять до складу ФСП, суттєво скоротилась (з дванадцяти до п'яти). Внаслідок цього даний режим оподаткування втратив свою початкову ідеологію.

Аналізом встановлено, що діюча практика прямого оподаткування нині не відповідає наявним тенденціям розвитку аграрного бізнесу в Україні. ФСП при запровадженні розглядався як інструмент підтримки товаровиробників в перші роки реформування аграрного сектору. За час його функціонування відбулися суттєві зміни в аграрній економіці – посилились процеси концентрації капіталу, сформувались нові форми бізнесу – агро холдинги, які не несуть ніякої соціальної відповідальності, не переймаються ні соціальною сферою на селі, ні станом збереження сільськогосподарських угідь (пайового фонду), як це практикувалось колишніми колективними господарствами.

При початковому впровадженні ФСП, ставки податку встановлювались з таким розрахунком, щоб забезпечити рівень податкового навантаження, співставний з існуючим у попередні роки. З цією метою додатково застосовувались підвищуючі коефіцієнти. В умовах інфляційних процесів, коли розмір податку є незмінним, протягом останніх п'яти років надходжень від справляння податку недостатньо для проведення хоча б мінімальних землеохоронних заходів.

Ставки податку визначено у відсотках від грошової оцінки сільськогосподарських угідь, зафіксованої станом на 1 липня 1995 року. Індексації податкової бази не передбачено, внаслідок чого нараховані суми ФСП в середньому по Україні за гектар угідь становлять менше 6 грн/га. Як наслідок, ставки ФСП з 2005 року є суттєво нижчими за ставки земельного податку, в рахунок якого сплачується нині діючий режим прямого оподаткування.

У разі продовження терміну дії ФСП держава позбавить місцеві бюджети важливого доходного джерела, створить проблеми із фінансовим забезпеченням землеохоронних заходів. Крім того, справляння податку у нинішній формі є відірваним від господарської діяльності окремих сільськогосподарських підприємств, для здійснення якої не потрібні сільськогосподарські угіддя, що є об'єктом оподаткування ФСП. Йдеться про підприємства, що спеціалізуються на вирощуванні овочів відкритого ґрунту (тепличні комбінати) та тваринницькі комплекси (в першу чергу птахофабрики).

Застосування даного режиму для зазначених сільськогосподарських підприємств є неприпустимим, оскільки вони мають можливість по-перше, самостійно регулювати рівень оподаткування своїх доходів шляхом зміни величини сільськогосподарських угідь, а, по-друге, рівень їх доходів дозволяє залучати їх частину до фінансування розвитку місцевої інфраструктури.

ФСП розроблявся для підприємств рослинницького спрямування і застосування його сільськогосподарськими підприємствами індустріального типу (тепличними комбінатами та птахофабриками) є неприйнятним, оскільки призводить до непродуктивних бюджетних втрат.

Проблема формування підсистеми прямого оподаткування сільськогосподарських підприємств передбачає:

- визначення кількості каналів та інструментарію вилучення доходів підприємств до бюджету, формування ефективного податкового механізму, встановлення взаємозв'язку між застосовуваними податковими формами;
- вирішення завдання належного наповнення місцевих бюджетів з метою належного фінансування розвитку соціальної інфраструктури, формування стабільного джерела фінансування землеохоронних заходів;
- забезпечення належного рівня диференціації в оподаткуванні, дотримання критерію вертикальної справедливості в оподаткуванні;
- відмову від суцільного застосування ФСП або подібного спецрежиму оподаткування, забезпечення диференційованого підходу до формування податкових механізмів в залежності від певної категорії товаровиробників;

- формування нової підсистеми прямого оподаткування на основі земельного податку, що передбачає більш ефективне вилучення рентних доходів господарюючих суб'єктів на задоволення потреб розвитку місцевих громад.

Крім того, одним із ключових завдань нового порядку оподаткування сільськогосподарських товаровиробників є забезпечення дії податкових регуляторів раціонального використання і охорони сільськогосподарських угідь. Держава за допомогою податкових важелів повинна мати можливість регулювати економічний оборот земель сільськогосподарського призначення.

Реформування механізму справляння сільськогосподарського податку повинно унеможливити нераціональне використання угідь, усунути негативні наслідки функціонування ФСП, зокрема, такі як суттєве зниження рівня доходів місцевих бюджетів, припинення належного фінансування заходів з поліпшення якості угідь, втрата можливості впливу на процеси землекористування.

ПОНЯТТЯ ПІДПРИЄМНИЦЬКОГО ПОТЕНЦІАЛУ В ОВОЧЕВИХ ПІДПРИЄМСТВАХ

К. Ф. УЛЯНИЧ

Уманський національний університет садівництва

Класичними складовими ресурсного потенціалу в сільськогосподарському виробництві і овочівництві зокрема, є земля, праця і капітал. В сучасних умовах господарювання до них приєднують й такий новий фактор, як підприємницький потенціал, тобто потенційну можливість максимально ефективного використання сукупності трудових, матеріальних і нематеріальних ресурсів. Формування й використання підприємницького потенціалу, що складає сутність поняття “підприємництво” вважається особливою сферою виробничо-господарської діяльності з метою одержання додаткового прибутку.

В практиці господарювання існують традиційна (класична), та інноваційна моделі підприємницької діяльності. Традиційна модель в своїй основі передбачає найбільш ефективне використання наявних ресурсів аграрного (овочевого) підприємства. За таких умов у підприємстві вирізняють такі ознаки:

- 1) аналітична оцінка наявних природних, матеріально-грошових і трудових ресурсів;
- 2) виявлення реальних можливостей досягнення поставленої мети підприємницької діяльності;
- 3) використання насамперед тієї реальної можливості, яка спроможна забезпечити овочевому підприємству найбільш повну віддачу від наявних обмежених матеріально-грошових і нематеріальних ресурсів.

Інноваційну модель підприємництва в галузі овочівництва може вирізняти активне використання сукупності переважно інноваційних організаційно-економічних, техніко-технологічних і управлінських заходів стосовно виробництва і реалізації овочевої продукції. В зв'язку з цим практична реалізація такої підприємницької моделі повинна включати в себе наступну систему дій:

- 1) наукове обґрунтування головної мети підприємницької діяльності;
- 2) комплексну оцінку зовнішнього ринкового середовища у плані пошуку альтернативи запропонованої підприємницької ідеї;
- 3) всебічна порівняльна оцінка власних матеріально-грошових ресурсів і прогнозованих можливостей щодо виробництва овочів;
- 4) творчий пошук і залучення зовнішніх додаткових джерел необхідних видів ресурсів;
- 5) ґрунтовний аналіз потенційних можливостей виробників-конкурентів на регіональному ринку продукції овочівництва;

б) практична реалізація завдань інноваційного спрямування відповідно до запропонованої концепції підприємницької діяльності овочевого підприємства.

На сучасному етапі переходу до ринкової економіки із-за нерозвиненості ринкової інфраструктури щодо даної галузі, розвиток ефективного овочівництва необхідно розглядати з позицій інноваційного підходу[2]. З цією метою в основі критеріїв розвитку овочеві підприємства поділені на дві групи: виробничі та збутові. Можливе значне підвищення ефективності не лише у виробничій сфері, але й у сфері реалізації продукції за рахунок раціонального розподілу її за каналами реалізації та у часі. Ці підходи можуть бути здійснені при оцінці реальної потреби у виробництві овочевої продукції з урахуванням попиту і пропозиції та цінової ситуації на внутрішньому і зовнішньому ринках продукції, а також можливості поставок аналогічних продуктів основними конкурентами.

Оскільки основними факторами впливу на збільшення прибутку є рівень витрат і якість продукції, її ціна та обсяг реалізації, а в умовах конкурентного середовища зниження рівня виробничих витрат здійснюється до певної межі, то конкуренція на ринку овочів, де значну питому вагу займає продукція імпортного виробництва, змушує господарства спрямовувати свою підприємницьку діяльність на освоєння багатоканальної системи реалізації овочів. Тому нині поряд з раціональною організацією виробництва вирішальне значення у максимізації прибутку відводиться стимулюванню збуту продукції.

ХАРАКТЕРИСТИКА КАПІТАЛУ АГРАРНОГО ПІДПРИЄМСТВА

Ю. В. УЛЯНИЧ, аспірант

Уманський національний університет садівництва

Стабільність діяльності будь-якої економічної системи ґрунтується на достатньому за обсягами капіталі, що функціонує в різноманітних формах у процесі розширеного відтворення. Відтворення капіталу економічної системи можливе на основі досягнення оптимальних параметрів його обсягу і структури, ефективного розміщення, раціональної організації кругообігу, а також забезпечення необхідного рівня заощаджень, що є основою для нагромадження капіталу та активізації інвестиційного процесу.

Розуміння капіталу в сучасній економічній теорії є результатом двох аналітичних підходів: економічного та фінансового.

Економічний підхід пов'язаний з виробничою стадією, коли капітал розглядається як сукупність засобів виробництва, необхідних для виробничо-господарської діяльності підприємницьких структур. Фінансовий – з фінансовою діяльністю підприємства незалежно від форми власності й організаційно-правового статусу.

Вважаємо доцільним крім наведених підходів відносно розуміння сутності капіталу виділити ще два і згрупувати їх таким чином: економічний, фінансовий, фінансово-економічний, соціально-економічний.

Представники економічного підходу пов'язують капітал із засобами виробництва й орієнтуються на його продуктивність. При фінансовому підході капітал визначають як гроші, чи джерело створення виробничих благ. Фінансово-економічним є підхід сучасних вітчизняних та зарубіжних економістів, які вважають, що капітал виражає певну суму матеріальних, грошових та інтелектуальних засобів. Соціально-економічний підхід започаткував К. Маркс, який стверджував, що засоби виробництва за своєю природою не є капіталом, а стають ним лише за певних виробничих відносин – капіталістичних, коли вони слугують засобом вилучення доданої вартості, знаряддям експлуатації праці.

Існують різноманітні теорії капіталу, та кожна з них має досить переконливі аргументи. Безперечно, зіставлення різних підходів відкриває простір для поглиблення пізнання капіталу, його форм та закономірностей функціонування.

Отже, капітал – це гроші, адже вони є універсальним товаром, який використовується для різних цілей; це час, оскільки для одержання доходу потрібний період часу; це рух, бо самозростання капіталу відбувається у процесі його кругообороту, коли він проходить різні стадії і набуває різних форм; це вартість, що приносить додаткову вартість; це засоби виробництва, які беруть участь у створенні товару, і складаються із засобів праці, що переносять свою вартість на новостворений продукт поступово й називаються основним капіталом; і предмети праці, які переносять свою вартість на новостворений продукт повністю і називаються оборотним капіталом; це джерело відсотка, тобто позичковий товар, який приносить дохід у вигляді відсотка; це засіб залучення благ, тобто людський інтелект, здібності людини.

При формуванні капіталу аграрного підприємства особливе значення має його структура. На думку І.А. Бланка, структура капіталу – це співвідношення власних і позичкових фінансових ресурсів, які використовуються підприємством у процесі його господарської діяльності. Проте, в даному визначенні структури капіталу останній розглядається тільки з фінансової позиції. На нашу думку, структура капіталу аграрного підприємства повинна включати як власні, позичкові, залучені фінансові ресурси, так і економічні, які використовуються підприємством у процесі його господарської діяльності. Тобто структура капіталу аграрного підприємства являє собою актив та пасив балансу, якщо розглядати її з боку бухгалтерського обліку.

В активі балансу представлено структуру майна, в пасиві – структуру власності по сукупності майна, тобто джерела його фінансування, що конкретизують відносини власності. Кожне аграрне підприємство повинне мати у своєму розпорядженні капітал: грошовий – у вигляді банківських активів та цінних паперів; виробничий – у вигляді грошової оцінки нерухомості (будівлі, машини та обладнання, земля) і виробничих сировинних запасів; товарний – у вигляді сумарної грошової оцінки виробленої, але не реалізованої продукції.

Отже, основною метою формування капіталу аграрного підприємства є задоволення потреби у придбанні необхідних активів і оптимізації структури з позиції забезпечення умов його ефективного використання. Таким чином, процес формування капіталу аграрного підприємства базується на забезпеченні таких основних принципів: перспектив розвитку господарської діяльності аграрного підприємства; відповідності обсягу капіталу, який залучається, обсягу активів аграрного підприємства, що формуються; оптимальності структури капіталу з позицій його ефективного функціонування; мінімізації затрат на формування капіталу з різних джерел; високоефективного використання капіталу у процесі господарської діяльності.

НАПРЯМИ ПІДВИЩЕННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ ЗЕРНА В УМОВАХ ЗОНИ ВІЛЬНОЇ ТОРГІВЛІ З ЄС ТА КАНАДИ

Л.О. ФРАНЧЕНКО, аспірант*

Уманський національний університет садівництва

Виробництво зерна в Україні традиційно посідає одне з основних місць у розвитку сільського господарства, йому належить і пріоритетне значення в забезпеченні продовольчої безпеки країни.

Проблема посилення конкурентоспроможності зерна України на європейському продовольчому ринку актуалізується з огляду на приєднання України до зони вільної торгівлі з ЄС та Канади. Створення ЗВТ супроводжується взаємною відміною митних стягнень та скасуванням інших нетарифних обмежень. А це, в свою чергу, поступово призведе до перетворення вітчизняного ринку на ринок збуту імпортного продовольства

---

* Науковий керівник – доктор економічних наук Л.В. Молдаван

і продукції сільського господарства, зумовлює поглиблення кризи в АПК і розвитку сільських територій та створює загрозу продовольчій безпеці держави.

Про низький рівень конкурентоспроможності вітчизняної зернової продукції на європейському продовольчому ринку свідчать: а) висока собівартість виробництва зерна порівняно з іншими країнами. Незважаючи на те, що показник виробництва зернових та зернобобових культур на одну особу в Україні перевищує відповідний показник у країнах ЄС, для галузі є характерними надзвичайно низькі показники урожайності зернових – 34,6 ц/га (у Нідерландах – 82,2 ц/га, Франції та Великобританії – 67,1 ц/га); б) невідповідність структури українського експорту зерна попиту країн ЄС на цей товар. Якщо нині в загальній структурі української торгівлі об'єм імпорту з ЄС складає близько 40%, експорту – 30%, то для Євросоюзу торговельні стосунки з Україною складають лише близько 1% зовнішньоторговельного балансу; в) невелика частка підприємств, сертифікованих згідно міжнародних стандартів (наприклад, станом на 27 травня 2009 р. в Україні сертифіковано лише 96 підприємств, що надають послуги по зберіганню зерна).

За умови збереження існуючого низького рівня конкурентоспроможності вітчизняної зернової продукції на європейському ринку зростає небезпека посилення таких негативних тенденцій: 1) виробники зерна недоотримуватимуть доходи, що призведе до погіршення соціально-економічних умов у сільських місцевостях; 2) надалі зростатиме негативне сальдо зовнішньої торгівлі України з країнами ЄС загалом та по сільськогосподарській продукції зокрема; 3) збільшиться частка імпортової продукції у сукупному споживанні продуктів харчування в Україні.

З урахуванням існуючих проблем, а також позитивного зарубіжного досвіду, доцільною є реалізація заходів у контексті підвищення рівня конкурентоспроможності вітчизняної зернової продукції на європейському

ринку за такими основними напрямками:

1) підвищення ефективності виробництва і збуту зерна сільськогосподарськими товаровиробниками різних форм господарювання;

2) державна підтримка доходності зерновиробництва, організація ринку зерна, формування власних каналів збуту;

3) збільшення експортного потенціалу виробництва зорієнтованого на попит зовнішнього ринку, сприяння (у тому числі фінансове) розробці і впровадженню системи управління якістю на основі принципів ISO 9000;

4) гармонізація вітчизняних стандартів на сільськогосподарську продукцію згідно стандартів ЄС – створення та впровадження вітчизняної бази гармонізованих з міжнародними вимогами стандартів на сільськогосподарську продукцію;

5) посилення кооперації виробників зерна шляхом проведення інформаційної політики, спрямованої на популяризацію кооперативної форми накопичення, зберігання і просування зерна до кінцевого споживача серед господарств, висвітлення ключових переваг суб'єктів господарської діяльності у випадку створення зернових зернокооперативів, пропагування позитивного досвіду розвинених країн.

Конкурентоспроможність зернопродуктового господарства залежить від зовнішніх та внутрішніх факторів. Тому, для обґрунтування напрямів підвищення конкурентоспроможності зернопродуктового підкомплексу аграрного сектору також необхідно здійснювати: достовірне об'єктивне оцінювання економічних процесів та явищ, з врахуванням відмінностей кліматичних умов і якісних характеристик ґрунтів підприємств регіону (шляхом порівняння інтегрального індексу ефективності зернового виробництва, який синтезує показники урожайності, собівартості, трудомісткості та рейтингу району за якістю ґрунтів), комплексний аналіз проводити з визначенням напрямків використання зерна, його якості, вмісту клейковини та білку, засміченості, вологості, інших якісних параметрів зерна.

Крім цього, напрямком підвищення конкурентоспроможності зернового підкомплексу має ґрунтуватися на застосуванні передових технологій, використанні

високопродуктивних сортів зернових, пристосованих до місцевих умов та матеріально-технічного забезпечення кожного господарства області, вдосконаленні відповідно до цього структури і сівозмін посівних площ.

На стадії формування конкурентоспроможного ринку зернових визнано необхідним посилити роль держави щодо визначення правових умов реалізації зерна та формування цін на зерновому ринку, посилення контролю за рухом зерна як всередині країни, так і за експортно-імпортними операціями, запровадження механізму заставних та інтервенційних закупок зерна, спрямованих на зменшення впливу коливань цін на ринку зерна.

Виконання всіх вищеперелічених заходів, на нашу думку, сприятиме підвищенню конкурентоспроможності зернової продукції виробників на європейському продовольчому ринку та дозволить Україні закріпити міцні позиції для того, щоб саме наша держава асоціювалася за кордоном як міцна, стабільна, передбачувана країна, що випускає продукцію найвищого гатунку.

ВПЛИВ НАЦІОНАЛЬНИХ ОСОБЛИВОСТЕЙ НА ФОРМУВАННЯ КОРПОРАТИВНОЇ КУЛЬТУРИ РІЗНИХ КРАЇН СВІТУ

О.О. ФРАНЧУК, магістрант

Н.Я. ШТЕЛЬ, кандидат економічних наук

Уманський національний університет садівництва

У сучасних умовах, коли з ростом глобалізації світової економіки, злиття капіталів та інтернаціоналізації багатьох компаній світу, економічні відмінності поступово зникають, найбільше значення для забезпечення конкурентоспроможності має саме фактор внутрішнього середовища організації або її корпоративна культура. Формуючи певний тип корпоративної культури, важливо враховувати особливості національного менталітету, суспільної свідомості і психології населення країни. Адже сліпо впроваджувані зарубіжні організаційні технології часто не приживаються, а основні їх принципи спотворюються. Таким чином, на формування корпоративної культури різних країн світу значно впливають національні особливості.

Так, у Китаї на способи організації менеджменту, ділову культуру і методіку ведення бізнесу значно впливає конфуціанська етико-філософська традиція, яка довгий час була державною ідеологією. Найважливішими її особливостями є крайній консерватизм, відчайдушне прагнення зберегти спадщину предків, обмежуючи будь-який вид діяльності жорсткими межами ритуалу. Навіть для сучасного китайського підприємця ведення бізнесу є своєрідною церемонією, де кожна деталь має важливе символічне значення. Ще однією особливістю китайського бізнесу є конфуціанський культ сім'ї. Прихильність до сімейності зумовила, зокрема, одну з глибоких проблем сучасного Китаю – дивовижний розмах корупції, для якої не є перешкодою навіть "драконівський" контроль з боку влади.

Розглядаючи вплив загальної культури на ділову культуру Японії, потрібно зауважує, що в цій країні також має місце конфуціанський культ родини, хоча дещо в іншій якості, ніж у Китаї. У сучасній Японії роль такої родини відіграє, зокрема, підприємство, фірма. Взаємну довіру, властиву сімейним стосункам, японці переносять на відносини в трудових колективах, прагнучи розвивати і в керівниках, і в підлеглих атмосферу товариства та почуття відповідальності за спільну справу. Це додає японській компанії більшої міцності та життєздатності, що в поєднанні з ліквідністю кадрів призводить до збільшення продуктивності праці, дозволяє підвищувати професіоналізм кадрів і застосовувати ефективні методи менеджменту.

Порівнюючи американські та японські компанії, часто використовують дві метафори: "американські корпораційні стіни складені з цеглин, японські стіни – з каменю". Це означає, що в Америці усе наперед визначено, дії кожного працівника

суворо регламентовані. В Японії, – навпаки, – корпорація враховує особисті характеристики кожного, посадові обов'язки формуються в процесі роботи і не є статичними. Одна з переваг японців – розуміння філософії корпорації.

Що ж стосується американського стилю управління, то найбільш характерними рисами його є діловитість, організаторські здібності, компетентність персоналу і розвиненість «індустрії вдосконалення» менеджменту. Сильними ознаками американської діловитості є також єдність слова і справи. Американський менеджер у будь-якій ситуації залишається вірним і відданим власним зобов'язанням, своєму слову, змісту підписаного контракту.

Арабо-мусульманський Схід відрізняється особливо сильним впливом релігії на всі сфери життя, в тому числі і на ділові відносини. Іслам суворо регламентує торгово-економічні зв'язки між мусульманами. Носії східної культури більшою мірою орієнтовані на роботу, аніж на її результати, так як прагнуть до створення ситуації неквапливості, дружелюбності й довіри в усіх справах. Час для них уособлює нескінченність, а спроба загнати всі справи в жорсткі часові межі планів і програм є неминучим злом.

Представники народів Північної Європи (скандинави, частина німців, а також голландці) відрізняються надзвичайною пунктуальністю, акуратністю в ділових стосунках і цього ж вимагають від іноземного партнера. Найтиповіші представники Південної Європи – іспанці, португальці й італійці. У спілкуванні вони більш відверті й більш емоційні, ніж жителі Півночі. Вони часто надають перевагу неофіційним зустрічам, намагаючись надати переговорам характеру "дружньої бесіди". Бізнесмени Півдня легко налагоджують контакти. Проте обов'язковість та прискіпливість до деталей виконання угоди для них менш характерна. Для представників Центральної Європи (англійці, німці, французи) найважливішою рисою у діловому спілкуванні є самоконтроль, який вони вважають найціннішою рисою людського характеру. Французи значно легше, ніж німці й англійці, налагоджують контакти з партнерами. Проте переговори ведуть поволі, не відразу приймаючи рішення. Незважаючи на комунікабельність, французи неохоче йдуть на компроміси, не люблять торгу під час переговорів. Вони прагнуть уникати ризикованих операцій.

Досліджуючи вплив характеру українців на формування корпоративної культури, варто враховувати, що для нашого народу характерне надання пріоритету не формальному розуму, а нормам морального життя суспільства, які базуються на принципах індивідуальності й людяності, гармонії з природою. Негативно на формування корпоративної культури позначаються психологічні фактори: безініціативність, безпорадність, подвійна мораль; так само впливає втрата почуття відповідальності, очікування на прихід «месії», який вирішить усі проблеми.

Таким чином, систематичне вивчення закордонного досвіду з формування ділової культури є одним з необхідних напрямків удосконалювання національної корпоративної культури. Глибоке дослідження елементів корпоративної культури потрібне як для сучасної управлінської науки, так і для практики використання цих ідей у діяльності. Світовий досвід ведення господарства переконує, що впровадження в корпоративні відносини норм, дотримання яких створило б атмосферу єдності цілей кожного учасника управління, дає змогу досягати високих рівнів організації діяльності корпорації.

СПЕЦІАЛІЗАЦІЯ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ – ОДИН ІЗ НАПРЯМІВ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЇХ ЕФЕКТИВНОГО РОЗВИТКУ

А.О. ХАРЕНКО, кандидат економічних наук
Уманський національний університет садівництва

Одним із найважливіших факторів підвищення ефективності будь-якого виробництва є його спеціалізація. Під спеціалізацією сільськогосподарського

виробництва розуміють суспільний поділ праці, за якого засоби виробництва і робоча сила зосереджуються на виробництві відповідного виду товарної продукції з урахуванням природно-економічних умов. Основна її мета – раціональний розвиток галузей рослинництва і тваринництва в кожному господарстві, районі, області, зоні країни з урахуванням природно-економічних умов.

Також спеціалізація є ефективною формою організації сільського господарства, яка дає змогу зосередити виробництво певних видів продукції на окремих територіях і підприємствах та одержувати завдяки цьому кращі результати господарської діяльності. На розміщення і спеціалізацію сільськогосподарського виробництва впливають природно-кліматичні, економічні, біологічні, соціальні та інші фактори.

Економічна ефективність спеціалізації сільського господарства характеризується системою показників: вартість валової і товарної продукції на 1 га сільськогосподарських угідь, на 1 грн. основних і оборотних фондів та 1 середньорічного працівника, затрати праці в людино-годинах на виробництво 1 ц продукції, собівартість 1 ц продукції, прибуток на 1 га сільськогосподарських угідь, рівень рентабельності сільськогосподарського виробництва.

Спеціалізація і концентрація є взаємопов'язаними і взаємообумовленими поняттями. Між спеціалізацією і концентрацією виробництва існує тісний взаємозв'язок: спеціалізація, як правило, пов'язана з масовим виробництвом, а саме з його концентрацією, а остання, у свою чергу, поглиблює спеціалізацію.

Так за даними Сагайдак А., у США 28% найбільших сільськогосподарських підприємств виробили у 2002 році майже 90% усієї товарної продукції. Вони, володіючи значним оборотним капіталом, маючи тісні зв'язки з наукою, промисловістю, прямий доступ до потрібних джерел інформації, великі спеціалізовані підприємства виявилися спроможнішими до впровадження досягнень науково-технічного прогресу, зниження витрат виробництва і т.ін.

Спеціалізоване виробництво забезпечує виготовлення технологічно однорідної, високоякісної товарної продукції, яка відповідає запитам споживачів.

На нашу думку та багатьох західних економістів, шляхом економічного розвитку є поділ праці, розвиток спеціалізації сільськогосподарського виробництва. Вони вважають, що спеціалізація забезпечує найкращі можливості для реалізації досягнень науки і техніки. При цьому створюються нові виробництва і предмети праці, зміцнюється матеріально-технічна база сільськогосподарського виробництва, підвищується кваліфікація кадрів. В результаті поглиблюється інтеграція між підприємствами.

Ми підтримуємо думку П.К. Канівського, що успішний розвиток спеціалізації відбувається, насамперед, у галузях і сільськогосподарських підприємствах з високим рівнем механізації виробничих процесів, прогресивними формами організації та мотивації праці. Найбільше впливають ринкові відносини на спеціалізацію підприємств, що є основними виробниками товарної продукції, з якою вони виходять на ринок, визначаючи її пропозицію, а також як споживачі засобів виробництва та товарів не лише промислового, а й сільськогосподарського призначення, то визначають і попит на ринку, його кон'юнктуру. У конкурентній боротьбі виграють спеціалізовані підприємства, оскільки вироблена ними продукція, як правило, дешевша порівняно з багатогалузевими підприємствами. Поглиблення спеціалізації сільськогосподарських підприємств потребує в ринкових умовах розробки й обґрунтування виробничих типів підприємств з урахуванням попиту та можливостей виробництва конкурентоспроможної продукції.

Вважаємо, що важлива роль у поглибленні спеціалізації в подальшому належатиме маркетингу. Запровадження на підприємстві його як ринкової теорії управління виробництвом та збутом передбачатиме планування та аналіз діяльності на основі попереднього дослідження потреб потенційних споживачів із визначенням споживчих характеристик продукції, що випускатиметься господарюючим суб'єктом.

При пошукові шляхів виходу сільського господарства України з кризи слід

використати досвід діяльності спеціалізованих підприємств за часів СРСР. Крім того, проблема виходу з кризи не може бути успішно вирішена без державної підтримки великотоварного виробництва.

Отже, поглиблення спеціалізації сприяє розширенню й удосконаленню виробничих та економічних зв'язків між галузями сільського господарства і є передумовою виходу сільського господарства України з кризи за сучасних ринкових відносин.

ЗАЛУЧЕННЯ ІНОЗЕМНИХ ІНВЕСТИЦІЙ У СІЛЬСЬКЕ ГОСПОДАРСТВО

Л.В. ХАРЧЕНКО, М.А. КИСЛИЦЯ

Уманський національний університет садівництва

Важливою складовою реалізації зовнішньоекономічної політики залишається діяльність, пов'язана із залученням іноземних інвестицій.

На сьогодні найбільш пріоритетними і одночасно прибутковими сферами для іноземного інвестування є:

- оновлення та модернізація на базі нових технологій підприємств переробної і харчової промисловості, а також тих, що займаються заготівлею та зберіганням зерна та іншої сільськогосподарської продукції;

- створення інфраструктури по реалізації продукції агропромислового комплексу;

- надання виробничих послуг сільськогосподарським та іншим агропромисловим формуванням.

За даними Державного комітету статистики, станом на 1 січня 2008 р. починаючи з 1992 р., в агропромисловий комплекс України залучено 1947 млн. дол. США прямих іноземних інвестицій (6,6% загального обсягу в економіку України). З них 1394,3 млн. дол. США вкладено в підприємства харчової промисловості; 552,7 млн. дол. США у сільське господарство, з яких в рослинництво – 370,3 млн. дол. США, в тваринництво – 119,5 млн. дол. США та 62,9 млн. дол. США в надання послуг і облаштування ландшафту.

Аналіз динаміки залучення інвестицій свідчить про зростання обсягу прямих іноземних інвестицій в АПК з початку 2007 року на 26,9% (на 412,9 млн. дол. США), з них – на 260 млн. дол. США (або 22,9%) в харчову промисловість, на 152,9 млн. дол. США (або 38,2%) в сільське господарство, в тому числі 118,3 млн. дол. США в рослинництво і тваринництво.

Найбільшими інвесторами в АПК України є країни Європейського співтовариства (Кіпр, Великобританія Австрія, Данія, Німеччина), на яких припадає близько 74% загального обсягу прямих іноземних інвестицій, а також Сполучені Штати Америки, Канада та країни СНД.

У 2007 р. значно збільшилось залучення інвестиції в харчову промисловість Запорізької (на 61,3 млн. дол. США або на 71%), Харківської (на 23,9 млн. дол. США або на 28%) та Київської областей (на 48 млн. дол. США або на 14%). Обсяги залучення інвестицій в сільське господарство за аналогічний період зросли в Львівській (на 30,1 млн. дол. США або у 20 р.), Івано-Франківській (на 28,4 млн. дол. США або у 2,6 р.), Дніпропетровській (на 14,7 млн. дол. США або на 50%), Херсонській (на 6,3 млн. дол. США або на 37%) та Київській областях (на 28 млн. дол. США або на 21%).

В цілому, за обсягами прямих іноземних інвестицій в АПК України тримають першість Київська, Харківська, Донецька, Одеська області. На відміну від цих регіонів, викликає занепокоєння ситуація з відтоком інвестицій з харчової промисловості Кіровоградської, Черкаської, Рівненської, Чернівецької областей та АР Крим, а також з сільськогосподарського сектору Полтавської області та Криму.

Поряд з усуненням проблемних питань законодавства не менш важлива роль належить проведенню роз'яснювальної роботи з інвесторами та заходам іміджевого характеру.

З метою поглиблення міжнародного інвестиційного співробітництва міністерством агрополітики опрацьовано питання щодо проведення в рамках щорічних зборів Ради керуючих ЄБРР (18-20 травня 2008 року) Агробізнесфоруму.

На Форумі обговорено ситуацію в агропромисловому комплексі регіону діяльності ЄБРР та України, зокрема потенціалу сектору, шляхи залучення інвестицій, а також пріоритети діяльності ЄБРР на наступні роки.

У 2008 році Україна підписала протокол про вступ до Світової організації торгівлі. Того ж року Верховна Рада України ухвалила Закон «Про ратифікацію Протоколу про вступ України до Світової організації торгівлі». На тридцятий день після ратифікації Україна стала повноправним членом СОТ.

З моменту набрання Україною повноправного членства в цій міжнародній організації, країни-члени СОТ вимагають від України дотримання основних положень угод СОТ і виконання домовленостей, досягнутих в ході переговорного процесу щодо вступу України до СОТ. Чи не найбільші застереження викликають наслідки торговельної лібералізації для сільського господарства і харчової промисловості країни. Насьогодні аналіз наслідків для сільського господарства України стає актуальним завданням.

З метою визначення впливу СОТ на внутрішній агропродовольчий ринок необхідно проаналізувати дії, на які пішла Україна щодо доступу на ринок агропродовольчих товарів, обмеження щодо експортної конкуренції у торгівлі і дозволені обсяги і види підтримки сільського господарства, визначені у звіті Робочої групи із вступу України до СОТ.

Країни, що приєднуються до СОТ, беруть на себе зобов'язання з чотирьох напрямків, а саме щодо:

- 1) доступу на ринок сільськогосподарських і продовольчих товарів;
- 2) державної підтримки сільського господарства;
- 3) санітарних і фітосанітарних заходів;
- 4) експортної конкуренції в сільськогосподарській і продовольчій торгівлі.

Таким чином, розширення міжнародної діяльності України прямим чином сприяє розвитку усіх галузей економіки та сільського господарства зокрема.

ІЗ СПОСТЕРЕЖЕНЬ НАД ЛЕКСИКОЮ ВЕСІЛЬНОГО ОБРЯДУ

О.О. ХОДАКІВСЬКА

Уманський національний університет садівництва

Дослідження мови через призму духовної культури народу належить до актуальних завдань етнолінгвістики, об'єктом вивчення якої є насамперед мовні тексти з етнології, історії тощо. На думку П.Ю. Гриценка, “ареальне вивчення мови і культури виявило накладання зон поширення мовних і позамовних явищ, що підготувало новий напрям етнолінгвістики – діалектологію культури”.

Весільна обрядовість українців як частина їхнього духовного світу уже була предметом наукових зацікавлень багатьох етнографів та лінгвістів. У мовознавчому аспекті лексику весільного обряду на матеріалі окремих говорів досліджували О. Горбач, В. Прокопенко, П. Романюк, А. Гура, Я.Вакалюк, М. Бігусяк та ін. Ця група слів своїм корінням сягає в далекі часи, відображає багатство матеріальної та духовної культури представників різних етнічних груп українців. Весільна лексика є вдячним матеріалом для діалектологічних досліджень, бо її фіксація та опис дають можливість краще пізнати діалектотворчі процеси в системі того чи іншого говору.

Обряд, під час якого посланці від молодого йдуть до батьків дівчини укладати попередню угоду про шлюб називають по-різному: *з'года, з'години, з'мовини, с'ватанк'и*. Ці іменники мотивовані дієсловами: *згода* ← *згодитися*, *згодини* ← *згодитися*, *змовини* ← *змовитися*, *сватанки* ← *сватати*.

Обряд знайомства батьків молодого (молодої) із житлом, господарством своїх майбутніх сватів репрезентують назви *о́б'зорини*, *ро́зг'л'адини*, які є віддієслівними іменниками і мотивовані відповідно словами *о́бзи'рати*, *ро́зг'л'а'дати*. Повідомлення священника в церкві про одруження називають *'запо'в'іди*, *'оно'в'іди*, *'оно'в'ід'і*, *'запо'в'ім'*.

Етимологи стверджують, що слово *доля* “частина; талан” (псл. *dolja) пов’язане з *dělitī* “ділити”. *Долю* плели, прибивали до стіни, викупляли, розривали на частини. У літературній мові вживаються два омоніми: *доля*¹ “хід подій, збіг обставин, напрям життєвого шляху”; *доля*² “частина чого-небудь”. У народній уяві цей семантичний діалектизм набув символічного значення. *Доля* мала бути оберегом молодої пари, асоціювалася із щасливим подружнім життям.

Зафіксовано архаїзм *д'регон* – вінок із барвінку, синонім до слова *доля* у другому значенні. Виявлено діалектизм *курувай'ц'і* – обряд, під час якого випікають коровай. Це слово мотивоване іменником *коровай*, загальноприйнятої етимології якого немає. Найбільш імовірним, на думку етимологів, видається походження від псл. *korva “корова”, зумовлене, очевидно, поширеною у слов’ян подібністю обрядових булочних виробів за формою до корови взагалі чи її голови з рогами або вимені. За обрядовою традицією, коровай як атрибут весілля символізує родючість.

Для позначення батьківського благословенства представники уживають фонетичні діалектизми *благо'сло'вен'ство*. Назва *благословенство* мотивована тим, що батьки виголошують молодим напутні слова. Етимологи сходяться на тому, що це складне слово є калькою з грецької мови. Номінація обряду *в'ін'чан'е* мотивована тим, що під час здійснення шлюбного церковного обряду на голови молодих кладуть *'в'ін'ц'і*. Це слово споріднене із псл. *věpъsь, *věpъkъ*, які є суфіксальними утвореннями від *věpъ*, що пов’язане з дієсловом *viti* “вити”.

Для назви всіх учасників весільного дійства уживають слово *'гос'ц'і*. Молодих називають *мулу'диї*, *мулу'да*, *кн'ез'є*. На думку етимологів, ця лексема є давнім запозиченням пгрм.: *князь* < *кьн^зь* < др. – в. *kuuning* – “ватажок роду, племені”.

Хлопця, який на запрошення молодого бере участь у весільному обряді, називають *д'ружба*, а незаміжню учасницю весілля, родичку або подругу молодої – *д'руж'ка*, *д'рушка*. *Бу'йари* – це хлопці, які несли придане молодої до молодого.

У деяких селах під час весільного обряду і зараз уживається назва *ко'ро'вайниц'і* на позначення жінки, яка випікає коровай. Непрошених гостей називають *запо'роз'ц'і*. Це найменування мотивоване словом *пори́г*, який розділяє гостей за запрошених і незапрошених.

Лексика весільного обряду охоплює значну кількість слів праслов’янського походження, у цій групі слів зафіксовано запозичення з інших мов, виявлено ряд семантичних діалектизмів.

Весільна обрядовість досліджуваного ареалу – вдячний матеріал для етнографічних, фольклорних, діалектологічних досліджень, адже вона зберігає рудименти архаїчних явищ, історія походження яких губиться в глибокій давнині.

ПРОБЛЕМИ ВИКОНАННЯ МІСЦЕВИХ БЮДЖЕТІВ

С.А. ЧЕКАЛЮК, студент*

Уманський національний університет садівництва

Місцевим бюджетам, належать особливе місце в бюджетній системі нашої держави, адже вони суттєво впливають на соціально-економічний розвиток місцевих територій, адже за рахунок місцевих бюджетів фінансуються заклади освіти, культури, охорони здоров’я та інші потреби місцевих громад.

* Науковий керівник – кандидат економічних наук П.М. Боровик

В той же час цій ланці бюджетної системи притаманний безнадійно застарілий механізм централізованого регулювання доходів, що позбавляє місцеві органи влади фінансової самостійності, та створює фінансову залежність муніципалітетів від вищестоящих органів влади. Враховуючи викладене, нині особливо гострою постає проблема вдосконалення механізму формування доходів місцевих бюджетів.

З цієї причини проблемним аспектам виконання місцевих бюджетів присвятили свої праці П. Боровик та І. Ярова, С. Буковинський, О. Василик, О. Кириленко та багато інших вчених. Аналіз наукових публікацій, присвячених виконанню бюджетів місцевих громад засвідчив існування цілої низки проблем у виконанні місцевих бюджетів, найсуттєвішими з яких є проблема розмежування доходів і видатків між державним та місцевими бюджетами та проблема горизонтального фінансового вирівнювання.

На наше переконання, зазначені проблеми потребують подальших наукових пошуків стосовно обґрунтування оптимальних шляхів їх вирішення, що й зумовило мету даного дослідження та його завдання.

Загалом проблемні аспекти виконання місцевих бюджетів проаналізовано на прикладі бюджету міста Тальне Черкаської області, що є містом районного підпорядкування. Слід зазначити, що фінансово-економічна криза спричинила скорочення основних видів доходів місцевих бюджетів в Україні, в тому числі і бюджету м. Тальне.

Зокрема в 2009 р. до бюджету міста за попередніми даними управління державного казначейства в Тальнівському районі надійшло власних доходів майже на 3 млн. грн. менше, ніж у 2008 р. (табл.). Суттєве скорочення розмірів доходів міського бюджету відбулось насамперед за рахунок скорочення мобілізованих сум плати за користування надрами, що відбулось внаслідок зниження обсягів виробництва продукції ЗАТ «Тальнівський шебзавод».

Доходи бюджету м. Тальне в 2008-2009 рр., тис. грн.*

Джерела доходів	2008 р.	2009 р.	Абсолютний приріст
Податок з доходів фізичних осіб	3055,9	3050,1	-5,8
Державне мито	157,9	215	57,1
Адміністративні штрафи	20,2	126,3	106,1
Плата за торговий патент	187,5	80	-107,5
Єдиний податок з суб'єктів малого підприємництва	687,8	660	-27,8
Всього закріплених доходів	4109,3	4131,4	22,1
Плата за надра	1923,9	153,6	-1770,3
Інші власні надходження	1411	1254,3	-156,7
Всього власних надходжень	3385,8	1417,1	-1969
Трансфертні платежі	4017,9	3005,5	-1012
Інші доходи	120,1	115,8	-4,3
Разом доходи	11633,1	8669,8	-2963

*За даними УДК в Тальнівському районі Черкаської області.

В той же час, бюджет в 2009 р. недоотримує, порівняно з минулим роком значні за розміром трансферти, що зумовлене недостатнім рівнем доходів як державного бюджету України, так і вищестоящих місцевих бюджетів.

Дані таблиці засвідчують, що місцеві органи влади не володіють достатніми власними фінансовими ресурсами, необхідними їм для виконання своїх функцій. Це зумовлено наступними причинами:

- значним рівнем перерозподілу бюджетних ресурсів на користь державного бюджету, що суттєво знижує фінансові можливості муніципалітетів;
- домінуючою роллю регулюючих доходів (трансфертів) у структурі надходжень бюджетів муніципалітетів та низькою часткою закріплених за місцевими територіями податкових платежів;

- залежністю розмірів трансфертів не від потреб місцевих громад, а від сум регульованих їх доходів;
- фінансуванням видатків від вищестоящих бюджетів до бюджетів нижчих рівнів.

Аналіз проблем функціонування місцевих бюджетів базового рівня дає можливість запропонувати такі шляхи вдосконалення формування джерел їх доходів:

- розподіл податкових платежів між ланками бюджетної системи залежно від виконуваних ними функцій, що дозволило б муніципалітетам фінансувати до 60-80% власних потреб переважно за рахунок власних надходжень;
- вдосконалення механізму міжбюджетного фінансового вирівнювання шляхом створення спеціальних бюджетних фондів для окремих територій та визначення нормативів бюджетної забезпеченості кожної області, району, міста з врахуванням економічного, соціального, природного та екологічного їх стану.

На наше переконання, зазначені заходи дозволять вирішити значну частину проблем вітчизняних місцевих бюджетів.

ФУНКЦІОНУВАННЯ НІМЕЦЬКИХ ЗАПОЗИЧЕНЬ В УКРАЇНСЬКІЙ МОВІ

В.В. ЧЕПУРНА

Уманський національний університет садівництва

Під час зіставлення різних мов стає очевидним факт, що протягом історії контакти між народами безпосередньо впливають і на зміни в лексичному складі їхніх мов. Запозичення належать до різних галузей діяльності людини, відображають стрімкий розвиток науки і техніки та сприяють розширенню інформаційного простору.

Завданням нашого дослідження є аналіз запозичень з німецької мови в українську. Завдяки мовним контактам в українській мові є багато німецьких слів як загального вжитку, так і зі спеціальних галузей. Деякі слова запозичено без будь-яких змін та лише відповідно до графічних особливостей мови-реципієнта, а саме: гриф, вундеркінд, курорт, бюргер, ландшафт, рюкзак, абзац, адресат, вексель, шніцель, штат, штемпель тощо. Фонетичних змін в українській мові зазнали такі німецькі слова, як: *брудершафт* (*Bruderschaft*), *бухгалтер* (*Buchhalter*), *глінтвейн* (*Glühwein*), *мундштук* (*Mundstück*), *перламутр* (*Perlmutter*), *поштамт* (*Postamt*), *шлягер* (*Schlager*), *штабель* (*Stapel*), *штєпсель* (*Stöpsel*) і т.п. Звичними здаються слова, які повністю підпорядковуються морфологічній структурі слів української мови, але є запозиченнями: *Patrontasche* – *патронташ*, *Trauer* – *траур*, *Agentur* – *агентура*, *werben* – *вербувати*, *Gastrolle* – *гастроля*, *Mark* – *марка*, *Platzkarte* – *плацкарта*, *Schlange* – *шланг*, *Spritze* – *шприц*, *Kronzirkel* – *кронциркуль*, *Schiene* – *шина*, *Schacht* – *шахта*.

Національна специфіка концептуального світу разом із особливостями звичаїв і традицій, стереотипами поведінки не фотографічно відображаються в мові народу, а народжуються і живуть в мові, утворюючи з нею неподільне етнічне поле. З німецької літератури в українську мову прийшли *ельфи* (*Elfen*) „у давньогерманській міфології духи природи”; *Мефістофель* (*Mephistofeles*) „персонаж трагедії Фауст, а у переносному значенні злий дух“. Серед запозичень відмічено також німецьке слово *Frau* – пані, фрау „ввічливе звертання до заміжньої жінки у німців“.

Запозичення з німецької мови можна умовно поділити на групи. Деякі з них позначають певні **поняття**, наприклад *гештальт* (*Gestalt* – форма, образ, структура) „цілісна структура, яка формується у свідомості людини“; *масштаб* (*Maß* – міра, *Stab* – палиця) «відносна величина чого-небудь, розмах, значення».

У царині **флори і фауни** запозичено такі німецькі назви: *едельвейс* (*Edelweiß*) „рід багаторічних трав'янистих рослин“; *рабатка* (*Rabatte*) „довга вузька грядка“; *вальдшнеп* (*Waldschnepfe*) „лісовий птах“; *ротвейлер* (*Rottweiler*) „порода великих службових собак“.

Німецьке походження має низка **посад і титулів**. Наприклад, *вахмістр* (*Wachmeister*) “звання і посада молодшого командного складу в кавалерії і кінній артилерії деяких армій”; *герцог* (*Herzog*); *камердинер* (*Kammerdiener*) “кімнатний або особистий служник”; *рейхсканцлер* (*Reichskanzler*) “імперський канцлер”; *фельдмаршал* (*Feldmarschall*).

У **військову галузь та галузь політики** запозичено такі назви як: *бліцкриг* (*Blitzkrieg*) „теорія ведення війни з капітуляцією противника в найкоротші терміни“; *штандарт* (*Standarte*) „прапор глави держави“; *штурм* (*Sturm*) „рішуча атака фортеці або рішучі дії для досягнення чого-небудь“; *бургомістр* (*Bürgermeister*) „голова міського самоврядування у деяких країнах“; *путч* (*Putsch*) „державний переворот“.

У спеціальних галузях також слід відмітити велику кількість запозичень з німецької мови. Наприклад, **мистецька галузь**: *арфа* (*Harfe*), *концертмейстер* (*Konzertmeister*), *мальбрет* (*Malbrett*).

Технічна галузь також містить багато німецьких запозичень: *бормашина* (*Bohrmaschine*), *зумер* (*Summer*), *клема* (*Klemme*), *кронштейн* (*Kragstein*), *фрахтувати* (*frachten*) тощо.

Назви деяких споруд мають також німецьке походження: *брандмауер* (*Brandmauer*) „вогнестійка капітальна стіна“; *бруствер* (*Brustwehr*) „невеликий земляний насип для захисту бійців“; *пакгауз* (*Packhaus*) „закрите складське приміщення на залізничних станціях при митницях“; *флігель* (*Flügel*) „житлова прибудова“.

Таким чином на основі проведеного дослідження можна зробити висновок, що в українській мові налічується велика кількість запозичень з німецької мови, які охоплюють усі сфери життєдіяльності людини.

НОРМАТИВНО-ПРАВОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ МЕХАНІЗМУ РОЗВИТКУ СІЛЬСЬКИХ РЕГІОНІВ

**І.В. ЧЕРЕВКО, кандидат економічних наук
Львівський національний аграрний університет**

Глибокі соціально-економічні перетворення, які відбуваються на протязі багатьох років в українському селі, базуються на розроблених урядом законодавчих актах щодо переваг розвитку сільськогосподарського виробництва. Та, на жаль, ці законопроекти, у яких закладені підвалини докорінної перебудови формування аграрної політики в Україні, не забезпечили потрібної ефективності здійснення відповідних аграрних перетворень.

Окремі питання проблеми нормативно-правового забезпечення розвитку сільських регіонів висвітлено в наукових працях таких науковців, як: О. А. Богущкий, А. В. Лісовий, О. М. Онищенко, М. К. Орлатий, О. І. Павлов, І. В. Прокопа, П. Т. Саблук, Л. О. Шепотько, В. В. Юрчишин та низка інших. Більшість законодавчих актів, що стосуються реалізації політики соціального розвитку села, диверсифікації сільськогосподарського підприємництва, вдосконалення системи оподаткування, покращення пенсійного забезпечення, активізації діяльності місцевого самоврядування потребують змін у відповідності з вимогами соціально-економічного розвитку сільських регіонів.

На протязі останніх років Верховна Рада України прийняла ряд важливих законодавчих актів, реалізація яких дає змогу належним чином забезпечити функціонування аграрного сектора економіки села в нових умовах господарювання. Але, на жаль, положення прийнятих законів в повному обсязі не виконуються органами виконавчої влади, що призводить до дестабілізації ситуації на селі.

Національна економіка сама собою неспроможна задовольнити потреби окремих груп населення, що опинились у загрозовому для них економічному і соціальному становищі, це обумовлює необхідність розробки конкретних проектів розвитку сільської

місцевості.

Велика надія покладалася на прийняття Указу Президента України від 25.05.01 р. № 341/2001 "Про Концепцію державної регіональної політики" та розпорядження Кабінету Міністрів України від 13.09.01 р. № 437-р "Про заходи щодо реалізації Концепції державної регіональної політики", де визначено основну мету державної регіональної політики та основні завдання для її досягнення, зокрема удосконалення стратегічного регіонального планування, поліпшення механізмів державної підтримки регіонального розвитку, стимулювання транскордонних і міжрегіональних економічних зв'язків, розбудову інфраструктури регіонального розвитку у вигляді агенцій регіонального розвитку, стимулювання розвитку депресивних територій, реформування міжбюджетних відносин, підвищення ролі та відповідальності місцевих органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування. Затверджено широку програму конкретних заходів щодо законодавчого, методичного, кадрового та іншого забезпечення реалізації Концепції.

Для подолання негативних тенденцій в сільському господарстві урядом у 1990 році прийнятий Закон України «Про пріоритетність соціального розвитку села та агропромислового комплексу в народному господарстві», в якому закріплені основні пріоритети соціально-економічного розвитку села.

Проте цей закон, як і інші загальноприйняті законодавчі акти, не розкривають суті подальшого розвитку сільських регіонів та його комплексності та зрівноваженості. Розвиток сільських регіонів повинен мати чітко визначену соціально-економічну мету, а сама реформа може бути успішною лише у разі надійної державної підтримки. Реформаційні перетворення регіонального розвитку повинні мати наперед відпрацьовані демографічні, соціально-економічні механізми, а не формуватись на ходу з певним запізненням у часі.

Саме процес вироблення регіональних концепцій розвитку повинен бути важливим засобом консолідації громадськості, формою вироблення дієвої і впливової громадської думки, об'єднання громадян навколо вирішення найактуальніших і найгостріших проблем, пов'язаних із сьогоденням і майбутнім сільського регіону.

Існують певні недоліки і в законодавчих актах, що стосуються прийняття рішень з питань реформування земельних і майнових відносин на селі. Зокрема, не вирішена проблема страхування врожаю сільськогосподарських культур і багаторічних насаджень, а також низка питань щодо довгострокового кредитування сільськогосподарських товаровиробників, ефективних джерел залучення інвестиційних ресурсів, узаконення та механізму державного регулювання паритетності у економічних взаємовідносинах між партнерами по виробництву кінцевої продукції агропромислового сектору економіки у сільських регіонах.

Перспективи розвитку продуктивних сил сільського регіону і його місце в територіальному поділі праці в деякій мірі залежить від складу і ступеня залучення природних ресурсів, яке також вимагає відповідного нормативно-правового забезпечення.

Ідентифікація існуючих на селі проблем і визначення шляхів їх вирішення, та відповідне нормативно-правове забезпечення створення необхідних для цього умов дадуть можливість пришвидшити соціально-економічний розвиток сільських регіонів та ефективніше використати наявний у них потенціал.

Нормативно-правове забезпечення розвитку сільських регіонів є важливим чинником ефективної реалізації концепції їх зрівноваженого розвитку та вирішення на цій основі проблеми продовольчої та в цілому економічної безпеки України і підвищення рівня добробуту сільської частини населення шляхом диверсифікації підприємницької діяльності на селі, розвитку кооперації та агропромислової інтеграції, територіального маркетингу, інтенсифікації та підвищення ефективності виробничої діяльності сільськогосподарських підприємств та інших організаційно-правових форм господарювання.

СИСТЕМА ПОДАЛЬШОЇ ОСВІТИ ВЕЛИКОЇ БРИТАНІЇ

І.І. ЧУЧМІЙ

Уманський національний університет садівництва

Переважне значення знань у сучасному світі, з одного боку, і зростання вимог до тих, кого готує вища школа, з іншого боку, підвищує її відповідальність і значимість перед суспільством. Досвід організації вищої освіти Великої Британії може стати в нагоді для побудови професійної освіти в Україні.

Коледжі подальшої освіти (FE) Великої Британії пропонують навчальні курси, що готують дипломованих спеціалістів зі ступенем. Такі курси зазвичай діють у співпраці з підприємствами та закладами, працівники яких відвідують їх вечорами або у вільний від роботи час. Держава підтримує таку систему взаємодії навчальних закладів, промисловості та комерції.

Спеціалізовані навчальні програми коледжів подальшої освіти забезпечують набуття широкого діапазону професій. Різноманітностей професійних кваліфікацій настільки багато, що класифікувати їх важко. Слід розуміти, що набуття однієї кваліфікації за іншою згодом дозволяє її власнику претендувати на вступ у ту чи іншу професійну асоціацію, членство, в якій часом забезпечується складання спеціальних іспитів та професійними винагородами. Належати до складу професійної асоціації – престижно та почесно. Кваліфікаційні вимоги до представників різних професій, а також професійні кваліфікації, які можна здобути на всіх рівнях системи освіти, викладені у довіднику "British Qualifications".

Академічні курси на базі вищої освіти на здобуття ступеня магістра та доктора філософії (післядипломна освіта / postgraduate education, PG-курс, PhD- курс), що визнані у всьому світі, забезпечують підготовку дуже високого рівня та дають можливість проведення серйозної дослідницької роботи. Вибір дисциплін надзвичайно широкий – від рідкісних до найпоширеніших таких, як право, медицина, сільськогосподарські та технічні науки. Вже маючи вчений ступінь (I) в інших країнах, багато хто спеціально приїздить до Великої Британії, щоб здобути так звану післядипломну освіту.

Історично так склалося, що структура системи освіти Великої Британії дозволяє британським університетам формувати навчальні програми післядипломної освіти з високим ступенем самостійності. Дотримання єдиних загально університетських стандартів забезпечується практикою запрошення незалежних екзаменаторів, однак навчальні програми з одного предмета в різних університетах можуть значно відрізнятися.

На рівні післядипломної освіти практикують два основних види курсів: теоретичний та науково-дослідницький(дослідний). Різниця між ними настільки фундаментальна, що варто розглянути їх більш детально.

Теоретичні курси мають три рівні, що завершуються здобуттям ступеня магістра, диплома або свідоцтва. Навчання проводиться у формі лекцій та консультацій та, як правило, триває рік (це менше, ніж в інших країнах). Протягом всього навчання його результати оцінюються по письмових роботах.

В деяких навчальних закладах для одержання ступеня магістра необхідно написати дисертацію.

Після завершення курсу теоретичного післядипломного навчання можливе присудження наступних вчених ступенів та професійних кваліфікацій:

- пост-дипломне свідоцтво, що дає право на викладання (Postgraduate Certificate in Education, PGCE)
- диплом з менеджменту (Diploma in Management Studies, DMS)
- ступінь магістра гуманітарних наук (Master of Arts, MA)
- ступінь магістра природничих наук (Master of Science, MSc)

- ступінь магістра ділового адміністрування (Master of Business Administration, MBA)
- ступінь магістра права (Master of Law, LL.M)

Науково – дослідний післядипломний курс є наступним ступенем навчання та відрізняється від теоретичного тим, що студенти, рідше відвідуючи заняття, більше часу приділяють дослідженням. Кінцева мета навчання – одержання найвищого наукового ступеня – доктора філософії (Doctor of Philosophy, PhD). Для цього необхідно провести оригінальне дослідження в певній галузі та опублікувати статтю або дисертацію, що відображає результати цієї роботи. Тривалість роботи, як правило, два роки. Здобувачами ступеня доктора філософії можуть бути особи, що вже мають ступінь магістра (MPhil). Слово "філософія" в назвах ступенів зовсім не означає, що їх власник – обов'язково філософ – це ще одна данина традиції.

У цілому ряді навчальних закладів Великої Британії створені навчальні курси підготовки здобувачів ступеня доктора філософії. Частина навчального часу, відведеного на навчання, студенти проводять в навчальних закладах Великої Британії, частину – в навчальних закладах своєї країни. Це зручно тому, що можна проводити дослідження у пріоритетних наукових галузях, розраховуючи отримати роботу на Батьківщині, не кажучи вже про те, що витрати на навчання зменшуються. Ступінь бакалавра (наприклад, бакалавр філософії (BPh)), що присвоюється деякими навчальними закладами, насправді еквівалентна ступеню магістра, оскільки її одержують в результаті післядипломної освіти.

Британські вищі навчальні заклади пропонують широкий вибір навчальних програм. Особливе поєднання традицій та сучасності – запорука унікальних можливостей навчання, якими можуть скористатися як британські студенти, так і студенти різних країн світу. Вчені ступені, що надаються у Великій Британії, високо цінуються у всьому світі.

Отже, прагнення України підвищити конкурентоздатність держави через взаємодію вітчизняної системи освіти з європейськими освітніми структурами робить проблему дослідження особливостей системи вищої освіти Великобританії корисною та актуальною.

ФОРМУВАННЯ ФІНАНСОВОГО РЕЗУЛЬТАТУ ВІД ВИРОБНИЦТВА І РЕАЛІЗАЦІЇ ПРОДУКЦІЇ РОСЛИННИЦТВА ПРИ ЗАСТОСУВАННІ П(С)БО 30 „БІОЛОГІЧНІ АКТИВИ”

О.Г. ШАЙКО, кандидат економічних наук
Уманський національний університет садівництва

Процес реалізації як сукупність операцій з продажу готової продукції споживачам є завершальним етапом кругообігу капіталу. Велику роль у підвищення ефективності діяльності сільськогосподарських підприємств за ринкових умов відіграє чітко налагоджений бухгалтерський облік доходів і витрат від реалізації продукції. Належна організація бухгалтерського обліку процесу реалізації є важливою складовою успішної діяльності підприємства.

Система бухгалтерського обліку, виявляючи закономірності поведінки об'єктів управління і систематизуючи дані про всі види доходів і витрат господарської діяльності підприємства, в тому числі від реалізації продукції рослинництва, забезпечує апарат управління сільськогосподарських формувань необхідною інформацією для прийняття відповідних рішень.

В ринкових умовах господарювання в нашій країні здійснюється безперервний пошук і використання найбільш раціональних і ефективних форм та методів організації бухгалтерського обліку реалізації продукції як однієї з важливих складових

господарської діяльності підприємств. Ефективність господарювання підприємства тісно пов'язана з функціонуванням системи бухгалтерського обліку і досягається шляхом формування об'єктивної і своєчасної інформації про всі господарські процеси, які здійснюються в підприємстві.

Проблемам обліку реалізації продукції присвятили свої праці ряд науковців і практиків, зокрема В.М.Жук, М.Ф.Огійчук, Л.К.Сук та багато інших вчених, які вносять пропозиції щодо спрощення роботи облікового персоналу та підвищення достовірності облікової інформації.

Впровадження П(С)БО 30 висуває нові вимоги до організації бухгалтерського обліку процесу реалізації та визначення фінансових результатів, оскільки найбільшу частку в доходах сільськогосподарських підприємств займатимуть доходи від первісного визнання сільськогосподарської продукції та поточних біологічних активів.

Метою нашого дослідження є вивчення особливостей формування фінансового результату від виробництва і реалізації продукції рослинництва при застосуванні П(С)БО 30 „Біологічні активи” в сільськогосподарських формуваннях та розробка пропозицій по удосконаленню облікового процесу на даній ділянці.

Процес реалізації продукції рослинництва в сільськогосподарських підприємствах обліковується на кількох рахунках: 90 „Собівартість реалізації”, 93 „Витрати на збут”, 70 „Дохід від реалізації”. На рахунках 90, 93 обліковують відповідно собівартість продукції та витрати, які пов'язані із її просуванням на ринку, доведенням безпосередньо до споживачів. На рахунку 70 знаходять своє відображення доходи від реалізації сільськогосподарської продукції та поточних біологічних активів.

В сучасних умовах проведення реформ в обліку, запровадження П(С)БО 30 „Біологічні активи”, відображення процесу реалізації в регістрах бухгалтерського обліку зазнало певних змін. Перш за все, ці зміни стосуються первісної оцінки продукції рослинництва. В бухгалтерському обліку дана продукція відображається не за фактичною собівартістю, як було раніше, а за справедливою вартістю (яка визначається в конкретних умовах певної місцевості в даний період часу, при даній економічній та політичній ситуації в країні та інших чинниках, які прямо чи опосередковано можуть вплинути на зміну ціни на певну продукцію), зменшеною на очікувані витрати на місці продажу. Справедлива вартість біологічних активів і сільськогосподарської продукції ґрунтується на цінах активного ринку. Якщо ж існують декілька активних ринків, де можлива реалізація даної продукції рослинництва, то оцінка ґрунтується на даних того ринку, де планується здійснювати продаж продукції чи біологічних активів. Це нововведення зумовлює необхідність визначати фінансовий результат під час виходу продукції із виробництва, а не у момент її реалізації. При первісному визнанні продукції рослинництва підприємство повинно показати в обліку інші операційні доходи або витрати. Так, якщо при оприбуткуванні продукції від урожаю її справедлива вартість нижча від понесених на виробництво витрат, підприємство відображає в обліку витрати від первісного визнання за дебетом рахунку 940 „Витрати від первісного визнання та від зміни вартості активів, які обліковуються за справедливою вартістю” та кредитом рахунку 231 „Рослинництво”. У випадку, коли справедлива вартість продукції перевищує витрати на виробництво, необхідним є визнання доходу, що відображається бухгалтерським записом за дебетом 231 „Рослинництво” та кредитом 710 „Дохід від первісного визнання та від зміни вартості активів, які обліковуються за справедливою вартістю”.

Особливістю визначення фінансового результату від виробництва і реалізації продукції рослинництва є те, що він складається з двох показників: фінансового результату від первісного визнання продукції рослинництва та з фінансового результату від реалізації даної продукції. Фінансовий результат від зміни справедливої вартості не визначають, оскільки продукція рослинництва, відділена від біологічного активу після її первісного визнання, обліковується як запаси, а посіви сільськогосподарських культур в

більшості підприємств не визнаються біологічними активами, оскільки в Україні відсутній активний ринок посівів на пні.

Таким чином, необхідно звернути увагу на нову методику визначення фінансового результату, організувати облік реалізації продукції споживачам, отримання коштів за неї відповідно до чинного законодавства, враховуючи зміни, методичні рекомендації з метою недопущення заниження чи завищення фінансового результату.

ФОРМУВАННЯ У СТУДЕНТІВ ПРОФЕСІЙНОЇ СПРЯМОВАНOSTІ

О.Б. ШЕВЕЛЬОВА

Уманський гуманітарно-педагогічний коледж ім. Т.Г. Шевченка

Досвід показує, що ефективно використовувати питання підготовки майбутніх фахівців можна лише за активної участі у цьому процесі самих студентів. Час, в якому ми живемо, називають постіндустріальним або інформаційним. Сьогодні коло знань, темпи їх розвитку у багатьох галузях людської діяльності подвоюються впродовж 5-7 років, а найновіших – інформатика, біологія – ще швидше. Для прикладу за останні 12 років набуто понад 90% усієї важливої природничо-наукової інформації про людину. Сьогодні 70% усієї інформації студент отримує не від учителя і не в школі. Ще в середині минулого століття на Заході забили тривогу, студент не готовий до життя в суспільстві – не здатний сам вчитися, не вміє працювати з інформацією (шукати її, обробляти). Технології завтрашнього дня потребують людей, котрі можуть приймати критичні рішення. Знаходити свій шлях у новому оточенні, швидко змінюватися у новому оточенні. Щоб бути успішним у сучасному житті учень повинен уміти: адаптуватися у життєвих ситуаціях; критично мислити (аналізувати, оцінювати одержану інформацію, послідовно викладати її, робити висновки), неупереджено слухати; бачити і формулювати проблеми, знаходити шляхи їх раціонального вирішення; застосовувати знання в нестандартних ситуаціях; формувати нові ідеї, творчо мислити; працювати з інформацією; бути комунікабельним, уміти працювати в колективі; постійно працювати над самовдосконаленням.

Професійне самовдосконалення – свідомий, цілеспрямований процес підвищення рівня власної професійної компетентності і розвитку професійно значущих якостей відповідно до спеціальних вимог, умов професійної діяльності і власної програми розвитку. Професійне самовдосконалення майбутнього фахівця відбувається у двох формах – самоосвіта і самовиховання. Самоосвіта – удосконалення наявних знань з метою досягнення бажаного рівня професійної компетенції. Самовиховання виступає як активна цілеспрямована діяльність студента із систематичного формування розвитку в собі позитивних якостей та усунення негативних. Людина самовдосконалюється інколи підсвідомо, щоб самовиховання стало усвідомленим і професійно спрямованим майбутній фахівець має відчутти, оцінити свою придатність до обраної професії. Важлива роль належить навчальному закладу. Основними його завданнями щодо організації самовиховання майбутніх фахівців є: пояснення значення актуальності процесу самовиховання для всебічного розвитку особистості, виховання вміння адекватно оцінювати себе, виховання готовності до співпраці з дорослими, які можуть дати поради, рекомендації з питань самовиховання. Самовиховання – тривалий процес і проходить в етапи: самопізнання, планування, реалізації програми, контроль і регуляція.

Ефективність самовиховання майбутнього фахівця значною мірою залежить від педагогічного керівництва цим процесом. Під педагогічним керівництвом самовиховання студентів розуміють оптимальну організацію їх життєдіяльності, акцентування їх уваги на питанні саморозвитку, відповідальності за себе, своє сьогодні і майбутнє, а також стимулювання самовиховної діяльності під час навчально-виховного процесу.

Педагогічне керівництво здійснюється в таких напрямках:

- постійне вивчення індивідуальних особливостей студентів, поширення кращого досвіду їх роботи над собою;
- роз'яснення студентам сучасних вимог до особистості фахівця вищої кваліфікації, значення професійного самовдосконалення та визначення конкретних завдань із самоосвіти і самовиховання;
- ознайомлення студентів з ефективними прийомами роботи над собою;
- формування позитивної громадської думки, стимулювання процесу самовиховання;
- контроль і допомога студентам в роботі над самовихованням;
- залучення студентів до різноманітних видів діяльності, які сприймають інтенсифікацію процесу самовиховання;
- створення необхідних умов для систематичної цілеспрямованої роботи студентів над собою;
- орієнтиром у плануванні студентами процесу професійного самовиховання є кваліфікаційна характеристика спеціаліста, на основі якої слід вибудовувати програму індивідуальної самопідготовки до майбутньої професійної діяльності.

Вимоги до сучасного фахівця повинні відповідати потребам сьогодення. Вони передбачають: високий професіоналізм в обраній сфері, інноваційний характер мислення і готовність до змін, навички управлінської діяльності, особисту творчу спрямованість, готовність забезпечувати умови не лише для свого творчого потенціалу, а за потреби для потенціалу підлеглих, здатність розуміти інших людей, їх прагнення, мотиви, інтереси, високі духовні моральні ідеали, політичну, правову та економічну культуру, системне мислення, яке передбачає психологічну готовність здатність на навички системного підходу до проблемних ситуацій; готовність брати на себе відповідальність, комунікативність, діловитість, здатність до міжособистісного і управлінського спілкування, володіння однією з іноземних мов, знання комп'ютерної техніки.

З першого курсу викладачі повинні допомогти студентам організувати і планувати їх самостійну навчальну роботу, озброїти знаннями про культуру навчальної праці, освоїти сучасні технології навчання, ознайомити з особливостями методики самостійної роботи, активізувати розумову діяльність на заняттях, забезпечити розуміння змісту навчальних занять, консультацій, формувати потребу студентів до самовдосконалення, забезпечення контакту викладачів і студентів.

Отже, ефективне самовдосконалення майбутніх фахівців можливе за умови тісної співпраці студентів і педагогів, пройнятою взаємною повагою і вірою в людину.

ІНТЕЛЕКТУАЛЬНИЙ КАПІТАЛ ЯК ОСНОВА ПІДВИЩЕННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ В УМОВАХ ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

М.Г. ШЕЛЕСТОВСЬКА, магістрант*

Уманський національний університет садівництва

В умовах інтеграції України в міжнародні структури інтелектуальний капітал дедалі більше перетворюється на основний чинник економічного зростання та міжнародного обміну, радикальних культурних зрушень, стає визначальним у виборі ринкової вартості компаній, які виходять на зовнішній ринок, і формуванні сталого високого рівня конкурентоспроможності.

Дослідження теоретичних аспектів інтелектуального капіталу стає особливо актуальним в умовах зростання ролі управління знаннями, використання інтелектуальної

---

* Науковий керівник – кандидат економічних наук Н.Я. Пітель

складової як стратегічного ресурсу, здатного сприяти реалізації інноваційної моделі розвитку підприємства при здійсненні зовнішньоекономічної діяльності.

Завдяки чиннику інтелектуального капіталу ринкова вартість високотехнологічних компаній у 3-6 разів перевищує їх балансову вартість, яка ґрунтується, насамперед, на вартості фінансового капіталу. Усе це дає підстави для проголошення становлення якісно нового типу економіки – “економіки, що ґрунтується на знаннях” (knowledge-based economy), яку в США в 90-х роках ХХ ст. називали “новою економікою”. У цій економіці головна роль належить вартості, що створюється знаннями.

Сучасна інноваційна економіка розглядає використання інтелектуального капіталу в процесі виробництва та зростання його частки в загальній вартості підприємства.

Інтелектуальний капітал характеризує знання, інтелектуальний потенціал організації та включає в себе такі складові: людський капітал, організаційний або структурний та споживчий капітал.

Основою цих трьох складових є людські ресурси – найбільш динамічна компонента спроможності компанії отримувати прибуток протягом тривалого періоду. Вважається, що людський капітал не може бути власністю компанії, а структурний капітал може бути оформлений у власність і може виступати в якості об’єкту купівлі-продажу.

На сьогоднішній день інтелектуальний капітал виступає головним ресурсом сучасних підприємств, які здійснюють зовнішньоекономічну діяльність, саме від нього залежить подальший їх розвиток та продуктивність.

Інтелектуальний капітал дає змогу заощаджувати кошти і матеріальні засоби, вивільняє фінанси, підвищує життєздатність учасників економічного процесу, а також сприяє зростанню прибутковості економічної діяльності. Вміння користуватись інтелектуальними фондами перетворюється на першочергове завдання міжнародного бізнесу.

Успіх підприємства на зовнішньому ринку залежить не лише від технічного обладнання та коштів, вкладених у розвиток бізнесу, але й від освіченості працівників, їх вміння використати свої знання, починаючи з керівної ланки підприємства і закінчуючи виконавчою. Від правильності прийняття рішень керівником, від вміння організувати та керувати процесами залежить подальша організація трудової діяльності колективу, застосування їхніх знань та навиків у виконанні роботи.

Інтелектуальний капітал іншими словами можна назвати «колективним мозком», що акумулює наукові й повсякденні знання працівників, інтелектуальну власність і накопичений досвід, спілкування й організаційну структуру, інформаційні мережі й імідж фірми.

Формування з інтелектуальних ресурсів суспільства інтелектуального капіталу прямо залежить від рівня захисту інтелектуальної власності. Його можна вважати важливою передумовою нарощування інтелектуального капіталу та, як наслідок, – конкурентоспроможності компанії в умовах зростаючої конкуренції у галузі високих технологій. Не випадково найбільш авторитетні рейтинги міжнародної конкурентоспроможності нині обов’язково використовують критерії патентно-ліцензійної діяльності та оцінки рівня ефективності охорони інтелектуальної власності.

В умовах інтеграції України в міжнародні економічні структури надзвичайно важливою є роль інтелектуального капіталу підприємства, яка полягає у впливі складових елементів інтелектуального капіталу на економічні результати і формуванні різноманітних цінностей підприємства. Серед них варто виділити:

- ✓ збільшення ринкової вартості підприємства;
- ✓ оптимізація змінних та постійних витрат, а також зменшення транзакційних витрат;
- ✓ підвищення ефективності використання усіх ресурсів підприємства;
- ✓ зростання продуктивності підприємства;
- ✓ розвиток інноваційного потенціалу;
- ✓ зміцнення й удосконалення конкурентних переваг.

Отже, дослідження інтелектуального капіталу – це завдання пріоритетного характеру, яке є актуальним для всіх підприємств України. Досягнення стабільних конкурентних позицій на зовнішньому ринку можливе завдяки раціональному та ефективному управлінню інтелектуальним капіталом підприємства.

«Визначити, оцінити, розвинути» – універсальна формула, що дозволяє сучасним компаніям перетворити інтелектуальний капітал у джерело додаткової вартості.

СУЧАСНИЙ СТАН ТА ПРІОРИТЕТНІ ВЕКТОРИ РОЗВИТКУ МІЖНАРОДНОГО БІЗНЕСУ ПІДПРИЄМСТВ ХЛІБОПЕКАРСЬКОЇ ГАЛУЗІ

Є.В. ШЕВЧУК, студентка*

Уманський національний університет садівництва

Хлібопекарська галузь відіграє провідну роль у забезпеченні потреб населення у продуктах харчування. Разом з тим, детальний аналіз її стану свідчить про наявність значних проблем, які призводять до відчутних негативних наслідків. Здійснення зовнішньоекономічної діяльності підприємствами галузі – досить рідкісне явище, що пояснюється, передусім, специфічністю продукту. Суб'єкти бізнесу, які все ж таки намагаються виходити на зовнішні ринки, зустрічаються із ще суттєвішими труднощами, пов'язаними з невизначеністю, мінливістю зовнішнього середовища, національними відмінностями, відсутністю чіткої законодавчо-правової опори тощо.

Щороку хлібозаводи України виробляють майже 2,5 млн. тонн хліба та хлібобулочних виробів. Хлібопекарська галузь працює досить стабільно, проте серйозною перепоною для розвитку та модернізації виробництва, підвищення заробітної плати є адміністративна зарегульованість галузі. Відсутність держави як потужного гравця на ринку з метою забезпечення прийнятних для виробників цін не дозволяє агропромислому сектору та хлібопекарській галузі зокрема сприяти динамічному розвитку експорту сільськогосподарської продукції.

Наприклад, якість продукції одного з потужних підприємств галузі – ДП ВАТ «Київхліб» «Хлібокомбінат №11» у м. Києві, – високо оцінили споживачі в США, Ізраїлі, Німеччині, Греції, Литві, Канаді. Проте закордонні поставки продукції не систематичні, експорт не є для хлібокомбінату пріоритетним напрямом діяльності, особливо за теперішніх умов, коли через брак виробничих потужностей не завжди вдається повною мірою задовольнити попит на внутрішньому ринку. Рентабельність виробництва продукції по хлібокомбінату за 2008 р. склала 0,7%, по хлібобулочних виробках – 0,8%; у тому числі за регульованими цінами мінус 3,8%, за вільними цінами – 6,4%.

За цих умов суб'єктам підприємництва необхідно, в першу чергу, визначити пріоритетні вектори у зовнішньоекономічній діяльності, тобто чітко сформулювати стратегію розвитку свого бізнесу за кордоном; стимулювати пошуки нових форм економічної співпраці з підприємствами на зовнішніх ринках; переорієнтувати потужності на виробництво продукції з вищим рівнем рентабельності. Як один із стратегічних напрямів розвитку слід розглянути можливість запровадження виробництва інноваційного продукту – замороженого хліба, що, на нашу думку, сприятиме диверсифікації та розширенню ринків збуту, підвищенню економічної ефективності виробництва, активізації експорту.

За даними операторів ринку, рентабельність цього продукту становить від 5 до 50%. «Part-baked», тобто хліб часткової випічки – це напівфабрикат у вигляді булки, яка на 70-90% випікається у заводських умовах і проходить шокове заморожування. Далі –

---

* Науковий керівник – кандидат економічних наук Н.Я. Пітель

розморожується і допікається покупцем. В залежності від технології виробництва термін зберігання продукту може становити від 45 діб до 1,5 року, що є одним з ключових моментів у виборі цього продукту для розширення експорту та зовнішньоекономічної діяльності.

Традиційно продукт користується найбільшим попитом зі сторони закладів HoReCa (від англ. hotel, restaurant, cafe – сегмент готель-ресторан-кафе), ритейл (роздрібна торгівля), та специфічних торгових закладів (наприклад магазини при АЗС). Впровадження технології потребує мінімальних інвестицій, проте вигода очевидна: 1) ресторани чи кафе завжди мають свіжий хліб в асортименті (пропонується широкий вибір, включаючи хлібну «екзотику» і продукцію на замовлення); 2) таким чином вирішується проблема зі зберіганням і відходами.

Перспективи ринку замороженого хліба можна назвати досить привабливими. Так, в США ємкість даного сегменту становить близько 70 млрд. дол., при чому заморожений хліб залюбки купують і домогосподарства. У Європі до 50% реалізованого хліба допікають у місцях продажу.

Український досвід виробництва замороженого хліба становить 5 – 6 років. Хлібопекарні ЗАТ «Хліб Києва», ЗАТ «Холдинг «Т і С», концерн «Хлібпром», ЗАТ «Укрзернопром» вже освоїли випуск замороженого хліба. ВАТ «Колос Лтд» (ТМ «Віденські булочки»), концерн «Хлібпром» не тільки пропонували свою продукцію для закладів HoReCa і мереж супермаркетів, а й співробітництво на умовах франчайзингу. Сьогодні все більшого поширення набувають різноманітні бізнес-пропозиції, що передбачають альтернативні варіанти початкових капіталовкладень. Наприклад, ВАТ «Концерн Хлібпром» (ТМ «Наминайко») надає повні консультації з необхідного обладнання. Орієнтовна вартість комплексу становить близько 13,5 тис. грн., можна також придбати обладнання в лізинг на термін – 2 або 3 роки.

Компанія "Хліб Києва" (ТМ "Гаряча штучка") пропонує проект, що є досить цікавим для підприємців, які мають бажання виготовляти «гарячі штучки». Для організації бізнесу достатньо мати невеличкий кіоск площею від 4 кв. м. Компанія надає устаткування, монтує та підключає їх, навчає персонал безкоштовно, а також оформлює торгову точку фірмовою символікою, безкоштовно доставляє напівфабрикати до місця продажу. Підприємець, що має кіоск, повинен зібрати всі дозволи на торгівлю. Після цього він укладає з компанією угоду і вносить суму для відкриття бізнесу – 9450 грн, яка включає вартість стандартного комплексу устаткування – конвекційної печі, растойної шафи і морозильної камери. Стелаж-вітрина коштує в межах 1500 грн. плюс оформлення торгової точки у фірмовому стилі – близько 2500 грн. Залежно від місця розташування торгової точки та обсягів реалізації, первинні витрати окупляться протягом 0,7 – 3,7 місяця.

Говорячи про перспективи, гравці даного сегменту прогнозують, що протягом найближчих 3 – 4 років об'єм ринку замороженого хліба досягне показника в 10% загального ринку хлібопродуктів, тобто близько 200 тис. т в рік. Незалежно від того, чи здійсняться дані прогнози, представники галузі хлібопекарства впевнені, що виробництво замороженого хліба є одним із найбільш перспективних напрямів виходу вітчизняного хлібопекарства із затяжної кризи.

ОРГАНІЗАЦІЯ ГРУПОВОЇ НАВЧАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ СТУДЕНТІВ НА ЗАНЯТТЯХ ПРИРОДНИЧИХ ДИСЦИПЛІН

І.В. ШЕРЕМЕТ

Агротехнічний коледж

Уманського національного університету садівництва

Демократичний розвиток українського суспільства, формування нових соціально-економічних відносин, зростання соціальної ролі особистості ставлять перед педагогами завдання оновлення форм, методів, змісту навчання та виховання. Саме тому актуальним

є впровадження в освіту інноваційних педагогічних концепцій. З усього розмаїття інноваційних напрямків у розвитку сучасної дидактики ми звернемо увагу на форму групової навчальної діяльності студентів на заняттях природничих дисциплін.

Визначальною спрямованістю такої форми роботи є розвиток самостійності студентів, їхньої пізнавально-дослідницької діяльності, систематичне формування у них умінь виробляти власну точку зору, оцінку життєвих фактів та явищ.

Групову навчальну форму не можна назвати новим явищем у педагогіці. Групова форма організації навчання нагадує лабораторно-бригадний метод, котрий був поширений у 30-ті роки. Однак навчання в групах на заняттях дисциплін природничого циклу – це нова концепція в педагогіці.

Розглянемо організацію створення малих навчальних груп на заняттях. Студенти поділяються на групи. У кожній групі повинні бути сильні, середні та слабкі студенти за рівнем навчальних можливостей, тобто гетерогенні групи. Створення малих навчальних груп тільки з сильних чи тільки з середніх або слабких студентів не є продуктивними. Чисельність малих навчальних груп визначаються метою і завданням групової діяльності, специфікою – обсягом поставлених завдань, рівнем навчальних можливостей студентів.

У процесі створення малих навчальних груп важливим є такі чинники, як соціально-психологічний, сумісність у замкнутах групах, проблема лідера і підлеглих, самопочуття і сприйняття людини людиною в групі. Мала група виступає соціальним мікросередовищем.

При підготовці до заняття викладач має підібрати різноманітні вправи і завдання, вони мають бути творчими – науково-дослідного або проблемно-пошукового характеру. Завдання і вправи мають допомогти розкрити потенційні можливості студентів, виявити здібних і талановитих студентів, збагатити їх інтелектуальний і творчий потенціал. Викладач має турбуватись, щоб робота студентів в малих групах являла собою творчий процес. Завдання повинно бути однакове на групу, диференційоване між групами, але об'єднане єдиною метою. Це можуть бути навчальні задачі, проблемні питання, практичні завдання.

Групова навчальна діяльність студентів, це є засіб оптимізації навчання. Процес оптимізації навчання розробив академік Д.К.Бабанський. Суть полягає в тому, що педагог, спираючись на власну методику роботи, витрачає мало часу на вирішення навчальних завдань, але одержує високий позитивний кінцевий результат.

Навчальна діяльність студентів у групах може бути застосована на всіх етапах процесу вивчення природничих дисциплін. Може бути тимчасова група на час виконання одного завдання або постійна група для вивчення однієї теми.

Для стимулювання творчої енергії студентів, їх самореалізація та підвищення інтересу до дисципліни потрібно використовувати нестандартні форми навчання: диспути, рольові ігри, інтегровані заняття.

Таким чином, організація групової навчальної діяльності – це цілеспрямована, динамічна, організаційна діяльність педагога, є засобом оптимізації навчального процесу, суб'єктом діяльності стає студент.

ФУНКЦІОНУВАННЯ РИНКУ МОЛОКА ТА МОЛОЧНИХ ПРОДУКТІВ У СУЧАСНИХ УМОВАХ

Т. В. ШИМАНСЬКА, аспірант*
Уманський національний університет садівництва

Серед основних шляхів виходу України з економічної кризи є інтенсивний розвиток регіональних аграрних ринків. Складовою частиною аграрного ринку виступає ринок молока і молокопродуктів. За науково обґрунтованими нормами харчування

---

* Науковий керівник – кандидат економічних наук Д. К.Семенда

молочні продукти повинні складати третину харчового раціону людини. Тому погіршення стану ринку молока і молочних продуктів негативно впливає на харчування населення.

Внаслідок впливу загальноекономічних та внутрігалузевих чинників в молочній галузі протягом останнього десятиріччя спостерігаються негативні процеси: зменшення обсягів виробництва молочної продукції, скорочення поголів'я та зниження продуктивності корів, зниження рівня споживання молока і молочних продуктів, зростання збитковості.

Як наслідок, зросла різниця між закупівельними і роздрібними цінами та регіональна варіація роздрібних цін на продукцію, стала очевидною нерозвиненість ринкової інфраструктури та відносин між виробниками молока, переробними підприємствами й іншими агентами ринку.

Специфічними особливостями товарного ринку молока і молочних продуктів, зумовленими їхніми властивостями, є низька транспортабельність і непридатність до тривалого зберігання. А відтак має бути створений стабільний ринок збуту для виробника протягом усього року, гарантоване надходження молочної сировини на молокопереробні підприємства і, відповідно, — безперервне забезпечення населення продуктами щоденного попиту: незбираним молоком, кисломолочною продукцією, сиром, сметаною та ін. При цьому всі ланки технологічного ланцюжка: виробництво — заготівля — переробка — реалізація продукції мають функціонувати скоординовано й ритмічно.

Характерною особливістю сучасного ринку молока та молочних продуктів є різновекторність тенденцій і напрямів розвитку молочної галузі в різних категоріях господарств. Так у сільськогосподарських підприємствах в цілому продовжується спад виробництва молока, зменшується поголів'я тощо, тоді як у особистих селянських господарствах спостерігається зростаючий інтерес до підприємницької діяльності, підвищується товарність продукції за рахунок скорочення внутрішнього споживання, зростає їх роль у забезпеченні молокопереробних підприємств сировиною. Наслідком такої ситуації є зниження загального суспільного ефекту розвитку виробництва.

Важливою особливістю ринку молока є наявність локальних зон їх виробництва і переробки, що обумовлює неоднакову забезпеченість регіонів в продукції і необхідність в міжрегіональному обміні.

Розвиток міжрегіональних зв'язків на молочному ринку визначається об'ємами виробництва транспортабельної продукції.

Основними причинами зменшення виробництва молока є скорочення маточного поголів'я, низька продуктивність худоби, не удосконалення ринкової інфраструктури.

Ринкові перетворення в агропромисловому комплексі спричинили тенденції до нарощування в молочному тваринництві питомої ваги господарств населення. По Черкаській області частка виробленого ними молока у 2008 р. становила 62,1% порівняно з 51,7% у 2007 р. Незважаючи на домінуюче положення господарств населення у виробництві молока, вони не можуть компенсувати втрати сільськогосподарських підприємств та недостатнє надходження молока високої якості переробним підприємствам.

Постійне скорочення поголів'я корів сприяло поліпшенню якісного складу дійного стада. Так, за 2008 р. продуктивність корів у господарствах усіх категорій збільшилася на 193,0 кг порівняно з 2007 р.

У Черкаській області реалізацію молока сільськогосподарські підприємства усіх форм власності здійснюють різними каналами. За 2008 р. загальні обсяги реалізації порівняно з відповідним показником 2007 р. збільшились на 5,5%. У той же час зросла реалізація молока переробними підприємствами на 6,6% відповідно аналогічного періоду 2007 р.

Нині більше 40% молока у особистих селянських господарствах залишається у

виробників і використовується для власного споживання, реалізується на ринку, згодовується тваринам та ін.

Розвиток ринкових відносин сприяв розширенню каналів реалізації, нових торгових зв'язків. Вибір каналу реалізації молочної сировини і готової продукції визначається такими характеристиками: можливістю зберігання, транспортування, сезонністю виробництва і локальністю його розміщення, характером використання продукції і найвагоміший чинник – рівень цін.

Ринок молока і молочних продуктів і його регіональні складові є одним із найважливіших сегментів продовольчого ринку, від ефективного функціонування якого залежить забезпечення населення необхідними продуктами харчування.

РОЗВИТОК БАНКІВСЬКИХ ВАЛЮТНИХ ОПЕРАЦІЙ У ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ АГРОФОРМУВАНЬ

**О.Є. ШОРА, здобувач
ННЦ „Інститут аграрної економіки” НААН**

Нині все більше агроформувань потребують розвитку банківських валютних операцій у своїй зовнішньоекономічній діяльності. Функціонування банківської системи України характеризується поступовим розширенням спектру нових фінансових послуг, а також динамічним зростанням обсягів банківських валютних операцій. Розвиток та вдосконалення валютного ринку України та його міжбанківського сектора, збільшення обсягів експортно-імпортних операцій агроформувань, розширення на українському ринку діяльності нерезидентів, збільшення обсягів іноземного інвестування досить гостро поставили проблему підвищення рівня ризику операцій з іноземною валютою. Також слід відзначити, що за останні роки процентні ставки і валютні курси стали надзвичайно мінливими і нині стає зрозуміло, що в умовах інтеграції у світовий фінансовий ринок питання розвитку банківських валютних операцій у зовнішньоекономічній діяльності агроформувань, об'єктивної оцінки та ефективної дієвої побудови системи управління валютними ризиками для агроформувань і банку є надзвичайно важливими.

Рівень та величина валютних ризиків мають прямий вплив на усі показники банківської діяльності. Проте останнє десятиліття характеризується недостатністю комплексних теоретичних досліджень і практичних розробок щодо оцінки валютних ризиків, що супроводжують банківську діяльність.

В межах комплексної проблематики ризиків на практичному рівні питання оцінки валютних ризиків займає якби проміжну позицію, виступаючи технічним інструментарієм кінцевого процесу керування ризиками. Аналіз існуючих методичних розробок та публікації українських і зарубіжних учених з питань виявлення, оцінки та мінімізації валютних ризиків, притаманних банкам, дозволяє зробити висновок, що ця проблема, має важливе значення для подальшого розвитку банківської системи.

Основним фактором, що зменшує доходи банків за операціями у валюті є неспроможність нормативної бази щодо питань спекуляції банків в межах відкритих валютних операцій. Саме тому для банків, що перебувають у правовому полі України, спекулятивні операції в межах лімітів та відкритої валютної позиції є лише предметом теоретичних пошуків і не мають сенсу, оскільки є відсутнім вільне ціноутворення, що супроводжує спекулятивні операції. З метою мінімізації можливих втрат по валютних ризиках банкам України слід здійснити ряд комплексних дій. До них відносяться: встановлення та контроль лімітів валютних позицій банку, застосування визнаних інструментів хеджування до ризикових операцій та угод, що сприятиме підвищенню рівня доходів і зниження ризикованості операцій.

Приймаючи рішення обтяжені ризиком, зумовленим невизначеністю,

конфліктністю, відсутністю вичерпної інформації неможливо уникнути певного суб'єктивізму. Аналіз, оцінювання та моделювання валютного ризику збільшують можливість отримання оптимального чи раціонального рішення при вдало побудованих і використовуваних економіко-математичних методах і моделях.

Національний банк України володіє доволі широким спектром інструментів регулювання валютних операцій банків. При цьому Національний банк безпосередньо та активно впливає на вітчизняний валютний ринок, визначаючи його структуру та організовуючи торгівлю валютними цінностями на ньому відповідно до законодавства України про валютне регулювання.

Проведений аналіз свідчить, що розвиток національного валютного ринку та діяльності на ньому банків можна охарактеризувати як шлях до поетапної лібералізації з активним комбінуванням адміністративних та економічних важелів державного регулювання. При чому, переважна більшість обмежень, які мали місце на тому чи іншому етапі розвитку, були достатньо об'єктивно обумовленими та сприяли обмеженню наявних дестабілізуючих факторів. Нині, одним із найактуальніших завдань є адаптація національної системи валютного регулювання і контролю до умов інтернаціоналізації економічних зв'язків та глобалізації міжнародних фінансових відносин. Через це залишається суперечність між тенденцією до поширення заходів жорсткого валютного контролю з боку держави і необхідністю його лібералізації для пожвавлення ділової активності та глибшої інтеграції до світових фінансових і товарних ринків агроформувань.

Як свідчить світовий досвід, ефективність роботи агроформувань на сучасних динамічних валютних ринках значною мірою визначається вмінням управляти ризиками. Недооцінка чи невміла організація роботи в даному напрямку небезпечні серйозними потрясіннями для усіх учасників ринку і навіть системними кризами.

Національний банк повинен залишатися ефективним регулятором валютного ринку і розвивати системи валютного регулювання та контролю в Україні, з паралельною лібералізацією валютних відносин. Дієва регулятивна та контрольна функція в НБУ повинна залишатися, оскільки в протилежному випадку в кризових ситуаціях учасники ринку можуть спровокувати суттєвий кон'юнктурний дисбаланс, що й вимагає присутності ефективного регулюючого органу, який повинен володіти можливістю швидкого й ефективного реагування на негативні явища. Разом із тим, лібералізація валютних відносин, тенденція до зняття обмежень на валютні операції банків вимагають від центрального банку зменшення кількості адміністративних важелів регулювання ринку та розробки і вдосконалення ринкових інструментів валютної політики.

ПОЛІКУЛЬТУРНІ НАВЧАЛЬНІ ПРОГРАМИ НА СУЧАСНОМУ ЕТАПІ РОЗВИТКУ ОСВІТНЬОЇ ПАРАДИГМИ

Н.В. ШУЛЬГА, аспірант

Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини

В наш час актуальним аспектом сучасної педагогіки залишається питання підготовки майбутньої генерації вчителів, які б могли ефективно навчати студентів-представників різноманітних соціоекономічних, лінгвістичних та культурних угруповань. Дослідження в сфері полікультурної освіти показують, що незначна кількість студентів-випускників вищих педагогічних закладів Європи та США хотіли би працювати в «неблагонадійних» мультикультурних класах. Цей факт дає підстави для аналізу навчальних програм більшості університетів, які не спрямовані на глобалізаційні процеси у суспільстві, а отже, не здатні задовольнити нові вимоги до виховання і навчання підростаючого покоління. Ми говоримо про полікультурну освіту вчителів, як необхідну складову фахової компетентності останніх та концептуальний підхід дисциплінарного змісту навчальних програм. На нашу думку, це має бути

спеціалізований вид підготовки фахівців для роботи у полікультурному середовищі. Полікультурна освіта не є окремою дисципліною, а міждисциплінарною складовою, яка сприяє формуванню особистості нового типу, здатної жити і працювати у поліетнічному середовищі за умов світової глобалізації, що живе в гармонії із собою та представниками інших рас, націй, віросповідань і культурних меншин; яка розширює світогляд особистості про інші культури через власну культурну ідентичність; освіта, яка розвиває уміння і навички міжкультурної компетенції особистості через її інтеграцію в інше культурне середовище.

Ми вважаємо, що для досягнення полікультурної компетентності вчителя у навчальній діяльності акцент повинен робитися на уявленнях особистості про різноманітність народів світу, які складають основу сучасного соціуму; факторах розвитку полікультурних навичок студента, умовах забезпечення знань про інші культури; власне на визначних особливостях полікультурного середовища, в якому перебуває той чи інший студент; факторах що впливають на практичне застосування полікультурних знань, застосуванні здобутих навичок на практиці, тощо.

Досвід американських університетів показує, що у навчанні студентів діє міждисциплінарний підхід, який і забезпечує принципи полікультурної освіти, започатковані Дж. Бенксом. Зокрема одним із положень мультикультурної концепції Бенкса є забезпечення полікультурності на всіх рівнях від окремого студента, до викладацького складу кожного факультету і на останок університету в цілому. Лише всезалученість до процесу полікультурного навчання є основою для успішної реалізації завдань полікультурної освіти. Проте не слід забувати про те, що майбутніх вчителів повинен і надалі розвивати свої уміння і навички полікультурної освіти. Адже час швидкоплинний і ті моделі навчання, які використовувалися ще 10 років тому, уже є не актуальними для сучасної педагогічної науки. Глобалізація освіти відбувається стрімко, тому майбутній фахівець повинен динамічно розвиватися як особистість і професіонал у своїй справі.

Сьогодні допоки відомі такі категорії навчальних програм полікультурного змісту – програми орієнтовані на зміст навчання, програми орієнтовані на особистість студента, соціально-орієнтовані програми.

Основне завдання програм орієнтованих на зміст навчання є включення до навчальних програм інформації та матеріалів про культурно-різноманітні групи з метою збагачення знань студентів про ці групи. Цей найпростіший вид програм передбачає включення до стандартної навчальної програми лише окремі курси полікультурного змісту, без цілковитої її зміни. Проте один з різновидів даної програми передбачає дисциплінарний підхід, що вимагає змін на рівні стандартної класичної програми навчання – розвиток полікультурної освіти крізь призму інших навчальних дисциплін, включення різних концепцій полікультурної освіти до навчання, потреба у зміні розвитку парадигми навчальної програми окремого університету.

Програми орієнтовані на особистість студента – це програми, які орієнтовані на студента-представника тієї чи іншої культурної групи. Саме такі програми є актуальними для університетів таких культурно-різноманітних країн як США, Франція, Німеччина, Велика Британія, Росія та ін. Такі програми мають на меті підняття академічної успішності студентів-представників етнічних меншин, навіть якщо останні не виявляють особливих досягнень у процесі навчання, а також допомагають лінгвістично та культурно різноманітним студентам адаптуватися до навчального процесу в університеті. Наприклад, у коледжах та університетах США існують органи студентського самоврядування культурних меншин, які допомагають залучати студентів до подібних програм, особливо на етапі адаптації студентів-першокурсників. Таким чином, програми орієнтовані на студентів можуть мати різні форми реалізації, які не є типовим вираженням полікультурної освіти, це зокрема програми спрямовані на дослідження методів роботи із різними групами етнічних меншин; білінгвільні та бікультурні програми; мовні програми побудовані на мові та культурі чисельних

етнічних груп, тощо.

Соціально-орієнтовані програми спрямовані на реформацію культурно-політичного контексту класичних навчальних програм та зростання в них ролі культурної та расової толерантності. Ця категорія програм поширюється на програми, що посилюють всі види взаємодії між групами, заохочують вчителів із національних меншин та програми кооперативного навчання. Як результат, такі програми допомагають зменшити расовий тиск в аудиторії та наблизити расово та культурно різноманітні групи до взаємної терпимості. Однак роль соціально-орієнтованих програм є більш широкою ніж вищезазначено в залежності від соціальних, політичних та економічних умов існування етнічних груп. Всі перераховані види програм полікультурного змісту є важливими для досягнення діалогу культур представників різних верств суспільства крізь призму освіти. Полікультурна освіта сприяє пошуку нових підходів у навчанні студентів та нових ідей у програмах, що відображають її зміст та концепції.

МЕТОДИКА ОЦІНКИ КРЕДИТОСПРОМОЖНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА ПРИ НАДАННІ КРЕДИТУ

О.В. ЯКОВЕНКО, аспірант

Уманський національний університет садівництва

Враховуючи велику важливість вивчення кредитоспроможності клієнта і оцінки ризику, в банках створені спеціальні відділи.

Відповідальний спеціаліст банку проводить глибоке і ретельне обстеження фінансового стану позичальника. При експертизі кредитної заявки клієнта використовуються різні джерела інформації:

- матеріали, отримані безпосередньо від клієнта;
- відомості про клієнта в архіві банку;
- інформація про клієнта, отримана за межами банку;

Велике значення має архів банку. Якщо клієнт вже одержував кредит, то в архіві є інформація про непогашення, затримки або інші порушення кредитного договору.

З зовнішніх джерел важливої є інформація, отримана від банків-партнерів.

При вивченні заявки на кредит може бути проведена перевірка позичальника на місці.

Оцінюючи кредитоспроможність підприємства-позичальника банк зосереджує увагу на таких моментах: репутація, порядність, чесність та професійна спроможність керівника. Ретельно вивчається фінансовий стан позичальника: коефіцієнти ліквідності, ефективність використання власних і позичених коштів. Для цього використовується бухгалтерська і статистична звітність позичальника за минулий період, матеріали попередніх перевірок на місці та прогнози його фінансового стану за строки користування позикою. При вивченні кредитоспроможності клієнта важливе значення необхідно надавати аналізу коефіцієнтів, різних статей, що характеризують співвідношення балансу і динаміку цих показників.

З метою захисту інтересів клієнтів та забезпечення фінансової надійності комерційних банків Національним банком України затверджені обов'язкові для виконання такі економічні нормативи регулювання їх діяльності:

- платоспроможність;
- ліквідність балансу;
- максимальний розмір ризику на одного позичальника;
- та інші.

При оцінці кредитоспроможності позичальника враховуються: правомочність, яку юридична особа набуває тільки з моменту державної реєстрації його статуту у виконавчих органах влади, фінансова стабільність, платоспроможність та інші показники (ліквідність балансу, стан активів, ефективність використання коштів, прибуток,

наявність забезпечення або інші гарантії повернення кредиту, рейтинг).

Джерелами визначення показників кредитоспроможності позичальника для комерційного банку можуть бути:

- а) баланс (форма N 1);
- б) звіт про:
  - фінансові результати та їх використання (форма N 2);
  - фінансово-майновий стан (форма N 3);
- в) відомості статистичних органів;
- г) дані оперативного обліку позичальника;
- д) додаткова інформація, що надається за погодженням сторін.

Кожний комерційний банк має право самостійно обирати найбільш прийнятні показники для аналізу кредитоспроможності позичальника.

Кредитоспроможність та фінансова стабільність позичальника може характеризуватися такими показниками, які визначаються за даними його бухгалтерського звіту:

Назва показника	Спосіб визначення	Оцінка показника або його оптимальне значення
Неплатежі: а) прострочена заборго-ваність за позиками б) непогашені борги за внесками в бюджет, ра-хунками остачальників, зобов'язаннями інших кредиторів	Дані балансу позичальника, звіт обслуговуючого банку	Незадовільний фінансовий стан, неспроможність здійснювати платежі за своїми зобов'язаннями

Розраховуються за даними балансу:

Ліквідність:

I. Активи:

- 1. Ліквідні кошти (каса, рахунки в банку, цінні папери).
- 2. Ліквідні кошти, що знаходяться в розпорядженні господарських організацій, які можуть бути перетворені в грошові кошти (дебітори, запаси).
- 3. Неліквідні кошти.

(Баланс вважається ліквідним, якщо сума активу перевищує суму пасиву)

II. Пасиви:

Короткострокові, довгострокові, відстрочені зобов'язання, постійні пасиви.

Коефіцієнти:

1. Незалежності.

$$K_n = \frac{\text{джерела власних та притриваних до них коштів}}{\text{актив балансу}}$$

При перевищенні питомої ваги власних коштів позичальник у будь-який момент може покрити всі зобов'язання власними ресурсами. Нормативне значення показника – **0,5**.

2. Маневрування.

$$K_m = \frac{\text{сума власних оборотних коштів}}{\text{сума джерел власних коштів}}$$

Перевищення показника характеризує можливість вільного використання коштів при зміні процесу виробництва. Нормативне значення показника – **0,4 – 0,6**.

3. Заборгованості.

$$K_z = \frac{\text{сума позикових коштів}}{\text{сума власних коштів}}$$

Залежить від структури та швидкості обігу коштів. Прискорення оборотності коштів

не впливає на фінансовий стан позичальника. Нормативне значення показника – **0,5 – 1,0**.

4. Фінансової стабільності.

джерела власних та притриманих до них коштів + довгострокові позикові кошти

$$\text{Кфс} = \frac{\text{джерела власних та притриманих до них коштів + довгострокові позикові кошти}}{\text{актив балансу}}$$

Коефіцієнт показує питому вагу в загальній вартості майна усіх джерел коштів, що позичальник може використати у своїй поточній діяльності без втрат для кредиторів. При значенні **0,5** – ризик мінімальний.

5. Участь власних та довгострокових позичених коштів у запасах та затратах.

розділ I пасиву + довгострокові позичені кошти
мінус розділ I активу

$$\text{Кувпк} = \frac{\text{розділ I пасиву + довгострокові позичені кошти мінус розділ I активу}}{\text{розділ II активу}}$$

Підтверджує платоспроможність клієнта. Нормативне значення показника **0,5**.

6. Загальний коефіцієнт покриття за балансом.

актив балансу мінус розділ I активу

$$\text{Кпб} = \frac{\text{актив балансу мінус розділ I активу}}{\text{короткострокові позички + позичені кошти + розрахунки з кредиторами (за виключенням позик для працівників)}}$$

Показує здатність позичальника розраховуватись за своїми боргами. Значення – не менше **1,0**.

Необхідно мати на увазі, що при розрахунках коефіцієнтів обов'язково виключаються з відповідних статей балансу знос основних засобів та нематеріальних активів, малоцінних і швидкозношуваних предметів.

Для отримання комплексної оцінки кредитоспроможності позичальника потрібно визначені показники порівняти з оптимальними і на підставі їх аналізу вирішувати питання про можливість надання кредиту.

ДО ПИТАННЯ КЛАСИФІКАЦІЇ ОСОБИСТИХ СЕЛЯНСЬКИХ ГОСПОДАРСТВ

О.Я. ЯРОШЕВИЧ*

Уманський національний університет садівництва

Якість життя сільського населення значною мірою залежить ефективності їх підсобного господарства. Сільські підсобні господарства в економічній науці прийнято називати домогосподарствами, господарствами сільського населення та особистими селянськими господарствами (ОСГ). Результати попередніх досліджень засвідчили що вітчизняні ОСГ протягом останніх 15 років виробляють сільськогосподарської продукції більше, ніж всі разом взяті як дрібні так і великі організовані сільськогосподарські підприємства. Тому для держави важливим завданням є розробка напрямів регулювання їх виробничо-фінансової діяльності

В той же час з метою розробки напрямів державного регулювання виробничо-

---

* Науковий керівник – доктор економічних наук О.М. Шпичак

господарської діяльності селянських домогосподарств їх слід класифікувати, тобто розмежувати на групи за певними ознаками.

Результати попередніх досліджень показали, що господарства населення доцільно групувати за видами продукції, які вони виробляють, за площами сільськогосподарських угідь, на яких вони займаються виробничою діяльністю, залежно від використання ними найнятої робочої сили, за рівнем товарності та за обсягами виробленої продукції в розрахунку на 1 члена сім'ї (рис.). Оскільки ОСГ виробляють різні види сільськогосподарської продукції, то залежно від видів продукції, які вони виробляють, їх можна поділити на рослинницькі, тваринницькі та змішаного типу.

Рис. Види сільських домогосподарств

Не дивлячись на те, що особисті селянські господарства згідно з вимогами вітчизняного законодавства повинні мати присадибні ділянки у розмірі не більше 2 га, в результаті розпаювання земельних угідь колишніх колгоспів сільські жителі отримали та приватизували земельні паї, в результаті чого фактичні розміри земельних угідь ОСГ є досить великими (деякі з них мають навіть десятки гектарів сільськогосподарських угідь) Тому залежно від фактичних розмірів площ сільськогосподарських угідь, на яких здійснюють діяльність сільські домогосподарства, їх слід поділяти на малоземельні (з площею угідь до 8 га в розрахунку на 1 домогосподарство), середньоземельні (8-15 га) та великоземельні (понад 15 га.).

Залежно від того, використовують в своїй діяльності ОСГ найманих працівників чи ні, їх слід поділяти на дві групи – ті що використовують та такі що не використовують найману працю (ОСГ сімейного типу).

Залежно від рівня товарності виробленої ними сільськогосподарської продукції ОСГ поділяють на крупнотоварні (ті, більше 50% валової продукції яких спрямовується на продаж), середньотоварні (з рівнем товарності 40-50%) та низькотоварні (що виробляють сільськогосподарську продукцію переважно для власних потреб).

Залежно від обсягів виробленої продукції в розрахунку на 1 члена сім'ї, сільські домогосподарства слід поділяти на три категорії – дрібні, середні та великі. При цьому дрібні ОСГ як правило є низькотоварними, Середні – середньотоварними а великі – крупнотоварними.

Насамкінець слід зазначити, що саме діяльність великих, крупнотоварних, велико і середньоземельних селянських домогосподарств, які використовують найману працю, на наше переконання, заслуговує підвищеної уваги з боку держави та підлягає державному регулюванню.

Для заметок

Для нотаток

Для нотаток

НАУКОВЕ ВИДАННЯ

**МАТЕРІАЛИ ВСЕУКРАЇНСЬКОЇ НАУКОВОЇ
КОНФЕРЕНЦІЇ МОЛОДИХ УЧЕНИХ**

Редкол.: А.Ф. Головчук (відп. ред.) та ін. – Умань, 2010.

Адреса редакції:

*м. Умань, Черкаської обл., вул. Інститутська, 1
Уманський державний аграрний університет, тел.: 3-22-35*

Підписано до друку 28.01.2009 р. Формат 60x84 1/16. Друк офсет.
Умов.-друк. арк. 17,92. Наклад 190 екз. Зам. № 10.

Надруковано: Редакційно-видавничий відділ
Свідоцтво ДК № 2499 від 18.05.2006 р.
Уманського державного аграрного університету
вул. Інтернаціональна 2, м. Умань, Черкаська обл., 20305